

YENİ SAĞ'IN AMERİKASINDA SİYAHİ KADINLARIN COVID-19 SİNAVİ: KESİŞİMSELLİK TEORİSİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Siyaset Bilimi Programı**

İhsan Gurur İÇİRGEN

Danışman: Doç. Dr. Nigar DEĞİRMENCİ

**Temmuz 2023
DENİZLİ**

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza
İhsan Gurur İÇİRGEN

ÖNSÖZ

Bu çalışmada herhangi bir fon veya maddi yardım kullanılmamıştır. Çalışma öz maddi kaynaklar kullanılarak yürütülmüştür.

ÖZET

YENİ SAĞ'IN AMERİKASINDA SİYAHİ KADINLARIN COVID-19 SINAVI: KESİŞİMSELLİK TEORİSİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

İÇİRGEN, İhsan Gurur

Yüksek Lisans Tezi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi A.B.D.

Siyaset Bilimi Programı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Nigar DEĞİRMENCİ

Temmuz 2023, VIII+146 sayfa

Neoliberalizm ideolojisi Freiburg, Viyana ve Chicago Üniversitesi olmak üzere birbiriyle bağlantılı üç ekol tarafından geliştirilmiştir. Üç neoliberal okulun ilk ve sonraki kuşak temsilcileri, danışmanlık veya aktif görev almak yoluyla yeni sağ politikalarının belirlenmesinde rol almıştır. Yeni sağ tarafından uygulanan neoliberal programlar emek sınıfını zayıflatmış, kamu hizmetlerini özelleştirmiş, her türlü alanın ekonomikleştiği saf piyasacı anlayış yerleşmiştir. Yeni Sağ ekonomik politikalarına meşruiyet sağlamak için yeni muhafazakarlık tezlerini kullanmış, gelenek, hiyerarşi, otorite ve devlet gücünün ön planda olduğu politikaları uygulamıştır.

Kesişimsellik teorisi ise bir sosyolojik grubun veya bireyin deneyimledikleri adaletsizliklere ilişkin tekli düzlemde yapılan analizlerin yetersizliği üzerinedir. Kesişimsellik, çoklu boyuttan gelen baskıların eşitsizlikleri ürettiğini ve yapılan analizlerin tüm düzlemler dikkate alınarak yapılması gerektiğini savunur.

Covid-19 pandemisi bir halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıksa da ekonomik, sosyolojik farklı alanlarda etkisi bulunan bir krizdir. Yeni sağ politikaları dolayısıyla ekonomik durumları bozulan, kamu desteklerini kaybeden, sağlık gibi temel hizmetleri erişimi azalan kesimler pandemiye hazırlıksız ve zayıf yakalanmıştır. Covid-19 pandemisinden, kesişimsel konumda bulunan, yeni sağ politikalarının zayıflattığı birey ve topluluklar daha fazla etkilenmiştir.

Çalışmada siyah Amerikalı kadınların Covid-19 pandemisinde kesişimsel konumları sebebiyle deneyimledikleri adaletsizliklerin neler olduğunu tespit etmek ve durumlarını ağırlaştırıcı faktörleri belirlemek için 16 Twitter hesabının paylaşımları karma analiz yöntemiyle incelenmiştir. Polis şiddeti sorunu, çocuk bakım hizmetlerine, ücretli izine ve işsizlik sigortalarına erişim problemleri, sağlık hizmetlerindeki ayrımcılık ve adaletsizlik, cinsiyet eşitsizliği, şiddet ve taciz siyah Amerikalı kadınların pandemi koşullarını ağırlaştırıcı kesişimsel problemler olarak bulgulara yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni-Sağ, Kesişimsellik, Eşitsizlik, Covid-19

ABSTRACT**THE COVID-19 EXAM OF BLACK WOMEN IN THE AMERICA OF THE NEW RIGHT: A REVIEW IN THE CONTEXT OF INTERSECTIONALITY THEORY**

ICIRGEN, Ihsan Gurur

Master Thesis

Political Science and Public Administration Department

Political Science Programme

Adviser of Thesis: Assoc. Prof. Nigar DEGIRMENCI

July 2023, VIII+146 Pages

Neoliberalism was developed by three interrelated schools, namely Freiburg, Vienna and Chicago. Representatives of three neoliberal schools have been involved in shaping the policies of New Right. The neoliberal programs implemented by New Right have weakened working class, privatized public services, and established market approach in which all areas are economized. New Right used neo-conservatism to provide legitimacy to its economic policies and implemented policies that prioritized tradition, hierarchy, authority and state power.

Intersectionality theory, focuses on inadequacy of single-plane analyses of the injustices experienced by a sociological group or individual. Intersectionality argues that pressures from multiple dimensions produce inequalities and that analyses should take into account all planes.

Although Covid-19 pandemic emerged as a public health problem, it is a crisis that has an impact on economic and sociological areas. Those whose economic situation has deteriorated due to New Right policies, who have lost public sector and whose access to basic services such as health has decreased, have been caught unprepared and weakened by the pandemic. Individuals and communities in intersectional positions and weakened by new right policies, have been more affected by Covid-19 pandemic.

In this study, posts of 16 Twitter accounts were analyzed using a mixed analysis method to identify the injustices experienced by black American women due to their intersectional position in Covid-19 pandemic. Police violence, problems of access to childcare services and paid leave, discrimination in health services, gender inequality, violence and harassment were reflected in the findings as intersectional problems that aggravated pandemic.

Keywords: New-Right, Intersectionality, Inequality, Covid-19

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SAĞ, YENİ SAĞ VE AMERİKA ÖRNEĞİ

1.1. Sağ İdeolojisi, Tarihsel Süreç ve Bileşenler	6
1.1.1. Liberalizm	6
1.1.1.1. Klasik Liberalizm	11
1.1.1.2. Modern Liberalizm	12
1.1.2. Muhafazakarlık.....	16
1.1.2.1. Otoriter Muhafazakarlık	18
1.1.2.2. Paternalist Muhafazakarlık.....	19
1.2. Yeni Sağ İdeolojisi Üzerine	20
1.2.1. Neoliberalizm	21
1.2.2. Neo-muhafazakarlık	27
1.2.3. Neo-Liberalizm ve Neo-muhafazakarlık Ortak Paydaları.....	29
1.2.4. Yeni Sağ ve Feminizm	30
1.3. Amerika’da Yeni Sağ: Neo-Muhafazakarlık ve Neo-liberalizm	34
1.3.1. Amerika’da Alt-Sağ	35
1.3.2. Amerika’da Sağ Popülizm ve Otoriter Neo-liberalizm	38
1.3.3. Amerika’da Neoliberal Düzen.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

2. KESİŞİMSELLİK TEORİSİ ve AMERİKA’DA SİYAHİ KADIN OLMAK

2.1. Kritik Irk Teorisi ve Kesişimsellik Teorisi	45
2.2. Kesişimsel Teori Bağlamında Siyahi Kadın Feminizmi.....	54
2.3. Kesişimsellik Teorisi Bağlamında Yeni Sağ: Temel Sorunlar	64
2.3.1. Ekonomik Sorunlar.....	69
2.3.2. Sosyo-Kültürel Sorunlar: Irkçılık ve Mizojini	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİ SAĞ BİR DEVLET OLARAK AMERİKA’DA PANDEMİ SÜRECİ

3.1. COVID 19 Pandemisi	81
3.2. Pandemi Döneminde Neo-liberal Bir Devlet Olarak Trump Amerika’sı	83
3.3. Pandemi Döneminde Neo-muhafazakâr Bir Devlet Olarak Trump Amerika’sı.....	85
3.3.1. Amerika’da Sağlık Sistemi.....	88
3.3.1.1. Trump Öncesi	89
3.3.1.2. Trump Dönemi	92
3.3.1.3. Trump Sonrası	94

3.3.2. Alt-Sağ'ın Pandemi Dönemindeki Etkisi	95
3.3.3. Kesişimsellik Bağlamında Trump Döneminde Pandemi Politikaları.....	96
3.3.4. Biden Döneminde Pandemiye Yönelik Politikalar: Ne Değişti?	97

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. PANDEMİNİN MADUN KURBANLARI: AMERİKAN SİYAHİ KADINLARIN TWİTTER ANALİZİ

4.1. Çalışmanın Yöntemi	100
4.2. Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları	100
4.3. Çalışma Evreni ve Örneklemi	101
4.4. Çalışmanın Sınırlılıkları	101
4.5. Nicel Araştırma	102
4.6. Nitel Araştırma Bulguları ve Analiz	104
4.6.1. Ekonomik Sorunlara İlişkin Bulgular.....	104
4.6.1.1. Bakım Hizmetlerine Bağlı İşsizlik	105
4.6.1.2. Yoksullaşma	106
4.6.1.3. Ücretli İzin Sorunu ve İşe Dönüş	109
4.6.1.4. İş Ayrımcılığı	111
4.6.1.5. Gelir Eşitsizlikleri.....	112
4.6.1.6. Eğitim Sorunu.....	113
4.6.1.7. Sosyal Yardımların Kesilmesi.....	114
4.6.1.8. Sağlık Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar	115
4.6.2. Sosyo-Kültürel Sorunlara İlişkin Bulgular	119
4.6.2.1. Polis Şiddeti.....	119
4.6.2.2. Cinsel Taciz	124
4.6.2.3. Çocuk Bakım Eksiklikleri	124
4.6.2.4. Kürtaj Sorunu	125
4.6.2.5. Aile İçi Şiddet.....	126
TARTIŞMA VE SONUÇ	128
KAYNAKLAR	131
ÖZGEÇMİŞ	146

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. ABD Çalışma Bakanlığı 1987-2021 Yılları Arası Cinsiyet, Irk ve Hispanik Etnik Kökene Göre Medyan Yıllık Kazanç İstatistikleri.....	66
Şekil 2. ABD Çalışma Bakanlığı İnternet Sitesinde Bulunan Enflasyon Hesaplama Aracına Göre 1987 Yılı Beyaz Amerikalı Kadınların Medyan Yıllık Geliri 39.488 Amerikan dolarının, 2021 Yılında Denk Olduğu Alım Gücü.....	67
Şekil 3. ABD Çalışma Bakanlığı İnternet Sitesinde Bulunan Enflasyon Hesaplama Aracına Göre 1987 Yılı Siyah Amerikalı Kadınların Medyan Yıllık Geliri 36.036 Amerikan dolarının, 2021 Yılında Denk Olduğu Alım Gücü.....	68
Şekil 4. ABD Çalışma Bakanlığı İnternet Sitesinde Bulunan Enflasyon Hesaplama Aracına Göre 1987 Yılı Hispanik Amerikalı Kadınların Medyan Yıllık Geliri 33.231 Amerikan dolarının, 2021 Yılında Denk Olduğu Alım Gücü	68
Şekil 5. ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Dayalı Cinsiyet, Irk Değişkenlerin Göre 2020 Yılı İşsizlik Oranları	71
Şekil 6. 2000-2021 Yılları Arasında Siyah Kadınların Ortalama Yıllık Kazancını Gösteren ABD Çalışma Bakanlığı Verileri ve Aralık 2000 Yılına Göre Enflasyon Hesabı Yapılmış Değerleri Grafiği	72
Şekil 7. 2000-2022 Yılları Arasında ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Göre 20 Yaş Üstü Siyah Amerikalı Kadınların Aylık İşsizlik Oranlarını Gösteren Grafik	73
Şekil 8. Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu Verilerine Göre 2021 Yılı Siyah Amerikalıların Yüzde Olarak Yoksulluk Oranları	74
Şekil 9. Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu Verilerine Göre 2021 Yılı Siyah Amerikalı Kadınların Yüzde Olarak Yoksulluk Oranları.....	74
Şekil 10. Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu Verilerine Göre 2021 Yılı Yüzde Olarak Genel Yoksulluk Oranları	75
Şekil 11. ABD Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi Verilerine Göre 20 Yaş ve Üzeri Nüfusta Obezite Oranları	77
Şekil 12. ABD Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi Verilerine Göre 20 Yaş ve Üzeri Nüfusta Hipertansiyon Oranları	79
Şekil 13. ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezinin Verilerine Göre Haftalık Covid-19 Ölüm Sayıları.....	84
Şekil 14. Verisi Çekilen Twitter Hesaplarının Kullanıcı Adına Göre Tweet Sayısı Dağılımı Grafiği.....	103
Şekil 15. Verisi Çekilen Tweetlerin Kelime Sıklığı Analizine Göre Oluşturulmuş Kelime Bulutu.....	103

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Dayalı Cinsiyete Göre Kazanç Farklılıkları Rakamları.....	69
Tablo 2. ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Dayalı İrk ve Etnisiteye Göre Kazanç Eşitsizliği Rakamları.....	70
Tablo 3. Twitter Kullanıcı Adına Göre Hesaplardan Çekilen Paylaşım Sayısı	102
Tablo 4. Nitel İçerik Analizinde Kullanılacak Temalara İlişkin Twitter Paylaşım Sayısı Tablosu.....	104

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABDKP	Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi
ACA	Affordable Care Act
AKK	Amerikan Kadınları Kongresi
ASHY	Amerikan Sağlık Hizmetleri Yasası
BM	Birleşmiş Milletler
BMPD	Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonu
BWHI	Black Women's Health Imperative
BWR	Black Women's Roundtable
CBWW	Center for Black Women's Wellness
CDC	Centers for Disease Control and Prevention
CIAİUT	Cinsiyet ve Irk Ayrımcılığına İlişkin Uzman Toplantısı
DB	Dünya Bankası
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
IAOKK	Irak Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
IKDK	Irakçılığa Karşı Dünya Konferansı
GSGK	Güneyli Siyahi Gençlik Kongresi
KKLM	Küresel Kadın Liderliği için Merkez
KKAÖS	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
MPC	Mont Pelerin Cemiyeti
NWLC	National Women's Law Center
UİKB	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
UÖB	Uluslararası Ödemeler Bankası
UPF	Uluslararası Para Fonu
USK	Ulusal Siyahi Kongresi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

GİRİŞ

Tarihsel bağlamda sağ ideoloji, liberalizm, muhafazakarlık olmak üzere iki ana akım ideoloji perspektifinde şekillenmiştir. Liberalizmin klasik versiyonu tarihsel süreçte mutlak monarşiye karşı Hollanda, Birleşik Krallık, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde var olmuştur. Doğal hukuk, yararcılık, sosyal evrim klasik liberalizmin teorileridir. Klasik liberalizmin yarattığı olumsuz durumlara karşı kötü etkilenen grupların durumlarının iyileştirilmesi, toplumsal barışın korunması, fırsat eşitliğinin sağlanması temalarını içeren modern liberalizmi ortaya çıkarmıştır. Sosyal adalete ilişkin teoriler, refah devletleri bu dönemde ortaya çıkmıştır. Devletlerin ekonomi de aktif rol oynadığı Keynesyen ekonomi teorileri modern liberal çağda uygulanmıştır. Muhafazakarlık 19.yüzyılda Fransız Devrimi sonrası ortaya çıkan düşünceler ve ilkelere karşı kontrast bir perspektifi içeren, soydan kaynaklanana mirası destekleyen bir ideolojidir. Muhafazakarlık mülkiyet kavramının özgürlükle ilişkilendirildiği, ancak yasalar gibi belirsiz bir kavram yerine kalıtsal özellikler ve mirasla ilgili perspektife dayandırıldığı çerçeveye sahiptir. Muhafazakarlık kıta Avrupa'sında feodalizm ve kırsal aristokrasi değerleri, Birleşik Krallık'ta liberal siyasi gruplara muhalefet bağlamında gelişmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluş aşamasında liberal değerlerin baskınlığının etkisiyle muhafazakarlık kavramı kıtaya geç gelmiştir. Bahsedilen perspektifte muhafazakâr ideolojiye çalışmanın birinci bölümde yer verilecektir.

Yeni Sağ, 1980'lerden itibaren gelişen, Birleşik Krallık'ta Thatcherizm¹, Amerika Birleşik Devletleri'nde Reaganizm², Türkiye'de Özalizm³, politikalarını tanımlamak için sıklıkla kullanıldı. 80'li yıllardan itibaren Yeni Sağ tarafından kullanılan neoliberal politika setleri, özelleştirmeler yoluyla kamu mallarının özele terkedilmesini, sosyal yardımların kesilmesini, sermaye sınıflarının önündeki engellerin kaldırılmasını içermiştir. Yeni Sağ tarafından uygulanan neoliberal politikaların 1980 sonrası kapsayacak şekilde konu edilmesi, neoliberalizmin ideolojik altyapısının çoğunlukla göz ardı edilmesi sonucunu doğurdu. Yeni Sağ ile birlikte neoliberalizm 1980 yıllarda ülkelerin politika setlerinde hâkim hale gelmeye başlasa da düşünce altyapısının oluşması

¹ Birleşik Krallık'ta Margaret Thatcher hükümeti tarafından neoliberal dönüşüm perspektifiyle uygulanan yeni sağ politika setine verilen isimdir.

² 40. Amerika Birleşik Devletleri başkanı olan Ronald Reagan tarafından uygulanan saf piyasacı neoliberal perspektifli yeni sağ politikalarının ismidir.

³ Türkiye'de 12 Eylül 1980 darbesi sonrasındaki seçimde göreve gelen Turgut Özal hükümetinin, piyasacı, özelleştirmeci neoliberal politika setine verilen isimdir.

ve gelişmesi çok daha eskidir. Neoliberalizm ideolojisi farklı düşünce okulları çerçevesinde gelişmiştir. Farklı neoliberal okulların ortaklaşa karşıt oldukları konu devletlerin ekonomik alanda aktif faaliyette bulunması, sosyal yardımlarda aktif olması gibi konuları içermiştir. Neoliberalizmin Alman versiyonu⁴ egemen güçlerin oluşturduğu kurallar ile ekonomik şartların belirlendiği ancak devletlerin ekonomik faaliyetten soyutlandığı bir çerçeve çizer. Alman neoliberalleri devletlerin yönetimin uzmanlaşmış kadrolar eliyle yapılması gerektiğini savunurlar. Uzmanlaşmış kadrolar eliyle tepeden aşağıya doğru yapılan yönetim, siyaset süreçleri sonucunda tabandan yukarı yönetimden farklılaşmıştır. Neoliberalizmin Alman versiyonunun sosyal yardım perspektifi çok sınırlıdır. Alman neoliberalizminin sosyal politikası ekonomik büyüme yoluyla bireylerin kendi ihtiyaçlarını gidermesi üzerinedir. Neoliberalizmin Avusturya ekolü⁵ düşünce perspektifi insanların eşitsiz olduğu bir çerçeve çizmiştir. İnsanların eşitsizliğine dair yapılan vurgu, sosyal adaleti sağlamaya yönelik dağıtıcı mekanizmalara karşı duruşu içermiştir. Avusturya neoliberalleri devletlerin sosyal yardım yapmasına karşıt bir ideolojidedir. Avusturya ekolü neoliberalleri demokrasiyi sadece barışçıl olarak yönetim değişikliği sağlayan bu yönüyle mülkiyeti koruyan bir araç şeklinde görmüşlerdir. Avusturya ekolü neoliberalleri de halkın egemenliği kavramını düşmanlaştırmış ve karşı olmuştur. Kamu yararı kavramını dayatma olarak gören Avusturya ekolü egemeni gelenekler ile sınırlamayı amaçlayan bir perspektife sahiptir. Avusturya ekolü neoliberalleri kendiliğinden düzen sonucu oluşan sistemin işleme için asgari kuralları belirmeyi egemenin görevi şeklinde öne sürmüştür. Amerikan neoliberalizmi⁶ diğer iki neoliberal okula göre daha saf piyasacı bir anlayış üzerine inşa edilmiştir. Her türlü çözümün piyasaya bırakıldığı Amerikan neoliberalizmde, egemen güçlerin sınırlandırılmasının piyasa ve mülkiyet ile sağlanacağı öne sürülmüştür. Amerikan neoliberalizmi, piyasa süreçleri sonrası çıkan kararların, siyasal kararlara nazaran daha çeşitli ve iyi olduğu üzerine temellenmiştir. Egemen güçlerin görevinin piyasanın iyi işleme ve mülkiyetin korunması için gözetmen hakem olduğu bir çerçeve Amerikan neoliberalizminin düşünce perspektifi içerisinde yer alır. Yeni Sağ'ın neoliberal perspektifinin oluşmasında bu üç ekolün görüşleri etkili olmuştur. Yeni Sağ'ın, neo-muhafazakâr kanadı temelde kurumsal perspektifle geri plana alındığını öne sürdüğü

⁴ Freiburg okulu neoliberalizmi ya da ismini Ordo dergisinden alan ordoliberalizm olarak bilinir.

⁵ Viyana Üniversitesi bünyesinde gelişen, Avusturya İktisat Okulu adıyla bilinen neoliberalizmdir.

⁶ Chicago Üniversitesi bünyesindeki akademisyenlerin çerçevesini çizdiği, Chicago Okulu adıyla da bilinen neoliberalizmdir.

ahlak yapısının güçlendirilmesi üzerine temellenmiştir. Neo-muhafazakâr ideoloji devletin güçlerinin ulusal ve uluslararası arenada ahlaksal perspektifin güçlendirilmesine adanmasını istemiştir. Neo-muhafazakârlar ekonomik büyümeyi önemli görmüştür. Ekonomik eşitliği sağlamaya yönelik sosyal devlet ve refah politikalarına karşıtlık içeren neo-muhafazakarlık, ahlaki ve dini temellere dayanana hiyerarşi ve otorite kavramlarını ön plana çıkarmışlardır. Yeni Sağ'ın bünyesindeki neo-muhafazakârlar dış politikada aktif güç kullanımını ve askeri güçlenmeyi savunmuşlardır. Yeni Sağ içindeki muhafazakâr kanat gruplar kadın erkek eşit hak yasalarına karşıtlık ve çekirdek aileyi merkeze alan politika setlerinde birleşmişlerdir. Çalışmada bahsedilen perspektifte Yeni Sağ'ın politikalarına yer verilecektir.

Siyah Amerikalı kadınlar tarihsel olarak kölelik geçmişi dolayısıyla baskıları deneyimlemiştir. Kölelik kurumuna karşı direnişte ön cephede yer alan siyah Amerikalı kadınlar, köle sahiplerinin cinsel ve fiziksel şiddetine maruz kalmış, ırkları sebebiyle ezilmiş, cinsiyetlerinden dolayı zorbalık görmüş, emekleri sömürülerek sınıf baskısı altında kalmışlardır. Siyah Amerikalı kadınlar kölelik sonrası insan olarak görülme amacıyla mücadelelerini sürdürmüştür. 20. Yüzyılın ilk çeyreğinden 1960'lara kadar siyah Amerikalı kadınların sosyalist hareketler ile siyah milliyetçi hareketlerde mücadelelerini sürdürmüştür. Sosyalist hareketler içerisinde mücadele veren siyah Amerikalı kadınlar ırk, sınıf ve cinsiyetten kaynaklanan baskıları bu dönemde sesli dile getirmiştir. Irkçılık, cinsiyetçilik karşıtı mücadele veren kadınlar işçi sınıfını örgütleyerek güçlü bir sınıf mücadelesi vermiştir. Dönemin siyah kadın mücadelesi ayrıca ülke dışı enternasyonal anti-kolonyal hareketlerle bağlantılı olmuştur. Dönemin siyah Amerikalı kadın entelektüellerinin ırk, cinsiyet ve sınıftan kaynaklanan mücadelesi çağdaş siyah feminizmine miras olmuştur. Dönemin siyah Amerikalı kadınların aktif yazdığı dergi ve basılı medya entelektüel mirası 70'li yıllara taşınmıştır. 60'lı 70'li yıllarda siyah milliyetçi hareketler içerisinde yer alan siyah Amerikalı kadınlar ırkçılık savaşı verirken kendi hareketlerindeki cinsiyetçilikle mücadele etmişlerdir. 80'li yıllarda ise beyaz olamayan tüm kadınları kapsayan kadıncı bir feminizm ortaya çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde kesişimsellik teorisi 1980'li yılların sonu 1990'ların başında siyah Amerikalı kadınların tekli değil çoklu noktalardan gelen baskıları deneyimlediklerine dair ortaya çıkmıştır. Siyah feminizmden doğan kesişimsellik, farklı sosyolojik grupların kendi üzerindeki baskıları anlamlandırmak için kullandığı teori haline gelmiştir. Farklı bilimsel alanlara yayılan kesişimsellik o alanların metodolojilerine uyum sağlamıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde kesişimsellik teorisi

konu alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümde ayrıca kesişimsellik teorisi bağlamında Yeni Sağ ve temel sorunlara yer verilecektir.

Çin’de ortaya çıkan ve global bir pandemiye dönüşen Covid-19, ekonomik, sosyolojik vb. çoklu alanlarda etkisi olan bir kriz olmuştur. İnsanlar işlerini, birikimlerini kaybetmiş, sosyal izolasyonlara maruz kalmıştır. İnsanlar kendilerinin veya yakınlarının ölüm riskiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Amerika Birleşik Devletleri salgından en çok etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. Bahsedilen durumun meydana gelmesinde Donald Trump yönetiminin kötü politikalarının etkisi olmuştur. Donald Trump salgın öncesinde insanların sağlık ve ekonomik desteklerini azaltan, kesen Yeni Sağ perspektifli neoliberal bir gündemle hareket ederek pandemiye zayıf yakalanmalarına sebep olmuştur. Salgın döneminde ise öncelikle sanki yokmuş gibi davranma, ciddiyeti gizleme gibi tutumlar takılarak pandeminin büyümesine, insanların kötü etkilenmesine sebep olmuştur. Trump sonrası Joe Biden yönetimi ise salgının etkilerinin düzeltilmesini içeren kapsayıcı bir politika seti kullanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, Amerika Birleşik Devletleri’nde Donald Trump başkanlığı ve Yeni Sağ politikaları çerçevesinde Covid-19 pandemisinin ortaya çıkışı, yayılışı ve etkileri konu alınacaktır. Amerika Birleşik Devletleri’nde Donald Trump yönetiminin pandemi politikalarına Yeni Sağ ve kesişimsellik bağlamında yer verilecektir. 46. ABD başkanı olarak seçilen Joe Biden tarafından kullanılan politika setinin ve pandemiye yönelik düzenlemelerin Donald Trump yönetiminden ayrılan yönleri Yeni Sağ ve kesişimsellik bağlamında konu alınacaktır. Üçüncü bölümde ayrıca alt-sağ ideolojisinin pandemiye etkisine yer verilecektir.

Siyah Amerikalı kadınlar Covid-19 pandemisinden en fazla etkilenen sosyolojik gruplardan biri olmuştur. Siyah Amerikalı kadınların pandemi öncesinde Yeni Sağ tarafından uygulanan neoliberal politikalarla kötüleşen ekonomik durumları onların pandemiye güçsüz girmesine sebep olmuştur. Pandemi döneminde de ağırlaşan ekonomik faktörler siyah Amerikalı kadınların üzerindeki sınıf baskısının artmasına sebep olmuştur. Covid-19 pandemisi döneminde yaşanan ırksal şiddet olayları ve politikacıların durumu destekleyen ırkçı retoriği baskıları derinleştirmiştir. Pandemi döneminde ayrıca siyah Amerikalı kadınlar cinsiyetleri dolayısıyla baskı deneyimlemiştir. Yeni Sağ bünyesinde bulunana neo-muhafazakâr grupların saldırıları durumu beslemiştir. Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde, siyah Amerikalı kadınların farklı alanlarda deneyimledikleri adaletsizliklerin ve üzerlerindeki baskıların giderilmesi için çalışma yapan organizasyonlardan 16 tanesinin Twitter paylaşımları karma analiz yöntemiyle

incelenecektir. Dört farklı soru üzerinden siyah Amerikalı kadınların pandemide ırk, cinsiyet ve sınıf kaynaklı baskılarının hangi faktörlerden kaynaklandığı ve nasıl ağırlaştığına cevap verilecektir. Twitter paylaşımları nitel içerik analizi yöntemiyle çözümlenecek olup resmi verilerle desteklenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SAĞ, YENİ SAĞ VE AMERİKA ÖRNEĞİ

Çalışmanın birinci bölümünde, üç ana alt başlık altında sağ ve yeni sağ ideolojinin tarihsel süreci konu alınacak Amerikan versiyonuna değinilecektir. Birinci alt başlıkta tarihsel olarak sağ ideolojinin sürecine ve bileşenlerine, liberalizm ve muhafazakarlık alt başlıklarıyla yer verilecektir. İkinci alt başlık, yeni sağ ideolojisini, neo-muhafazakarlık, neoliberalizm ideolojilerini ve ikisinin karşılıklı ilişkileri bağlamını içerecektir. Üçüncü alt başlığın konusunu ise Amerika’da yeni sağ oluşturacaktır. Üçüncü alt başlık kendi içinde Amerika’da alt-sağ, sağ popülizm ve otoriter neoliberalizm ve neoliberal düzen olmak üzere üç alt başlığa ayrılacaktır.

1.1. Sağ İdeolojisi, Tarihsel Süreç ve Bileşenler

Sağ İdeolojisi bünyesinde liberalizm ve muhafazakarlık olmak üzere iki ana akım ideolojiyi barındırmıştır. Çalışmanın bu bölümünde sağ ideoloji liberalizm ve muhafazakarlığın tarihsel süreçte gelişimi ve bileşenlerine yer verilecektir.

1.1.1. Liberalizm

İngilizce liberal kelimesinin sözlükte farklı anlamları bulunmaktadır. Birinci tanıma göre “*siyasi veya dini konularda olduğu gibi ilerlemeye veya reforma elverişli*” anlamına gelmektedir (Dictionary.com LLC, n.d.a). Cambridge Sözlükte (n.d.a) bulunan politik anlamı ise “*çok fazla kişisel özgürlüğe inanmak veya buna izin vermek ve paranın, mülkün ve gücün daha adil bir şekilde paylaşılması için toplumun kademeli olarak değişmesi gerektiğine inanmak*” olarak tanımlanmıştır. “*İşletmelerin çok sayıda kural veya sınır olmaksızın ve düşük vergilerle satın alma, satma ve para kazanma özgürlüğüne inanmak veya buna izin vermek*” Cambridge Sözlükte (n.d.a) bulunan ikinci tanımlamadır. Merriam-Webster Sözlüğüne (n.d.a) göre “*özellikle bireysel haklar konusunda liberalizmin savunucusu veya taraftarı*” liberal sözcüğünün karşılığıdır.

Liberalizm sözcüğünün anlamı ise Merriam-Webster (n.d.b) sözlüğünde “*ilerleme sağlamak için sosyal ve politik değişimin değerine olan inanç*” olarak tanımlanmıştır. Liberalizm Cambridge Sözlüğünde (n.d.b) “*ticaretin serbest olmasına, insanlara daha fazla kişisel özgürlük verilmesine ve toplumda kademeli olarak değişiklik yapılması gerektiğine dair siyasi inanç*” olarak tanımlanmıştır.

“Liberal” sözcüğünün tarihte farklı kullanımları olmuştur. David Hume(1711-1776), İngiltere Tarihi adlı eserinde, Kanarya adalarına sığınan İspanya filosuna karşı zafer kazanan, daha sonra da kaleden gelen saldırıdan kurtulan Amiral Robert Blake için yaptığı övgülerde “liberal” sözcüğünü “cömert” ve “karşılık beklemeyen/çıkarsız” sözcükleriyle birlikte, benzer anlama gelecek şekilde kullanmıştır (Hume, 1983, s. 84). Edmund Burke (1729-1797) ise 1789 Fransız ihtilalinden sonra dönüşen siyasi yapıyı, soyluların etkisinin değişimini ve Fransız özgürlüğünü, sıradanlık ve kabalıkla eleştirmiş (Burke, 1999, s. 153),liberal terimini aristokrat sözcüğüyle yakın olacak şekilde bir kullanımda bulunmuştur (Losurdo, 2011, s. 243). John Locke ise “liberal el” sözcüğünü kullanmış Losurdo (2011, s. 242) bunun cömertlikle eş anlamlı olarak kullanıldığını belirtmiştir. Adam Smith (1904, s. 75) emekçilerin geçim zorluğu çekip sağlıklarının bozulmasının işleri durma noktasına getireceğini, bunun koşulların geriye gittiğinin göstergesi olduğunu, emeğin “liberal” ödülünün bu durumu önlemede gerekli bir etki olduğunu belirtirken, “liberal” sözcüğünü “bol, cömert” anlamlarında kullanmıştır.

“Liberal” kelimesinin bir siyasi “özne somutlaşması” 19.yüzyılın başında 1812 yılında İspanyol siyasetinde yaşanan, “anayasayı savunan Liberaller” ile bu grup tarafından “köle” olarak adlandırılan muhalifleri arasındaki mücadele ile tarih yazımında yer bulmuştur (Losurdo, 2011, s. 241).Tarih yazımındaki bu ilk kullanımdan sonra terim, Avrupa kıtasının geneline yayılarak siyasi “grup”, “parti” ve “hareketler” oluşturdu (Voegelin, Algozin, & Algozin, 1974, s. 506). 1818 yılında Fransa’da Benjamin Constant (1767-1830) tarafından yazılan “liberal parti” programı tarihsel olarak bir başka örnektir (Losurdo, 2011, s. 241). Britanya parlamentosunu oluşturan gruplardan Whigler 19.yüzyılın birinci çeyreğinden sonra kendilerini liberal olarak adlandırmaya başlamış (Heywood, 2014, s. 41), 1859 yılında Liberal Parti kurulmuştur.

16 yüzyıl sonu Hollanda’da İspanyol mülkiyetçiliğine karşı başkaldırı sonucu Birleşik İller/Eyaletler kurulmuş, bu mücadele bünyesinde liberal özellikler barındırmıştır (Losurdo, 2011, s. 15). Dönemin Hollanda’sı “hukukun üstünlüğü”, “dini tolerans”, “ifade özgürlüğü”, “sınırlandırılmış merkezi devlet” gibi özellikleri bünyesinde barındırmaktaydı (Raico, 2006, s. 498) . Ancak dönem Hollanda’sı kapsayıcı özgürlükten ziyade “aristokratik toprak sahipliği ahlakından tamamen kopmuş bir burjuva oligarşisi” özelliği gösteriyordu (Drescher, 1999, s. 199). Hollanda’daki sınırlandırılmış siyasi yapı 17 yüzyıl İngiltere’si için “ders etkisi” yaratarak (Raico, 2006, s. 498-499), liberalizmin ada versiyonuna örnek oluşturmuştur. Hollanda’daki değişim ticareti arttırmıştır. Lasurdo’nun (2011, s. 16) belirttiği üzere Hollanda’nın özellikle köle ticaretine karşı

ciddi bir bağılılığı söz konusuydu. Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin⁷ “yaklaşık 1 milyon Avrupalıyı” teşvik etmesiyle beraber ticarete konu olan Afrikalı köle sayısı yüzde yüz artmıştır (Drescher, 2009, s. 53). Voltaire (1998, s. 54) dönemin şartlarını anlattığı *Candide* ya da *İyimserlik (Candide ou l'Optimisme 1759)* adlı eserinde, Hollanda yönetimi altındaki Surinam kasabesindeki siyahi bir kölenin Hollandalı efendileri tarafından kolunun kesildiğini, kölenin orada bulunan papağan, köpek gibi hayvanların kendisinden daha az sefil olduğunu söylediği anlatımı, dönemin koşullarına çarpıcı bir örnek şeklinde sunulmuştur.

İngiltere’de klasik liberalizmin kabul edilmiş olarak ilk tanımı Locke tarafından yazılan *Hükümet Üzerine İki İnceleme (Two Treatises of Government 1689)* adlı eserdir. Locke (1689, s. 269) eserinde insanın doğuşundan itibaren sahip olduğu mülkiyet, hayat ve özgürlüğün, doğa yasası kapsamında bulunan bu yasadan kontrolsüz ve eşit yararlanan diğer insanlar tarafından tehdit altına alındığını belirtmiştir. Mülkiyet hakkını kullanamayan topluluğun uzun süre varlığını sürdüremeyeceğini belirten Locke (1689, s. 269), mülkiyete karşı işlenen suçların cezalandırılması için doğal yasa güçlerinin bir egemene devredilerek feragat edildiği, doğa durumu⁸ anlatımı yapmıştır. Heywood (2014, s. 54), egemene devredilen gücün tabandan yukarı doğru gerçekleşen bir hükümet

⁷ Dutch East India Company, 1602-1799 yılları arası Hint okyanusunda faaliyet gösteren Hollandalı şirkettir (Britannica, T. Editors of Encyclopaedia, n.d.a).

⁸ 17. yüzyılda Locke, 18. yüzyılda Jefferson her ikisi de insanların doğuştan gelen hakları olarak mülkiyet ve yaşam hakkına vurgu yapmıştır. Egemen güçlerin ya da yönetimlerin meşruluk kaynağının bu hakların korunması olduğunu belirtmişlerdir. Hakları koruyamayan veya bilinçli olarak gasp eden hükümetlerin değiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Doğal hak kavramına dayanan meşruluk Bağımsızlık Bildirgesinde de kendine yer bulmuştur. John Locke (1689, s. 113), doğal hukuk ya da diğer adıyla doğal haklar teorisiyle, insanların yaratılıştan gelen, “hayatın kolaylıklarından” sınırsız faydalanma, çocuklarının ise bunları miras alma haklarına sahip olduğunu belirtmiştir. Söz konusu yararlanmanın egemenlik haklarını kapsamadığını mala, mülkiyete yönelik haklar olduğunu belirtmiştir (Locke, 1689, s. 113). Mülkiyete dair sınırsız tasarruf çizen Locke (1689, s. 113), egemenliğin kalıtsal olarak miras bırakılmasına karşı çıkmıştır. Locke (1689, s. 128) İnsanın, bu haklardan yararlanmaya doğuştan itibaren hakkı bulunduğunu, “*kendi mülkiyetinin, kendi doğasının*” yöneticisi olduğunu belirtmiştir. Locke (1689, s. 128) “Doğanın herhangi bir yerinde” büyük küçük fark etmeksizin kardeşler arasında üstünlük görülmediği, insanın bu haklardan yararlanmada eşit olduğu, bir çerçeve çizmiştir. Doğal hakkıyla eşit, özgür olan bu insanlar istekleri dışında mülkiyetlerinden çıkarılamaz herhangi bir siyasi otorite altına alınamaz (Locke, 1689, s. 280). Tek istisna, insanların kendi istekleriyle, mülkiyetlerinden dilediğince yararlanmak, güvenliklerini sağlamak için anlaşmayla doğa durumdaki özgürlüklerinden vazgeçerek bir araya gelmesiyken, bu durum özgürlüklerine zarar vermez (Locke, 1689, s. 280). Locke gibi Jefferson (1776, para.1) insanların doğuştan eşit ve bağımsız olduğunu belirtmiş, yaşam, mutluluğu bulma gibi doğal ve “devredilemez” hakları bulunduğunu öne sürmüştür. Jefferson (1776, para.2) Bağımsızlık Bildirgesi’nde, bu hakların korunması amacıyla insanların kendi rızalarıyla hükümetleri kurduklarını belirtilmiştir. Eğer hükümetler bunu sağlayamaz hatta zarar verirse, insanların o yönetimi ortadan kaldırma ya da değiştirme haklarının olduğu belirtilmiştir (Jefferson, 1776, para.2). ABD’nin kurucularından olan Samuel Adams (1722-1803) ise Anayasa’nın “*tanrının ve doğanın yarasından kurulduğunu*” belirtmiş, mülkiyeti ise “*insanın sessizce yararlanacağı temel bir doğal hak*” şeklinde tanımlamıştır (Becker C. L., 1922, s. 98-99). ABD kurucuları, doğuştan gelen ve herkes için eşit olması gereken doğal haklardan, İngiliz ve Amerikalıların eşit şekilde yararlanması gerektiğini belirtmişlerdir (Becker C. L., 1922, s. 98-99). ABD’nin kurucu metinleri doğal hak kavramına dayandırılmıştır.

anlayışı olması yönüyle, yönetimlerin meşruluk kaynağının bireye hizmete bağlı bulunduğunu, meşruluğun kaybedilmesi sonucunda ise bu durumun başkaldırı hakkı üreterek Şanlı Devrimin altyapısını çizdiğini belirtmiştir. Devrim sonucu kraliyetin gücü zayıflamış, parlamento görece geniş bir kesime siyasal katılım yolunu açmasıyla kraliyet tarafından koyulan keyfi vergiler kaldırılmış, mülkiyet haklarını koruyan kanunlar çıkarılıp ticaret devlet ve donanma tarafından desteklenmiştir (Acemoğlu & Robinson, 2020, s. 180-186). Ancak bu özgürleşme beraberinde tıpkı Hollanda'nın İspanya'dan özgürlüğünü kazandığı mücadele sonrasında olduğu gibi, İngiltere ve kolonilerinde Şanlı Devrim sonrası "ırksal kölelik" ve ticaretinde ciddi bir artış getirmiş, köle ticaretinde üstünlük Hollandalılardan İngiltere'ye geçmiştir (Losurdo, 2011, s. 35-65). Ticari özgürleşmenin bir sonucu olarak 1690-1700 arası Royal African Company⁹ tekelinin kalkması ve bu alana yeni girişimcilerin girmesiyle köle ticareti 2 kat artmış, tütün plantasyon girişimcileri bu dönemde büyük köle alımı yapmıştır (Dunn, 1998, s. 463). Kölelik kurumu 1834'e kadar kaldırılmamıştır. Keza devrim sonrası, Katolik İrlandalılar da bu özgürlükten faydalanamamış, sahip oldukları toprak miktarı düşmüş, "*kamu görevi ve hukuk mesleğinden dışlanmışlardır*" (Hill, 2002, s. 256).

1688 Şanlı Devrimi sonrası İngiltere tecrübesi, aynı Hollanda'nın İngiltere'ye yaptığı efekt gibi, Fransa'yı etkilemiştir (Raico, 1992, para.8). Örneğin Voltaire (1901, s. 6) İngilizler ile Roma'yı karşılaştırmış, ikisinin de iç savaş yaşadığını, Roma'dakinin "kölelik", İngiltere'dekinin ise "özgürlükle" sonuçlandığını belirtmiştir. Voltaire (1901, s. 6) İngilizleri mutlak monarkın gücünü sınırlayabilen "*bilge ve mutlu yönetim biçimini kurmuş tek halktır*" şeklinde tanımlamıştır. Fransa'da kralların toprak genişletme isteği sonucu uzayan savaşların maliyetini ve sarayın lüks harcamalarını halka ve burjuva sınıfına ağır vergiler konularak karşılanmaya çalışılması dolayısıyla, durumdan hoşnut olmayan halk kitleleri Bastille hapishanesinde 1789 yılında bir devrim başlatmıştır (Sander, 2015, s. 163). Bu devrim sonucunda bir dizi eşitlik ve özgürlük kararlarını içeren "insan ve yurttaş hakları bildirgesi"¹⁰ yayınlanmış, anayasa ile kralın yetkileri sınırlandırılmıştır (Sander, 2015, s. 163). Fransa örneği, liberalizm ile devletçilik karşıtı muhafazakarlığın, 1789'da yaşanan devrim ve Napolyon sonrasında kaynaşmasıyla ortaya çıkmış, önemli Temsilcisi olan Benjamin Constant (1767-1830) mutlak devletin

⁹ 1672 ile 1689 yılları arası Birleşik Krallık'ta tekel olarak köle ticaretini elinde bulunduran kraliyet şirkettir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/c/F161609>

¹⁰ *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789*(*The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789*) Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.elysee.fr/en/french-presidency/the-declaration-of-the-rights-of-man-and-of-the-citizen>

gücüne karşı “dini inanç” “yerellik”, “gelenek” gibi kavramları ön plana çıkarırken bu anlayış gelişerek Tocqueville (1805-1859) ile devam etmiştir (Raico, 2006, s. 501-502). Fransa’daki liberaller, tıpkı İngiltere’deki gibi, mülkiyetçiliğe karşı duruştaki, burjuva ve mülkü bulunan sınıflardan, oluşuyordu. Tocqueville (1995, s. 44) Bonaparte’ın hükümetini liberal olmayan şekilde tanımlamıştır. Tocqueville (1995, s. 10) özgürlüğü sağlayacakların sıradan halk değil liberal eğitim almış burjuva sınıfı olduğunu belirtmiştir. Fransız Devrimini, antik dönemlerin özgür devletlerinde yani Roma ve Yunanistan’da “vatanseverliğin, doğal duygulara karşı kazandığı zaferin” yeniden “kamu yararı” adı altında getirmesi girişimi şeklinde niteleyen Constant (2003, s. 366) ise, bunun “sivil özgürlük” ve “özel ahlakın” ihlali olduğunu iddia etmiştir.

İngiltere ve Fransa’nın hakimiyet için giriştikleri Yedi Yıl Savaşları (Seven Years’ War 1756–1763) İngiltere üstünlüğüyle sona ererken İngiltere bu savaşın sonunda kolonilere yeni vergi yükümlülüğü getirmesiyle isyanlar patlak vermiş, George Washington önderliğindeki Birleşik Devletler Fransa’nın da destek vermesiyle bağımsızlığını 1776’da kazanmıştır (Sander, 2015, s. 155). Amerikan Devrimi’nin arkasında yatan liberal düşünce altyapısının, mutlak monarşinin yani monarka tabi olmanın getirdiği köleliğe karşı gelişen bir yapısı bulunmasına rağmen, ırksal köleliğe özellikle siyahi köleliğe karşı olmayan özelliği ile devrimin önemli isimleri birer köle sahibiydi (Losurdo, 2011, s. 1-27). Pozitif özgürlük rasyonel olduğu kabul edilen insanın, yaptığı eylemleri istediği şekilde belirlemesi, tasarlaması, planlaması özgürlüğü iken negatif özgürlük herhangi bir dışsal etkinin, otoritenin müdahalesinin bulunmamasıdır (Berlin, 2002, s. 169-181). Amerikan klasik liberalizmde ise “pozitif”¹¹ ve “negatif”¹² olmak üzere iki özgürlük birlikte bulunmuştur (Siegel, 2011, s. 11-13). Amerika Birleşik Devletleri’nin kurucu belgelerinde iki özgürlük birlikte yer almıştır. Bağımsızlık Bildirgesi¹³, bireylerin doğal hakları olduğunu kabul etmiş, buna zarar veren hükümetleri değiştirme yetkisini halka vermiştir (Britannica, T. Editors of Encyclopaedia, 2020, Text of the Declaration of Independence bölümü). Bildirge bireylerin pozitif özgürlüklerini kabul edip, sınırlı bir devlet anlayışıyla negatif özgürlüğü ön plana almıştır.

¹¹ Pozitif özgürlüğü savunan Amerikan klasik liberalleri insanların kendi hayatlarını ve ekonomik faaliyetlerini dilediği gibi yönetmesi bağlamında pozitif özgürlüğü savunur.

¹² Ekonomik ve toplumsal süreçlerin ise devlet müdahalesinden bağımsız olmasını gerektiğini savunduğu için negatif özgürlüktür. Ayrıca ise diğerlerinin özgürlüğüne zarar vermediği sürece sınırsız özgürlüğü savunur.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Declaration of Independence 1776*, <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>

1.1.1.1. Klasik Liberalizm

Orijinal adıyla *Laissez-Faire* Türkçesiyle “bırakınız yapsınlar”, iktisadi klasik liberalizmin en bilinen sloganıdır. Faydacılık¹⁴ ise klasik liberalizmin önemli öğretilerinden birisidir. Klasik liberalizm Devletin ekonomik alandaki her türlü müdahalesini reddeden, ekonomik faaliyetlerin piyasa kuralları çerçevesinde işlemesi gerektiğini belirten anlayışa sahiptir. İktisadi klasik liberalizm, Berlin’in (2002, s. 169-178) belirttiği insan davranışına herhangi bir dışsal müdahale olamaması özgürlüğü yani “negatif özgürlük”, anlayışını benimsemiştir. 19.yüzyıl boyunca İngiltere ve ABD’de hâkim olan iktisadi klasik liberalizm sermayeye dizginlenmemiş özgürlük sağlarken emek sınıflarının temel yaşam koşullarından mahrum kalması sonucunu üretmiştir. Sosyal Evrimci Teori¹⁵ ile rasyonellik kazanmaya çalışan klasik liberalizm Çalışan sınıfın

¹⁴ Faydacılık teorisinin temsilcileri, John Stuart Mill (1806-1873) ve Jeremy Bentham’a (1748-1832) bu teorisinin gelişiminde Horace’ın (M.Ö. 65-M.Ö. 27) yazılarının ve Platonun (M.Ö. 428-M.Ö. 347) haz acı tartışmasının, etkisi olmuştur (Rosen, 2005, s. 15). Faydacılığın kökenleri ayrıca “Epikür’ün (M.Ö.341-M.Ö.270)” “iyi” kavramını hazzı arttıran ve onu temel alan eylemler olarak tanımlamasına uzandığı öne sürülmüştür (Dimmock & Fisher, 2017, s. 11). Faydacılık “mutluluğu” yükselten eylemler olarak “acının” minimize, “hazın” maksimize edilmesi ve “mutsuzluğun” azaltılmasıdır (Hodder, 1892, s. 90). İnsanı yöneten iki tane efendisinin bulunduğunu, bunların acı ve zevk şeklinde sınırladığını belirten Bentham (1823, s. 1), insanın yaptığı her eylemde ikisi tarafından yönetildiğini öne sürmüştür. Acılardan kaçınan veya acılarını azaltmak, mutluluğunu, zevklerini attırmak isteyen insanın, çıkarlarını çoğaltacak şekilde hareket edeceğini belirten Bentham (1823, s. 2), bahsedileni yarar ilkesi olarak adlandırmıştır. Bireylerin bu çıkarlarını anlamadan toplumun yararını aramanın nafile bir arayış olduğunu belirtmiştir (Bentham, 1823, s. 2). Bir edim, eylem, toplumun keyfini artırıyorsa yani mutluluğa olan artıları eksisinden fazlaysa bu davranış yarar ilkesiyle uyumludur (Bentham, 1823, s. 3). Mill (2017, s. 61) ise mutluluğu acının bulunmadığı hazzın ise maksimum olduğu, mutsuzluk halini ise tam tersi yani acının yüksek hazzın ise minimuma geldiği, durum şeklinde tanımlamıştır. Faydayı insanın mutluluğunu arttıran eylemler şeklinde adlandıran Mill (2017, s. 61-65), hazları da üstünlüğe göre tercih edilebilir olduğunu öne sürmüştür. Özetle faydacılık, insanların eylemlerinin haz ve acı kavramları tarafından yönetildiğini, davranışların mutluluğa yönelik yapıldığını ve acıdan kaçınıldığı ölçüde doğru olduğunu kabul eden klasik liberalizm öğretisidir.

¹⁵ Sosyal Evrim tıpkı biyolojik versiyonundaki gibi, sosyolojik bağlamda bireylerin, grupların veya kurumların güçlülerinin hayatta kalması, diğerlerinin elenmesi üzerine kurulmuştur (Wells, 1907, s. 695-697). Sosyal Evrimin önemli temsilcilerinden Smiles (1859, s. 15) insanın kendine yardım etmesini kutsallaştırmış, kavramın kişiyi kamçılayan yönüyle büyümeyi sağladığını ve “ulusal canlılık” ve “gücün” altında yatan “gerçek kaynağı” oluşturduğunu iddia etmiştir. Dışarıdan yapılacak yardımların, kaynak üzerinde zayıflatıcı etki yapacağını, destek alan insanların çaresiz duruma düşeceklerini belirten Smiles (1859, s. 15), bireylerin kendi hallerinden sorumlu oldukları devletlerin ya da hükümetlerin sosyal desteklerine karşı çıkan bir çerçeve çizmiştir. Smiles (1859, s. 16), iyi kurumların insanlara yardım etmemesi gerektiğini, en çok yapabileceği desteğin kişinin bireysel gelişiminin önünde bulunan engellerin kaldırılması olacağını belirtmiştir. Kurumların kişiyi özgürleştirecek şekilde hareket etmesi gerektiğini belirten Smiles (1859, s. 16), ilerlemede kurumların rolünün abartıldığını, hatta negatif etkiye sebebiyet verdiğini, ilerlemenin bireysel gelişimlerin toplamından oluşturduğunu iddia etmiştir. Negatif özgürlüğün ön plana çıktığı bu düşünce sistemi, neoliberal ideolojinin hiper bireysel öznelere ilham kaynağı olmuş, altyapı sağlamıştır. Harbert Spencer (1820-1903)’a (1981, s. 105) göre, doğada zayıf türlerin barınak bulma, tehlikelerden kaçınma, yiyecek sağlama ve bunları aktarma yeteneklerinin zayıf olması, bu türlerin hayatta kalamaması sonucunu doğurarak sonunu getirmiştir. Spencer (1981, s. 105), dışarıdan duruma müdahale edilmesi yoluyla zayıf türlerin hayatta kalmasının bir bozulmaya sebebiyet vereceğini ve insanlarda da benzer şekilde alt ve üst düzeyde olanların bulunduğunu iddia etmiştir. Spencer (1981, s. 105), alt düzeydekilere destek veren devlet politikalarının geliştirilmesinin zamanla “kötü sonuçlar” üreteceğini iddia etmiştir. Spencer devletlerin destek politikalarına karşıt bir evrim teorisi oluşturmuştur.

kötü koşulların eşlik ettiği bir hayat yaşamalarına sebep olurken, İngiltere’de toplumsal hareketlere, ABD’de ise 1929 Buhranına¹⁶ kadar hâkimiyetini sürdürmüştür.

Smith (1904, s. 5-462) serbest piyasanın işlemesi için her türlü devlet müdahalesini reddetmiştir. Piyasada serbest dolaşan ve burada değiş tokuş edilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının arz ve talep tarafından belirlendiği iktisadi klasik liberalizmde piyasadaki fiyatlara müdahale bu fiyat mekanizmasını bozacağı için istenmeyen bir durumdur. İktisadi klasik liberalizm teorisine göre ticaretin önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır. Nitekim bir ülkede verimli bir şekilde üretilen malın, başka bir ülkede ülke içinde maliyeti çok yüksek şekilde üretilmesi yerine bu ürünün ticaretinin serbest bırakılması her iki ülke ve orada yaşayan insanların refahlarını arttırıcı etki yapar (Smith A. , 1904, s. 5-462). Bu teoriye göre zenginliğin kaynağı külçeler dolusu altın ve gümüşlerin toplamıyla değil, ülkelerde yaşayanların mallara ve çeşitli temel ihtiyaçlara ulaşımının kolay olmasına göre belirlenmesi, ölçülmesi gerekir (Smith A. , 1904, s. 5-462). Teoriye göre insanlar istediği işte çalışma ve bu amaçlar doğrultusunda bölge, şehir, ülke değiştirme özgürlüğüne sahip olmalı bu durumun önüne herhangi bir engel koyulmamalıdır (Skousen, 2007, s. 10). İktisadi klasik liberalizm piyasa tarafından serbest olarak belirlenen ücretleri talep etme özgürlüğüne yapılacak her türlü müdahaleye karşı çıkmıştır (Skousen, 2007, s. 11).

Foucault (2008, s. 31) fiyatların ve diğer ekonomik araçların piyasada belirlenmesinin, hakikatin de piyasada üretildiği bir durum oluşturduğunu belirtmiştir. “Üretimin”, “ihtiyacın”, “arz-talebin”, “değerin”, “fiyatın” piyasa değiş tokuşuyla belirlenmesinin, faaliyetin sağlandığı ölçüde yönetimlere meşruluk kaynağı oluşturduğu öne sürülmüştür (Foucault, 2008, s. 31). “Hakikatin belirlendiği” alan bağlamında piyasa mekanizması, hükümetlerin piyasanın doğrulama sistemi tarafından onaylanmasını, piyasa tarafından, yönetsel pratiklerin, olması ya da olmaması gerekenin, “yargı mekanizmalarının” belirlenmesini, kapsar (Foucault, 2008, s. 32).

1.1.1.2. Modern Liberalizm

20. Yüzyılda hızlanan sanayileşmenin etkisiyle şehirlerdeki nüfus artışı kentlerin çevrelerinde gecekondu oluşturmuş, artan ekonomik eşitsizlik belli

¹⁶ ABD’de 1929 yılının sonbaharında Wall Street borsasının çökmesinin ardından önce ülke ekonomisine sonrasında dünyaya yayılan krizdir. Milyonlarca insan işsiz kalmış, şirketler ve bankalar batmıştır. Yarattığı kriz ve buhran ortamı yıllarca sürmüştür. Klasik liberal ekonominin başarısızlığı olması ve sonucunda sosyal olarak belirli standartları sağlayan devlet dahlini getirdiği için konu açısından önemlidir (Pells & Romer, n.d.).

kesimlerin zenginleşmesine yol açarken diğer kesimler yoksulluk ve getirdiği çeşitli sorunlar ile yüz yüze kalmıştır (Heywood, 2014, s. 69). Problemlere sebep olmakla eleştirilen ve çözümede yetersiz kalan Klasik Liberalizm, önce Birleşik Krallık'ta, sonrasında 1929 Büyük Buhramı ile ABD'de, yerini eşitsizliklere karşı devlet müdahalesi, yoksullar fırsat sağlanması gibi temaları barındıran modern liberalizme bırakmıştır (Heywood, 2014, s. 70).

Avrupa'da mülkiyetin gelişmesi kâğıt üstünde herkesin mülkiyet edinebileceği bir durum yaratsa da reelde çoğu insanın emeğinden başka bir şeye sahip olmadığı, bu özgürlükten faydalanamadığı şekilde gerçekleşmiş, modern liberaller tarihsel temelleri bulunan sorunun düzeltilebileceğini düşünmüşlerdir (Green, 1999, s. 169). Modern liberalizm, mülkiyet sahiplerinin haklarını başkalarına zarar verecek şekilde kullanmasını reddetmenin, kavramının doğasına yapılan bir saldırıdan ziyade insanların kendi özgürlüklerini korumak için yaptığı bir itiraz şeklinde görmenin daha doğru olacağını belirtir (Green, 1999, s. 170). Sanayi devriminin kitlelerin şehirlere akması sonucunu doğurması, kentlere yığılan bu nüfusun, eğitim alma, sağlık hizmetlerine ulaşma, yeterli koşullara sahip konutlarda barınma gibi temel ihtiyaçlara erişimlerinin olmaması çıktısını üretmiştir (Green, 1999, s. 176) İş koşullarının ağırlığı, modern liberallere göre kapitalizmden değil devletin bu insanlar için gerekli düzenlemeleri yapmamasından, minimal koşulların oluşmasını sağlayamamasından kaynaklanmaktadır (Green, 1999, s. 176). Modern liberaller vatandaşların temel hizmetler ve yaşam koşullarına ulaşması için sosyal adalet¹⁷ anlayışıyla devletlerin, düzenlemeler yapması gerektiğini savunur.

¹⁷ Kurumların kendilerini adillik anlayışı doğrultusunda şekillendirmesi üzerine temellenen adalet teorisine göre, eğer organizasyonlar ve kurallar ekonomik olarak çok iyi olsalar da adaletsizliğe sebebiyet veriyor ve arttırıyorsa, değiştirilmeli, yeniden şekillendirilmelidir (Rawls, 1999, s. 3). Toplumun refahı için kişilerin tekil refahından vazgeçilmesi istenemez, bireylerin münferit olarak hakları “*adalete dayalı dokunulmazlığa sahiptir*” (Rawls, 1999, s. 3). Sosyal adalet teorisine göre küçük bir gruba sağlanan avantaj, topluma sağlanandan fazla olmamalı, eşitlikçi toplumda “*adalet tarafından güvence altına alınmış haklar*” herhangi bir politik ve sosyolojik bağlamın pazarlık konusu yapılamaz (Rawls, 1999, s. 4). Rawls (1999, s. 53) adaletin iki ilkesinin tanımını yaparken, birincisinin “eşit temel özgürlükler” olan insanların, “mülkiyet”, “yaşam”, “siyasal, düşünce” ve “vicdan özgürlüğü” gibi alanları kapsadığını belirtmiştir. İkincil bağlamda, insanlar arasında ekonomik ve statü bazlı eşitsizliklerin bulabileceğinden bahseden Rawls (1999, s. 53), “gelir dağılımının” “herkesin yararına”, “sosyal pozisyonların” ise herkese açık, olması gerektiğini belirtmiştir. Sosyal adalet teorisinde “temel hak ve görevler” çerçevesinde eşitlik ile toplumda sosyal ve ekonomik bağlamda bulunan eşitsizlikler kabul edilirken, durum herkesin yararına olduğu ölçüde adaletlidir (Rawls, 1999, s. 10). Kurumların faaliyetlerinde adalet teorisine uygun hareket ettiği ölçüde haklı olduğu çerçeveye ek, koyulan kurallar ve kanunlar “adalet ilkesi” çerçevesinde şekillendirilerek, bireylerin davranışları “*sosyal adaleti sağlamak amacıyla koordine edilmelidir*” (Rawls, 1999, s. 47). Sosyal adalet teorisine göre yönetimler, adalet ile şekillenmiş kurallara insanların kendi istekleri doğrultusunda uyacağı şekilde adımlar atmalı ve bu yolla desteği sağlamalıdır (Rawls, 1999, s. 230). Adalet ilkesini karşısında yer alacak “arzu” ve “özellikleri” önleyecek şekilde kurumlar ve kurallar şekillendirilmelidir (Rawls, 1999, s. 230).

20.yüzyılın büyük krizleri olan 1929 Büyük Buhranı ve İkinci Dünya Savaşının, ekonomik sistemler ile uluslararası ilişkiler üzerine yaptığı negatif etkinin düzeltilmesi savaş sonrası kurulan sistemin temelini oluşturmuş, eski başarısızlığın tekrar yaşanmaması, dünyada çıkar çatışmalarının önlenmesi, ülkelerde sermaye sahipleri ile emek sınıfı arasında “bir sınıf uzlaşmasının” sağlanması amaçlanmıştır (Harvey, 2007, s. 10).Bahsedilen durumun sağlanması için, UPF¹⁸, DB¹⁹, BM²⁰, UÖB²¹ gibi farklı uluslararası kurumlar kurulmuş, Bretton Woods²² toplantısıyla doların değeri altına sabitlenmiş, çeşitli ülkelerde farklı hükümetler uzlaşmayı sağlayacak şekilde ekonomik politikalara yönelmişlerdir (Harvey, 2007, s. 10). Keynesyen politikalar, kontrolsüz piyasa çözümlerinin bir kenara bırakılmasını, devletlerin ekonomide aktif rol oynamasını, “tam istihdam”, “ekonomik büyüme”, “vatandaşların refahı” gibi amaçların sağlanması için elindeki araçlarla etkin bir şekilde müdahil olunmasını, kapsamıştır (Harvey, 2007, s. 11). Devletlerin üretim politikalarına dahil olması, vatandaşlarına temel refah hizmetlerini sağlaması, standart emek ücretleri belirlemesi, ülke içindeki vatandaşlardan sermaye sahipleri ile emek sınıfları arasında “uzlaşma”,” iç barış” ve huzuru” korumada güvence şeklinde görülmüştür (Harvey, 2007, s. 11). Üretimin talebe bağlı olduğunu belirten Keynes (2010, s. 83-119), klasik iktisatçılardan farklı şekilde talebin doğması için, insanlara verilen ücretin yüksekliğinin kişilerin alım gücüne pozitif etkide bulunacağını belirtmiştir. Alım gücü yükselen insanların ise piyasadan ürün talep etmesinin, mal imalatçılarının üretimlerini arttırmalarını sağlayacağını bu yönüyle yaşanacak ekonomik büyümenin yaratacağı emek talebinin, işsizlikte azalma meydana getireceği Keynes (2010, s. 83-119)’in argümanlarıdır. İnsanların düşük ücret almaması için hükümetlere düşen görevler bulunduğunu belirten Keynes (2010, s. 13-324),

¹⁸ *International Monetary Fund*,1944 yılında Bretton Woods toplantısı sonrası kurulan,190 üye ülkesi bulunan, sürdürülebilir büyüme ve refah için ülkelere destek sağlayan organizasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.imf.org/en/About>

¹⁹ *The World Bank*, 1944 yılında Bretton Woods toplantısı sonrası kurulan merkezi Washington’da bulunan uluslararası organizasyondur. İlk kuruluşunda ismi Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development) olan organizasyon kendine hedef olarak Avrupa’nın yeniden inşasını belirlemiştir. Sonrasında ise yoksul ülkelere fon sağlamak ve danışmanlık vermek olarak amaçlarını sıralamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.worldbank.org/en/about>

²⁰ *United Nations*, 1945 yılında kurulan, 193 üye ülkesi olan, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve BM Sekreterliği gibi organları bulunan uluslararası organizasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.un.org/en/about-us>

²¹ *Bank for International Settlements*,1930 yılında kurulan 63 ülke merkez bankasının %95 hissesine sahip olduğu merkez bankaları arası iş birliği ve finansal istikrarı sağlamak gibi amaçları olan organizasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.bis.org/about/index.htm>

²² Bretton Woods. 1944 yılının temmuz ayında ABD New Hampshire’da toplanan UİKB, UPF gibi kuruluşların kurulduğu toplantıdır. Bretton Woods anlaşması ile 1 ons altın 35 dolara sabitlenmiştir (Office of the Historian, n.d.a).

devletlerin insanlara temel refah uygulamaları sunmak amacıyla kamu yatırımları yapmasının emek istihdamını arttıracığını bu yolla para kazanan çalışanların harcamalar yaparak ekonomiye katkı sağlayacağını öne sürmüştür. Ayrıca gelir artışlarının, zamanla tüketime doygunluğa ulaşması sebebiyle tasarruf oranlarının yükselmesine sebep olacağı Keynes (2010, s. 91) tarafından öne sürülen bir diğer argümandır. Kamu tarafından yapılan yatırımlar yoluyla sağlanacak “tam istihdamın” önemine değinen Keynes (2010, s. 319-320), özel sektöre dair yapılacak kontrol mekanizmalarının “üretim araçları” üzerinde devletin tam “sahipliği” olmadığını belirtmiştir. Keynesyen ekonomide mali politikalar kısaca devletlerin vergilendirme ve kaynakları harcama politikalarını kapsar. Verginin azaltılması yoluyla talebin çoğalmasının ve hükümetlerin para arzını arttırmak amacıyla harcama yapmasının ekonomik refaha²³ katkı sağlayacağını belirten Keynes (2010, s. 13-324), devletlerin bu şekilde ekonomiye dahil olmaları gerektiğini öne sürmüştür.

Modern liberaller bireysel özgürlüğe önem atfetmiştir. Modern liberaller, bir bireyin kendi isteği dışında özgürlüğünün sınırlandırılması için dışarıdan uygulanabilecek gücün ancak o kişinin başkasına zarar vermesi koşuluyla

²³ Bu doğrultuda bir refah devleti anlayışının geliştiği görülmektedir. Yapılan tanıma göre refah devleti ilk olarak, “kamu” tarafından “eğitim”, “sağlık” gibi hizmetlerin ve “yeniden dağıtım” mekanizmaları yoluyla “sosyal malların” sunulmasıdır (Sandmo, 1995, s. 469). 19.yüzyıl sonunda dizginleri olmayan kapitalist ekonominin ürettiği hızlı “kentleşme” ve “endüstrileşme”, beraberinde kötü koşullar ve “yoksulluğu” getirmiştir (Hilson, 2020, s. 71). Durumun düzeltilmesinin gerekliliği ve “işçi” kökenli siyasi partilerin faaliyetleri sonucunda refah politikalarına talep ortaya çıktı (Hilson, 2020, s. 71).. 3 farklı refah devleti tipolojisi çizen Esping-Andersen (2003, s. 75-81), birincisinin “sosyal demokrat”, ikincisinin “muhafazakâr”, üçüncüsünün “liberal” refah rejimleri olduğunu belirtmiştir. Liberal refah devletlerinin politikalarında, klasik liberalizmin “kendine yardım”²³ öğretisinin etkisi özellikle sorunları bireyselleştirme eğiliminde görülmüş, devletlerin vatandaşlarına temel bağlamda sunduğu çözümlerin sınırlı olması ya da hiç bulunmaması dolayısıyla, çare mekanizması için piyasa tarafından arz edilen hizmetler işaret edilmiştir (Esping-Andersen, 2003, s. 76). Devlet tarafından sağlanan toplumsal güvencelerin “kötü risk”²³ kavramıyla sınırlı olduğu bu rejimlerde, yardımlar belirli şartları sağlama gerekliliği üzerinden dağıtılması “gelir testi” aracıyla belirlenirken, ne tür risklerin kapsama alınacağı ise dar tutulmuştur (Esping-Andersen, 2003, s. 76). Liberal refah rejimlerinde piyasa mekanizmasının sunduğu hizmetler “iyi riskleri”²³ çözmede yeterli görülmüş, arta kalan “kötü riskler” içinse refah uygulamaları gösterilmiştir (Esping-Andersen, 2003, s. 76). Sağlık alanında ise İngiltere ve Kanada ulusal sağlık sistemlerine sahipken, Amerika Birleşik Devletleri’nde sağlık sigortası ve hizmetleri piyasa çözümlerine bırakılmış yani “özel sağlık hizmetleri” tarafından yürütülmüştür (Esping-Andersen, 2003, s. 76). “Sosyal demokrat refah” ülkelerinin temeli “eşitlik”, “cömert fayda”, “evrenselcilik” gibi kavramlara dayanmış, bu rejimlerin emeklilik ve sağlık sistemleri diğerlerinden daha kapsamlı yapısıyla, prim ödeme, çalışma gibi zorunluklar içermeyen vatandaş olmaktan kaynaklanan sosyal haklar sunmuşlardır (Esping-Andersen, 2003, s. 78). Liberal refah devletlerinde bulunan piyasa çözümü eğilimi, sosyal demokrat refah devletlerinde tam tersi şekilde uygulanmış, piyasaya olan ihtiyacı en aza indirmek amacıyla atılan adımlar sosyal yardımlar ile desteklenmiştir (Esping-Andersen, 2003, s. 79). Emeklilik katkıları, “sosyal hizmetler”, iş hayatında bulunan kadınlar için “gelir yardımları”, “sağlık hizmetleri” ve “aile destekleri” gibi kapsayıcı bir altyapı kurulmuştur (Esping-Andersen, 2003, s. 79). Sosyal yardım konusunda liberal sistemlerdeki piyasa mekanizmaları, muhafazakâr versiyonunda yerini aile çözümlerine bırakmıştır (Esping-Andersen, 2003, s. 83). Muhafazakâr refah rejimleri, ailelere yüklediği bakım yükümlüğünün dışında kalan “büyük risklerin” üstlenilmesi anlayışına sahiptir (Esping-Andersen, 2003, s. 83).

yapılabileceğini, insanın daha iyi bir duruma gelmesi için hürriyetin kısıtlanamayacağını belirtmişlerdir (Mill, 2001, s. 13). Üç tip bireysel özgürlük sınıflandırması yapan Mill (2001, s. 16), birincisinin içsel olduğunu, “vicdan hürriyeti,” düşünce” ve “duygu özgürlüğü,” bilimsel” ve “ahlaki fikir özgürlüğünü” kapsadığını belirtmiştir. İkinci bağlamda, haz arama özgürlüğü ise başkasına zarar vermediği sürece insanın genel anlayışa göre yanlış bile olsa isteği şekilde hayatını planlamasını ve ona göre yaşamasını kapsar (Mill, 2001, s. 16). Üçüncü özgürlük olan birleşme/birlik kurma hakkı ise, başkasına zarar vermeden, zorlama, kandırma bulunmaksızın insanların amaç uğruna bir araya gelmesidir (Mill, 2001, s. 16). Modern liberallere göre insanların bu özgürlüklerine saygı duymayan yönetim ve toplumlar tam anlamıyla hür değildir (Mill, 2001, s. 16).

1.1.2. Muhafazakarlık

Kelime anlamı bağlamında muhafazakâr, “*genellikle değişimden, özellikle de ani değişimden hoşlanmamak veya güvenmemek*” şeklinde Cambridge Sözlükte (n.d.f) tanımlanmıştır. Oxford Sözlükte (n.d.c) “*büyük veya ani sosyal değişime karşı olmak; geleneksel tarz ve değerleri tercih ettiğinizi göstermek*” muhafazakâr sözcüğünün karşılığı olarak verilmiştir. Muhafazakâr sözcüğünün bir diğer kelime anlamı “*mevcut koşulları, kurumları vb. korumaya veya geleneksel olanları restore etmeye ve değişimi sınırlandırmaya meyilli*” cümlesiyle ifade edilmiştir (Dictionary.com, LLC, n.d.b). Merriam-Webster Sözlükte (n.d.e) ise “*muhafazakârlık felsefesine ait veya bu felsefeyle ilgili*” ve “*mevcut görüşleri, koşulları veya kurumları sürdürme eğilimi veya eğilimi*” muhafazakarlığın karşılığıdır.

Muhafazakarlık kelimesinin ise sözlük anlamı “*siyasi muhafazakarların ilke ve uygulamaları*” olarak yer almıştır (Dictionary.com, LLC, n.d.c). Oxford Sözlükte (n.d.d) muhafazakarlık sözcüğünün “*büyük veya ani değişime direnme arzusu*” ve “*toplumun olabildiğince az değişmesi gerektiğine dair siyasi inanç*” iki tanımıdır. Cambridge Sözlükte (n.d.g) “*değişimden, özellikle de ani değişimden genellikle hoşlanmama veya güvenmeme niteliği*” ile “*geleneksel değerleri koruma ve özellikle siyasette değişime karşı çıkma eğilimi*” olmak üzere iki çeşit muhafazakarlık anlamı bulunmaktadır. Merriam-Webster Sözlükte (n.d.f) ise muhafazakarlık “*siyasette yerleşik olanı koruma eğilimi*” şeklinde birinci anlam, “*geleneğe ve sosyal istikrara dayalı, yerleşik kurumları vurgulayan ve ani değişim yerine kademeli gelişimi tercih eden bir siyasi felsefe*” olarak ikinci tanımına yer verilmiştir.

Siyasal bağlamda muhafazakarlık ideolojisi 1800'lü yıllarda kıta Avrupa'sında Fransız Devrimi'nin "ruhu ve ilkelerine" bir karşıt duruşu, "muhalefeti" içermiş, Birleşik Krallıkta "Tory"²⁴ grubunun parti adına "Whig"²⁵ politikalarına muhalefete, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise "kamusal işlere" olumsuz yorumlanmasına ilişkindir (Heywood, 2014, s. 83). Muhafazakarlığın "aristokratik" kuramı "*tek bir özgül ve benzersiz tarihsel hareketin ideolojisi*" olan, karşısında konumlandığı kavramlar "Fransız Devrimi", "liberalizm", "burjuva yükselişi" şeklinde sıralanan, "feodal tarımcı sınıflar" üzerine yükselen tanım üzerinedir (Huntington, 1957, s. 454). "Aristokrasinin ideolojisi" olan muhafazakarlık bahsedilen yönüyle "feodalizm", "statü", "eski rejim", "toprak çıkarları", ve "asalet" kavramlarına ilişkindir (Huntington, 1957, s. 454). Tarihsel bağlamda Kıta Avrupası ülkelerinden "Almanya'da" 1800'lü yıllarda "kırsal aristokrasinin" sözcüsü konumuna gelen "feodal muhafazakârlar" tipolojije örnektir (Allen, 1981, s. 584). Muhafazakarlığın Birleşik Krallık versiyonu ise tarihsel bağlamda Edmund Burke (1729-1797) tarafından düşünce perspektifi çizilen, "özgürlük" ve "hakların" temelini "toprak mülkiyetine" dayandırıldığı ancak "anayasa" gibi elle tutulamayan bir kavram yerine "soydan" dolayısıyla "miras" yoluyla "güvenilir özgürlüğün" sağlandığı çerçevedir (Hamilton, 2020, Burkean conservatism bölümü). Birleşik Krallık'taki bahsedilen muhafazakarlık çerçevesi "*muhafaza etme için değişme*" üzerine inşa edilmiş ve "İngiliz Milletler Topluluğu"²⁶ üyesi ülkelerde "etki" bırakmıştır (Heywood, 2014, s. 83). Amerika Birleşik Devletleri'nde ise tarihsel muhafazakarlık ideolojisini "tanımlamanın zorluğu" yapılan çalışmalarda kendini göstermiştir (Noble, 1978, s. 635). Kuruluşunda Birleşik Krallık mutlakiyetçiliğine karşı mücadele bulunan Amerika Birleşik Devletleri'nde kurucular, sistem ve yöneticiler kendilerini liberal olarak adlandırmış ve bu ideolojinin savunucuları olmaları "tanımlama zorluğunu" ortaya çıkaran bir faktördür (Noble, 1978, s. 635). Crick (1955, s. 361) muhafazakâr kavramının "Avrupa sözcüğü" olduğunu Amerika Birleşik Devletleri'nde "kullanımı" daha geç gerçekleşmiş ve "Lockeçu" ve "Jeffersoncu" liberal mirasın gerisinde kalmıştır.

Muhafazakarlık yükseldiği temel sütunlara göre, birincil bağlamda "insanın dindar bir hayvan", din ise "sivil toplumun" temel dayanağı, ikincil olarak içinde yaşanılan "toplum" zamansal bağlamda "yavaş büyümenin", "organik", "doğal" çıktısı,

²⁴ Birleşik Krallık parlamentosunda sonrasında muhafazakâr siyasi gruptur.

²⁵ Birleşik Krallık parlamentosunda sonrasında liberal siyasi gruptur.

²⁶ Tarihsel geçmişi Britanya İmparatorluğuna uzanan kraliyete bağlılık gibi şartları içeren, bünyesinde Kanada, Avustralya gibi ülkeleri de bulunduran birliktir.

eski “nesillerin bilgeliğinin” yansıması “somutlaşmasıdır” (Huntington, 1957, s. 456). Muhafazakar ideoloji, geçmiş deneyimleri ve “tarihi”, şimdiki zamanı anlamak, “geleceği” is “planlamak” için “rehber” niteliğiyle önemli bir kaynak olarak görmüştür (Kekes, 1997, s. 352). Muhafazakarlığın dayandığı sütunlardan üçüncüsü “içgüdü” ve “duyguların” en az akıl kadar insanların davranışlarını belirlediği, dördüncüsü ise hak kavramının “görevlerden kaynaklanması” ve toplumsal perspektifin bireysel olandan üstünlüğü üzerinedir (Huntington, 1957, s. 456). Beşinci olarak insanlar arasında “ahlaki” bağlam dışında eşitsizlik bulunduğunu, “farklılaşma” ve “hiyerarşinin” kaçınılmaz şekilde yer aldığını ve bir kurumu düzeltme çabalarının daha büyük sorunlar üreteceğini varsayan argümanlara ilişkindir (Huntington, 1957, s. 456).

1.1.2.1. Otoriter Muhafazakarlık

Muhafazakarlığın otoriter versiyonu Avrupa kıtasında “otokratik” bir yönetimi savunan, özellikle de kan bağıyla gelen mutlak monarşik bir yönetimin gerekliliğine vurgu yapan, mutlakiyete, monarka, “efendiye”, “boyun eğmeyi” isteyen ve dini otoriteleri hepsinin üstüne konumlandıran bir anlayışa sahiptir (Heywood, 2014, s. 95). Otoriter muhafazakarlığın temsilcileri, Juan Donoso Cortes (1809-1853) ve Joseph de Maistre (1753-1821) bir nevi “kılıç ile kilisenin” birleştirildiği, meşruiyet anlayışının dini motivasyona bağlandığı, toplumun özünün ve varlığının “otoriter bir yönetim” ile sağlanacağı bir perspektife sahip olmuştur (Spektorowski, 2002, s. 284). Otoriter muhafazakarlık, monarşik yönetimlerin Avrupa’daki versiyonlarının, insanlığın sahip olabileceği ya da görebileceği en istikrarlı ve en doğal idare biçimi olduğu üzerinedir. Otoriter muhafazakarlık anlayışının kalbinde sert bir Katoliklik yatmış, ideolojinin teorisyenlerine göre Fransız Devrimi’nin sonuçları ve “Protestan” inancı “felaketler” üretmiştir (Greifer, 1961, s. 591). İdeolojinin teorisyenleri Protestanlık inancını, “insan gururunu” harekete geçirerek “otoritelere” karşı harekete geçmeye ve ona “isyan etmeye” yönlendirdiğini iddia etmiş, “felsefe” ve “bilime” de aynı saldırıları yöneltmiştir (Spektorowski, 2002, s. 284). Otoriter muhafazakarlığın temsilcisi Joseph de Maistre’nin düşünce perspektifinde, “halkın egemenliği” kavramına “doğa durumu” anlatısına karşıtlık ön plana çıkmış, terimlerin Avrupa kıtasında “ahlaki” bağlamda aşınmaya ve “otorite” zayıflamasına neden olduğu belirtilmiştir (Garrard, 1994, s. 101). Joseph de Maistre’nin ve otoriter muhafazakarlığın Fransız Devrimi ve arka planındaki kavramlara yönelik eleştirisi onun yerine papanın altında Katolik mutlakiyetçi “monarşilerin”, “eski rejimleri” canlandırmak istemesinden kaynaklanmaktadır (Tarrago, 1999, s. 168).

Otoriter muhafazakarlık “hükümet biçimlerinin” “ilahi” bir perspektifte olduğunu kurumsal çerçevenin ise “dine dayalı” inşasını öngörür (Caldwell, 2021, s. 280). Aydınlanmacı düşünürleri, otoriter muhafazakârlığın teorisyenleri ve Joseph de Maistre eleştirmiş, “dini otoriteyi reddeden” ve “akıl özgürleştiren” düşünce setlerinin inşası insanı “geleneklerden” ve “otoriteden” soyutlaması, bağımsızlaştırması yönüyle kötülenmiştir (Wielomski, 2023, s. 72).

Joseph de Maistre’nin düşünce çerçevesi Çarlık Rusya’sı gibi ülkeleri etkilemiş, bahsedilen ideoloğun ülkeyle iyi ilişkileri politikalara yansımıştır (Edwards, 1977, s. 54).

1.1.2.2. Paternalist Muhafazakarlık

Paternalist kelime anlamı bağlamında *“bir otoritenin, kontrolü altındaki kişilerin ihtiyaçlarını karşılamayı veya davranışlarını düzenlemeyi üstlendiği bir sistem; bu kişilerin hem birey olarak hem de otoriteyle ve birbirleriyle olan ilişkilerini etkileyen konular”* şeklinde tanımlanmıştır (Merriam-Webster, n.d.g) Paternalist muhafazakarlık toplumun temelini “ödev” ve “sorumluluklar” yerine getirildiği ölçüde sağlam olacağını, ülkede zengin ve fakirlerin bulunabileceği eşitsizlik çerçevesinde, imtiyazlı olanların tıpkı tarihte “kralların”, “soyluların” vasallarına olan “sorumluluğu” gibi bir ataerkil “baba” mesuliyetinin varlığını öne sürer (Heywood, 2014, s. 98). Birleşik Krallık örneğinde paternalist Tory muhafazakarlığı, dönemin “aşırı çalıştırılan işçileri”, “kasvetli fabrika kasabalarının” kötü koşulları ile “Whig aristokrasi” ve “dindar Manchester liberallerinin” kuralsız kapitalizmi arasındaki uçurumu ortadan kaldırmak isteyen ahlaki, “organik” ve “hayırsever” bir “toplum” oluşturma hedefiyle hareket eden bir anlayış üzerine inşa edilmiştir (Roberts, 1958, s. 323-324). Paternalist muhafazakarlığın ve “Tory ataerkilliğinin” temellerinin “etkili yaşamaya” ve “iyileştirilmiş idare” kavramlarına dayanmadığını öne süren Roberts (1958, s. 323-324), ideolojinin teorisyenlerinin, “reformcu devlet” yerine “bireyin ahlaki yenilenmesine” odaklandığını ve “İngiltere Kilisesi’ni” patriarkal halkın yönlendiricisi konumunda çizdiğini, belirtmiştir. Paternalist muhafazakarlık “işçi sınıfı seçmenleri” ile siyasal bağlamda “yapıcı bir yaklaşım” sergilenmesini isteyen “muhafazakarları” “Tory demokrasisi” bağlamına çektiği konu hakkında çalışma yürüten araştırmacılar tarafından belirtilmiştir (Jones, 2015, s. 1129). Tory tipi muhafazakârlık “organik toplum”, “ataerkillik”, “otorite” ve gelenek sütunları üzerine yükselmiş, sosyal bağlamda üst katmanda bulunanların yardımsever bir yönetmeyle alt tabakadakilere destek verilmesi bu yönüyle “şehircilik”, “endüstrileşme” ve “bireyci Whig liberallerinin” etkisinin düzeltilmesini kendine hedef belirlemiştir

(Glickman, 1961, s. 117). Tory muhafazakarlığı “*İnsanların makul olmayan ve kendi yararlarına olmayan şeylere hakkı*” bulunmadığına dair bir perspektife sahip olmuş, topluluk içinde yaşayanların birbirlerine karşı “saygı” ve “hizmeti” sağladığı ölçüde hakların doğru nitelikte olduğunu savunmuşlardır (Glickman, 1961, s. 119-120). Tory muhafazakarlığı tarihin rehberliğini akıl yürütme süreçlerinin çıktılarında daha önemli görmüş, “zekâ” kavramının “karakterden” daha az değerli olduğu çerçeveye sahiplik yapmıştır (Glickman, 1961, s. 120-123).

Tory ve paternalist muhafazakarlığının düşünce perspektifi 1800’lü yılların sonlarına doğru Birleşik Krallık’ta Muhafazakâr Parti’nin siyasi gündemi “işçi sınıfının” da verdiği “desteklerle” aktif hale gelmiştir (Heywood, 2014, s. 99).

1.2. Yeni Sağ İdeolojisi Üzerine

Yeni Sağ 80’li yıllardan sonra ülke siyasetlerinde hâkim konuma gelen bünyesinde neoliberalizm ve neo-muhafazakarlıktan barındıran ideolojidir. Neoliberalizm ekonomik gerçekliği hayatın her alanına yayan, ekonomik büyüme üzerine kurulan bireyselleşen ve küreselleşen dünya temeli üzerine yükselen piyasacı ideolojidir. Neo-muhafazakarlık ise ahlakı temel alan, içeride ve dışarıda devletin gücünün aktif kullanılmasını sınıf mücadelesi dağıtıcı adalet karşıtı bir ideolojidir.

1900’lü yılların 70’lerinden itibaren Avrupa’nın güney batısında Akdeniz diktatör rejimlerinin son bulması, “otoriter muhafazakarlık” deneyimlerinin kalan kalelerinin yıkılması sonucuyla birlikte, Anglosakson ülkeleri ve Avrupa kıtasının batısında sosyal refah ve Keynesyen ekonomi politikalarını eleştiren “Yeni Sağ’ın” ideolojisi yayıldı (Heywood, 2014, s. 103). Ekonomik bağlamda Yeni Sağ’ın sosyal refah devletlerine yönelik eleştirisi, insanların tekil kararlarıyla yaptığı eylemleri engellemesi, yardımların ve süreçlerin merkezden planlamasının “seçim yapma hakkına müdahale” olarak değerlendirilmesi, üzerinedir (Hoggart, 2020, s. 243). “Ahlaki gerileme” ile “iktisadi gerileme” arasında neden sonuç ilişkisi kurulması yeni sağ tarafından kullanılan bir diğer argümandır (Hoggart, 2020, s. 249). İdeolojik bağlamda yeni sağ bünyesinde bulunan iki fraksiyondan, birincisi liberal kanat neoliberalizm, ikincisi muhafazakâr taraf neo-muhafazakarlık iken, ilkinin piyasacı perspektifiyle ile diğerinin yönetsel ve toplumsal alandaki otoriter anlayışı arasındaki bir ittifakın kurulması yoluyla temellenir (Heywood, 2014, s. 103). Yeni Sağ, uyguladığı neoliberal ekonomi politikalarına meşruiyeti “ahlaki” ve “sosyal” olarak neo-muhafazakar tezleri kullanarak sağlamayı amaçlamış ve bu yolla “politik” çıktılar üretmek istemiştir (King, 1988, s. 794). İki ayrı ideolojide benzer

temalar, farklılıklarından daha az olsa da her ikisi de yönetimde “hesap verebilirliğe”, bireyler özelinde “siyasi özgürlük” ve “eşitliğe” karşı “kayıtsız” kalan “bir özne üretmek” amacıyla karşılıklı yarar sağlayacak şekilde ilişki kurar (Brown, 2006, s. 690). 1970’lerde Petrol Krizini izleyen yıllar “gelişmiş sanayi” sektörüne sahip ülkeler başta olmak üzere dünya genelinde sıkıntılara sebebiyet vermiştir (King, 1988, s. 793). 70’li yılların en büyük ekonomik sorunu olan Petrol Krizinin etkileri ülkelerde enflasyonist baskının artışıyla birlikte beraberinde stagflasyonu getirirken, işsizlik artmıştır. Petrol krizi, Klein’in (2007, s. 17) belirttiği “şokların” temiz sayfa üretip bahsedilen boş yerlere yazmanın yani işlemenin kolay olması durumunu oluşturmuştur. Yeni sağın politikalarını uygulaması için gereken uygun ortamı sağlamıştır. Yeni sağ politikalarının uygulayıcısı olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde Ronald Reagan yönetimi, Birleşik Krallıkta Margaret Thatcher hükümetleri ön plana çıkmıştır. Thatcher’ın sosyal refah politika eleştirisi, bu amaçla yapılan yardımların aile yapısına zarar verdiğine yöneliktir (Hoggart, 2020, s. 250). Thatcher’ın perspektifi, ekonomik bağlamda neoliberal piyasalaşmanın uygulanması ve sosyal politikalara saldırılması için neo-muhafazakâr tezlerin kullanılmasıdır. Yeni Sağ ekonomisi neoliberal tezler üzerine kurulmuştur. Yeni Sağ rekabet eden, kişisel çıkarları tarafından şekillenen öznelere yararlı bulmuş, ülkelerin genel ekonomik büyümesinin yoksullara da yarayacağını iddia etmiştir (Beder, 2009, s. 17). Ancak politikaların çıktıkları gelir adaletsizliğinin arttığı, zenginlerin ekonomik büyümeden yüksek oranda pay aldığı, yoksulların sayısının fazlaştığı duruma sebep olmuştur (Beder, 2009, s. 17).

1.2.1. Neoliberalizm

Neoliberalizm 20. Yüzyılın 70’li yıllarından itibaren dünyada yayılmaya başlayan, son elli yılda hâkim ideoloji konumuna gelen, düşünce sistemidir. Neoliberalizm sosyal devletleri yok edip piyasacı anlayışın sınırlarını kaldırmayı kendine amaç edinmiştir. Neoliberalizm piyasa doğrularını hayatın her alanına genişletmeyi amaçlayan sistemsel bir ideolojidir. Neoliberalizm ekonomik süreçlerin kontrolünün devletlerden piyasalara kaydığı bir ideolojidir. Tarihsel olarak neoliberalizm düşüncesi 20.yüzyılın ilk çeyreğine kadar uzanır. Avrupa’da iki neoliberal düşünce okulu; Almanya’da Freiburg Üniversitesi²⁷ çevresinde gelişen ordoliberalizm ve Avusturya’da

²⁷ University of Freiburg (*Albert-Ludwigs-Universität Freiburg*), kuruluşu 1457 yılına kadar uzanan, Almanya’daki üniversite sıralamasında ilk on içinde olduğunu belirten üniversitedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://uni-freiburg.de/en/>

Viyana Üniversitesi²⁸ bünyesindeki, Avusturya İktisat Okulu²⁹'dur. Alman ordoliberalizmi, Almanya'da neoliberal ideolojinin oluşmasında etkili olan düşünce okuludur. Ordoliberal ekolde yetişen isimler Avrupa Birliği neoliberalizmine de etkide bulunmuşlardır. Avusturya İktisat Okulu çevresinde gelişen perspektifinin, Amerikan

²⁸ Kuruluşu 14. Yüzyıla uzaman Avusturya'da Viyana şehrinde bulunan bir üniversitedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://geschichte.univie.ac.at/en>

²⁹ Austrian School of Economics, tarihi 19. Yüzyıla uzanan ekonomi düşünce okuludur (Britannica, T. Editors of Encyclopaedia, n.d.b). Viyana Ekonomi Okulu ya da diğer adıyla Avusturya İktisat Okulu neoliberalizminin önemli temsilcileri Ludwig von Mises(1881-1973) ve onun etkilediği Friedrich August von Hayek'tir. Mises (2002, s. 20) liberalizmi tarif eden "tek bir kelime" bulunsaydı bu kelimenin "mülkiyet" olacağını, "yanına özgürlük ve barışın" eklenebileceğini belirtmiştir. Devletler ve hükümetlerin her zaman "egemenliklerini genişletme eğilimi ve her şeyi kontrol etme isteğine" sahip olacağını belirten Mises'e (2002, s. 68) ancak özel mülkiyetin bu egemeni sınırlandıracağını öne sürmüştür. Mises (2002, s. 42), demokrasinin faydasının "şiddetli mücadeleler olmaksızın hükümetin yönetilenlerin isteklerine uyarlanmasını" sağlaması ve "seçimler ve meclis düzenlemeleri yoluyla hükümet değişikliğini sorunsuz, şiddet ve kan dökmeden" gerçekleştirmesi olduğunu belirtmiştir. Mises (2002, s. 42) , klasik liberal düşünürlerin insanların eşit bulunduğu bir çerçeveye çizdiğini, bahsedilen iddianın "temelsizliğiyle" birlikte eşitsizliğin neoliberalizmin mantığı olduğunu belirtmiştir. Hayek (1982c, s. 5) demokrasiyi "barışçıl değişimi mümkün kılan sözleşme" şeklinde gören görüşe katılmış, "tiranlığa karşı tek koruma" olduğunu söylemiştir. Ancak Hayek (1982c, s. 102-110), halkın egemenliği kavramını eleştirmiş, Jean-Jacques Rousseau'nun (1712-1778) toplum sözleşmesinin ve genel irade kavramının yasama gücüne sınırsız bir güç verdiğini öne sürmüştür. Brown (2021, s. 79),bahsedilen demokratik süreç karşıtlığının yanı sıra toplumsallığa ve toplum kavramına karşı, Hayek'in "epistemolojik", "ontolojik", "ekonomik", "siyasal" ve "ahlaki gerekçelere" dayandırılan eleştirisinin, tüm neoliberal düşünürler içerisinde en "sistemlisi" olduğunun altını çizmiştir. Hayek demokrasiyi özellikle halkın egemenliğini eleştirmiştir. "Halkın iradesi dediğimiz şeyi saptamak için seçtiğimiz özel sürecin, nüfusun önemli bir bölümünün ortak iradesi adını hak eden herhangi bir şeyle pek ilgisi olmayan sonuçlar doğurduğu görülüyor" (Hayek, 1982c, s. 1), ifadesi halk iradesi kavramına yaptığı eleştiriye örnektir. Avusturya ekolu, temsili demokrasiyi ve organlarını eleştirip bu kurumların gelenekler ile sınırlandırılmadığı sürece işlevsiz olduğunu iddia etmiştir. "Sosyal adalet" isteklerinin ortaya çıkışı Hayek'e (1982c, s. 13) göre yasa koyucuların belirli gruplara verdiği imtiyazlardan faydalanamayanların benzer ayrıcalıkları talep etmesine uzanır. "Hayek (1990, s. 118), "sosyal/toplumsal" kelimesinin "dağıtıcı adaletle" birlikte kullanılmasını "hata" şeklinde nitelerken, eşitsizlikler bulunmasaydı insanlığın bu kadar kalabalık olmayacağını iddia etmiştir. Avusturya Okulunun bahsedilen düşünce sisteminde sosyal refah politikalarına ve ekonomik eşitlik arayışına karşıtlık ön plandadır. Hayek (1982b, s. 2) "ortak refah" kavramına kesin bir tanım yapmanın, farklı kişisel çıkarların kamu yararı çerçevesinde ortak paydada toplanamayacağı argümanını dolayısıyla, zor olduğunu öne sürmüştür. Hayek (1982c, s. 47) kamunun sunduğu hizmetlerin özel ayrıcalıksız herkes için geçerli kurallara ve rekabete tabiiyet göstermesi, verimlilik ilkesine göre yönetilmesi, gerektiğine dair bir görüşe sahiptir. Bahsedilen perspektif reel neoliberalizmde kamu mallarının özelleştirilmesinin, hizmetlerin ise piyasa şartlarına göre düzenlenmesinin altyapısını oluşturmuştur. Hayek'in farklı düzen tanımları bulunur. Birincil durumda insan eliyle yapılmış, "yapay", "üretilmiş düzen", ikincil bağlamda zaman içinde şekillenen bir başına gelişen sistemler "kendiliğinden düzen", örneğin "dil ve ahlak" herhangi bir müdahale olmadan gerçekleşen bir "evrim sürecinin" yarattığı çıktılardır (Hayek, 1982a, s. 37). İlkel zamanlardan beri, zaman içinde şekillenen, kendiliğinden kurallar, bağımsız seçim süreçleriyle geliştikleri ve insan müdahalesinin ürünü olmamaları sebebiyle, "üzerinde kontrol" sağlanamayan düzenin ürünleridir (Hayek, 1982a, s. 41). Toplumsal örgütlenmelerin en basitinden en karmaşık olanına kadar çoğunluğunda, iki çeşit düzenin karma versiyonunun kullanıldığını öne süren Hayek (1982a, s. 46), kavramın, insanın kontrolü dışında gelişen "kendiliğinden düzenin" insan "isteklerine uygulamasını sağlayacağını" belirtmiştir. Toplumlarda çeşitli düzeyde "kendiliğinden düzenden" gelişmiş ve ona dahil yapılar; bulunduğunu belirten Hayek (1982a, s. 47) hükümetin görevinin "kendiliğinden düzenin" ilerlemesi için "gerekli asgari kuralları" uygulamak olduğunu öne sürmüştür. Avusturya İktisat Okulunun dolayısıyla Hayek'in ideolojik perspektifi, halkın egemenliğine, demokratik süreçlere, eşitliğe, sosyal adaleti sağlamaya yönelik süreçlere düşmanlık, 80'li yıllardan itibaren neoliberal politikaları uygulayan siyasiler tarafından sıklıkla ve geniş yelpazede kullanılarak uygulanmıştır. İhtiyaç sahiplerine devlet yardımı, ücretsiz eğitim, ücretsiz sağlık gibi sosyal devlet politikalarının "tedavülden kaldırılması" ya da özelleştirilmesi bu amaçla yapılmış adımlar olarak, ayrıca "toplumsal adaletle" yapılan saldırıları içerir (Brown, 2021, s. 48).

neoliberalizminin düşünce okulu olan Chicago Okulunu³⁰ ile etkileşimi bulunur. Ek olarak Avusturya ekolünün temsilcisi Friedrich August von Hayek (1899-1992), Birleşik Krallık'ta neoliberal dönüşümü gerçekleştiren Thatcher hükümetinin danışmanı idi.

³⁰ Chicago School of Economics, tarihi 20. Yüzyılın 2. Çeyreğine uzanan düşünce okuludur (Hess, n.d.). Ekol içinde eski ve yeni okul ayrımı yapan çalışmalar doğrultusunda Henry Calvert Simons'un dahil edildiği "Eski Chicago" perspektifinin Eucken ve Hayek ile benzerlikleri bulunur (Köhler & Kolev, 2011, s. 2). Hayek 'in neoliberal okullar arasında "köprü" vazifesi gördüğü araştırmacılar tarafından öne sürülmüştür (Köhler & Kolev, 2011, s. 2). Her üç ekol temsilcisinin de ortak görüşü, piyasa kurallarını "hukukun üstünlüğü" çerçevesinde çizen, ancak ekonomik faaliyeti bireylere bırakan bir devlet anlayışıdır (Köhler & Kolev, 2011, s. 2). "Yeni Chicago" okulu temsilcileri olan "Milton Friedman" ve "George Stigler" (1911-1991) gibi isimlerin çalışmalarının Chicago perspektifinde ön plana çıkması, Simons'ı arka plana itmiştir (Köhler & Kolev, 2011, s. 3). Chicago okulunun yeni versiyonun bakış açısından, eskisinin "müdahaleci" bir karakteri (DeLong, 1990, s. 616) olduğuna dair görüşler söz konusudur. Yeni Chicago ekolü, sorunların çözümünün piyasaya bırakıldığı, piyasanın çözemediği durumlarda ise devletlerin dahil olduğu, saf piyasacı bir perspektif sunar. Milton Friedman (2002, s. 8), siyasetin bireysel özgürlüğü sağlama, ekonomik alanın ise zenginlik üretme, şeklinde yapılan ayrıma yönelik eleştiri yöneltmiştir. Chicago ekolü özgürlüğün piyasalaşma yoluyla sağlanacağı bir perspektif çizer. Chicago Okulu egemen güçlerin sınırlandırılması için piyasa mekanizmalarının kullanıldığı bir perspektife sahiptir. Devletlerin ve hükümetlerin güçlerinin sınırlanmasının "kapitalizm" ve "özel mülkiyetin" varlığıyla mümkün olduğunu öne süren Friedman (2002, s. 10), tarihsel bağlamda "serbest piyasa" ve kapital ekonominin ortaya çıkmasıyla, "siyasi özgürlüğün" mümkün hale geldiğini iddia etmiştir. Chicago Okulu, perspektifini, piyasaların kendiliğinden düzenin bir parçası olarak işleminin, rasyonel ve tarafsız kararlar üreteceği, argümanı üzerine inşa etmiştir. Chicago Okulu bünyesinde saf piyasacı perspektifi barındırmasına rağmen devletlerin tamamen ortadan kalktığı bir durum çizmez. Piyasaların, sunduğu çözümler yoluyla, devletlerin ve siyasi kararların müdahalesini, minimal düzeye indirilmesini sağlanacağını öne sürer. Hükümetleri kural koyucu, "yorumlayıcı" ve "uygulayıcı" gözetmen bir "hakem" şeklinde çizen Friedman (2002, s. 15), piyasa mekanizmalarının işlevinin sorunların çözümünde aktif rol alarak siyasi kararlara duyulan ihtiyacı azaltmak olduğunu belirtmiştir. Chicago ekolünün temsilcisi tarafından çizilen devlet ve hükümet, mümkün olduğunca çözümleri piyasaya bırakan bir yapıdadır. Serbest piyasalar ise siyasi kararlara duyulan ihtiyacı azaltacak şekilde çözümlerin üretileceği yerdir. Chicago Okulu siyasal süreçlerin çıktılarının tek düze ve zorunluk arz eden yapısının, piyasanın özgürlüğü ve çoğulculuğuyla kıyaslanamayacağını öne sürer. Friedman (2002, s. 15) hükümetler tarafından uygulanan siyasi kararların ona uymayı gerektiren ve zorlayıcı olma gibi özellikleri bünyesinde barındırdığını, serbest piyasaların "çeşitlilik" içermesi yönüyle "avantajlarının" bulunduğunu belirtmiştir. Friedman (1976, s. 569) piyasanın kararlarının çeşitliliğinin yanı sıra öngörülebilir olduğunu, siyasi kararların ise çıktılarının kestirilemeyeceğini öne sürmüştür. Chicago okulunun yeni versiyonunda piyasa kararları, demokratik süreçlerinden üstün görülür. Chicago okulu devletin sınırsız iktidarına ilişkin, gücü sınırlama görevini de piyasaya vermiştir. Yönetim şekli fark etmeksizin, özgürlük için "temel tehdittin", zor kullanma gücü olduğunu belirten Friedman (2002, s. 15) "ekonomik güç" kaynaklarının işlevinin "siyasi güçleri" sınırlamak olduğunu öne sürmüştür. Chicago Okulunun sosyal refah politikalarına dair eleştirileri, konut politikası, asgari ücret, tarım fiyat destekleri, emeklilik sistemleri de dahil olmak üzere birden fazla başlık üzerinedir. Toplu konutların inşa edilmesinin bunu isteyenlerin bekledikleri sonucu doğurmadığını, "yıkılan konut sayısının yapılandırma fazla" gerçekleştiğini, bir bölüm insanın normalde olacaktan iyi konutlara eriştiğini diğerlerinin ise durumunun daha kötüye gittiğini belirten Friedman (2002, s. 179) "özel" sektörün yapacağı telafileri vurgulamıştır. Chicago perspektifinde asgari bir ücret belirlenmesi de eleştirilmiştir. Friedman'ın (2002, s. 180) argümanı bu şekilde bir ücret belirlemenin iş verenlerin istihdam edeceği miktarı düşürerek, toplumdaki sefaleti arttıracığı yönündedir. Refah politikalarına yönelik bir diğer eleştiri, emeklilik ve "hayat sigortalarına" daha geç yaşta girenlerin erken katılanların ödediklerinden faydalandıklarını, bu yönüyle bir "yeniden dağıtım" mekanizması olduğu üzerinedir (Friedman, 2002, s. 184). Ayrıca bu tür ödemelerin, sadece çalışanların sayısının çok, destek alanların az olması halinde kendi kendine yeterek işlevsel kalacağı iddia edilmiş, böyle bir durumda bile "vergi" mükelleflerine yüklenen maliyetin gözden kaçırılması ve dışarıdan "sübvansiyona" ihtiyaç yüzünden mantıklı bulunmadığı öne sürülmüştür (Friedman, 2002, s. 184) Kamu tarafından sunulan zorunlu emeklilik kesintilerini insanların "hata yapma özgürlüğüne" yapılan müdahale şeklinde değerlendiren Friedman (2002, s. 185-187), piyasaların sunduğu hizmetlerin devletlerin sunduğu tek tip sigortaya göre çok çeşitli ve "seçme özgürlüğü" sunması yönüyle daha üstün olduğunu iddia etmiştir.

Neoliberalizm tarihsel olarak Petrol Krizi³¹ ve sonrasında sağ kanat yönetimler tarafından 80'lerden itibaren uygulanan politikalarla dünya çapında yayılmaya başlasa da ideolojisi yüzyılın başına kadar uzanır. Neoliberalizmin Alman versiyonu, 1930'lu yıllara ve sonrasında 2. Dünya Savaşının bitmesiyle, Almanya'nın "yeniden yapılanmasına", Amerikan modeli ise "New Deal" ve "federal müdahalecilik karşıtlığına" kadar uzanır (Foucault, 2008, s. 79). Neoliberalizm kavram olarak tarih yazımında ilk kez "Walter Lipmann Kolokiyumu'nda"³² yer almıştır (Brown, 2021, s. 29). Neoliberalizm Avusturya İktisat Okulu, Freiburg Okulu ve Ordo-liberalizm³³, Chicago Okulu gibi çeşitli ekoller ile Ludwig von Mises(1881-1973), August von Hayek, Rudolf Christoph Eucken(1846-

³¹ *Oil Embargo and Crisis*, 1973 yılında petrol üreten ülkelerin ABD ve diğer ülkelere karşı başlattığı petrol ambargosunun sonucunda enerji fiyatları, maliyetler ve enflasyonun hızlı yükseldiği bir krize sebep olmuştur (Office of the Historian, n.d.b).

³² Katılımcıları arasında Almanya, Avusturya ve Amerika ekollerinden ekonomistlerin olduğu kolokyumdur.

³³ Freiburg ekolü ve ordo-liberalizm, 1930'lu yıllarda, Freiburg Üniversitesi "Hukuk ve Siyaset Fakültesi" (*Fakultät für Rechts- und Staatswissenschaften*) bünyesindeki "Eucken", "Franz Böhm"(1895-1977), "Hans Grossmann-Doerth"(1894-1944) gibi isimler tarafından kurulmuş, fakültenin öğrenim çerçevesinde bulunan ekonomi, hukuk ve siyaset gibi alanların kombinasyonu öğretinin bakış açısına katkı yapmıştır (Vanberg, 2004, s. 1). Pühringer'in (2017, s. 10) çalışmasının da gösterdiği üzere, Eucken'in ölümünden sonra yetiştirdiği sonraki kuşak öğrencileri MPC çatısı altında dünyadaki diğer neoliberaler ile bağlantılar kurmuşlardır. Ordoliberalizm manifestosu, "politik-hukuksal" ve "politik-ekonomik" her türlü faaliyet ve problem "ekonomik anayasa" kavramıyla düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Böhm, Eucken, & Großmann-Doerth, 2017, s. 28). Ordoliberalizmin klasik liberalizmden farklılaşan ekonomik düzeni, "ekonomik anayasa" ile şekillenen devleti, bireysel özgürlüğün sağlanması, rekabetin işlenmesi, ekonominin kalkınmasıyla insanların sosyal yaşamlarının iyileşeceğine yönelik düşüncesi, Alman neoliberalizminin temelini oluşturmuştur (Gottschalk, 2014, s. 2). "Ekonomik anayasa" kavramı doğrultusunda devletin ekonomik amaçlar için seferber edildiği ancak iktisadi faaliyetlerde bulunmaması üzerine kurgulanan anlayışın hâkim olduğu bir çerçeve çizilmiştir (Brown, 2021, s. 89). Böhm (2017, s. 118-119) tarafından çerçevesi çizilen "siyasal anayasa" kavramı ise ulusların "ruhunu" ve "dehasını" temel alan, onun "benliğini" muhafaza eden bir yapıdadır Eucken (2017, s. 93-94), "ekonomik anayasa" ile çok yönlülüğün dikkate alındığı, kapsamlı olarak düzenlenen sistemlerin "tam rekabet" halini sağlayacağını öne sürmüştür. Eucken (2017, s. 59) savaş sonrası kurulan ekonomik faaliyet yürüten devleti eleştirmiş, durumun "*devletin güçlenmesini değil, aksine zayıflaması*" sonucunu ürettiğini öne sürmüştür. Ordoliberalerin devleti, ekonominin iyi işlemesine adanan, bu amaçla düzenlemeler yapan bir perspektife sahipken, kendini ekonomik faaliyetten yalıtır. Ordoliberal perspektifte düzenleyen devlet, müdahaleci ve planlamacı olmak yerine kendini ekonominin iyi işlemesine adar. Ordoliberalizmin sosyal politika anlayışı bu yönüyle "ekonomik büyüme" gerçekliği üzerine inşa edilmiştir (Oksala, 2017, s. 188). Diğer neoliberal öğreti okullarına benzer bir biçimde ordoliberalerde de siyasete, toplumsal hareketlere karşıtlık ve endişe ön plana çıkmış, farklılık ise egemenlik anlayışında, devletin çerçevesini "teknokratik" ve "kuvvetli" olarak çizilmesiyle kendini göstermiştir (Brown, 2021, s. 88). Ordoliberalizmin yönetim anlayışı uzmanlaşmış yöneticiler tarafından kadrosu oluşturulan "liberalleşmiş", rekabetçi ilkelere bağlı bir devlet" (Brown, 2021, s. 88) şeklinde kurgulanmıştır. Sosyal devletler, ordoliberalere göre ekonomik faaliyetlerde aktif olması ve bütünleşen yapısı sebebiyle doğası gereği zayıftır. Ordoliberal devlet anlayışı tabandan gelen talepler doğrultusunda demokratik olarak şekillendirilen değil, uzmanlaşmış kadrolar tarafından "otoriter-teknokratik" biçimde yönetilendir (Brown, 2021, s. 93). Joerges'e (2017, s. 199) göre ordoliberalizmin "otoriter-teknokratik" özellikteki "güçlü devlet anlayışı", Carl Schmitt'in(1888-1985) siyaseti ekonominin önüne aldığı durumdan farklı olarak siyaseti ve egemen güçleri hukukun üstünlüğü çerçevesinde sınırlaması ve devletin ekonomiye adanması yönüyle ayrılır.

1926), Milton Friedman(1912-2006) ve Mont Pelerin Cemiyetinde³⁴ birbiriyle iletişim halinde isimler çevresinde gelişmiştir.

İlk olarak Şili’de UPF politikaları çerçevesinde Amerikalı ekonomi danışmanlarının öncülüğüyle başlayan neoliberal politikalar, 1970’li yıllarda petrol krizinin sebebiyet verdiği resesyon ve enflasyon ortamı kullanılarak İngiltere’de Thatcher, ABD’de Reagan hükümetleri tarafından uygulanmış, bu ülkelerden sonra Batı Avrupa’da ardından ise SSCB’nin dağılmasıyla eski Doğu Bloğu ülkelerinde yayılmaya başlamıştır (Brown, 2021, s. 29). Neoliberal politikalar olarak “kamu malları”, “hizmetleri” özelleştirilmiş, “emek dizginlenmiş”, sosyal devlet politikaları büyük oranda azaltılmış, sermaye önündeki kurallar kaldırılmış, ülke dışı kaynaklar için vergiler düşürülerek gümrük duvarları kaldırılmıştır (Brown, 2021, s. 29).Ekonomik politikadaki dönüşüm sonrası kitleler işsiz ve temel güvencelerinden büyük ölçüde uzak kalmıştır. Özellikle de şehirlerin çevresinde bulunan banliyö mahalleleri ile kentlerden uzakta bulunan kırsal yerleşimlerde, büyük yıkıma sebep olan neoliberalizm, bahsedilen yerlerde yaşayanların iş imkanlarını, eğitim, sağlık, emeklilik, altyapı gibi aldıkları hizmetlerini ve faydalandıkları sosyal yardımları yok etmiştir (Brown, 2021, s. 13).

Neoliberalizm kendi gerçekliğini yaratmış, bu yolla doğrularını insanlara yerleştirerek hakimiyetini güçlendirmiştir. Foucault (2008, s. 27) tarafından “*piyasanın yalnızca yargı alanı değil, gerçeğin oluşum alanı*” şeklinde tanımlanan neoliberalizm, hayatın her boyutunu “ekonomikleştirme” üzerine bir gerçeklik yaratmıştır. Ekonomik gerçekliği, politik alan da dahil olmak üzere hayatın tümüne genişleten, kurumlara piyasasının ölçeklerini getiren ve hâkimiyeti finans çevrelerinin etkisine veren neoliberalizm, “*demokrasinin yerini plütokrasiye bıraktığı*” bir durum yaratmıştır (Brown, 2018, s. 17). Neoliberalizm tarafından üretilen ekonomik hakikat, kişileri birbirleriyle rekabet eden girişimcilere dönüştürerek insanları değil “sermayeyi” özgürleştirmiştir (Han, 2020, s. 12). Neoliberalizmin şekillendirdiği, sürekli girişim yapan ve kendini bir insan sermayesine dönüştüren özne, üretim mekanizmaları yoluyla kendini sömürür (Han, 2020, s. 15-16).

³⁴ *The Mont Pelerin Society*, 1947 yılında İsviçre'nin Montreux şehrinin Mont Pelerin bölgesinde 36 neoliberal akademisyenin toplantısıyla kurulmuştur. Neoliberal ideolojinin yayılmasında önemli payı olan cemiyettir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.montpelerin.org/event/429dba23-fc64-4838-aea3-b847011022a4/websitePage:d0c34bd9-1aa4-48df-a55e-4be50dfb57ee>

Neoliberalizm temel olarak eşitsizlikler üzerine kurulmuştur. Neoliberal rasyonalite çerçevesinde gelişen ideoloji insanı rekabet eden özneler olarak resmetmiştir. Neoliberalizm, insanların rekabetin doğası gereği eşitsiz olması gerektiğini belirten bir çerçeveye sahiptir. Eşitsizliği ortadan kaldıracak müdahalelere karşıtlık, hem Alman neoliberalizmi olan ordoliberal düşüncede hem de Avusturya ekolünde Hayek'in perspektifinde kendisini gösterir. Amerikan neoliberalizminin insan sermayesi olarak kendine yatırım yapan ekonomik bireyi de eşitsizlik üzerine kurulmuştur. Ekonomik alanı hayatın tümüne genişleten anlayış, değer yargısının buna göre belirlenmesine dayanan bir sistem üzerine kurulur. 1980'lerden itibaren refah uygulamalarını kaldıran, kamu mallarını özelleştiren, kitleleri işsiz güvencesiz hale getiren neoliberal politikalar, buna ek olarak sermayeyi kontrolsüz bırakmış, vergi yükünü üst sınıflardan alarak alt ve orta sınıflara yüklemiştir. Neoliberal politikalar cinsiyetler arası istihdam ve ücret farklılıklarının artması sonucunu üretmiştir. Neoliberalizmle az sayıda zenginin toplam servetin büyük çoğunluğuna sahip olması, kalan insanların sınırlı serveti aralarında paylaşması, büyük gelir adaletsizliği yaratarak eşitsizlikleri derinleşmiştir. Ülkeler içinde bireyler arasında artan eşitsizlik gibi uluslararası düzeyde de adaletsizliklerin büyüdüğü neoliberal çağda, devletler bazında ekonomik büyüme rakamları arasındaki makasın tarihsel olarak zirvede olduğuna dair bulgular bulunur (Johnston, 2020, s. 230).

Neoliberalizm, ekonomi alanının rasyonalitesinin ve değerlerinin, hayatın her yerine genişlemesidir. Neoliberalizm, değer mekanizmasının salt parasallaşması yerine insan ilişkilerinin dahi "girişimci" ve "yatırımcı" olarak belirlendiği bir piyasalaşma sürecidir (Brown, 2018, s. 36). Neoliberalizmin ekonomik insanı hayatın her yerine yayılan bu değerler zinciri yoluyla, kendine yatırım yapmayı, "sosyal medya" platformlarında "takipçi" ve "beğeni" sayılarını arttırmayı, hayattaki her türlü etkinliği sayıya dökmeyi, "eğitim", "öğretim", "boş zaman", "üreme", "tüketim" gibi faaliyetleri sadece salt sermaye birikimi olarak değerlendirmeyi amaçlamış ve tüm davranışlarını gelecekte neoliberal öznenin değerini yükseltmek için şekillendirmiştir (Brown, 2018, s. 41). Kendine yatırım yapma, sermayesini arttırma, amacıyla hareket eden insan, "kavrayışlı demokratik yurttaşlık" koşulu olan "bilgi ve deneyimin elde edilmesi" amacıyla değil, yarışan özneler arasında "değerinin artmasıyla" ilgilenir, bu rekabet de beraberinde eşitsizliği getirir (Brown, 2018, s. 205). Neoliberal kavrayış ve değerler sistemi, hayatın her alanına genişlediği gibi yüksek öğretim kurumlarına da yayılmıştır. Amerikan yüksek öğretimi özelinde üniversitelerin, neoliberal değerler doğrultusunda, "piyasa aracılığıyla" ve "piyasa için kendisini yeniden inşa ettiği", öğrencilerin ise

“müstakbel insan sermayesine” indirgendiği, bir sistemi söz konusudur (Brown, 2018, s. 210). Neoliberal rasyonalitenin hakikat haline gelmesinden sonra hükümetlerin yaptığı eylemler ekonomik büyümeyi sağladığı ölçüde değer sistemine uygun ve meşru hale gelmiştir. Ekonomik büyümeyi sağladığı ölçüde politikalar, bu yönüyle isterse eşitsizlikleri arttırsın, neoliberal rasyonalitenin mantığına uygundur (Brown, 2018, s. 74).

İdeolojik bağlamı dışında neoliberalizmin reel hayata yansımaları gelir adaletinin bozulması olarak gerçekleşmiştir. Nüfusun çok az bir kesimi servetin ve gelirin çoğunluğunu elinde tutar hale gelmiştir. Geriye kalan çoğunluk nüfus ise kalan az pastayı bölüşmek zorunda kalmışlardır. Neoliberal hükümetler ideolojiyle uyumlu şekilde ne pahasına olursa olsun ekonomik büyümeyi tercih etmişlerdir. Ekonomik büyümeden sermaye sahiplerinin muazzam ölçüde faydalanmaları eşitsizlikleri büyütüştür. İdeolojisiyle uyumlu olarak piyasaların işlemlerini ve büyümesini amaçlayan neoliberalizm, yaşanan kriz dönemlerinde bahsedilen perspektifte hareket etmiştir. Kriz dönemlerinde, merkez bankalarının bilançolarının arttırılması yoluyla piyasaların paraya boğulması, çözüm olarak görülmüştür. Bu yolla beslenen piyasalarda zenginlerin serveti artmış, eşitsizlik büyümüştür.

1.2.2. Neo-muhafazakarlık

Neo-muhafazakâr ideolojinin altyapısı, kurumlar tarafından baskı altına alındığını ve zarar verildiğini düşündüğü “ahlaki dokunun” bu saldırılardan kurtarılarak tekrar üretilmesi üzerine kurulmuştur (Brown, 2006, s. 699). Neo-muhafazakarlık devletin güçlerinin ahlaki temele adanmasını, güçlerin yurt sathında ve dışında enternasyonal alanda etkin şekilde kullanılmasını ister (Brown, 2006, s. 697). Neo-muhafazakâr ideoloji, “vergilendirmeyi”, “refah politikalarını”, “yeniden dağıtım” mekanizmalarını kötümseyen, hükümetlerin araçlarını toplumsal hayata müdahale etmede önemli gören, “güvenlik” ve “ahlak” meseleleri için devlet sansürü ve düzenlemelerini önemseyen, bir çerçeveye sahiptir (Brown, 2006, s. 700). Neo-muhafazakarların “refah politikalarına” olumsuz bakışı “sosyal yurttaşlık haklarına” yönelik karşıtlıkla birleşmiştir (King, 1988, s. 795). Ekonomik faaliyette bulunmayan ancak piyasaların iyi işlemesi için kuralları belirleyen gerektiğinde hakemlik yapan neoliberal devlet, neo-muhafazakarlıkta, “ahlakın düzenlenmesi”, “ekonominin idaresi” ve “güçlü askeri teşebbüs” kurulması gibi görevleri de üstlenmiştir (Brown, 2006, s. 700). Neo-muhafazakar ideoloji ayrıca neoliberalizmle benzer şekilde çok sayıda “serbest girişimler” üretilmesini toplum için olumlu görmüştür (Brady, Matheis, Fisher, & Polley, 1983, s. 333). Neo-muhafazakarlık

düzenden kaynaklanan “başarısızlıklardan” etkilenenlerin, “kendi kaderleri” üzerindeki bireysel sorumluluklarını kabullenmelerini ister (Brady, Matheis, Fisher, & Polley, 1983, s. 333). Buna ek olarak neo-muhafazakarlık, “akıl yürütme” gibi süreçlerin dışlandığı “hiyerarşi ve otoritenin” karşısında “boyun eğen” dini özelliklerden faydalanan “yurttaşlık” gibi unsurları içerir (Brown, 2006, s. 700). Tıpkı neoliberalizmde olduğu gibi neo-muhafazakâr ideolojide de eşitsizlik önemli yer tutmuş, “neo-muhafazakâr rasyonalite” küçükten büyüğüne kadar her sosyolojik birimin kazanımlarını muhafaza etmeyi amaçlamıştır (Brown, 2006, s. 701). Amerika Birleşik Devletleri’nde neo-muhafazakar düşüncenin güçlenmesi 70’li yıllarda kurulan “düşünce kuruluşları” ve çeşitli sektörlerdeki firmaların maddi destekleriyle gerçekleşmiştir (High, 2009, s. 485). Amerika Birleşik Devletleri örneğinde neo-muhafazakârlar kendilerini ülkenin sahip olduğu zenginliğin korunmasına atfedilen önem doğrultusunda konumlandırmış, zenginliğe yapılan saldırıları “Amerikan karşıtlığına” dönüştürerek bir “vatansever bağlılık unsuru” şeklinde kullanmışlardır (Brown, 2006, s. 701). Amerikan neo-muhafazakarları totalitarizmi eleştirirken otoriterlikten övgüyle bahsetmişlerdir. Amerikan neo-muhafazakarları anti-Marksist otoriter bir yönetimin “toplumun gelenekleri” ile uyumlu olduğunu öne sürmüşlerdir (High, 2009, s. 483). 60’lı yıllardan Sovyetlerin dağılmasına kadar süren soğuk savaş döneminde neo-muhafazakârlar Amerikan dış politikasında anti-komünizm çatısı altında birleşmişlerdir (High, 2009, s. 486). Soğuk savaştan sonra ise Amerikan dış politikasına ilişkin neo-muhafazakârlar arasındaki farklı görüşlerden, birincisi ABD’nin “misyonunu” tamamladığını “kendi çıkarlarına” odaklanmasını önermiştir (High, 2009, s. 486). İkinci grup ise tarihsel tezlerden ilham alan bir araç setiyle ABD’nin “modelini dünyaya” yaymasını ve bunun için askeri güçlenme dair tüm tedbirleri uygulaması gerektiğini öne sürmüşlerdir (High, 2009, s. 486). Neo-muhafazakâr dış politika dünyaya ilişkin bir “düşman” algısı ve “tehdit” olgusu üzerine temellenmiş, ABD’nin “aktif” müdahalesi ve “kendine güveniyle” ilgili olmuştur (Harries, 1985, s. 125).

20 yüzyılın 70’li yıllarının sonlarına gelindiğinde, neo-muhafazakarlık ve neoliberalizm ideolojisi ile ciddi anlamda bağlantısı bulunan Yeni Sağ siyaseti, çeşitli birliktelikleri bünyesinde barındıracak şekilde ortaya çıkmıştır. Yeni Sağ sosyal programlara, refah uygulamalarına saldırının yanı sıra, “geleneksel çekirdek aileyi” ön plana alan politikaları uygulamayı amaç edinmiştir (Hoggart, 2020, s. 248). 1980’lerden itibaren yükselen neoliberal politikaların uygulanmasında Yeni Sağ hükümetlerinin katkısı bulunur. Neoliberalizm ile neo-muhafazakarlığın ittifakı devletlerin sosyal

politikalarından başlayarak ülkeleri dönüştürdü. İki ideoloji karşıt oldukları kavramlara karşı birleşerek, benzer perspektifli düşünce seti üzerinden ortaklık kurmuşlardır. Yeni sağ perspektifi her alanın piyasalaştırılması ile neo-muhafazakâr aile değerlerinin bir karması şeklinde ilerlemiştir. Bahsedilen perspektif dolayısıyla neo-muhafazakâr ideolojinin temellendiği ana temalar ve yeni sağ kavramlarının çerçevesinin çizilmesi önemlidir. Neoliberal piyasalaşma politikaları etkisiyle işlerini sosyal güvenliklerini kaybeden kesimler, küreselleşme dolayısıyla yerlerine geçtiklerini düşündükleri yabancılara karşı olumsuz duygular beslemeye başlamışlardır. Bahsedilen çerçeve alt sağ ve sağ popülizmin yükselişine sebep olmuştur. Neoliberal okulların düşünsel altyapısında bulunan demokratik süreçleri kötüleyen görüşlerin bir önceki bölümde çerçevesi çizilmişti. Yeni sağ hükümetler neoliberal piyasalaşma dönüşümlerini uygulamak için otoriterliği kullanmıştır. Bu noktada otoriter neoliberalizmin çerçevesini çizmek önemlidir. Değer kavramı neoliberalizmde her şeyin ekonomik olarak rakama indirgenmesi şeklinde dönüşüme uğramıştır. Neoliberalizmin ekonomik değerleri hayatın her alanına hâkim kılan, eşitsizliği dolayısıyla rekabeti onaylayan düşünsel temeli bulunur. Uygulanan neoliberal politikalar artan eşitsizlik ve gelir dağılımının bozulması gibi sonuçlara sebep olmuştur.

1.2.3. Neo-Liberalizm ve Neo-muhafazakarlık Ortak Paydaları

Yeni Sağ siyaseti içerisinde yer neoliberalizm ve neo-muhafazakarlık ortak paydaları sebebiyle yapılan çalışmalarda neoliberal çağ denince birlikte akla gelmiştir. Neoliberallerin Mont Pelerin toplantılarına katılanlar arasında neo-muhafazakarlığın önemli isimleri de bulunmaktaydı. Neoliberalizmin ekonomik sınırları aşan kapitalizmi, neo-muhafazakâr teorisyenler tarafından eleştirilmemiş kabul edilmiştir (Hancock D. , 2016, s. 102). Mont Pelerin toplantılarına katılan neo-muhafazakarlığın önemli ismi Irving Kristol (1920-2009) “yeni sol” olarak adlandırdığı ekonomik süreçlerin “planlandığı” sistemleri eleştirmiş, Hayek ve Friedman gibi isimlerin konu hakkındaki argümanlarını kabul etmiş ve desteklemiştir (Hancock D. , 2016, s. 107). Hem neoliberalizm hem de neo-muhafazakarlık için ekonomik büyüme önemli görülmüştür. Neoliberalizmin düşünce ekolleri ortak şekilde halkın egemenliği ve genel irade gibi kavramlara karşı olduğu ve bahsedilen terimlerin olumsuz sonuçlar ürettiğini düşünmüşlerdir. Neo-muhafazakârlar da benzer “aşırı demokrasi” şeklinde adlandırdıkları durumun kitlelerin yarattığı talepler yoluyla “aşırı beklentiler” ve “talepler” ürettiğini ve olumsuz sonuçları olduğunu belirtmişlerdir (O’Byrne, 2019, s.

256). Hem neoliberalerler hem de neo-muhafazakârlar bahsedilen perspektifte planlamacı ekonomi ve tabandan tavana gelen halkın taleplerine olumsuz bakmıştır. Neoliberalizm ve neo-muhafazakarlığın karşılıklı olarak ortaklaştığı bir başka konu küreselleşmedir. Neoliberalizm her türlü sınırların, korumacılığın kaldırıldığı ekonomik modelin dünya geneline yayılmasını isterken neo-muhafazakarlık da bunu kabul eder. Ayrıca neo-muhafazakâr ideoloji Amerikan değerlerinin dünya geneline yayılmasını destekler ve bunun yapılmasını ister. Neoliberalizmin “piyasa köktenciliği” ile neo-muhafazakâr ideolojinin “kültürel köktenciliği” beraberinde “küreselleşme süreçlerine” entegrasyonu getirmiş, devletlerin görevinin ulusları ekonomik korumacılıktan ziyade “vatandaşların güvenliğinin sağlanması” olduğu bir çerçeve çizilmiştir (O’Byrne, 2019, s. 257).

Layton (2014, s. 473) neo-muhafazakarlık ile neoliberalizm arasında “savunmasızlığın reddedilmesi”, “büyüklenme biçimlerinin” üretilmesi, “karşılıklı bağımlılığa” saldırılması bağlamında ortaklık bulunduğunu belirtmiştir. Hem neoliberalizm hem de neo-muhafazakarlık “bireysel psikoloji” ile “sosyal politika” bağının koparılması ve “öznel pratiklerin” özendirilmesini ön plana almıştır (Layton, 2014, s. 473).

1.2.4. Yeni Sağ ve Feminizm

Yeni Sağ, ailenin bakım görevlerini ve işlevlerini tahrip ettiğini, erkek merkezli, “ataerkil” yapıyı bozduğunu düşündüğü “refah devletlerini” suçlamış, bu fikir doğrultusunda politika seti uygulamıştır (Eisenstein, 1982, s. 567). 70’li yıllarda feminizm etkisiyle kadınların yasal kazanımları çeşitli muhafazakâr grupların etkisiyle yavaşlamaya ve gerilemeye başlamış, 80’li yıllara doğru bahsedilen sağcı gruplar Yeni Sağ bünyesinde bir araya gelmiştir (Conover, 1983, s. 632). Yeni Sağ bünyesinde bulunan sağcı aktivist kadınlar “eşit haklar” ve “kürtaj” karşıtı örgütlenmeleriyle ön plana çıkmaktaydı (Klatch, 1988, s. 673). Yeni Sağ bünyesinde bulunan muhafazakâr gündemle hareket eden örgütlenmeler “cinsel eğitim”, “kürtaj” ve “evlilik” gibi konularda kamuoyunda aktif hale gelmiştir (Blee & Creasap, 2010, s. 270). Yeni sağ bünyesindeki eşit haklar ve kürtaj karşıtı gruplar muhafazakâr dini gündemle hareket eden fonlarla desteklenmiştir (Eisenstein, 1982, s. 568). Feminizm eşit haklar, yasal kazanımların korunması ve ilerletilmesi için mücadele ederken ile Yeni Sağ bünyesindeki muhafazakâr sağ grupların faaliyetleri ve politik etkisi gerilemeye sebep olmuştur.

Neoliberalizmin ürettiği gelir adaletsizliği, kamunun daraltılması, kemer sıkma politikaları ve kendi özünde bulunan demokrasiye mesafe gibi çıktılar, kadınların, kamu

sektöründe yoğun istihdamı sebebiyle daha fazla etkilenmelerine sebep olmuştur (Oksala, 2013, s. 35). Neoliberalizm ile kadınlar, kendileri için “fırsat eşitliği” sunan “kamu sektörünü” kaybederek, diğer sektörlere iş gücü olarak bırakılmalarından doğan kayıpları deneyimlemişlerdir (Newman, 2013, s. 205). Neoliberal politikaların çıktısı olan kamu tarafından yapılan harcamaların kısılması, “sosyal yardımların” kesilmesi ile sendikaların zayıflamasından kaynaklanan iş birliğine varılabilecek “müttefiklerin” sayısının azalması, “toplumsal cinsiyet eşitliğini” sağlamaya yönelik atılacak adımlarda etkin bir şekilde faydalanabilecek desteklerin zayıflamasına sebebiyet vermiştir (Oksala, 2013, s. 202). Neoliberal dönüşümle birlikte feminizm, kapitalizme kök salan “cinsiyet yapılarını” değiştirmek yerine erkek ön planlı olan “kültürel kalıplarını” ve “statü hiyerarşilerini” dönüştürmeye ağırlık vermiştir (Fraser, 2012, s. 5-6). Sosyalist geçmişinden, ekonomik eşitliği sağlama bağlamından kopan ve “kültürel tanınma” mücadelesine kendini adayan feminizmin, ikisini de kapsayacak bir “paradigma” geliştirmeyi seçmemesi, ekonomik eşitlik mücadelelerine karşı olan neoliberalizmin işine gelen bir durumdu (Fraser, 2012, s. 6). Ekonomik “yeniden dağıtım” mücadelesinin “kültürel tanınma” mücadelesine dönüşmesi, eşitlik sağlamak yönünde atılan politik adımların yerini “kimlik siyasetine” bıraktığı gerçeği yaratmıştır (Fraser, 2012, s. 6). Ayrıca neoliberalizmin siyasetleştirme politikaları, mücadele kapsamalarını daraltarak feminizmi “ana akıma” dönüştüren ve onda “apolitik” bir duruşa sebep olan bir etki bıraktığı farklı çalışmalarda öne sürülmüştür (Newman, 2013, s. 3). Neoliberalizmin ürettiği insan sermayeleri, kadınları da kendilerine yatırım yapan “girişimci özneler” olarak dönüştürmüş, “neoliberal feminizm” politik süreçlerden arındırdığı ve zayıflattığı “muhalafet etme gücü” dolayısıyla “ana akımlaşma” süreçlerine dahil olmuştur (Banet-Weiser, Gill, & Rottenberg, 2020, s. 8).

Neoliberalizm ile eğitim alamayan ve “çocuk bakım” hizmetlerine ulaşamayan kadınlar tam zamanlı ve yüksek faydalı işlerden uzak bırakılmış, ayrıca kadınların işgücü piyasasına dahil olma istekleri işverenler ve sermaye tarafından “ücretleri düşük tutmak” için kullanılmıştır (Oksala, 2013, s. 35). Neoliberalizm bu yönüyle kadın iş gücünün sömürüsüne hizmet ederek sermaye sahiplerine yaramıştır. Emegın “düşük ücretler” yoluyla sistematik olarak sömürüsü üzerine kurulan neoliberal ekonomi kadınları negatif etkilemiştir (Oksala, 2013, s. 35). Neoliberal ekonomi, üretim organizasyonu için “toplumsal cinsiyeti”, kendi lokomotifini olarak “kadın işi” kavramını kullanmış, sermaye sınıfını yücelten onu güçlendiren bir araç haline getirmiştir (Goodman, 2013, s. 152-153). Neoliberalizm ile mücadele için “sosyalist feminizmin” ayağa kaldırılması, neoliberal

düzene karşı birlikte hareket edilmesi, “dayanışmaya” geri dönülmesi ve “sınıf bilincinin” merkeze alındığı “feminist siyasetin” yükseltilmesi, önerisinde bulunulmuştur (Oksala, 2013, s. 36). Sosyalist perspektiften farklı olarak, “yönetimsellik” etkisinin ön plana alındığı yaklaşımda, neoliberalizmin çıktılarının ekonomik politikalar ile sınırlı kalmadığı, neoliberal rasyonalitenin insanı şekillendirdiği gibi “feminist politika” ve “feminist özneyi” de biçimlendirdiği iddia edilmiştir (Oksala, 2013, s. 39). Bu tarz yaklaşıma sahip çalışmalar, kadınların neoliberal dönüşümle birlikte bireysel çıkarları için birbiriyle rekabet eden bağımsız “öznel” şeklinde dönüşüme uğradıklarını öne sürmüş, Birleşik Krallık özelinde “kadın dergileri” de dahil olmak üzere çeşitli kültür ve medya araçlarındaki “feminist” dil ve içeriğin yerini “agresif bireycilik”, “tüketim kültürü saplantısı” gibi temalara bıraktığını belirtmişlerdir (Oksala, 2013, s. 40).

Yeni Sağ bünyesinde, neo-muhafazakâr ideolojinin geleneksel aile savunması ile neoliberalizmin refah devletini yok ederek bakım görevini aileye yükleme isteği birleşmiştir. Çekirdek ailenin politikaların merkezinde yer aldığı bir durumu oluşturarak ABD, Birleşik Krallık ve diğer ülkelerde kendini göstermiştir. Yeni Sağ’ın düşünce kuruluşlarının, çekirdek aileyi teşvik edici özellikte, kadın erkek eşitliğine karşıt olan bir dizi yazı yayınlaması, cinsiyete dayalı işlerin bölünmesine ve bu yönlü ortaya çıkan “ayrımcılık” ve “eşitsizliğe” karşı çıkan feminizme “yönelmiş bir saldırı” şeklinde görülmüştür (Hoggart, 2020, s. 251). Farklı ülkelerdeki yoksulluğu önleme politikalarında kadınların ikinci plana alınması, onların annelik rolleri üzerinden programlara dahil edilmesi, “geleneksel toplumsal rolleri” sağlamadan, aile siyasetine entegre olmadan, bu desteklerden faydalanamamaları sonucunu doğurmuştur (Molyneux, 2006, s. 438). Yoksulluğu önleme politikalarının bu şekilde yeni sağın muhafazakâr aile ideolojisini yeniden üretme amaçlı kullanılması neoliberal ekonominin yarattığı eşitsizliklerin bir çıktısıdır. Feminizm, kamu ile özel alan arasındaki ayrımı “iç içe geçmiş” olması doğrultusunda reddederek ailenin de “siyasi” bir düzlemde bulunduğunu kabul etmiş, “sosyalist feministler” ise çocuk bakımının bu yönüyle kamu tarafından sunulması gerektiğini belirtmişlerdir (Hoggart, 2020, s. 252). Amerika Birleşik Devletleri’nde Yeni Sağ, “özel alan” ile “kamusal alanı” bölen sınır söylemi, cinsiyetler arası ayrıma dayalı iş bölümü vurgusu ve kadınlara ne yapması gerektiğini söyleyen bir üslupla onları kendileri tarafından kabul edilen kalıplara sokmaya çalışan ifadeleri yoluyla, provoke edici “anti feminist yaklaşım” sergilemiştir (Hoggart, 2020, s. 252). Yeni Sağ’ın bünyesinde, neoliberalizmin, neo-muhafazakarlıkla olan karşılıklı çıkar ilişkileri sonucu ortaya çıkan iş birliği, “ataerkil” güç etkileşimlerinden “yararlanma”,

onu “bünyesine katma”, “güçlendirme” gibi çıktılara sebebiyet vererek, feminizme karşı sonuçlar üretmiştir (Cornwall, Gideon, & Wilson, 2008, s. 3).

Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'ta Yeni Sağ'ın geleneksel aile politikalarının dışında kalan “tek yaşayan annelere” uyguladığı baskı, neoliberalizmin ekonomik olarak bağımlı gördüklerine karşı çekirdek aileyi çözüm şeklinde sunmasıyla aynı kaptan toplanarak, kamu desteklerin kesilmesi için kullanılan bir dizi propagandayı üretmek için kullanılmıştır (Hoggart, 2020, s. 253). Yeni Sağ tarafından uygulanan “cinsel politikaların” özellikleri açıkça “anti-feminist” ve “ırkçı” bir yapıdaydı (Eisenstein, *Liberalism, Feminism and the Reagan State: The Neoconservative Assault on (Sexual) Equality*, 1987, s. 239). Bir dizi muhafazakâr “ahlak kampanyacısı” olarak tanımlanan grup, bu politikalara destek verirken ortak noktaları “feminizm” ve “sosyalizm karşıtlığı” üzerine idi (Hoggart, 2020, s. 253). Amerika Birleşik Devletleri'nde “anti-feminist” grupların içerisinde sağcı aktivist kadınlar da bulunurken, “ERA”³⁵ ve “kürtaj karşıtlığı” organizasyonlara dahil olmuşlardır (Klatch, *Women of the New Right in the United States: Family, Feminism, and Politics*, 2018, s. 368). Neo-muhafazakâr anti-feminist kadınlar, feminizmi aile değerlerini dönüştürmekle ve kişisel özgürlükleri ev hayatının önüne geçirmekle eleştirirken (Klatch, *Women of the New Right in the United States: Family, Feminism, and Politics*, 2018, s. 375), Yeni Sağ'ın, erkeğin merkezinde olduğu “ataerkil”, “beyaz”, “heteroseksüel” özellikteki aile (Eisenstein, *Liberalism, Feminism and the Reagan State: The Neoconservative Assault on (Sexual) Equality*, 1987, s. 236) politikalarına destek vermişlerdir. Yeni sağda cisimleşen feminizm ve kürtaj karşıtı kampanyacılar, kendilerini “yaşam yanlısı” olarak adlandırarak, kadınların kazanımlarını hedef almışlardır (Kretschmer, 2014, s. 901). Anti-feminist grupların aktif olarak saldırdığı alanlar Birleşik Krallık özelinde “boşanma”, “aile planlaması”, “kürtajla” ilgili yasalar, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise “kürtaj”, “feminizm ve eşcinsellik” gibi kavramlardır (Hoggart, 2020, s. 254). “Ahlak kampanyacılarının” ve Yeni Sağ'ın saldırısı Birleşik Krallık'ta “1967 Kürtaj Yasası”³⁶ (Hoggart, 2020, s. 254), ABD'de ise 1973 Roe v. Wade³⁷ davası sonucu çıkan kürtajın

³⁵ Equal Rights Amendment, ABD'de 1923 yılında Kongreye gelen ancak 1972 yılında yasalanan, cinsiyete dayalı yasal hak ayrımcılığına karşı bir düzenlemedir (Britannica, T. Editors of Encyclopaedia, n.d.c).

³⁶ Abortion Act 1967, Birleşik Krallık'ta kürtajı yasal hale getiren düzenlemedir. 1967 yılında kabul edilip 1968 yılında yürürlüğe girmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/87/contents>

³⁷ Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtajın kısıtlamasına ilişkin düzenlemenin Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından iptal edildiği davadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.britannica.com/event/Roe-v-Wade>

serbest bırakılmasına yöneliktir. Amerika Birleşik Devletleri’nde aradan geçen yaklaşık 50 yıldan sonra Mayıs 2022 itibariyle kürtajın serbest hale geldiği bu kararın Yüksek Mahkeme tarafından bozulması riski ortaya çıkmıştır. Durumun oluşma riskinde neoliberal Trump yönetiminin dini gruplarla yaptığı ittifakın ve atamalar yoluyla Yüksek Mahkeme dengesinin bozulmasının etkisi yüksektir. Feminizmin kürtaj hakkı vurgusu, “üremenin kontrol altına alınması” yoluyla toplumsal alana eşit katılımın önünün açılması, kadının annelik üzerinden tanımlandığı “siyasete” karşı çıkılması ve kadınların “bedensel özerkliğinin” sağlanması, üstünedir (Hoggart, 2020, s. 255). Yeni Sağ ve ahlak kampanyacıların baskıları, kadınların kazanımlarına karşı yapılmış saldırılar olarak kabul edilmiştir.

1.3. Amerika’da Yeni Sağ: Neo-Muhafazakarlık ve Neo-liberalizm

Amerika Birleşik Devletleri’nde neo-muhafazakâr ideolojinin 20. Yüzyılın 30 ‘lu yıllarına uzanan dönemin “yahudi New York'unun yoğun Marksist ortamında” filizlenen bir geçmişi bulunmaktadır (High, 2009, s. 475). Amerika Birleşik Devletleri’nde bahsedilen geçmiş farklı fraksiyonlar oluştursa da aralarında içerisinde “liberal” ve “anti-komünist” bir muhafazakarlık üretti (High, 2009, s. 476). 20.yüzyılın 50’li yıllarından itibaren Amerika Birleşik Devletleri’nde “muhafazakâr değerler” zincirine bir ilgi artışı ve yükselişi meydana gelmiştir (Leathers, 1984, s. 19). 1960’lı ve 70’li yıllara gelindiğinde ise Amerika Birleşik Devletleri’nde artan suç oranları, soğuk savaşta karşı tarafın daha fazla güçlendiğine duyulan inanç, neo-muhafazakarlığın artışına sebep olmuştur (Boot, 2004, s. 21). Amerika Birleşik Devletleri’nde neo-muhafazakarlığın rijit ve “tutarlı” siyasal “yapısının” olmadığını belirten Dusanic ve Penev (2009, s. 91) hareketin, çevresindeki grupların “komünizm karşıtlığı” ve “Sovyetlere karşı zafer arayışı” gibi düşman etkisiyle bir araya getirilmesi ve kavramların “itici güç” olarak kullanılmasıyla ortaya çıktığını öne sürmüştür. Neo-muhafazakarlığı anti-komünist perspektifi Yeni Sağ politikalarına yansımıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde 80’li yıllarda “Reagan Doktrini” olarak adlandırılan ve dünyada komünizmle mücadele eden gruplara destek vermeye içeren politika seti Yeni Sağ tarafından uygulanmıştır (Pach, 2006, s. 76-77). Amerikan Birleşik Devletleri’nde Yeni Sağ’ın ve neo-muhafazakarlığın politikaları “ahlakçılık”, “idealizm”, “militarizm” ve “küresel hırs” üzerine temellenmiştir (Kagan, 2008, s. 15-16). Yeni Sağ, neo-muhafazakarlık ve etraflarında kümelenen diğer sağ gruplar Amerika Birleşik Devletleri’nde eşit hak yasaları karşıtlığı ve erkek üstünlüğünü ön plana alan aile görüşünü taşımışlardır.

Amerika’da neoliberal araç setiyle, neo-muhafazakâr araç seti arasında ortak olarak anlamlarını yitiren ve içi boşaltılan kavramlara “sivil özgürlük”, “adil seçimler”, “hukukun üstünlüğü” örnek verilmiş, yerini “ahlaki değerler” ve “devlet gücünün” muhafazakâr önceliği alarak onları gölgede bırakmıştır (Brown, 2006, s. 702). Neoliberalizmde “kültürel” ve “ulusal sınırları” silikleştiren özelliğiyle küreselleşme kavramı önemli bir yer tutmuş, neo-muhafazakarlık ise bahsedilen sınırların yeniden üretilmesi, koruması amacıyla “vatanseverlik”, “dindarlık” ve “batı değerleri” gibi araç setlerini kullanmıştır (Brown, 2006, s. 698). Neo-muhafazakarlık ayrıca “toplumsal düzene” çok büyük önem atfetmiştir (Letizia, 2015, s. 3). Neo-muhafazakârlar “eleştirel sorgulama” ve “özgür düşünce” gibi kavramlara toplumsal düzene zarar vereceğini düşündükleri için olumsuz yaklaşmışlardır (Letizia, 2015, s. 3-4) Neoliberalizmin kapital ekonomisini ise toplumsal düzene katkı sağladığı için olumlu olmuşlardır (Letizia, 2015, s. 3-4). Neoliberalizm ile neo-muhafazakarlığın ortak oldukları bir diğer konu bütçe denkliliği idi (High, 2009, s. 480). Bir diğer karşılaştırma iki ideolojinin zaman kavramı farklılığıyla ilgili olmuş, neoliberal ideoloji “gelecek” zamanla ve “kendine güven” gibi duygularla, neo-muhafazakarlık “geçmiş” ile ilgilenmiştir (Brown, 2006, s. 699). İki ideolojinin bahsedilen farklılıkları olmasına rağmen, yeni muhafazakârlıkta mevcudiyet arz eden “ahlakçılık”, “devletçilik” ve “otoriterlik” kavramları uygulama sürecinde “neoliberal rasyonalite” kullanılarak efektifte kazanmıştır (Brown, 2006, s. 702). Rasyonalite, demokratik olmayan davranışları etkin hale getiren, onları meşrulaştıran koşulları oluşturarak otoriter neoliberalizme kapı aralamıştır.

1.3.1. Amerika’da Alt-Sağ

Alt-sağ (*Alt-Right*) ya da uzun adıyla alternatif sağ, temel olarak “beyaz milliyetçiliği” üzerine kurulmuş, “belgesiz göçmenlerin toplu sınır dışı edilmesi”, ekonomik merkantilizm savunusu, “feminizm”, “çeşitlilik”, “küreselleşme”, “silah kontrolü”, “sivil hak” karşıtlığı gibi daha önceden de aşırı sağ tarafında benimsenen kavramları bünyesinde bulundurmasının yanı sıra sağın “daha radikal” ve “tehlikeli” versiyonudur (Main, 2018, s. 4). Alt-sağ çatısı, “Neonaziler”, “beyaz milliyetçiler”, “anti-modernistler” ve sağın aşırı ucunda olan akademisyenler gibi çeşitli gurupları bünyesinde bulundurur (Taylor B. , 2020, s. 15). Alt-Sağ kavramının farklı gruplara çatı olarak kullanılmasını eleştirenler, bu şekilde tanımlamanın onların kötü faaliyetlerini gizlediğini öne sürmüşlerdir (Hartzell, 2018, s. 8-9). Alternatif sağ cinsiyet, ırk, kültürel her türlü eşitliği reddetmenin yanı sıra beyaz ırk, erkek üstünlüğü gibi ırkçı ve cinsiyetçi ideolojiyi

kabul etmiş, bu radikalizm doğrultusunda, tamamen beyaz ırktan oluşan bir devlet sağlamak amacıyla çalışmıştır (Main, 2018, s. 5). Alt sağ tıpkı neoliberalizm gibi eşitsizlik üzerine kurulmuştur. Alt-sağ “ırk”, “cinsiyet”, “ulus”, “kültür” gibi gruplar arasında eşitsizlikleri doğal bulmuş “beyaz erkek” üstünlüğünü savunan yapısıyla onları en tepede görmüştür (Taylor B. , 2020, s. 15). Alt-sağın beyaz ırk ve erkek üstünlüğü ideolojisi, onlar için “ayrı bölge”, daha üstün “yasal haklar ve korumalar” isteyecek kadar radikal boyuttadır (Hartzell, 2018, s. 10). Alternatif sağ temel bağlamda dört sütun üstünde yükselmiş, birincisi “serbest piyasa” da dahil Amerikan sistemi karşıtlığı, ikincisi klasik liberal değerlerden gelen insanların doğuştan eşitliğinin reddi, üçüncüsü beyaz erkek üstünlüğüne dayanan “beyaz ırkçılık” ve dördüncüsü ağır “ölçsüz dil eğilimi” olarak hakaret, cinsiyetçi, ırkçı, kaba retoriktir (Main, 2018, s. 8).

Alternatif sağın tarihsel geçmişi, 20 yüzyılın ortalarında muhafazakarlık düşüncesi içerisindeki ayrıma dayanmıştır. “Ana akım muhafazakâr” teorisyenlerin “geleneksel değer”, “kapitalizm”, “anti-komünizm” gibi kavramlar etrafında birleşmesi buldukları skalanın sağında kalanların dışlanmaları sonucunu üreterek çeşitli geleneksel medya araçlarından uzaklaşan aşırı sağ grupları “marjinalleşmiştir” (Main, 2018, s. 34). Ayrıca yüzyılın son çeyreğinde neo-muhafazakârlığın sağ kanatta hâkim konuma gelmesiyle birlikte ideolojinin düşünürlerinin “göçmenlik”, “etnik gurur”, “medeni haklar” gibi kavramlara daha ılımlı yaklaşımları sonucu uzaklaşan aşırı sağ unsurları bahsedilen yıllardan itibaren “paleo-muhafazakâr” olarak adlandırılmıştır (Main, 2018, s. 34). “Paleo-muhafazakar” teorisyenler, neo-muhafazakâr hakimiyeti tahtından indirmek ona karşı “tutarlı bir siyasi ideoloji geliştirmek” amacıyla, “liberal demokrasi reddi”, “Amerikan karşıtlığı”, “anti-semitizm” ve “ırkçılıktan” beslenen bir düşünce setinin temelini attılar (Main, 2018, s. 34). Alt sağ ise muhafazakarlığın paleo kanadı tarafından geliştirilen uluslararası Amerikan müdahaleciliği karşıtlığı ve “serbest ticaret” ve “göçe” karşı muhalif bakışı devralmıştır (Taylor B. , 2020, s. 17). Temel bağlamda neo-muhafazakarlığı liberal değerlerin savunuculuğuyla eleştiren alt-sağ, “kozmpolit liberal demokrasinin” aslında bir çeşit “totalitarizm” olduğu iddiası üzerine temellenmiştir (Main, 2018, s. 35).

Neoliberalizm ile devletlerin ekonomik faaliyetleri özele terkedilmiştir. Neoliberalizmle üretim faaliyetleri yerine piyasalaşma öne çıkmış, devletlerin sosyal yönü zayıflamıştır. Neoliberal politikalar şehirlerin çeperinde yaşayanları işsiz güvencesiz bırakmıştır. Neoliberalizm, eğitimsizliğin artışıyla birlikte şehir ve kırsalda yaşayanlar arası kültürel farklılık yaratmıştır. Neoliberalizm dolayısıyla kapanan

fabrikalarda, devlet teşebbüslerinde çalışanların işsiz kalması, bu kesimlerin kırsalda ve şehirde ekonomik sıkıntılar yaşamalarına sebep olmuştur. Neoliberalizm, “hüsran” uğrayan “beyaz Hristiyan köy ve banliyölerinde” yaşayan “işçi ve orta” sınıfta “terk edilmişlik”, “ihanete uğramışlık”, “öfke” gibi duyguların artmasına sebep olurken ırkçılığın yükselişine bu duygular öncelik etmiştir. (Brown, 2021, s. 18-19). Neoliberal küreselleşme dolayısıyla işlerini yabancılara kaybeden bu kesimde yabancı düşmanlığı artmıştır. Artan öfke ve düşmanlık alt-sağa verilen desteğin yükselişinde önemli temellerden birini oluşturmuştur. Terimsel bağlamda “alt-sağ”, 2016 yılındaki Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan başkanlık kampanyalarına kadar dikkat edilmeyen bir kavram olarak kalmış, Donald Trump’ın seçim çalışmalarını yönetmesi için belirlediği ismin aynı zamanda “alt-sağ için bir platform” diye tanımlanan bir web sitesiyle bağlantılıısının bulunmasıyla gün yüzüne çıkmıştır (Main, 2018, s. 3). Ayrıca diğer başkan adayı Hillary Clinton tarafından Trump’a yönelik yapılan, “Alt-Sağ” gibi “ırkçı” temeller üzerinde yükselen “ideolojiyi benimsemek” eleştirisi kavramın gündeme gelmesinde etkili olan bir diğer olaydır (Main, 2018, s. 3). Trump’ın başkanlık seçimi süreci ile kenarda köşede sessiz kalan aşırı sağcı çeşitli grupların saldırılarının ortaya çıkışı benzer zamanda gerçekleşse de bu grupların 2000’li yılların sonunda “Çay Partisi”³⁸ etrafında kümelenen yapısı bulunur (Neiwert, 2017, s. 2). Kümelenmenin gerçekleşmesinin ardından bahsedilen parti, “komplo teorilerinin”, “başkanlığın sözde tiranlığı” olarak görüldüğü uç sağ fikirlerin, merkezi haline gelmiştir (Neiwert, 2017, s. 3-4). Covid-19 pandemisi döneminde bu gruplar hastalıkla ilgili sahte haberlerin, yanlış bilgilerin ve komplo teorilerinin üreticisi olmuşlardır. Aşırı sağ gruplar için Çay Partisi, yerel güçlerin ön plana çıkarılması, “anayasacılık” karşıtlığı, “federal yasaların geçersizliği” gibi fikirler için bir platforma dönüşmüş, Trump ise bu unsurların kendisini “sevdiğini” ve onların her birinin temsilcisi olduğunu öne sürmüştür (Neiwert, 2017, s. 3-4). Donald Trump alt-sağla olan iyi ilişkilerini vurgulamanın yanı sıra geçmişte aşırı sağ tarafından kullanılan retorığı seçim kampanyalarının merkezine almıştır. Trump’ın başkanlık seçim sürecinde kullandığı “Amerika’yı tekrar mükemmel yap”³⁹ sloganı daha önce neo-muhafazakâr seçim kampanyalarında ABD’de Reagan, tarafından kullanılsa da sloganın orijini neo-nazi tezlerin yumuşatılmasına uzanır (Cole, 2019, s. 9). Popülist neoliberal siyasetçi Trump, alt-sağ ve aşırı sağın desteklediği, onların sesi haline gelen bir figür olmuştur.

³⁸ Tea Party, 2009 yılında ortaya çıkan, vergilendirme karşıtlığını ve özel sektörün tamamen serbest bırakılmasını, göçmenlere ilişkin sert kısıtlamaları destekleyen, aşırı sağ siyasi hareketidir (Ray, 2010).

³⁹ MAGA, *Make America Great Again*

İnternet ve dijital medyanın gelişmesinin siyasal hayat üzerine yapacağı etkilere ilişkin görüşler olumlu yöne daha yakın iken olumsuzluklar göz ardı edilmiştir. Zamanla daha realist bir bakışla durumun böyle gerçekleşmediği anlaşılmıştır. İnternet platformları ve aşırı sağcı çeşitli radikallerin, beyaz milliyetçilerin, Neonaziler gibi grupların kurduğu ırkçı siteler, ses sağlama aracına dönüşmüş, “alt-sağı” besleyip büyümesine katkıda bulunmuştur (Main, 2018, s. 93-95). Gelişen internet teknolojisi ve sosyal medyaların yaygınlaşması alt-sağın radikal görüşlerini milyonlarca insana ulaştırmasına sebep olmuş, “teknoloji endüstrisinin” durumu engellemek için çabaları yetersiz düzeyde kalmıştır (Daniels, 2018, s. 65). Bir iletişim aracı olan internet, alt-sağın da aktif kullandığı, radikal görüşlerin ve komplo teorilerinin yayıldığı araca dönüşmüştür.

1.3.2. Amerika’da Sağ Popülizm ve Otoriter Neo-liberalizm

Popülizmin, Cambridge Sözlükte (Cambridge University Press, n.d.c), sözlük anlamı, sıradan seçmenlere onların duymak ve gerçekleşmesini istediklerini vermek yoluyla siyasi faaliyette bulunmak ve bu yönde politik fikirler olarak tanımlanmıştır. Popülizmin kökeninde direk halk yönetimi yatar. Popülizm araçlar ile yönetilen temsili demokrasi yerine halkın direk yönetimi savunmuş, “siyasi parti”, “parlamento” gibi kurumların “gerçek demokrasi” sağlamaya “engel” olduğunu öne sürmüştür (Pelinka, 2013, s. 3). Popülizm, sınırsız bir halk iktidarı çizerken, “çoğunluk yönetiminin” olumlandığı “anlayışın” ürünüdür (Pelinka, 2013, s. 3). Sınırsız halkın iktidarı konumundaki popülizmin, varlığını bir nevi demokrasiye borçlu olduğunu belirten araştırmalar, demokrasiyle etkileşimini “parazit” ilişkisine benzetilmiştir (Urbinati, 2019, s. 112). Popülizm demokrasi sayesinde var olmuş, ondan beslenmiş, ortadan kalkması halinde varlığının yitireceği iddia edilmiştir. Sınırsız halk iktidarı ve çoğunluk üzerine inşa edilen popülizmin, “anayasal demokrasi”, “hukukun üstünlüğü” gibi kavramlar üstünde yıkıcı etki yapabileceği, otoriterizmi hatta diktatörlüğü üretebileceği belirtilirken bahsedilen durumun oluşması halinde popülizm kendi varlığıyla çelişeceği öne sürülmüştür (Urbinati, 2019, s. 112). Skalanın iki ucuna anayasal bağlamda sınırlanmış yönetimler ile dikta rejimleri konulduğu zaman popülizm ortada yer almış, hali hazırda demokratik ya da demokratikleşme aşamasında bulunan ülke ve toplumlara yayılarak hedefine demokrasinin “yeni bir siyasi rejim olarak şekillendirmesini” koymuştur (Urbinati, 2019, s. 115). Popülizm global ölçekte homojen özellik göstermemiştir. Her ülkede farklı alanlardan beslenen heterojen yapısıyla popülizm, örnek olarak bir ülkede dinsel temalar üzerinde, diğerinde “seküler ve milliyetçi”, “cumhuriyetçi”, kavramlar

temelinde yükselebilir (Urbinati, 2019, s. 114). Popülizm tarihsel bağlamda geleneksel üretim araçlarının yerini alan yeni gelişmelere karşıtlık gibi örneklerde kendini göstermiştir. 1800'lü yılların ortasından itibaren Rusya'da "köylü toplumu öngören" hareketler, sonrasında ise Amerika Birleşik Devletleri'nde "sanayileşme" ve "şirketleşme karşıtı", "Halkın Partisi"⁴⁰ popülizme örnek olarak sayılabilir (Urbinati, 2019, s. 114-115).

Popülizmin neoliberalizm ile ilişkisi, popülist hareketlerin "neoliberal politikaların reddi" üzerine temellenen yapısı ile ekonomik olarak yaşanan yıkımın popülizmi yükseltmesi şeklinde gerçekleşmiştir (Fassin, 2019, s. 16). Ortaya çıkan bu popülizm geçmişte 19. Yüzyılda Rusya ya da Birleşik Devletlerdeki versiyonun "devamı değilken", popülist hareketler söylem benzerlikleri bulunan ancak "ortak paydaları olmayan" çok çeşitli yapıdadır (Fassin, 2019, s. 17). Sağ popülizmin, "dar çoğunlukçu", elit karşıtı, "halk iradesi" retorliğini öne çıkaran yapısı bulunur (Öniş & Kutlay, 2020, s. 109-110). Sağ popülizm üç ana sütun üzerinde yükselmiş, birincil bağlamda bir siyasi lider ya da partinin halka yönelik kendisini onun "gerçek sesi" olduğunu belirtmesi yönündeki retorığı ve bu yönde hareket etmesidir (Greven, 2016, s. 1-8). İkincil bağlamda sağ popülizm "biz" ve "onlar" ayrımını kullanarak kendisine alan sağlamayı amaçlar (Greven, 2016, s. 1-8). Üçüncül bağlamda popülizm, ilan edilen ötekilerin söylemlerini, kendi lehine kullanma yoluyla "negatif" olandan faydalanma şeklinde bir strateji geliştirir (Greven, 2016, s. 1-8). Biz ve onlar ayrımını, düşmanlaştırma ve negatif söylemden doğan "korkuları", sağ popülist iktidarlar kendi güvenlikçi politikalarına "meşru" dayanak olarak kullanmışlardır (Wodak, 2015, s. 5). Küresel ya da global krizler yeni korkular üreterek ya da eskilerini büyüterek sağ popülizme yardımcı olmuştur (Wodak, 2015, s. 5) Neoliberal rasyonalitenin, insan sermayesine sahip olan-olmayan birey ya da topluluklar arasında kazanç- kayıp durumlarından kaynaklanan güvencesizlik halini ürettiğini belirten Eric Fassin'e (2019, s. 35) göre, bu grupların bir birlerine karşı harekete geçmesi "popülizm anı" durumunun orijininin oluşturmuştur. Yeni Sağ'ın popülist yönetimleri, "zenginler için liberalizm", "yoksular için ulusçuluk" kavramlarını kendilerini "halktan yana göstermek" için bir araç olarak kullanmışlardır (Fassin, 2019, s. 41). Popülizmi, neoliberalizmin karşısında ona zarar veren değil hizmet eden "silah" şeklinde tanımlayan Fassin (2019, s. 45), Birleşik Krallık örneğinde Thatcher hükümetinin Yeni Sağ söylemleri dışında popülist retorığı de rıza üretme aracı olarak

⁴⁰ABD'de 1892 yılında ortaya çıkan farklı çiftçi organizasyonlarının desteğini alan tarım odaklı siyasi harekettir (Britannica, T. Editors of Encyclopaedia, n.d.d).

kullandığını belirtmiştir. Donald Trump ise neoliberalizm ve globalleşmenin sebep olduğu eşitsizliklerin etkisiyle durumu kötüleşenleri, popülizm yoluyla kullanarak seçim başarısı elde etmiştir. (Öniş & Kutlay, 2020, s. 110). 2016 yılı Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen başkanlık seçiminde Donald Trump aynı şekilde sağ popülizmi seçilmek için araç olarak kullanmıştır. Göçmen karşıtı, yabancı düşmanı popülist söylemleri, neoliberal politikalarından ekonomik olarak etkilenen bölgelerde karşılık bulmuştur. Cinsiyetçi söylemleri beyaz erkek üstünlük yanlılarında, zengin karşıtı popülist retoriği ise kendisi de varlıklı olmasına rağmen seçimde karşılık bulmuştur. Trump gibi bir neoliberal tarafından popülizm amacı doğrultusunda bir enstrüman olarak kullanılmıştır.

Özetlemek gerekirse neoliberalizmden etkilenen bölgelerdeki birey veya topluluklar popülist söylemlere açık hale gelmiştir. Neoliberal politikalar sonucu konumlarını, işlerini kaybeden kesimlerde yabancı karşıtlığı ve cinsiyetçilik yükselmiştir. Bu kavramlar etrafında cisimleşen sağ popülizm, yeni sağ politikacıları tarafından, seçimlerde seçilmek ve uygulamak istedikleri politikaları gerçekleştirmek için kullanılmıştır. Popülizm gerekli desteği sağlamak amacıyla, neoliberal araç kutusuna eklenmiş ve kullanılmıştır.

Ototiterizmin ya da otoriter yönetimlerin geleneksel varyantı iktidarın tek bir liderde toplandığı, özgürlüklerin kısıtlandığı veya hiç bulunmadığı, baskı ikliminin yüksek olduğu rejimlerdir (Frantz, 2018, s. 1). Otoriter liderler iktidarı seçim dışı yöntemlerle ya da seçimler ile ele geçirebilir, demokratik yollarla iktidara gelenler “intihap rekabetini” ve “adil oylamayı” askıya alarak baskı ve engellemelerle sistemi otoriter rejime dönüştürebilir (Frantz, 2018, s. 6). Otoriterizmde kişisel özgürlüklerin yanı sıra doğru haber alma gibi hürriyetler engellenmiş, medya araçlarının sıkı denetim altında tutulması yoluyla gücü elinde bulunduranların ürettiği “propagandalar” dolaşıma sokulmuştur (Frantz, 2018, s. 4). Otoriter neoliberalizm ise kendi özünde bulunan, piyasaların iyi işlemesi için demokratik karar alma süreçlerinden “izole edilmiş devletin” zorlayıcı davranışı yoluyla eşitlik ve demokrasi taleplerine karşı duruşu içerir (Bruff, 2016, s. 107). Otoriter neoliberalizme, dünyada darbe sonrası hükümetler tarafından dayatılan programlar örnek oluşturmuş, bir tanıma göre “saf neoliberal ideoloji” ile devletlerin düzensiz neoliberal politikalarının “çelişkilerinden” doğmuştur (Bruff, 2016, s. 107). Neoliberalizm, demokratik teamülleri yıpratmak, yerine ekonomi alanının doğrularını geçirmek için çalışmış, piyasaların iyi işlemesi için yapılan her türlü müdahaleyi savunmuştur (Brown, 2018, s. 17-54). Kapsamlı bir yaklaşım olan neoliberal

otoriterlik sadece “kaba zorlayıcı güç kullanımında” değil, belirlenen politika setini her türlü toplumsal karşı hareketten korumak için siyasal sistemlerin biçimlendirilmesinde kendisini gösterir (Bruff, 2016, s. 107). Ülkelerdeki sosyal politikaların ve refah rejimlerinin tahribatı (Arsel, Adaman, & Saad-Filho, 2021, s. 261) ve yerine piyasacı aktörlerin yerleşmesi için otoriterlik, neoliberalizm tarafından kullanılmıştır. Neoliberal hükümetlerin meşruluk kaynağının ekonomik büyüme rasyonalitesi üzerine kurulması, otoriter yönetimlerin “sözde kalkınma” projeleriyle, demokratik değerlere yaptıkları saldırıları gizlemelerine hizmet etmiştir (Arsel, Adaman, & Saad-Filho, 2021, s. 262). Otoriter liderler, neoliberal rasyonaliteden faydalanarak kendilerine alan açmıştır. Neoliberalizm ise otoriter liderleri kullanarak ülkelerin ekonomik sistemlerini dönüştürmüştür. Otoriter liderler ile neoliberalizmin ilişkisi mutualist olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde başlayan sonrasında dünyaya yayılan ekonomik kriz, Avrupa’da sosyal politikalara bir dizi saldırıyı başlatmak, “kemer sıkımayı haklı çıkarmak”, tepeden uygulanan programları ve “uluslarüstü kurumlara tabi kılan anayasal ve yasal” düzenlemeleri gerçekleştirilmek için kullanılmıştır (Bruff, 2016, s. 108) Demokratik süreçlerin dahil edilmediği “yeniden yapılandırma” yoluyla uygulanan “neoliberalleşme süreçleri” beraberinde çeşitli protestoları getirmiş, “şiddet içeren” otoriter neoliberal baskı biçimleri ve kolluk kuvvetleri müdahaleleri ile bastırılmaya çalışılmıştır (Bruff, 2016, s. 108).

Latin Amerika örneğinde Şili’de yaşanan Pinochet darbesinin⁴¹ ardından, Chicago Okulunda Milton Friedman gibi isimlerden eğitim almış ve onunla iletişim halinde bulunan Chicago Boys⁴² adlı bir grup ekonomist, darbe öncesinde siyasal ve toplumsal tepki sebebiyle gerçekleştirmediği neoliberal dönüşümü uygulama fırsatı bularak, “şok tedavisi” adı verdikleri programlar ile ajandalarını uygulamıştır (Klein, 2007, s. 77-80). Şili’de refah uygulamalarına yapılan saldırılar ile bir dizi özelleştirme programının etkisiyle az sayıda kişi zenginleşerek gelirini arttırmış, nüfusun geri kalanı derin yoksulluğa düşmüş, işsizlik ve enflasyon çok fazla yükselerek gelir adaletinde uçurum derinleşmiştir (Klein, 2007, s. 77-80). Neoliberal otoriterliğin işçi sınıfının kazanımlarına yaptığı saldırı, çalışma hayatına yönelik “yasaları bireyselleştirmek”, “toplu pazarlık” ve ilgili “kurumları” güçsüzleştirmek üzerinedir (Clua-Losada & Ribera-

⁴¹ Şili’de 1973 yılında gerçekleşen Allende hükümetini deviren darbedir. ABD tarafından desteklendiği iddia edilmiş ve senatoda araştırma komisyonu kurulmuştur (Office of the Historian, n.d.c).

⁴² Chicago Üniversitesi ekolünde yetişmiş bir grup ekonomiste verilen isimdir. Şili’de neoliberal dönüşüm için darbe sonrası hükümete ekonomik danışmanlık yapmışlardır.

Almandoz, 2017, s. 30). Neoliberal programlarının uygulanmasında siyasal ve demokratik süreçlerin dışarıda bırakıldığı cunta yönetiminin otoriterliğinden faydalanması, otoriter neoliberal anlayışın önemli örneklerinden birisidir. Latin Amerika ziyaretinde Şili tecrübesini yerinde inceleyen ve etkilenen Hayek, kaleme alıp Thatcher'a gönderdiği yazıda Şili'de uygulanan politikaları, Birleşik Krallık'ın "Keynesyen ekonomik modelinin" dönüşümü için kullanmayı önerirken, Thatcher'in cevabı Birleşik Krallık parlamentosu ve "siyasi geleneği" dolayısıyla Şili'deki gibi programların ülkede uygulamanın zor olduğu şeklindedir (Klein, 2007, s. 131-137). Arjantin-Birleşik Krallık arası Falkland Savaşının (Falkland Islands War 1982)⁴³ getirdiği, politikaları uygulamak için uygun ortam, "olağanüstü hâl" ve "baskı" biçimlerinin "kullanmasını haklı çıkaran" durumu oluşturarak Thatcher tarafından kullanılmıştır (Klein, 2007, s. 131-137). Savaş hali, Birleşik Krallıktaki neoliberal dönüşüm amacıyla kullanılan otoriter uygulamaların üretilmesinde, uygun koşulları yaratmıştır.

Chicago perspektifinde neoliberal dönüşüm, Friedman (2002, s. 1-202) tarafından iddia edildiği ve kitabının da adında geçtiği üzere rekabetçi bir "kapitalizm" ile "özgürlük" temalarına dayandırılmıştır. Ancak demokratik çok partili yönetimlerin bulunduğu ülkelerdeki "özgür insanlar" Chicago perspektifinin programlarını uygulayacağını belirten siyasileri tercih etmemiş, dönüşümü uygulamak için son derece istekliler, özgürlüğü kısıtlayan ya da kaldıran dikta rejimlerinin bulunduğu ülkeler olmuştur (Klein, 2007, s. 133). Demokrasinin iyi işlediği ülkelerde ise neoliberal politikalar için yeterli desteği ve gücü bulamayan sağ iktidarlar çeşitli kriz, savaş gibi olağanüstü durumları kullanarak sağladıkları otoriterlik yoluyla programları uygulamaya koymuşlardır. Demokratik yollarla iktidara gelip otoriter neoliberal perspektifi inşa eden örnekleri oluşturmuşlardır. Demokrasi geleneğinin çok uzun olmadığı ve işlemediği ülkelerde ise askeri darbeler ile iktidarı ele geçirenlerin bulunduğu ya da hali hazırda gücün tek partide toplandığı yerlerde, otoriter yönetimler neoliberal politikaları uyguladılar. Dünyada askeri darbe sonrası neoliberal dönüşümlere örnek oluşturan ülkeler Şili dışında, "Endonezya", "Türkiye", "Güney Kore", "Gana" iken, tek parti örnekleri "Meksika", "Singapur", "Hong Kong", "Tayvan" gibi ülkelerdir (Klein, 2007, s. 134). İster demokratik isterse de demokratik olmayan yollarla iktidara gelen neoliberal hükümetler, halk desteği ile sağlayamayacakları piyasacı dönüşümü, otoriterlikle

⁴³ Falkland Savaşı, 1982 yılında Arjantin'in Falkland Adalarına asker çıkarması üzerine Birleşik Krallık ile girdiği savaştır. Sonucunda Birleşik Krallık adanın kontrolünü sağlamıştır (Britannica, T. Editors of Encyclopaedia, n.d.e).

uygulamıştır. Otoriter neoliberal dönüşüm süreçleri hem Avrupa hem de Amerika perspektifli neoliberal düşünce okullarının alt yapısını kurdukları demokrasi karşıtlığı süreçlerinin bir çıktısıdır. Neoliberal piyasacı uygulamaların hayata geçmesi, refah politikalarının yok edilmesi, kamu mallarının özelleştirilmesi, iş, emeklilik gibi çeşitli sosyal güvencelerin kaldırılması gibi politikaların uygulamasında bu programlardan olumsuz etkilenecek kesimlerin çokluğu sebebiyle demokratik mekanizmalar kullanılmamıştır. Bu uygulamalar çoğunlukla darbe sonrası dikta rejimlerinde, tek parti tarafından yönetilen ülkelerde uygulanmıştır. Demokratik ülkelerde ise dış bir olayın etkisi kullanılarak otoriter tedbirler yoluyla hayata geçirilmiştir. Hayata geçirilen bu programlara yönelik tepkiler sert polisiye ve otoriter tedbirler ile bastırılarak hegemonya korunmaya çalışılmıştır. Otoriterlik, neoliberal hegemonya kurmada ve sürdürmede bir araç olarak kullanılmıştır. Otoriter neoliberal dönüşüm 70’li yılların sonu 80’lerin başında birden ortaya çıkmamıştır. Tarihsel bağlamda birbiriyle bağlantılı ve iyi organize olmuş düşünce okulları aracılığıyla alt yapısı kurulmuş uygun şartlar altında hayata geçirilmiştir.

1.3.3. Amerika’da Neoliberal Düzen

Amerikan neoliberalizmin gelişmesinde etkili olan düşünce okulu, Chicago Üniversitesi temelli gelişen saf piyasacı Chicago ekolüdür.⁴⁴ Henry Calvert Simons(1899-1946), Milton Friedman gibi isimler ekolün önemli temsilcileridir. Latin Amerika özelinde Şili’de başlayan neoliberal dönüşümde, Milton Friedman tarafından eğitim almış ve Chicago okulunda yetişen, Chicago Boys olarak adlandırılan bir grup

⁴⁴ Amerikan neoliberalizmi 20. yüzyılın 30’lu yıllarında temelini “New Deal” dolayısıyla “Keynesyen Politika” karşıtlığına dayamış, “Simons” tarafından yazılan “Bırakınız Yapsınlar İçin Pozitif Program”(A Positive Program for Laissez Faire 1934) ile İngiliz sosyal politikalarına bir eleştiri olan “Beveridge Planı: Sempatik Olmayan Bir Yorum”(The Beveridge Program: An Unsympathetic Interpretation 1945) başlığını taşıyan yazısı ekolün önemli eserleridir (Foucault, 2008, s. 216). Simons (1945, s. 212) tarafından yapılan İngiliz refah programı eleştirisi, politikaları “radikal-gerici” olarak itham edecek kadar serttir. Amerikan neoliberalizminin eleştirdiği ve karşısına konumlandığı diğer unsurlar sosyal yardımlar, devletlerin ekonomiye yönelik müdahaleleri, federal kurumların büyüyerek piyasa mekanizmalarının etkisini azaltmalarıdır. Amerikan neoliberalizmi, toplumsal alanın ekonomik sistemden daha farklı işleyişi olan bütününe, ekonominin kurallarının genişletilerek uygulanması ve realitesinin kabul edilmesini içerir (Foucault, 2008, s. 243). Klasik liberalizmde bırakınız yapsınlar prensibi dolayısıyla hükümet eylemlerini piyasaya karışmayacak şekilde sınırlamak ön plandayken, Amerikan neoliberal sistemi, egemen güçlerin yaptığı her eylemi ekonominin kurallarına, dolayısıyla piyasanın doğruluk veya yanlışlık ölçütüne tabi kılan “ekonomik mahkeme” (Foucault, 2008, s. 247) üzerine inşa edilmiştir. Amerikan neoliberalizminin dayandığı “insan sermayesi teorisi” (Foucault, 2008, s. 219), temelde ekonomi alanındaki doğruların bireysel yaşama ve insan hayatına doğru genişlemesidir. Kavram ilk kez Mises (1998, s. 62) tarafından “ekonomik” gerçeklik tarafından güdülenen “varlık” olarak tanımlanmıştır. Neoliberalizmin “ekonomik insanı” (*Homo Economicus*) kendi için girişim yapan bireysel sermayesini arttıran bu yönüyle “kendi sermayesi” bulunan birey olarak klasik versiyonundan ayrılmıştır (Foucault, 2008, s. 225). Satın alma eylemiyle, yani para ödeyip tüketim yapan insan, bu faaliyet ile aynı zamanda kendi sermayesini üretir (Becker G. S., 1962, s. 9).

ekonomistin etkisi bulunur. Politika setinin arka planında Chicago okulu ve Friedman etkisi baskındır. Latin Amerika’da başlayan dönüşüm dünya çapında yayılırken, neoliberal dönüşümlerde Friedman ve Chicago perspektifinin etkisini anlamak önemlidir. Ayrıca Milton Friedman, Amerika Birleşik Devletleri’nde Ronald Reagan’ın danışmanı olarak, yönetimin neoliberal politikalarının arkasındaki isimdi. Amerika’da neoliberal düzeni anlamak için Chicago Okulu perspektifini dolayısıyla Milton Friedman’ın yaklaşımlarını incelemek önem arz eder.

Reagan’ın başkanlığından önce de, Chicago perspektifi “New Deal” politikalarına karşı harekete geçmiş, Amerika Birleşik Devletleri’nde başkan Nixon zamanında, Friedman ile aynı üniversitede profesör olan, “George Shultz”(1920-2021) ile “Donald Rumsfeld”(1932-2021) ekonomik görevlere atanmıştır (Klein, 2007, s. 139). Ancak 70’lerin başında Birleşik Devletler ekonomisinin kötü hali sebebiyle, Friedman ve Chicago perspektifinin saf piyasacı uygulamaları, halktan olumsuz tepki geleceğini düşünen Nixon yönetimi tarafından gerçekleştirilmemiştir (Klein, 2007, s. 132). Ronald Reagan ise görevinin ilk aylarında greve giden “hava trafik kontrolörleri” hakkında kurmuş olduğu “*işlerini kaybettiler ve feshedilecekler*” sözleri ile ABD’de “11.400 işçiyi kovması” (Klein, 2007, s. 139), yönetimin neoliberal programları uygulamaya yönelik isteğine dair önemli göstergedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KESİŞİMSELLİK TEORİSİ ve AMERİKA'DA SİYAHİ KADIN OLMAK

Kesişimsellik teorisi, 20. Yüzyılın sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan siyah kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri anlamlandırmak için ortaya çıkmıştır. Tek merkezli yaklaşımlar üzerinden yapılan eski analizlerin yetersizliği dolayısıyla çoklu doğrultuda gerçekleşen yönleri ele alma amacıyla ortaya çıkmış bir teoridir. Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah feminizmden ortaya çıkan kritik ırk teorisinden etkilenen kesişimsellik, diğer bilimsel disiplinlere, farklı gruplara ve dünya çapında yapılan çalışmalara kadar yayılmış, çapsal olarak genişlemiştir. Çalışmanın bu bölümünün birinci alt başlığı altında kritik ırk teorisi ve tarihsel kesişimsellik teorisi konu edinilecektir. İkinci alt başlıkta kesişimsellik teorisi bağlamında siyahî kadın feminizmine yer verilecektir. Üçüncü alt başlıkta kesişimsellik teorisi bağlamında Yeni Sağ politikalarından kaynaklanan temel sorunlar ele alınacaktır. Üçüncü başlık kendi içinde ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlar olmak üzere iki alt başlığa ayrılacaktır.

2.1. Kritik Irk Teorisi ve Kesişimsellik Teorisi

Kritik ya da eleştirel ırk, 20.yüzyılın 60'lı yıllarındaki “Sivil Haklar Hareketi'nin”⁴⁵ kazançlarının “durduğu” hatta gerilemeye başladığı düşüncesi üzerine ırksal ayrımcılık ve “Amerikan hukuku” arasındaki komplike ilişkilerin belirlenmesi ve “başa çıkılması” için yeni bir teoriye doğan ihtiyaç doğrultusunda geliştirilmiştir (Delgado & Stefancic, Critical Race Theory: An Annotated Bibliography, 1993, s. 461). Kritik ya da eleştirel ırk, temelleri “Derrick Bell” (1930-2011), “Richard Delgado”(1939-) tarafından atılan, “Kimberlé Crenshaw”(1959-) gibi isimlerce çalışılan teoridir (Wing, 2016, s. 47). Hukuksal bağlamda yapılan “medeni hukuk” ve “insan hakları” düzenlemelerinin “insanları güçlendirdiğini” savunanları yetersizlikle eleştiren kritik ırk teorisyenleri, ayrımcılık ve tahakkümlerin devam etmesinin sorgulanması gerektiğini düşünmüşlerdir (Young, 1997, s. 423). Kritik ırk teorisi, hukuksal bağlamda eşitliğin sağlanması için “ırk bilincinin” merkeze alınmasını önerirken, metinlerdeki ırksal genellemelerin farklı kültürel ve tarihsel “deneyimleri” görünmez kıldığını belirtir (Minda, 1995, s. 167-168).Teori, ırk ayrımcılığının toplum içinde gayet “sıradan”,

⁴⁵ Amerika Birleşik Devletleri'nde 20. yüzyılın 50'lerinin yarısında, ırksal ayrımcılığa karşı gerçekleşen “kitlesel protesto hareketinin” adıdır.

“normal” ve onun parçası şeklinde bulunduğunu, ırk kavramının “biyolojik” değil “sosyal” olduğunu, tahakkümle yüzleşen gruplar arasında renksel bağlamda spesifik özelliklerin varlığını kabul eder (Wing, 2016, s. 48). Kritik ırk teorisi, toplumsal hakikatin üretilmesinde “kültürlerin”, hâkim grupların veya “seçkinlerin çıkarlarını” maksimize edecek şekilde hareket ettiğini savunmuştur (Lightfoot, 2010, s. 32). Kritik ırk teorisi, “dağıtıcı adalet” ve “pozitif ayrımcılık” gibi şimdiki ve sonraki zamana odaklanan uygulamaların faydalarına rağmen geçmişin gerçek öneminin kavranması sonucu ürettiğini belirtir (Delgado, 1984, s. 570). Kritik ırk teorisyenleri ayrıca ırksal ayrımcılıkla ilgili çalışmalarda yalnızca beyaz araştırmacılara atıf yapılması “azınlık” çalışmacılara yer verilmemesini eleştirmiştir (Delgado, 1984, s. 573-576).

Kritik ırk teorisinin tarihsel köken uzanımının tıpkı siyah feminizm gibi kölelik karşıtı hareketlere uzandığı, bu dönemde ön cephede yer alan siyah kadınların ırkçılık ve cinsiyetçilik baskısına karşı mücadele ederken ikisi bağlamında hareket ettiği konu hakkında çalışma yapan araştırmacılar tarafından öne sürülmüştür (Johnson, 2015, s. 230). Ancak ortak geçmişe kritik ırk ve siyah feminizm teorileri Johnson (2015, s. 230) tarafından yapılan tanımlamaya göre ırksal ilerlemede erkek figürünün ön plana alınması veya alınmaması yönüyle birbirinden farklılaşmıştır.

Kesişimsellik, 20.yüzyılın 80’li yıllardan günümüze kadar, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri’nde, sonrasında dünya çapında, akademik çalışmalarda konu olarak alındı. 2000’li yıllara gelindiğinde ise kavram farklı disiplinlerin konu edindiği, farklı çevrelerin aktif olarak çalıştığı, sivil, kamu ve uluslararası organizasyonlarda gündeme alınan bir konuma erişmiştir (Collins & Bilge, 2016, s. 1-30). Kesişimsellik kavramının ortaya çıkışında, ırk, cinsiyet, sınıf gibi kategoriler üzerinden grupları tek ve homojen görme eğilimlerine yönelik eleştirel tutum etkili olmuştur. Ayrıca kesişimsellik kavramı siyah kadınların sorunlarına bir eksenden bakılmasının eksikliğine vurgu yaparak çoklu noktalardan gelen baskıların dikkate alınmasının daha doğru sonuçlar üreteceğini öne sürer. “Tüm Kadınlar Beyaz” ile “Tüm Siyahlar Erkek” (All the Women Are White, All the Blacks Are Men, But Some of Us Are Brave 1982) tümceleri geçen bir kitabın isminin ilham olduğu kesişimsellik, mevcut yaklaşımların, çok boyutlu yaklaşılması gereken siyah kadın yaşantılarına cevap veremediğini hatta yanlış yansıttığını belirtmiştir (Crenshaw, 1989, s. 139). Farklı tahakküm türleri ile ilgili mücadelelere ilişkin değerlendirmelerin, baskıya maruz kalan grupların içlerinde daha imtiyazlı olanlar göz önüne alınarak yapıldığı zaman görünürlüğü gizlediğinin kabulü kesişimselliktir. Örneğin ırkçılık ile ilgili spesifik olaylarda, “cinsiyet” ve “sınıf”, cinsiyetçilikle alakalı

çözümlemelerde “ırk” ve “sınıf” imtiyazı olanların merkeze alınması, siyah kadınlar gibi, “çok sayıda yük” altında bulunanları “marjinalleştirerek”, deneyimlerinin anlaşılmasını zorlaştırmıştır (Crenshaw, 1989, s. 140). Farklı tahakküm sistemlerinin birleşiminden kaynaklanan “kesişimselliği” göz önüne almadan yapılan değerlendirmeler, siyah kadınların yaşadıkları baskıları ve günlük yaşantılarını anlamada yeterli değildir (Crenshaw, 1989, s. 140). Kesişimsellik çoklu, farklı sayıda ve etkileşim halinde olan baskılar tarafından şekillenen sosyolojik adaletsizliklerin, birbirleriyle kesişen tahakküm sistemleri hesaba katılarak analiz edilmesini savunur. Sadece ırk, sadece cinsiyet ya da sadece sınıf gibi dar bir çerçevede yapılan analizlerin yetersizliğini ve çarpıklığını eleştirir. Kesişimsellik sayısı fazla olan tahakküm nüfuzlarının “kimliklerle” “kesişiminden” doğan çıkarımlar sayesinde “güç ilişkilerini” çözmeyi amaçlar (Evans E. , 2015, s. 50). Kesişimsellik, sosyolojik ayrımların çift taraflı üretilen özünün, düzenli olarak yaşantılara yansımaları ve bunların “yeniden üretilmesi” ile “direnilme biçimlerini” kapsar (Taylor Y. , 2010, s. 37). Kesişimsellik, ırk, cinsellik, cinsiyet, sınıf gibi unsurların yanı sıra “yaş”, “engellilik”, “milliyet” vb. gibi durumların karşılıklı ilişkilerinin nasıl “toplumsal eşitsizlikleri” yarattığını anlamaya dair “metodolojik bir araçtır” (Lykke, 2010, s. 50) Kesişimsellik yoluyla, baskı altında bulunan ve eşitsizliklerden etkilenen grupların “karmaşık” gözükten sorunlarına “analitik araç” sağlanır (Collins & Bilge, 2016, s. 1-30). Ayrıca farklı “sosyal kimliklere” aidiyet sahibi bulunanların ve bahsedilen kimliklerin kesiştikleri yerde gündelik hayatlarını sürdüren bireylerin, yaşantılarındaki olayları açıklamada kolaylık sağlamak, “güç hiyerarşileri” ile sosyolojik süreçlerin organizasyonunda etkin rol oynayan “baskı sistemlerini” açığa çıkarmak, insanların yaşantılarındaki “deneyimlerini kurumsallaştırmak” kesişimsellik teorisinin sağladıkları olarak karşımıza çıkar (Smooth, 2013, s. 11).

Crenshaw (1991, s. 1252), “yapısal” ve “siyasi” olmak üzere iki tane kesişimsellik tanımı yapmıştır. “Siyasi” olan versiyonu siyah kadınların ya da renkli kadınları⁴⁶ da içeren şekliyle “beyaz olmayan kadınların”, birbirinden farklı ve çıkarları çelişen “siyasi gündemle” hareket eden “iki bağımlı” topluluk bünyesinde bulduklarını, iki gruba böldükleri politik erkelerinin “kesişen” yönüyle zayıflık deneyimlediklerini öne sürer (Crenshaw, 1991, s. 1252). Kesişimsellik yaklaşımının siyasi versiyonu, “kimlik siyaseti” ile ilgilenen grupların, bilinç dışı veya bilinçli şekillerde karşılıklı olarak birbirlerinin mücadele güçlerini zayıflattığını öne sürer (Wilson A. R., 2013, s. 1). Farklı politik

⁴⁶ *Women of Color*, siyah kadınlara ek olarak farklı renk tonuna sahip kadınları da kapsayan, beyaz olmayan tüm kadınları içeren ifadedir.

mücadele grupları arasında güçlerini ayırmak zorunda kalan öznelere bunun sonucunda güçlerinin zayıflamasını konu alır. Siyah kadınların ırkçılık, cinsiyetçilik karşıtı ve sınıfsal mücadeleleri arasında sınırlı vakitlerini ve kaynaklarını bölmesinin yarattığı güçsüzlük siyasi kesişimselliklerdir. “Yapısal” olarak adlandırılan kesişimsellik türü ise, “sığınma evlerinde” bulunan kadınların deneyimleri üzerinden, sadece “şiddet” sorunu değil, eşlik eden yüksek “işsizlik” ve “yoksulluk”, ırksal bağlamda işveren ayrımcılığı gibi birçok unsurun kesişmesiyle ortaya çıkar (Crenshaw, 1991, s. 1245-1246). Evlilik yoluyla oturum izni alan ve şiddet gören kadınların göç ile ilgili yasanın hükümleri dolayısıyla ülkeden atılmamak için maruz kaldıkları baskıya karşı daha da savunmasız kalmaları ve yasanın göçmenlerin en imtiyazlı olanlarını dikkate alarak düzenlendiği için daha ağır yük altındaki kadınların deneyimlerinin dikkate alınmaması, “yapısal kesişimsellik” ile ilgilidir (Crenshaw, 1991, s. 1246-1249). Kesişimsellik yaklaşımının yapısal versiyonu, “sosyopolitik” bağlamda sınıflanan “çoklu kimliklilerin” birbiriyle olan etkileşimlerinin çeşitli ve sayısı çok “bireysel deneyimler” ürettiğini öne sürmüştür (Wilson A. R., 2013, s. 1). Kesişimsellik ile ilgili yapılan bu iki ayrı tanımdan siyasi olanı, politik süreçler sonucu “siyasi kurumların” çıktılarını içermiş, yapısal versiyonu çoklu baskı sistemleri tarafından baskı görenlerin, “kesişimselliği” günlük hayatlarında nasıl yaşadıklarına dair farklı düzlemleri aydınlatır (Evans E. , 2015, s. 50).

Siyah kadınların kesişimselliği ile ilgili trafik metaforu kullanılmıştır. Kesişimsellik tanımlaması dört farklı kolu bulunan yolların kesişim noktası ile anlatılmıştır. Yolların kesiştiği noktada bulunan siyah kadınlar açısından baskı kalıpları ve “ayrımcılık”, akan trafik modellerindeki gibi “bir yönde” de öbürü yönde de olabilir ve meydana gelecek “kazada”, alacakları zarar 4 koldan herhangi birindeki ya da tüm kollardaki araçlardan kaynaklanabilir (Crenshaw, 1989, s. 149). Trafik metaforu, siyah kadınların ya da genel olarak renkli kadınların, ırk, sınıf, cinsiyet, cinsellik temelli ayrımcılık ve baskılardan tek bir tanesinden, ikisinden, üçünden ya da dördünden de olumsuz etkilenebileceklerini anlatmıştır. Kesişimsellik teorisi bu deneyimleri çoklu düzlemde dikkate alır. Kesişimsellik ile ilgili bir diğer metafor bodrum metaforudur. Bir binanın çıkışı olmayan bodrumunda bulunan “ırk”, “cinsiyet”, “cinsellik”, “sınıf”, “yaş”, “fiziksel kapasite” gibi unsurlarda baskı gören insanları, birbirlerinin omuzlarının üstünde tabandan tavana kadar dizildiği bu tasvirde, en altta olanlar omuzlarında en çok yükü taşıyan ve grubun en dezavantajlı, en çok baskıya maruz kalanlarıdır (Crenshaw, 1989, s. 151). Bodrumun üst katında ise “dezavantajlı olamayanların” yer aldığı bölüme açılan küçük bir “kapak” yoluyla bodrumun en üst tabakasında bulunanların belli şartları

sağlayanlarının geçebilecekleri yer bulunur (Crenshaw, 1989, s. 151). “Kapak” alttakilerin erişimine uzak bir konumda bulunduğu için yükü ağır olanların üstlerindeki baskıları keşişimsellik yoluyla dile getirilmedikçe üstelere çıkıp geçiş yapamazlar, yukarıdan da herhangi bir “davet” gelmez, kurtuluşları durumun farkındalığı, seslendirilmesi ve mücadelesiyle gerçekleşir (Crenshaw, 1989, s. 151).

Kesişimsellik ile ilgili bir diğer kavram, “tahakküm matrisi”, keşişimden doğan baskı sistemlerinin “organize” bir şekilde üretildiğini, 4 farklı “güç alanının” öbürü tahakkümlere göre sürekli yenildiğini, bunlardan birincisinin “yapısal”, ikincisinin “hegemonik”, üçüncüsünün “disiplinize edici” ve dördüncüsünün “kişilerarası” olduğunu öne sürmüştür (Collins P. H., 2000, s. 18). Çoklu “tahakküm matrislerinin”, içerisinden tekil biri seçildiğinde, keşişimsellikten üretilen tahakkümlerin “özel biçimi” olarak kabul edilen bu kavramın, sosyolojik bağlamda toplulukların kaynak kodunda bulunduğunu ve onu şekillendirmeyi kendisine hedef alan “özgül bir iktidar organizasyonu” şeklinde tanımlanmıştır (Collins P. H., 2000, s. 228). “Tahakküm matrisinin” etkilerinin Amerika Birleşik Devletleri’nde çeşitli sosyolojik gruplar üzerinde farklı nüfuz etmesi, renksel ve ırksal varyasyona sahip kadınların, baskı unsurlarının keşişiminden etkilenme düzeyleri bağlamında “farklı konumlarda bulunmalarını” ve deneyimlerinin gruba özgü olması sonucunu üretmiştir (Collins P. H., 2000, s. 230). Benzer şekilde enternasyonal bağlamda farklı ülkelerdeki renkli kadınlarında dahil edildiği tümsel bir keşişen baskı çözümlemesinin Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan siyah kadınların deneyimine yönelik yapılan analizlerin zenginliğini arttıracaklarını ve “tahakküm matrisinin” uluslararası boyutunu anlamaya yardımcı olacağı öne sürülmüştür (Collins P. H., 2000, s. 231). Her ülke ve bölgedeki renkli kadınların küresel tahakkümleri ortak, ulusal düzeydeki farklar dolayısıyla kavrayışları ve yerel keşişen baskıları özgüldür (Collins P. H., 2000, s. 231-232). Bahsedilen yaklaşım siyah feminist öğretinin tarihsel mirasında bulunan ve siyah kadınların deneyimlerini enternasyonal olarak ele alan analizlerin, keşişimsellik ile yeniden değerlendirilmesi, keşişimsellik ile enternasyonal siyah feminizmin birleştirilerek kuramlaşmasıdır.

Kesişimsellik özetlemek gerekirse, toplumsal grupların karşılaştığı farklı türdeki baskıların sonucu olarak ortaya çıkan eşitsizlik ve adaletsizliklere karşı tekil baskı sistemi üzerinden yapılan analizlerin reddedilmesidir. Kesişimsellik tek yönlü analizlerin durumu tam göstermediğini hatta deneyimleri yanlış olarak yansıttığını öne sürer. Tekil bakış açısından yapılan analizler, grupların içindeki vaziyeti en kötü olanlarının durumlarını yansıtmak yerine en imtiyazlı ve az yüklülerin deneyimlerine odaklanır. Kesişimsellik,

farklı düzlemdeki çoklu baskı sistemlerinin ürettiği adaletsizlikleri kesişiminin her bir kolu hesaba katılarak, açığa çıkarmayı, analiz etmeyi ve çözmeyi amaçlar. Siyah kadınlar özelinde yapılan analizlerde, tek başına ırk veya yalnızca cinsiyet üzerinden yapılan çözümler yetersizdir. Siyah kadınların günlük yaşantılarındaki deneyimleri ırk, cinsiyet, sınıf, cinsellik, ulusal, küresel, vb. çeşitli baskı unsurlarının ikisinden, üçünden veya daha fazlasının kesişiminden kaynaklanır. Kesişimsellik teorisi bu çoklu kesişen deneyimlerin analizinde araç sağlar.

Kesişimsellik Teorisi, 1989 yılında yazılan *Irk ve Cinsiyetin Kesişmesinin Marjinalliğini Kaldırmak (Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics 1989)* adlı makalede bilinen anlamında, terimsel ve kavramsal olarak ilk kez kullanılmıştır. 1991 yılında kaleme alınan, *Sınırların Haritalanması: Kesişimsellik, Kimlik Politikaları ve Renkli Kadınlara Yönelik Şiddet (Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color 1991)*, adını taşıyan diğer bir makale ise bir diğer önemli kesişimsellik çalışmasıdır. Bu makalede “yapısal” ve “siyasi” (Crenshaw, 1991, s. 1241-1299) olmak üzere iki Kesişimsellik tanımı yapıldı. Bir diğer önemli kesişimsellik çalışması 90’lı yıllarda kaleme alınan *Siyah Feminist Düşünce (Black Feminist Thought 1990)* adlı kitaptır. Kitapta kesişimsellik ile ilgili olarak “tahakküm matrisi” kavramıyla kesişen baskı sistemlerinin organize yapılarına dikkat çekilmiştir (Collins P. H., 2000, s. 18). Kesişimsellik ilk Crenshaw tarafından kullanılsa da tarihte kesişimsellik adını almayan fakat farklı baskı sistemlerinin tahakkümüne dair analizlerin bulunduğu geçmiş çalışmalar kesişimsellik olarak kabul edilmiştir. Bazı araştırmacılar, Kesişimsellik tarihini 19. Yüzyılın sonuna kadar uzandığını iddia ederek, “Anna Cooper” (1858-1964) tarafından kaleme alınan “Güneyden Ses” (*A Voice from the South 1892*) eserinin bireysel ve “vatandaşlık” deneyimlerini “ırk”, “sınıf”, “cinsiyet” düzleminde işleyerek, eserin “kesişimselliğin erken bir ifadesi” olduğu öne sürülür (Nash, 2019, s. 7). 19. Yüzyılın bir diğer eseri siyah kadınların özel durumları olduğuna vurgu yapan “Din ve Ahlakın Saf İlkeleri” (*Religion and the Pure Principles of Morality 1831*) isimli kitap yüzyılın 31.yılında “Maria Miller Stewart”(1803-1879) tarafından kaleme alındı (Hancock A.-M. , 2013, s. 263). Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arası dönem ve 50’li yılların Marksist, enternasyonal, siyah hareketleri ve kadınları ırk, sınıf ve cinsiyetten kaynaklı baskıları belirten çerçeve çizmişlerdir. Üçlü baskı olarak tanımladıkları tahakkümler kesişimselliğin erken bir ifadesidir. 70’li yılların önemli siyah feminist hareketi Combahee River Collective,

kendisini dörtlü baskı sistemi olan ırk, cinsiyet, cinsellik, sınıf üzerinden gelen tahakkümlere karşı konumlandırmış, bu tahakküm sistemlerini bir zincirin parçaları gibi birbirine kenetlendiğini ve mücadelede bu yönde araçların geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Nash, 2019, s. 6). Combahee River Collective'in hedefleri kesişimsellik olarak adı koyulmayan fakat farklı türdeki baskı sistemlerinin birleşimine dikkat çekilen bir kesişimsellik analizi olarak tarihsel bağlamda yerini almıştır. Hancock'a (2013, s. 263) göre Birleşmiş Milletlerin kabul ettiği "KKAÖS"⁴⁷, dünya genelini kapsayan boyutta "kesişimselliğe atfedilen iddiaları" dolayısıyla tarihsel düzleme yerleştirilebilir. Kesişimsellik ile ilgili uluslararası kurum ve kuruluşlar ile uluslararası çapta "kamusal söylemin" diğer tarihsel örnekleri olarak, 21. Yüzyılın başında, "KKLM"⁴⁸ yayınladığı çalışma belgelerinde ve "1995 BMPD"⁴⁹ çıktılarında bulunan kesişimsellik vurgusuna dikkat çekilmiştir (Yuval-Davis, 2006, s. 196). Birleşmiş Milletler nezdinde bir diğer önemli girişim, 2000 yılında "IAOKK"⁵⁰ tarafından kabul edilen 25 numaralı "Genel Tavsiye kararı", ayrımcılık ile ilgili ırksal ve cinsiyete bağlı birleşimlere yönelik analiz metotlarına atıfta bulunmuştur (Yuval-Davis, 2006, s. 196). Aynı yıl yine Birleşmiş Milletler ile bağıntılı "IKDK"⁵¹ ve öncesinde Hırvatistan'ın "Zagreb" adlı şehrinde toplanan "CIAİUT"⁵², çıktı olarak kesişim yaklaşımlarını ön plana çıkardı (Yuval-Davis, 2006, s. 196).

Görece yeni bir araştırma sahası olan kesişimsellik çalışmalarının uygulanma metotlarına yönelik, iki farklı yaklaşım çerçevesi bulunur. Birincil bağlamda "merkezkaç" olarak adlandırılan, teorinin siyah feminizmden doğan yapısının diğer bilimsel alanlara yayıldıkça, o bilimsel alanların araçsal "standart" ve "uygulamalarına"

⁴⁷ 1979 yılında BM genel kurulunda kabul edilen, orijinal adı "The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women" olan uluslararası sözleşmedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>

⁴⁸ Center for Women's Global Leadership, Rutgers Üniversitesi'ndeki Sanat ve Bilim Okulu'na bağlı olarak 1989 yılında kurulan toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları konularında çalışma yapan organizasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://cwgl.rutgers.edu/about/our-history>

⁴⁹ Fourth World Conference on Women Beijing Declaration, Eylül 1995'te BM öncülüğünde toplanan 4. Kadın konferansı sonrası yayınlanan, dünya genelinde kadınların çeşitliliğini, rollerini ve koşullarını dikkate alarak kadınları onurlandırma gibi çıktıları olan deklarasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/>

⁵⁰ *Committee on the Elimination of Racial Discrimination*, Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyetini sürdüren ırksal ayrımlardan kaynaklanan eşitsizlikleri düzeltmek için çalışan komitedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cerd>

⁵¹ World Conference against Racism, BM çatısı altında, ilki 1978 yılında Cenevre kentinde toplanan, odağına ırkçılıkla mücadeleyi alan konferansların adıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.un.org/en/conferences/racism/geneva1978>

⁵² Expert Meeting on Gender and Racial Discrimination, 21 ile 24 Kasım 2000 tarihleri arasında gerçekleşen kadınların ırk ve cinsiyet ayrımından kaynaklanan durumlarının düzeltilmesi gibi çıktıları olan uluslararası toplantıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.un.org/womenwatch/daw/csw/genrac/>

uyum sağlamaya çalışacağını ve amacını bu alanlara katkı sağlamak şeklinde revizyona uğratacağını belirtir (Cho, Crenshaw, & McCall, 2013, s. 792). “Merkezcil” yaklaşıma göre ise kesişimsellik farklı disiplinlerin metodolojilerine uzak durması yoluyla kendi çizgilerini belirleyecek, fazla kullanılmamış yöntemleri uygulama sahasına entegre edebilecek, “yenilikçi” ve ayrı bir disiplin olarak kendini ispatlayacaktır (Cho, Crenshaw, & McCall, 2013, s. 792). Kesişimsellik teorisi, siyah feminist düşünceden doğduktan sonra “etnik”, “kültürel”, “medya” gibi farklı toplumsal çalışmalarda ve sosyal gruplar tarafından kendi sorunlarını tanımlamada, sorunsal çerçeveyi “dönüştürmek” için kullanıldı (Collins & Bilge, 2016, s. 1-30). Siyah kadınların dışında örneğin “üniversite öğrencileri” kendi günlük deneyimlerinden kaynaklanan eşitsizlikleri tanımlamada kesişimsel yaklaşımları kullanırken bunlar dışında işçilerden ebeveynlere kadar çeşitli gruplar teorisinin “fikirlerini benimsediler” (Collins & Bilge, 2016, s. 1-30). Uygulamada kesişimsellik teorisi, her bireyin benzersiz kesişimlerinin ya da her toplumsal grubun kendilerine özgü kesişen baskılarının analizinde kullanılabilir. Kesişimsellik sosyal bilimlerde örneğin siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji gibi alanlarda analiz aracı olarak kullanılmış, sağlık bilimleri alanında yapılan çalışmalarda, bazı bireylerin belirli hastalıklardan neden daha fazla zarar gördüğü, bazı toplulukların daha fazla etkilendiği ölüm oranlarının yüksekliği gibi konularda kesişimsellik analizleri uygulanmış ayrıca diğer bilimlere kadar kesişimsellik analizleri yayılmıştır. Bu tarz bir yayılım, “merkezkaç” (Cho, Crenshaw, & McCall, 2013, s. 792), olarak adlandırılan öngörü süreçleriyle uyumludur. Kesişimsellik analizlerinin çoğunluğu kapsayacak şekilde çapının artmasına ve farklı gruplar için kullanılmasına yönelik “endişeler” bulunduğunu öne süren çalışmalar, yükü fazla olanların “silinmesi gibi dışlayıcı” çıktılarının üretilebileceğini ve siyah kadınların kesişimsellik süreçlerine yaptığı “katkıların” negatif etkilenebileceğini belirterek kaygılarını dile getirmişlerdir (Al-Faham, Davis, & Ernst, 2019, s. 251). Teorinin diğer bilimsel alanlara ve farklı gruplara yayılmasından duyulan endişeler, kesişimsellik kavramının “muğlaklaşması”, “sınırlarının” belirsizliği sonucunun ortaya çıkması, “sonsuz” evrensel küme içinde analizlerin yapılmasının araştırmacılar arasındaki tartışmaları yükseltmesi, gibi unsurlardan kaynaklanmıştır (Al-Faham, Davis, & Ernst, 2019, s. 251). “Merkezcil” (Cho, Crenshaw, & McCall, 2013, s. 792) yaklaşım öngörüsünün, araştırma pratiklerine yansımış uzantısı olan bahsedilen endişeler, kesişimsellik araştırmalarını kendi özel alanında kalmasını bu yönüyle sınırlarının belli kalmasını yararlı bulur. Aksi takdirde yeterli etkiyi sağlamayacağını öne sürer.

Dhamoon (2011, s. 233), toplumsal ve siyasal bağlamda kesişimsellik analizlerinin veya uygulamalarının, “en az dört” düzeyde ve kategorizasyonda çözümlenmesine odaklanıldığını belirtmiştir. Birincisinin kesişimsellik analizinde ele alınacak bireyin veya kitlelerin spesifik olarak “kimlikleri”, ikincisinin ise “farklılık kategorileri” ki bunlar kişinin ırkından, toplumsal gurupların cinsiyetinden ve diğer çeşitli kavramlardan kaynaklanabildiği öne sürülmüştür (Dhamoon, 2011, s. 233). Üçüncül bağlamda “farklılaştırma süreçleri”, örneğin “cinsiyetlendirme”, dördüncü olarak “tahakküm sistemleri”, yani farklılıklara yönelik baskılar, “ırkçılık, cinsiyetçilik” vb. şeklinde sıralanmıştır (Dhamoon, 2011, s. 233). Dörtlü sınıflandırmalarından tekli olarak her biri olayın durumuna göre özgün yapıda, tümleşik veya “kombinasyon” şekillerinde bulunabilirken, birbirleriyle karıştırılsa da ancak her biri özgün süreçlerdir (Dhamoon, 2011, s. 233). Yakın zamanda kesişimsellik teorisinin uygulandığı çalışmalarda, ele alınan “kesişme türü” içeriklerinden biri, egemen güçlerin düzenleyici işlemler ile müdahil oldukları kadınların “cinsellik” ve “üreme” konuları hakkında, “toplumsal cinsiyetten” kaynağını alan şiddetin etkisinin analizi ve eleştirisi üzerine kurulur (Al-Faham, Davis, & Ernst, 2019, s. 252). Bir diğer kesişimsellik araştırmasında siyah kadınların “sınıf”, “ırk” ve “toplumsal cinsiyetten” kaynaklan kesişimler yoluyla sosyolojik ve hukuksal olarak etkilenmesini konu alırken, egemen güçlerin “zorlayıcı doğum kontrol” diktelerini meşrulaştırmak için “ırksallaştırma” dinamiklerinin araçsallaştırmasına dikkat çeker (Al-Faham, Davis, & Ernst, 2019, s. 252). Bu tarz bir “ırksallaştırma” kullanımı, “farklılaştırma süreçleri” (Dhamoon, 2011, s. 233), kategorisinde yer alır. Kesişimsellik teorisinin bir başka uygulamasında, politik süreçlerde kurumsal yansızlık eksikliği ile ekonomik eşitsizliğin siyah kadınların siyasi katılımlarında etkili olduğu ölçülmüş, ayrıca ırk, sınıf, cinsiyet gibi kesişimlerin dikkate alınmasının önemi belirtilmiştir (Al-Faham, Davis, & Ernst, 2019, s. 255). Bahsedilen çalışma kesişimsellik teorisinin siyasi katılımın ölçülmesi doğrultusunda uygulanmasına örnek oluşturur. Ayrıca çalışmadaki “farklılık kategorileri” (Dhamoon, 2011, s. 230-243), ırk, cinsiyet ve sınıf üzerinedir.

Sonuç olarak siyah feminizmden doğan ve kavramlaşan, siyah ve renkli kadınların kendilerine özgü deneyimlerini anlamlandırmak amacıyla yola çıkan kesişimsellik teorisi, farklı bilimsel disiplinlere yayılmıştır. Kesişimsellik uygulamaları, siyah kadınların dışında farklı gurupların deneyimlerinin analizine kadar genişlemiştir. Genişlemeye kesişimsellik teorisinin kendine özgü bir araştırma sahası olarak kalmasını isteyenler tarafından eleştiriyle yaklaşmıştır. Kesişimsellik teorisinin uygulamaları

kültürel, medya, kadın, siyaset bilimi çalışmalarında vb. yer almış, ayrıca siyasal katılım sömürgecilik, üreme sağlığı ve haklarına kadar çok çeşitli konu başlıklarında kullanılmıştır.

2.2. Kesişimsel Teori Bağlamında Siyahi Kadın Feminizmi

Siyah kadın feminizmi tarihsel ve sosyolojik gelişim bağlamında farklı unsurları bünyesinde barındırır. Siyah kadın feminizminin tarihi mirasını daha iyi anlamak için köleliğin trajedisi tarafından şekillendirilen sosyolojik durumu incelemek gerekir. Köleliğin getirdiği emek istismarı, siyah erkeklerin olduğu kadar siyah kadınların da köle sahipleri tarafından sömürülmesi sonucunu doğurmuş, yoğun çalıştırılmadan kaynaklanan baskı durumu siyah topluluklarda, beyazlarda olduğu gibi ev işlerinin kadınlara yıkıldığı iş ayrımının oluşmaması sonucunu üretmiştir (Davis, 2019, s. 9-33). Kölelik döneminde siyah topluluklarda ataerkil düzen gelişmesine engel olan bu durum, siyah erkek ve kadınlar arasında aile, ev içi eşitlik belirginliğini ortaya çıkarmıştır (Davis, 2019, s. 9-33). Amerika Birleşik Devletleri'nde, Afrika'dan yeni köle getirilmesinin yasaklanmasından sonra, siyahi kadınlar, köle sahiplerinin gözünde, yeni köleler üretmenin aracı olarak görülmüş, kadınların bedensel işgüçlerinin istismarının yanında annelikleri de sömürülmüştür (Davis, 2019, s. 9-33). Köle sahipleri tarafından çok sayıda çocuk yapmaları sağlanan siyah kadınların bu çocukları annelerine kayıtlı olduğu belirtilmiş, bazı araştırmacılar tarafından bu durumun anaerkil özellikler ihtiva ettiği belirtilmiştir (Davis, 2019, s. 9-33). Siyah erkekler köle sahiplerinden gelen kötü muamele, kırbaçlanma, işkence, çalışmaya zorlanma gibi çeşitli şiddet unsurlarını deneyimlemiş, siyah kadınlar ise tüm bunlara ek olarak köle sahiplerinin tecavüzüne maruz kalmışlardır (Davis, 2019, s. 28). Köle sahiplerinin tecavüzü Davis'e (2019, s. 28) göre "*köle kadınların direnme iradesini yok etme*", onlar üzerinde "hakimiyet kurma" ve "baskı silahı" olan saldırılardı. Siyah kadınlar, köleliğin getirmiş olduğu sömürü ve saldırılara buldukları fırsatlarda direnmiş, meydan okumuş ve kölelik karşıtı hareketlerin ön cephesinde yer almışlardır (Davis, 2019, s. 9-49). Tarihsel bağlamda kölelik karşıtı harekette ön sırada yer alan ve ırk ayrımıyla savaştan siyah kadınlar, beyaz kadınların "oy verme" ve "işçi hakları" için verdiği mücadeleden farklı olarak Riberiro'ya (2016, s. 100) göre "insan olarak görülmek" amacıyla çaba gösterdiler.

20. yüzyılın ortaları geçildikten sonra 60'lı yıllarda, çoğunluğunu dönemin sol hareketlerinde ve Vietnam Savaşı (Vietnam War 1954-1975)⁵³ karşıtı protestolarda da bulunmuş, “genç” ve “beyaz kadınların” oluşturduğu feminizm hareketi Amerika Birleşik Devletleri'nin her yerine yayılmıştır (Breines W. , 2007, s. 20). Sosyalist feminist hareketler, “kapitalist toplumda” bulunan “cinsiyetçiliğe” karşı mücadele vermiş ancak siyah kadınlara ulaşmayı önemli görseler de onların kendine özgü tarihsel ve sosyolojik koşullardan etkilenen ırksal durumlarına cevap verememiş, “erkekler tarafından” baskıya maruz kalan “farklılaşmamış bir grup” olarak görmüşlerdir (Breines W. , 2007, s. 20). Hedef olarak cinsiyet üzerinden kaynaklanan baskılardan bütün kadınları kurtarmayı belirlemesine rağmen, Avrupa kıtasında Britanyalı ve Amerika kıtasında Amerikalı “orta sınıf beyaz kadınların ihtiyaçlarına odaklanan” feminizm, beyaz olmayan kadınların sorunlarına yanıt verememiştir (Ebunoluwa, 2009, s. 228). Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah kadınların, beyaz kadınlara göre “işgücü katılımı”, ev içinde liderlik etme ihtimalleri, evlenme ve çocuk sahibi olma kararlarını kendi verme gibi parametreleri daha yüksektir (Simien, 2004, s. 318). Farklıların dikkate alınmaması ve ırksal durumun gözden gelinmesi, grubun kendi özel sorunlarına odaklanan ve siyah kadın mücadelesi etrafında şekillenen siyah feminizmini ortaya çıkardı. Siyah feminizmin bünyesinde farklı cinsel kimlikler, başka dünya görüşlerine sahip çeşitli kollar bulunurken, aralarındaki farklılıklara rağmen hepsinin “ırk ve cinsiyete” dayalı ayrımcılığa yönelik mücadelesi ortaktır (Brewer, 2020, s. 92). Farklılar mücadelenin şekliyle ilgili olmuş örneğin sol kanat kökten bir değişimi hedeflerken, “liberal” kanat “mevcut düzen içindeki reformları odak” noktasına almıştır. (Brewer, 2020, s. 92). Siyah feminizmin, geleceğin inşası, planlanması, üretilmesi sorunlarını ele alma konusunda bulunan çeşitliliği, bu konu hakkında çalışma yapmış araştırmacılar tarafından çözülmesi gereken bir zorluk olarak görülmemiştir (Collins P. H., 1996, s. 9). Asıl zorluğun siyah feministlerin birlikte “siyah kadının konumu” hakkında tek bir ses çıkarıp çıkaramayacakları ile birbirlerinin tüm farklılıklarını kabul edip birlik kurup kuramayacakları olduğu öne sürülmüştür (Collins P. H., 1996, s. 9). Siyah feministler, siyah kadınların üzerinde üç koldan baskı olduğunu, bunların cinsiyet kaynaklı, ırksal ve sınıfsal tahakkümler üzerine gerçekleştiğini belirtmiş, “ırkçılık” ve “cinsiyetçilik” kavramlarının kökenlerinde “doğal” ve “biyolojik” farkları kullanmalarından kaynaklanan çeşitli benzerliklerin bulunduğunu belirtmişlerdir (Carby, 2009, s. 111). Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah

⁵³ Amerika Birleşik Devletleri'nin de savaşa direkt dahil olduğu, Vietnam iç savaşıdır (Spector, n.d.).

kadınların, maruz kaldıkları ırkçılık ile cinsiyet bazlı ayrımcılığa karşı yürüttükleri iki mücadele arasında kaldıkları öne sürülmüştür. “Cinsiyetçilik” ve “ırkçılık” “karşıtı mücadeleleri” arasında “seçim yapmaya” itildiklerini savunanlar, ikisinin miktatısın farklı uçlarındaki gibi “hizmet ettiği çıkarların taban tabana zıt” olduğunu iddia etmişlerdir (Simien, 2004, s. 318). Zıtlığın, “toplumsal cinsiyet”, “feminist öncelikler” ile “ırksal yükselme” ve “siyahların güçlendirilmesini” amaçlayan çabalar arasında olduğunu öne sürülmüştür (Simien, 2004, s. 318). 70’li yılların önemli siyah hareketi olan Siyah Güç⁵⁴ mücadelesinde bulunan siyah kadınların yaşadığı deneyim bu ikisi arasında kalmışlıktan kaynaklanmıştır. Kesişimsel yaklaşımı olan siyah feministler ise iki gruba güç ayırmanın siyah kadınların güçlerini zayıflattığını öne sürmüşlerdir. Durum Crenshaw (1991, s. 1252) tarafından “siyasi kesişimsellik” olarak adlandırılmıştır.

Siyah kadınların toplumsal iktisadi zenginliklerden aldığı pay ülkedeki diğer ırklardan ve erkeklerden geride olmuş, onları engelleyen yıldırma davranışları ile ırkçı yargılara maruz kalmışlardır. Sınıfsal olarak, Amerika Birleşik Devletleri’nde çalışan siyah kadınlara yönelik ekonomik adaletsizliklere rakamsal örnek vermek gerekirse, ülkedeki çalışanlar arasında cinsiyet bazlı ayrımcılığa dayanan ücret farkları erkek çalışanların kazandığı her bir dolara karşılık kadın çalışanların 80 cent kazanması yönündedir (Taylor K.-Y. , 2017, s. 1). Irksal değişken eklenince, beyaz Amerikalı erkek çalışanın kazandığı her bir dolara karşılık, siyah Amerikalı kadınların kazancı 64 cente kadar düşmüş, işçi sınıfı içinde cinsiyet ve ırka dayalı eşitsizlik ön plana çıkmıştır (Taylor K.-Y. , 2017, s. 1).

“Siyah feminist bilinç” kavramı Amerika Birleşik Devletleri’nde siyah kadınların, ırkçılık ve cinsiyetçilik baskısıyla deneyimledikleri adaletsizliklerin “statüden yoksun” bırakılmalarının kabulü olarak tanımlanmıştır (Simien, 2004, s. 324). Dört farklı kategorizasyon üzerinden “siyah feminist bilinç” sınıflandırması yapılmış, birincisi Kesişimselliktir (Simien, 2004, s. 324). Bu teori siyah kadınların karşılaştıkları adaletsizliklerin sınıf, ırk, cinsiyet, cinsellik ve diğer unsurlar üzerinden gelen baskıların bir birleşimi olduğunu belirtir. Kesişimsellik her bir kolun dikkate alarak analiz yapılması gerektiğini belirten bir çerçeve çizer. Diğer bir “siyah feminist bilinç”, siyah kadınların, kendi siyah komüniteleri içinde ayrımcılığa uğradığını, statüsel pozisyonlarda siyah erkeklerin gerisinde bırakıldıklarını, ataerkil baskı sistemlerinin İncil aracılığıyla meşru

⁵⁴ Black Power, siyahların kendi kaderlerini tayin etmesi için siyasal ve kültürel olarak örgütlenmesini ve haklarını güvence altına almasını amaçlayan dünya çapındaki siyah hareketidir (The U.S. National Archives and Records Administration, 2021).

kılınmaya çalışıldığını öne sürmüşlerdir (Simien, 2004, s. 325) Bu gruptakilerin mücadelesinde siyah topluluklarda her yönüyle “ataerkilliği ortadan kaldırmak” ön plandadır (Simien, 2004, s. 325). “Üçüncü siyah feminist bilinç” perspektifi, ikinci gruptan farklı olarak “kurumsallaşmış ataerkilliğe” karşı mücadelede iş birliğini ön plana çıkarmış, feminizmin bu yolla “siyah topluluğa” olumlu etkilerde bulunacağını belirtirmiş ve kendi komünitelerinden erkekleri hedef almaktan kaçınmıştır (Simien, 2004, s. 325). Grupta bulunanlar siyah feminizmi bir “sosyal adalet projesi” olarak öne sürerken iş birliğinin önemine vurgu yapmışlardır (Collins P. H., 2000, s. 19). Bahsedilen grup siyahların birlikte “cinsiyetçilik” ve ırkçılığa karşı” hareket etmesi gerektiğini öne sürmüştür (Simien, 2004, s. 325-326). Kadıncılık⁵⁵ öğretisi bu gruba dahil edilebilir. 80’li yılların başında “Alice Walker” (1944-) tarafından yazılmış olan “Annelerimizin Bahçelerini Aramak” (In Search of Our Mothers' Gardens 1983) isimli kitapta “kadıncı bir siyah feminizm” (Collins P. H., 1996, s. 10) tanımlanmıştır. “Crunk Feminist Kolektif⁵⁶’in siyasi mücadelesi ve yazıları perspektifin önemli örnekleridir (Brewer, 2020, s. 93). Kadıncılık siyah komünitede renksel farklılıklara yönelik ayrılmaya karşıtlık bildirmiş, bahçe metaforuyla perspektifini anlatmıştır. Metafor yoluyla, “farklı renkteki kadın ve erkeklerin bir bahçedeki çiçekler” olarak resmedildiği birliktelik hali ile “kültürel farklılıklarını korudukları” bir çerçeve çizilmiştir (Collins P. H., 1996, s. 11). Kadıncılık öğretisi siyah cinsiyetler arası “güçlü ilişkileri teşvik” etmiş, kapsayıcı bir yaklaşımla “toplumsal cinsiyet baskısı” problemini çözmeye yönelik tartışmaları siyah erkekleri hedef almadan yapmayı hedeflemiştir (Collins P. H., 1996, s. 11). Son “siyah feminist bilinç”, siyah kadınların aktüel hayatlarını yaşarken maruz kaldıkları ırksal, sınıfsal ve toplumsal cinsiyet baskıları ile “siyah kadınlara ait olma” yani grup aidiyetleri arasında sebep sonuç ilişkisi bulunduğunu, “paylaşılan deneyimler” yoluyla “politik aktivizme” geçmeye teşvik edildiklerini belirtmiş, grubuyla bütünleşen kişinin “kollektif eylemin” parçası haline geldiğini öne sürmüştür (Simien, 2004, s. 326).

20. Yüzyılda ilk dünya savaşından, ikincisine kadar olan dönemde, Amerika Birleşik Devletleri’nde siyah kadınlar, Marksizm ve siyah milliyetçi hareketler içinde yer almıştır. 20’li yılların sonuna gelindiğinde gerek Komünist Parti⁵⁷ içinde gerekse de siyah milliyetperver hareketler içinde siyah kadınların sorunları geri planda kalmış, “ırkçılık”

⁵⁵ Womanism

⁵⁶ Crunk Feminist Collective, siyah feminizm, kadıncılık ile ilgili yazılar bulunan internet sitesi blogudur.

⁵⁷ Communist Party United States of America, 1919 yılında kurulan, sınıf, cinsiyet, ırk üzerinde adalet ve eşitliği savunan partidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.cpusa.org/about-us/>

ve “emperyalizme karşı mücadelede” figür ve tanım olarak erkek cinsiyeti tasvir edilmiştir (Higashida, 2011, s. 34-35). İrksal olarak “kendi kaderini tayin etme”⁵⁸ mottosuyla birleşen mücadeleler ataerkilliğe dayandırılmış ve siyah kadınların sorunları görmezden gelinmiştir (Higashida, 2011, s. 34-35). Siyah milliyetçi hareketlerin artan etkisi siyah kadınlar üzerinde “aşırı sömürü”, “örgütsel” ve “kişisel” yerlerde “marjinalleşme” ve yok sayılma gibi unsurların baskısını ön plana çıkarmış, “Maude White” Katz(1908-1985) ve “Louise Thompson”(1901-1999) gibi isimlerin eylemleri, siyah kadınların problemlerinin “Marksist-Leninist enternasyonal” tartışmalarda konu olarak görüşülmesini sağlamıştır (Higashida, 2011, s. 35-36).Thompson, sosyal gruplarında siyah kadınların karşılaştıkları cinsiyetçi yaklaşımları reddetmiş, kendi eylemsel davranışlarıyla cinsel özgürlüğü savunmuştur (McDuffie, 2011, s. 58-70). İki siyah kadının eylemsel davranışları, “kendi kaderini tayin etme” gibi siyah milliyetçi hareketlerde kadınların önemli konumlara gelmelerine karşıt olanlar üzerinde değiştirici etkiler yaratmış, bahsedilen isimlerin aktivizmleri, Marksist sömürgecilik karşıtı hareketlerdeki konumları ve “ikinci dalga kadın hareketleriyle” olan irtibatlarıyla ile birleşince, günümüz siyah kadın hareketlerinin “milliyetçi enternasyonalizmdeki” kökenini oluşturmuştur (Higashida, 2011, s. 36).İki kadın dışında 20’li 30’lu yıllarda “Williana Burroughs”(1882-1945), “Grace P. Campbell”(1883-1943) ve “Hermina Dumont Huiswoud”(1905-1998) gibi sol siyah kadınların aktivizmi ön plandaydı (McDuffie, 2011, s. 26). Bu isimlerin aktivizmi ve ABDKP ile ilişkili “barınma”, “sağlık”, “eğitim” gruplarında oynadığı rol, siyah kadınların partiye katılımını arttıran, sonraki “feministlerin çalışmaları” üzerinde “kolaylaştırıcı” etkide bulunan, bir durum yaratmıştır (Makalani, 2016, s. 253) . Siyah Marksist kadınlar, ırk, cinsiyet ve sınıftan kaynaklı “üçlü baskı”, “aşırı sömürü” kavramlarıyla mücadele etmiş, iyi “barınma” ve “iş” koşulları talep etmişlerdir (McDuffie, 2011, s. 26-27). Sovyetler Birliği’nde, Moskova’da üniversite öğrenimi gören ve oradaki diğer öğrencilerle birlikte, siyah çalışmaları üzerine bir bölüm kurulmasında ön ayak olan “Maude White”, ülkesine geri döndüğünde kendini, siyah kadınların işverenler tarafından emek sömürüsüne maruz kalmasına karşı koymaya yönelik mücadeleye adanmış ve “İğne Ticareti İşçileri Endüstri Birliği”⁵⁹ adlı sendikanın ırksal ayrımcılığına karşı mücadele etmiştir (Higashida, 2011,

⁵⁸ Dünya genelinde siyahların entegrasyondan ziyade geleceklerini kendileri belirlemesi ve bu yönde siyasi mücadele etmesini içerir.

⁵⁹ Needle Trades Workers Industrial Union, 20. Yüzyılda ABD Komünist Partisiyle de bağlantısı olan işçi örgütlenmesidir.

s. 36). White, siyah kadınların “daha düşük ücrete” rağmen “daha çok çalışmalarına” karşı olan harekette “işçi sınıfı içinde” bulunan farklı ırkların iş birliği yapması sağlamak ve siyah kadınların özel durumundan kaynaklanana baskı biçimlerinin tanınması için çaba göstermiş, verilen mücadeleler 30’lu yıllara damgasını vuran “ırkçılık karşıtı” “Yokinen davasıyla”⁶⁰ nihayete ermiştir (Higashida, 2011, s. 36-37). Sovyetlerle bağlantılı ayrıca Marksist düşünceye hâkim bir isim konumundaki “Louise Thompson”, 30’lu yıllarda “Vanguard”⁶¹ adını taşıyan dönemin sanatsal, “sosyal ve siyasal” odaklı tartışmalara ev sahipliği yapan “Harlem’in en başarılı sol salonunun” kurucularından olmuş ve Komünist Partiye katıldıktan sonra, “Scottsboro”⁶² eylemleri ve retoriğinde” bulunan “eril terimlere” kuvvetli itiraz etmiştir (Higashida, 2011, s. 38). Katılımcıları arasında Louise Thompson Patterson da olan USK⁶³ bir kararında siyah kadınların üzerindeki üçlü baskıya değinerek, kimliksel olarak “kadın”, “işçi” ve “siyah” olmalarından dolayı deneyimledikleri adaletsizlikleri vurgulamıştır (Gilyard, 2017, s. 119). Kesişimsellik teriminin ortaya çıkmasından yaklaşık 50 yıl önce, siyah işçi kadınlar özelinde ırk, sınıf, cinsiyetten kaynaklı üçlü baskıya yönelik kesişme analizinin yapılması yönünden önemlidir. Louise 30’lu yılların sonlarında Komünist Parti ile ilgili yaptığı “parti işlerinin siyah feminist analizi” adını taşıyan raporunu sunmuş, “Partimizde Siyah Kadınlar konuşması” (Negro Women in Our Party 1937) ile White ve diğer siyah kadınların mücadelesine destek vermiştir (Higashida, 2011, s. 38-39). Thompson siyah milliyetçi guruplar içindeki erkek egemen yapıya, sınıf mücadelesi veren emek sınıfının “ırkçılığına”, beyaz kadınların tek bakışlı ırksal çerçevesine karşı olmuştur (McDuffie, 2011, s. 110-111). Thompson konuşmasında, “siyah kadınlarla ilgili tüm sorunların açık ve özgürce tartışıldığı” bir konferansa dair bilgi vermiş, siyah kadınların “özel sorunlarına” odaklanılması, “parti” ve “sendikalara” katılımlarının yükseltilmesi gibi sonuçlarıyla ön plana çıkmıştır (Higashida, 2011, s. 39). Thompson ve diğer aktivistlerin katkılarıyla siyah kadınların ve sorunlarının “görünürlüğünü” arttırmıştır (McDuffie, 2011, s. 111).

⁶⁰ 1 Mart 1931 tarihinde duruşması yapılan Yokinen Trial, Amerikan Komünist Partisi üyesi bir Finlandiya göçmenin siyah Amerikalı üyelere karşı yaptığı ırk ayrımcılığı sebebiyle partiden ihracımı ve ABD hükümeti tarafından tutuklanmasını da içeren dava sürecidir.

⁶¹ Augusta Savage ve Louise Thompson tarafından kurulan, 1930’lu yıllarda Marksizm tartışmalarına ve çeşitli sanatsal organizasyonlara ev sahipliği yapan Harlem, New York’ta bulunan salondur.

⁶² Amerika’nın güney eyaletlerinden birinde bir tren yolculuğu esnasında siyah Amerikalı erkeklerin, beyaz Amerikalı kadınlara tecavüz ettiği iddiası üzerine görülen davadır.

⁶³ National Negro Congress, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan siyah nüfusun 20.yüzyılın 30’lu yıllarında New Deal kapsamında durumlarının iyileştirilmesi için toplanan bir konferanstan doğan ve ülkenin her tarafından siyah grupların geniş kapsamlı katıldığı ilki Chicago kentinde yapılan kongredir.

30'lu yıllarda partiye katılan, ayrıca “Haftalık İnceleme”⁶⁴ adlı gazetede de yazan ve “USK ve GSGK”⁶⁵ ile bağlantısı bulunan “Claudia Jones” (1915-1964) tarafından yazılan “Siyahi Kadınların Sorunlarının İhmaline Son” (An End to the Neglect of the Problems of the Negro Woman! 1949) adını taşıyan makale, “ulusal kurtuluş mücadelesini” siyah işçi ve emekçilerin önderliğine bağlamış, önderlikte ise siyah kadınların konumunun haklılığına vurgu yapmıştır (Higashida, 2011, s. 44). Claudia Jones mücadelesini kadın, siyah ve işçi sınıfı olma üzerine kurmuş, uluslararası boyutta anti-kolonyalizm ile eklemlenmiştir (Lynn, 2014, s. 1). Jones siyah ev emekçisi kadınların bu durumdan kaynaklanan özel sorunlarına değinmiş, ülke içi ve dışı cinsiyetçilik ve ırkçılık ile perçinlenen baskılara vurgu yapmıştır (Makalani, 2016, s. 270). Jones Birleşik Devletler’de ırkçılık baskısına, cinsiyetçiliğe, “sınıf sömürsüne” dünyada ise sömürgecilik ve “emperyalist saldırganlığa” karşı mücadele etmiştir (Davies, 2008, s. 2). Jones farklı alanlarda mücadelesini yaparken, en öne çıkan ve kendini tanımladığı kimliği “siyah kadın kimliği” idi (Davies, 2008, s. 31). Jones cinsiyetçilik mücadelesi yapan “beyaz kadınlar” ile ırkçılık karşıtı hareketlerde bulunan “siyah erkeklerin” yaptıkları analizlerin eksikliklerine dikkat çekerek, siyah kadınların “özel baskı durumlarını” göz ardı ettiklerini belirtmiştir (Higashida, 2011, s. 45). Jones feminizmin başarısı için beyaz sol kadınların “ırksal” ve “sınıfsal” üstünlüklerini “reddetmelerini” ve siyah kadınlara destek olmalarını işaret etmiştir (McDuffie, 2011, s. 168). Jones kendinden önce de kullanılan “üçlü baskı” tanımlamasının daha fazla duyulmasını ve bilinir hale gelmesini sağlamış, ırk, cinsiyet ve sınıfa vurgu yapan bir “sosyalist feminizm” vurgusu yapmıştır (Lynn, 2014, s. 2). Jones siyah kadınların “işçi”, “kadın” ve “siyahi” kimliğiyle tüm sosyal gruplar arasında “en ezileni” ve en çok baskıya uğrayanı olduğunu belirtmiştir (McDuffie, 2011, s. 167). Jones yazılarıyla, parti üyelerinin ve yönetim kadrolarının, siyah kadınların “özel baskı” ve “direniş biçimlerini” sadece anlamalarını değil, sorunlar için de aksiyona geçmelerini sağlamış, çeşitli parti içi organizasyon veya sendikaların da katkısıyla “siyah kadınların istihdamı ve liderliği” mücadelesi verilmiştir (Higashida, 2011, s. 47). Bu çabaların sonucu olarak, siyah kadınların ABDKP ’ye katılımları yüksek sayılarda gerçekleşmese de parti 50’li yıllarda siyah kadınların sorunlarını temel alan “yazı ve düşüncelerin merkezi” haline gelmiştir (Higashida, 2011, s. 47). Jones ve diğer

⁶⁴ Claudia Jones 1938 yılında Weekly Review yayınının editörü olmuştur.

⁶⁵ Southern Negro Youth Congress, Amerika Birleşik Devletleri’nin güney eyaletlerinde National Negro Congress katılımcısı olan siyah gençler tarafından Richmond’da kurulan, ilk konferansı düzenlenen organizasyondur (Richards, 2008).

kadın yazarlar, “Günlük Çalışan”⁶⁶ gazetesindeki yazılarında, siyah kadınların maruz bırakıldığı “üçlü baskılara” birlikte değinmişler, ayrıca Jones farklı ırklardan ve ülkelerden “renkli feministlerin”, “çok uluslu” ve “çok ırklı” tezlerine ilham olan “Dünyanın Yarı” (Half the World 1947) adlı bir yazı kaleme almıştır (Higashida, 2011, s. 47). Jones yazıları ve düşünce perspektifiyle kendisinden sonraki kuşak siyah feministlere etki etmiştir. Jones ve diğer Marksist siyah kadınların sınıf, ırk ve cinsiyetten kaynaklanan üçlü baskılara dair tanımlama yapması sonraki kuşak feministlerin kesişim yaklaşımlarına düşünsel altyapıyı hazırlamıştır. 70’li yılların siyah feminist hareketlerine etkide bulunmuştur. Ayrıca kesişimsellik ortaya çıkmadan 50 yıl önce, kesişim olarak adı konmayan ancak çoklu baskının farkında olan bir çerçeve çizmiştir.

50’li yılların diğer önemli, siyah kadınların aktif olarak yazdığı: “Özgürlük”⁶⁷ ve “Özgürlük Yolu”⁶⁸ dergileri, “Harlem Yazarlar Loncası”⁶⁹, “Afrika Mirası Kadınlarının Kültürel Birliği”⁷⁰ ön plana çıkmıştır (Higashida, 2011, s. 48-53). Özellikle “Özgürlük” dergisi siyah kadınların günlük hayatıyla alakalı temaların yanı sıra, uluslararası siyah feminizm ile ilgili yazılara yer vermiş, ayrıca Afrika halklarının sorunları ve sömürgecilik karşıtlığı konularında yayın yapmıştır (Higashida, 2011, s. 48-53). “Özgürlük Yolu” dergisi ise bünyesinde farklı siyah kadın gruplarını bulunduran altyapıyı oluşturarak, “siyah enternasyonalist feminizm” düşüncesini 70’li yıllara aktarmıştır (Higashida, 2011, s. 48-53).

Sömürgecilik karşıtı siyah hareketlerin 70’li yıllardaki evrilmiş bir versiyonu olan ve bünyesinde “siyah feministler”, “aktivistler” ve “entelektüellerin” de bulunduğu kendilerini “siyah güç” adıyla çağıran bir birlik kurulmuştur (Joseph, 2006, s. 3).Siyah güç içerisinde erkek egemen görüşlerin etkisiyle siyah kadınlar kendi “hareketlerinde” “cinsiyetçilik” baskısına maruz kalmıştır (Breines W. , 2007, s. 20). Hatta o kadar ki organizasyon içindeki “siyah güç militanları”, kadınların “ulus inşasındaki rollerini annelik ve çocuk yetiştirme” olarak kısıtlamak istemişlerdir (Gaines, 2002, s. 296).

⁶⁶ Daily Worker,20’li yıllardan 50’li yılların sonuna kadar ABD Komünist Partisi tarafından çıkarılan yayındır.

⁶⁷ Freedom,50’li yıllarda siyahların sorunlarını konu alan yazıların ve haberlerin yayınlandığı gazetedir.

⁶⁸ Freedomways,1961 yılının bahar mevsiminden 1980’li yılların ortalarına kadar yayın hayatına devam eden, her kesimden siyah entelektüelin yazılar yazdığı, siyah kadınların sorunlarının dile getirildiği dönemin önemli dergisidir (Turner, 2009).

⁶⁹ Harlem Writers Guild, 1950’de siyah Amerikalı yazarlar John Oliver Killens, Rosa Guy, Dr. John Henrik Clarke, Willard Moore ve Walter Christmas tarafından kurulan edebi birliktir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://theharlemwritersguild.org/about.html>

⁷⁰ Cultural Association for Women of African Heritage, Afrika sanatını ve moda tasarımlarını sergilemek ve toplumsal adaletin iyileştirilmesi mücadelelerine destek vermek amacıyla sanatçılar tarafından kurulan organizasyondur.

Hareket içindeki cinsiyetçiliğe, 30'lu, 40'lı ve 50'li yılların sol siyah kadın mücadelesinin mirasını taşıyan, siyah feminizmin enternasyonal kanadının çağdaş versiyonunun müdahalesi bulunmaktaydı. Miras alınan, 40'lı 50'li yıllar siyah sol enternasyonal siyah feminizmi, siyah erkekler ve onların mücadelesi tarafından ağır bir cinsiyetçi müdahaleye maruz kalmamış, en fazla “marjinalleştirilmiş” ya da “görmezden gelinmiştir” (Gaines, 2002, s. 296). Entelektüel mirasını taşısa da durumsal farkları yönüyle geçmişinden ayrılan çağdaş enternasyonal siyah feminizm, Siyah Güç hareketinin içinde cinsiyetçilik baskısıyla karşılaşmıştır. Ayrıca başlangıcında, amacını günlük deneyimlerin her türlüünden kaynaklanan eşitsizliklere karşı mücadele etmek olarak belirleyen Siyah Güç hareketinin, bunu yalnızca “siyah ve beyaz Amerikalılar” özeline indirgemıştır (Williams, 2006, s. 83).Bahsedilen perspektif hareketin başlangıcında kendine cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik bir hedef belirlemediğini gösterir. Hareketin içindeki siyah kadın feministlerin, hareketin erkek egemen duruşuna karşı “entelektüel olarak müdahalesiyle” birlikte, siyah feministler siyah topluluklarda “toplumsal cinsiyet eşitliğini” sağlamanın önemini belirtmişlerdir (Gaines, 2002, s. 294). Hareket içindeki siyah kadınlar “ırksal dayanışma” ile “toplumsal cinsiyet” fikri arasında, siyah erkeklerin tutumlarını muaheze ederken, “ırksal özgürlük mücadelesine” desteklerini sürdürdüler (Breines W. , 2007, s. 20).

20.yüzyılın 70'li yıllarının ortasına gelindiğinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde önemli miktarda siyah nüfusa ev sahipliği yapan kuzey doğu kıyısındaki Boston şehrinde, “Combahee River Collective”⁷¹ adını taşıyan ve kendisine “siyahi”, “lezbiyen”, “feminist” bir politik duruş belirleyen topluluk, “Siyah Feminist Bir Açıklama”⁷² ismiyle bilinen bildirisiyle her türlü “ırksal”, “cinsel”, “heteroseksüel”, “sınıfsal” baskı tahammüllerine karşı koymayı amaçlamış, bahsedilen baskı sistemlerinin bütünleşmiş yapıda olduğunu belirtmiştir (Breines W. , 2007, s. 21).Bahsedilen tanımlama kesişimsellik olarak adı konulmayan, ancak ırk, cinsiyet, cinsellik, sınıf kategorileri üzerinden gelen baskıların birleşimini kabul etmesi yönüyle kesişimsel bir çerçeve çizer. Hareket ismini tarihsel bir olayda 19.yüzyılda “750 kölenin” özgür bırakıldığı coğrafi mekân olan “Combahee Nehrinden” esinlenerek koymuştur (Breines W. , 2002, s. 1110). Combahee River Collective sosyalist devrimin tek başına yeterli olmadığını, “feminizm” ve “ırkçılık karşıtlığı” ile eklenmesi gerektiğini bildirilerine eklemiştir (Taylor K.-Y.

⁷¹ 1974 yılında ırk, cinsiyet, sınıf, cinsellik baskılarına karşı mücadele etmeyi amaçlayarak kurulan siyah feminist organizasyondur.

⁷² A Black Feminist Statement, 1974 yılında Combahee River Collective tarafından yayınlanan bildiridir.

, 2017, s. 7). Combahee perspektifi bu özellikleriyle iki dünya savaşı arası ve sonrasındaki dönemdeki, Marksist, Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi çevresinde toplanan, sol siyah kadın hareketin düşünce sisteminin mirasını taşır. Combahee River Collective “siyah erkeklerle cinsiyetçilik” baskısı, “beyaz kadınlarla ırkçılık” baskısı bağlamında “mücadele” halinde bulduklarını belirtmiştir (Springer, 2006, s. 108). Combahee’nin perspektifinin Jones’un yazılarıyla benzerliği ortadadır. “Kimlik siyaseti” olarak kelimeye döktükleri, üzerlerinde bulunan “baskılarla” mücadele ederken, cinsiyet ayrımcılığı sebebiyle karşıt cephedeki siyah erkeklerle, ırkçılık karşıtlığı bağlamında ve siyahlık çatısı altında iş birliğine devam etmişlerdir (Breines W. , 2007, s. 21). Combahee River deneyiminin yarattığı değer duygusu, siyah kadınlarda üzerlerinde bulunan baskı için harekete geçmeleri gerektiği inancını yaratarak “derin bir bağ kurdu” (Breines W. , 2007, s. 21).

Genel bağlamda siyah topluluk, özel olarak siyah kadınlar Amerika Birleşik Devletleri’nde tarihsel kölelik geçmişi ve baskılarının yarattığı sosyolojik gerçekliği deneyimlemişlerdir. Tarihi olarak önce kölelik sonra ırkçılık karşıtı mücadele, beyaz toplulukların ve beyaz kadınların deneyimlemediği bir gerçeklikti. Kölelik zamanlarında çalışmaya zorlanan siyah kadınların emekleri, siyah erkeklerde olduğu kadar sömürüye maruz kalmıştır. Siyah kadınlar da yoğun olarak çalıştırılmıştır. Yoğun çalışma ve emek sömürüsü siyah topluluklarda kölelik zamanı ataerkilliğin gelişmesini engellemiştir. Yoğun baskıya maruz kalan siyah erkeklerin ataerkil tahakkümü siyah kadınlar üzerine kuracak durumları yoktu. Bu sebeple kölelik döneminde aile içi ilişkiler görece eşitlik çerçevesinde şekillendi. Siyah kadınlar, kölelik döneminde, beyaz köle sahiplerinin yoğun fiziksel, cinsel, psikolojik saldırılarına maruz kalmıştır. Siyah kadınlar saldırılara ve köleliğe karşı direnmiştir. Siyah kadınların o dönem deneyimledikleri baskılar beyaz kadınların maruz kaldığı ataerkil baskıdan daha farklı ve ırksal durumdu.

Köleliğin kaldırılmasından sonra, siyah kadınlar ırkçılıkla mücadelede ön saflarda yer almaya devam etmiştir. 20.yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren, Marksizm, siyah milliyetçiliği ve ırkçılık karşıtı hareketlerde yer alan siyah kadınlar, sol siyah feminizmin kültürel temellerini, bu dönemde attılar. İki dünya savaşı arası dönemde çalışan siyah kadınlar, beyaz kadınlara göre daha yüksek çalışma saatlerine karşın daha düşük ücretler almışlardır. Tüm bu faktörlere ek olarak siyah kadınlar sendikal örgütlerde ırk, cinsiyet bazlı ayrımcılığa maruz kalmış, sorunları sendikal yönetimler tarafından göz ardı edilmiştir. Dönemin siyah kadın aydınlarının mücadelesi her alandaki ayrımcılığa karşı olmuştur. Dönemin siyah feminist aydınları, siyah kadınların maruz kaldığı ırk, sınıf,

cinsiyet olmak üzere üçlü baskı sistemini sesli olarak dile getirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası yükselen beyaz feminist hareketlerde siyah kadınların ırk cinsiyet ve sınıftan kaynaklanan üçlü baskılarına yönelik analiz yapma, anlama ve çözme çabası gibi girişimlerin olmaması eleştirilmiştir. Beyaz feministlerin siyah kadınları sadece kadın olarak değerlendirmesi ve mevcut olan bazı ırkçı yaklaşımları da eleştirilmiştir. Siyah kadınların, beyaz feminist hareketlerden uzak kalmasına sebebiyet veren bu durumlar kendi hareketlerini oluşturmalarına giden yolu açmıştır. Siyah kadınlar ayrıca enternasyonal siyah mücadelesi içinde güçlenen radikal siyah erkek cinsiyetçiliği ile karşılaşmıştır. Hareket içinde bulunan siyah kadınlar, siyah erkekleri yoğun hedeflerine almadan onların ayrımcılığına feminist müdahalede bulundular. 80'lerin başından itibaren siyah feminizm içinde farklı renk tonlarına sahip siyah kadınların baskısını kapsayacak kadıncı bir feminizm ortaya çıkmıştır. Toparlamak gerekirse, siyah kadınlar beyaz kadınlardan daha farklı tarihsel, sosyolojik, ırksal baskı sistemlerine maruz kalmıştır. Cinsiyetçi baskı ortak iken baskıya maruz kalma dozu ve şekli daha farklı olarak gerçekleşmiştir. Keza aynı şekilde sınıf baskısı ortak iken baskının deneyimlenme düzeyleri siyah kadınlarda daha ağır, ekonomik sömürü daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Buna ek olarak siyah kadınların, beyaz kadınları orta sınıf görme eğilimleri bulunur. Siyah feminizm uluslararası çapta farklı renk tonuna sahip kadınların hakları, Afrika bağımsızlığı gibi mücadelelerle de ilgili olmuştur. Tüm bu bağlamın çatısı olarak siyah kadınların karşılaşmış oldukları deneyimler çoklu baskıların bir birleşimidir. Sonuç olarak siyah kadınların karşı karşıya kaldıkları baskı tipleri ve baskıya maruziyet düzeyleri farklıdır bu sebeple farklı bir feminizm olarak gelişmiştir.

2.3. Kesişimsellik Teorisi Bağlamında Yeni Sağ: Temel Sorunlar

Yeni Sağ bünyesindeki neo-muhafazakarlık, düzen, otorite, ahlaki doku gibi kavranması için devlet gücünün kullanılmasına dair bir perspektife sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle yerel düzeydeki hükümetlerin güvenlik güçlerinin siyahlara ilişkin şiddet kullanımı, ırkçılığın yanı sıra neo-muhafazakâr güç kullanımıyla ilgilidir. Tarihsel olarak sınıf mücadelesi bağlamında ise Amerika Birleşik Devletleri'nde neo-muhafazakarlık anti-komünizm, Sovyet karşıtlığı gibi temalar üzerine yükselmiştir. Siyah Amerikalıların ve grubun kadınlarının ise tarihsel bağlamda sol sosyalist hareketlerde yer alma geçmişi bulunmaktaydı. Neo-muhafazakarlık ekonomik eşitsizlikleri kabul eder ve sınıfsal eşitlik arayışının, sosyal yardımların karşısındadır. Neo-muhafazakarlık ve Yeni Sağ bünyesindeki sağ gruplar cinsiyet bağlamında eşit

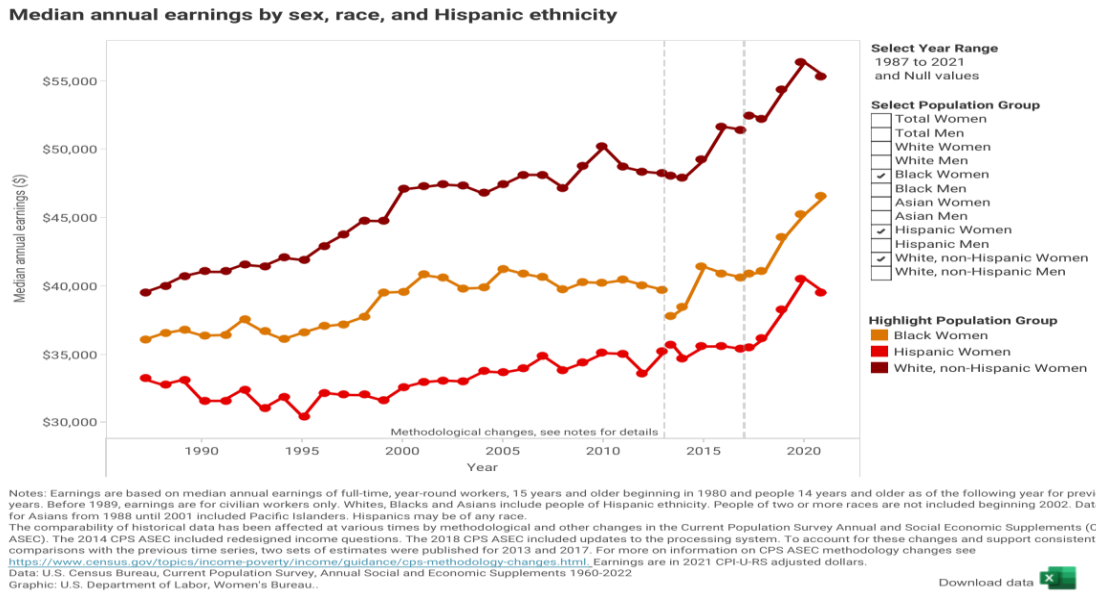
haklara ve kadınların kazanımlarına karşı birleşmiş ve bu yönde politikalar uygulanması için her fırsatta çalışmıştır. Kesişimsellik bağlamında neo-muhafazakâr otoriterlik ve güç kullanımı siyah Amerikalı kadınlar üzerindeki ırksal baskılarla ilişkili olmuş, düzeyini arttırmıştır. Neo-muhafazakarlığın ekonomik perspektifi ile sosyal yardım ve sınıf mücadelesi karşıtlığı sınıfsal baskıları ağırlaştırmıştır. Neo-muhafazakarlığın erkek üstünlüğünü temel alan düşünce çerçevesi ise kesişimsellik bağlamında cinsiyet baskılarını arttırmıştır.

Genel bağlamda neoliberalizm özel olarak Amerikan neoliberalizmi, piyasa gerçeklerini hayatın tüm alanına yaymayı, bireysel insan sermayeleri yaratmayı amaçlamıştır. Neoliberalizm bu yönüyle rekabet eden özneler olarak şekillendirdiği gerçeklik yapısını eşitsizlik üzerine inşa eder. Bahsedilen yönüyle neoliberalizm, siyah kadınlar veya daha geniş ifadeyle renkli kadınlar gibi çok sayıda kesişen yükleri bulunanların, maruz kaldıkları eşitsizlikleri, insan sermayesi yetersizliği yönünden değerlendirilir ve onları sadece bir rakam olarak görür. Yetersiz insan sermayesi şeklinde yapılan değerlendirilme, kesişen yükleri olanların özel durumlarını görmezden gelmekle kalmaz aynı zamanda görünürlüğünü de siler. Neoliberalizmin yarattığı eşitsizlik, kesişen yükleri fazla olanlar açısından ekstra bir baskı katmanı veya katmanları yaratır. Neoliberalizm kesişme boyutunu genişletir, yarattığı görünmezlik sorunların çözümünü baltalar, günlük deneyimleri gizler. Ekonomik kuralların, piyasa doğrularının, ana hakikat kaynağı olduğu, devletlerin ve hükümetlerin başarı ölçütlerinin ekonomik büyüme, kar-zarar hesabı şeklinde belirlendiği gerçeklik, ücretsiz sunulan, çocuk bakım, şiddete uğrayanlar için rehabilite hizmetlerinin bulunmaması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca her kademedede ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetleri ve herkesi kapsayan sağlık sigortası gibi kamusal güvencelerin sunulmaması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bahsedilen alanların kâr amacı güden özel sektöre bırakılması sonucuyla birlikte, bu tür hizmetlere ihtiyacı bulunan, kesişen yükleri fazla olanların hayatları zorlaşmıştır. Göçmen kadınlar, hanede tek gelir sağlayıcısı konumunda bulunan siyah kadınlar, şiddet mağduru latin kökenli kadınlar gibi grupların günlük deneyimleri daha da zorlaşmış yükleri artmıştır. ABD Çalışma Bakanlığı'na⁷³ bağlı Kadın Bürosu'nun⁷⁴ (Median annual earnings by sex, race

⁷³ U.S. Department of Labor, Amerika Birleşik Devletleri'nde federal hükümet bünyesinde bulunan, ücretli çalışanların, emeklilerin ve istihdamda olmayanların çalışma haklarını korumak ve çalışma politika geliştirmek gibi görevleri olan bakanlıktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.dol.gov/general/aboutdol>

⁷⁴ Women's Bureau, ABD'de Çalışma Bakanlığına bağlı, işgücüne katılan kadınların haklarını, çıkarlarını koruyarak iyi çalışma standartlarını korumak ve politikalar üretmek gibi görevleri bulunan bürodur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.dol.gov/agencies/wb/about>

and Hispanic ethnicity, n.d.), verilerine göre, 1987 yılında beyaz Amerikalı kadınların ortalama yıllık kazancı 39.488 dolar, siyah Amerikalı kadınların 36.036 dolar, hispanik Amerikalı kadınların ise 33.231 dolar hesaplanan rakamları, 2021 yılına gelindiğinde beyaz Amerikalı kadınlarda 55.330, siyah Amerikalı kadınlarda 46.543, hispanik Amerikalı kadınlarda 39.511 olarak Şekil 1'deki gibi gerçekleşmiştir.

Şekil 1. ABD Çalışma Bakanlığı 1987-2021 Yılları Arası Cinsiyet, İrk ve Hispanik Etnik Kökene Göre Medyan Yıllık Kazanç İstatistikleri

Ancak veriye enflasyon etkisini eklediğimiz zaman⁷⁵, ABD Çalışma Bakanlığı'na bağlı İşgücü İstatistikleri Bürosu'nun⁷⁶ (n.d.a) internet sitesinde yer alan Şekil 2, Şekil 3 ve Şekil 4'teki hesaplama aracında, 1987 yılındaki rakamların 2021 yılında alım gücünün sırasıyla 92.889 dolar, 84.769 dolar, 78.171 dolara eşit olduğu görülür. Bu veriler ışığında cinsiyet ve sınıf kategorileri üzerinden yapılacak bir kesişme analizinde neoliberal ekonomik politikaların, Amerika Birleşik Devletleri'nde çalışan 3 kadın grubunun da reel medyan gelirlerini düşürdüğü görülür. Üçüncü bir kesişme boyutunu, ırksal değişkeni eklediğimizde, gelir kaybının hispaniklerde ve siyahlarda, beyazlara nazaran daha yüksek olduğu görülür. Neoliberal ekonomik dönüşümlerden Amerika Birleşik Devletleri'nde beyaz, siyah, hispanik kadınların hepsi reel olarak olumsuz etkilemiştir. Ancak kesişen yükleri ağır olanlar daha fazla zarar görmüştür. Sonuçlar ırk, cinsiyet, sınıf ve

⁷⁵ 1987 yılı rakamlarının, enflasyona göre 2021 yılındaki alım güçleri hesaplanmıştır.

⁷⁶ U.S. Bureau of Labor Statistics, ABD Çalışma Bakanlığına bağlı, çalışma ve işgücü alanında istatistikleri tutan bürodür. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.bls.gov/bls/about-bls.htm>

neoliberalizmin keşişiminden kaynaklanan eşitsizliklerin medyan gelir istatistiklerine yansımalarıdır.

Kesşimsellik teorisiyle ilgili Avrupa perspektifli çalışmalarda, kesşimsellik ile neoliberalizmin “bireysellik” yönlerinin ortak olduğuna dair tanımlamalar bulunur (Evans E. , 2015, s. 57). Crenshaw (1989, s. 151) tarafından yapılan “bodrum”, anlatısında içinde bulunanların kollektif ses oluşturması gerektiğine dair bir tanımlama bulunmaz. Bodrumda yaşayanların bireysel olarak deneyimlerinin anlamlandırılması ve bunların çözülmesiyle yukarı doğru tırmanılmasını içerir. Ancak kesşimsellik çalışmaları da çok çeşitlidir. Collins (2000, s. 6) beyaz feministlerin yapmış oldukları kolektivizm vurgularına ilişkin, geçmiş deneyimler dolayısıyla, siyah kadınların “endişelerinin devam ettiğini” belirtmiştir. Siyah feminizm, kesşimden kaynaklanan “özgül deneyimlere” sahip gruplar arasında kurulması gereken “koalisyonlara” dikkat çeker (Collins P. H., 2000, s. 38). Bu yönüyle bireysel deneyimlerle anlamlandırılan eşitsizliklerin mücadelesinde bireysel olmayan işbirlikçi bir çerçeve çizilmiştir.

The image shows a web-based 'CPI Inflation Calculator'. The interface is as follows:

- Title:** CPI Inflation Calculator
- Input 1:** A text box containing '\$ 39,488.00'.
- Input 2:** A dropdown menu set to 'January' and a year dropdown set to '1987'.
- Text:** 'has the same buying power as'
- Output:** A highlighted text box containing '\$92,889.84'.
- Input 3:** A dropdown menu set to 'January' and a year dropdown set to '2021'.
- Button:** A blue 'Calculate' button.

Şekil 2. ABD Çalışma Bakanlığı İnternet Sitesinde Bulunan Enflasyon Hesaplama Aracına Göre 1987 Yılı Beyaz Amerikalı Kadınların Medyan Yıllık Geliri 39.488 Amerikan dolarının, 2021 Yılında Denk Olduğu Alım Gücü

Beyaz Amerikalı kadınların 1987 yılındaki medyan gelirinin alım gücünün 2021 yılındaki rakamlardan yüksek olması Yeni Sağ tarafından uygulanan neoliberal ekonomik politikaların etkisidir. Kesşimsellik teorisi bağlamında ise üzerlerindeki cinsiyet ve sınıf baskısı kaynaklıdır.

CPI Inflation Calculator

\$

in

has the same buying power as

in

Şekil 3. ABD Çalışma Bakanlığı İnternet Sitesinde Bulunan Enflasyon Hesaplama Aracına Göre 1987 Yılı Siyah Amerikalı Kadınların Medyan Yıllık Geliri 36.036 Amerikan dolarının, 2021 Yılında Denk Olduğu Alım Gücü

Siyah Amerikalı kadınlar da Yeni Sağ tarafından uygulanan piyasacı neoliberal politikardan alım güçlerini kaybederek etkilenmiştir. Kesişimsellik bağlamında cinsiyet ve sınıfa eklenen ırk boyutu daha fazla etkilenmelerine sebep olmuştur.

CPI Inflation Calculator

\$

in

has the same buying power as

in

Şekil 4. ABD Çalışma Bakanlığı İnternet Sitesinde Bulunan Enflasyon Hesaplama Aracına Göre 1987 Yılı Hispanik Amerikalı Kadınların Medyan Yıllık Geliri 33.231 Amerikan dolarının, 2021 Yılında Denk Olduğu Alım Gücü

Tıpkı beyaz, siyah Amerikalı kadınlar da olduğu hispanik kökenli kadınlarda alım güçlerini kaybetmiştir. İrksal baskının düzey farklılığı kayıpların miktarını etkilemiştir.

Tablo 1. ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Dayalı Cinsiyete Göre Kazanç Farklılıkları Rakamları

Sex	Number of Workers	Share of Workers	Average Weekly Earnings	Earnings per Dollar
Male	82,519,194	53%	\$1,094.09	\$1.00
Female	73,023,354	47%	\$835.56	\$0.76

ABD’de kadın çalışanların erkeklerden aynı işe rağmen az kazanması cinsiyet eşitsizliğinin sonucudur. Kesişimsellik bağlamında ise cinsiyet kolu üzerinden gelen tahakkümlere ilişkindir.

2.3.1. Ekonomik Sorunlar

Neoliberalizmin etki ettiği günlük yaşantı deneyimleri, ekonomik tahakkümlerin hayatın her alanına genişleyip nüfuz ettiği yoğun bir baskılar zincirinin ırk ve cinsiyet kategorileriyle kesişiminden oluşur. Neoliberalizmin, başarı veya başarısızlığı bireyselleştirmesi, sermaye sınıflarını güçlendirmesi, üretilen ekonomik değerın dağıtılmasında alt ve orta gelirliilerin payını üst gelir grubuna doğru akıtması, devletlerin sosyal yönlerini tahrip etmesi, neo-muhafazakarlık ile yapılan ittifak dolayısıyla geleneksel aile ideolojisini dayatması, bakım hizmetlerini aileye yüklemesi, neoliberal tahakküm sistemi ile cinsiyet, sınıf farklılık kategorilerininin kesişiminde bulunanlar için olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Birleşik Devletler Çalışma Bakanlığı Federal Sözleşme Uyum Programları Ofisi’nin⁷⁷ (Earnings Disparities by Sex, n.d.b) Tablo 1’deki verileri incelendiğinde ulusal bazda kadınlar erkeklere göre %24 az kazanmaktadır. Bahsedilen durum neoliberal toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarıdır. Birleşik Devletler Çalışma Bakanlığı Federal Sözleşme Uyum Programları Ofisi’nin (Earnings Disparities by Race and Ethnicity, n.d.a) Tablo 2’deki verilerine bakıldığı zaman ise beyaz Amerikalılara göre, siyah Amerikalılar %24, yerli Amerikalılar %23, hispanik Amerikalılar %27 daha az kazanmaktadır. Çıktılar neoliberal ekonominin ırksallaştırılmış eşitsizliğinin sonuçlarıdır.

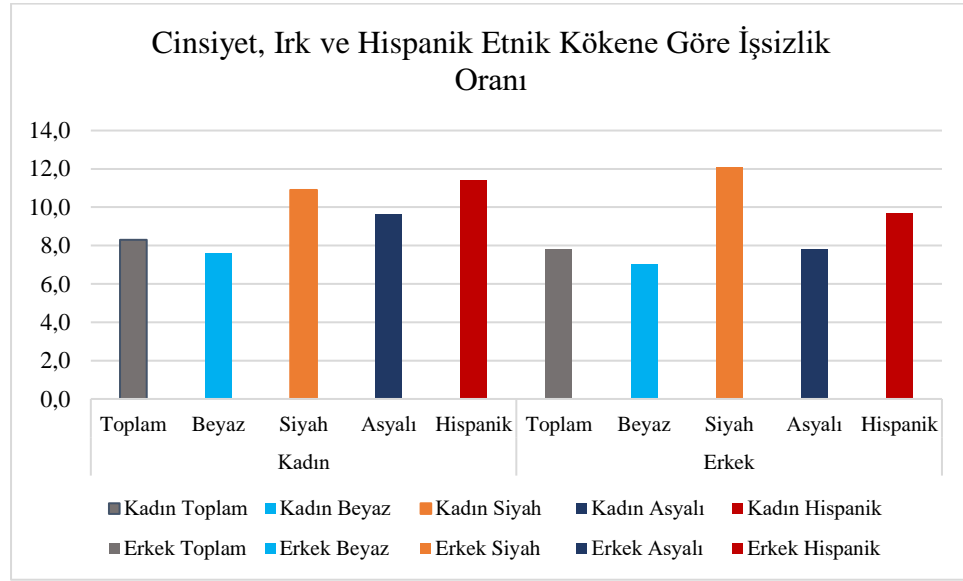
⁷⁷ Office of Federal Contract Compliance Programs, ABD federal hükümetiyle iş yapan firmalarda ayrımcılığın önlenmesi amacıyla faaliyet yürüten ofistir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.dol.gov/agencies/ofccp/about>

Tablo 2. ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Dayalı Irk ve Etnisiteye Göre Kazanç Eşitsizliği Rakamları

Race or Ethnicity	Number of Workers	Share of Workers	Average Weekly Earnings	Earnings per Dollar
White	97,484,953	62.67%	\$1,046.52	\$1.00
Black	17,781,185	11.43%	\$791.02	\$0.76
Native American/American Indian	1,037,819	0.67%	\$801.99	\$0.77
Asian-Pacific Islander	10,071,279	6.47%	\$1,168.82	\$1.12
Hispanic/Latino	26,849,181	17.26%	\$762.80	\$0.73
Multiracial	2,318,129	1.49%	\$852.18	\$0.81

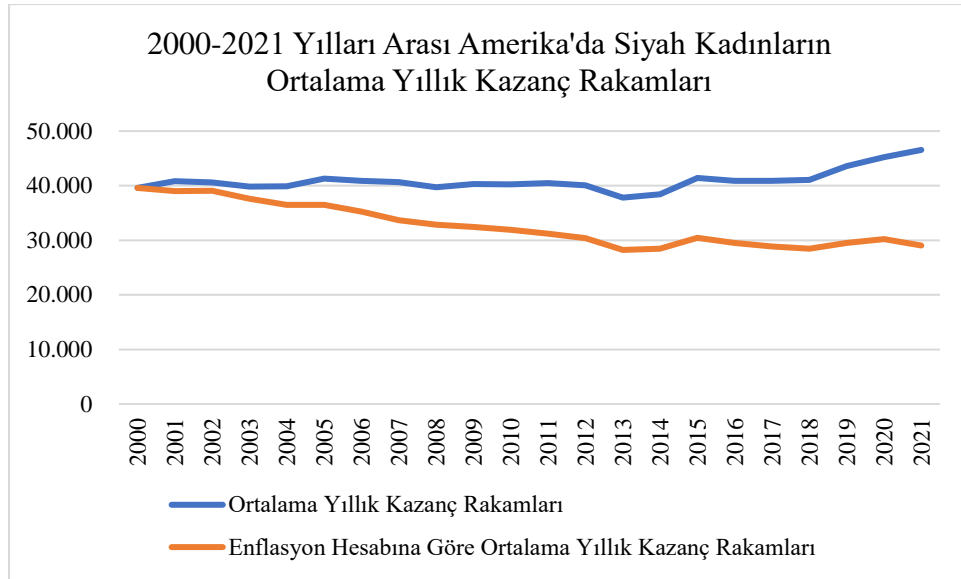
2014 ve sonrası 4 yıllık istatistikler incelendiğine, ırk, cinsiyet ve neoliberalizmin keşişme noktasında bulunan siyah kadınların, her 100 bireyinden 22 tanesinin yoksullukla mücadele ettiği, siyah annelerin beyaz babalarla kıyaslandığında kazançlarının yaklaşık %50 oranında düşük olduğu görülür (National Women's Law Center;., 2021, s. 7). Rakamlara renkli kadınları da ekleyerek bakıldığı zaman hispaniklerde %55, yerlilerde %53 oranında daha düşük olduğu görülür (National Women's Law Center;., 2021, s. 8). Siyah kadınlar içinde çocuk bakım yükümlüğü bulunan annelere ve bu grubun keşişimsel yükü daha fazla olan eğitim seviyesi lisenin altındaki bireylerine, neoliberal devletlerin sağlamadığı çocuk bakım hizmetlerinin düşük fiyatlı sunulması, bahsedilen kadınların gelir farkını “%25 oranında” kapatmalarına yardımcı olacağı çalışmaların bulgularına yansımıştır (National Women's Law Center;., 2021, s. 28). Neoliberalizmin yükseköğrenim politikasının çıktısı, yüksek kredi borçları sorunu, üniversite düzeyinde eğitim görmüş siyah kadın annelerin üzerine binen yüklerden bir diğeri olmuş, çocuk bakım hizmetlerinin, bu borçların ödenmesi ve para birikimi için önemli görüldüğü belirtilmiştir (National Women's Law Center;., 2021, s. 15). Ancak sorunun kaynağına inildiğinde, yükseköğretimin neoliberalleşmesinin örneği olan öğrencilere verilen krediler ve binen faiz yükleri bazlı piyasalaşmanın, yerine gelecek sosyal politikalar daha kalıcı bir çözüm getirecektir. Sosyal yardımlar ve öğrencilere verilecek destekler, ırk, cinsiyet ve sınıfın keşişiminde bulunanların eğitimleri süresinde ve sonrasında maruz kaldıkları neoliberal tahakkümden, onları kurtarabilecek daha etkili bir aracı oluşturacaktır. ABD’de Şekil 5’teki 2020 yılı ırk ve cinsiyete bağlı işsizlik oranları, siyah kadınlarda yüzde 10,9, beyaz kadınlarda yüzde 7.6, hispanik kadınlarda yüzde 11.4, tüm kadınlarda ise yüzde 8.3 ölçülmüştür (U.S. Department of Labor, Women's Bureau,

2020). Hem siyah kadınların hem de hispaniklerin dahil olduğu renkli kadınlarda işsizlik, beyaz kadınlardan da genel nüfustaki kadınlardan da epey yüksektir. Irk, cinsiyet ve sınıfın kesişiminde bulunanların neoliberal ekonomideki işsizlik oranlarını gösteren bahsedilen rakamlar, sadece ırk, sadece cinsiyet bazlı verilere göre, belirli grupların dinamiklerine odaklanmada daha doğru sonuç vermiştir. Irk, cinsiyet, sınıf ve neoliberalizmden kaynaklanan eşitsizlikleri gösteren verilerden birini oluşturur.

Şekil 5. ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Dayalı Cinsiyet, Irk Değişkenlerin Göre 2020 Yılı İşsizlik Oranları

Şekil 5'teki 2020 verilerine göre siyah kadınların işsizlik oranının, toplam kadınlardan da beyaz Amerikalı kadın ve erkeklerden de epeyce yüksek olduğu görülür. Kesişimsellik teorisi bağlamında siyah Amerikalı kadınların, beyaz Amerikalı kadınlardan ırksal tahakkümleri ağırdır. Beyaz Amerikalı erkelerden ise hem ırk hem de cinsiyet baskıları ağırdır. Ağır tahakkümler yoksulluk bağlamında adaletsizlikler üretmiştir.

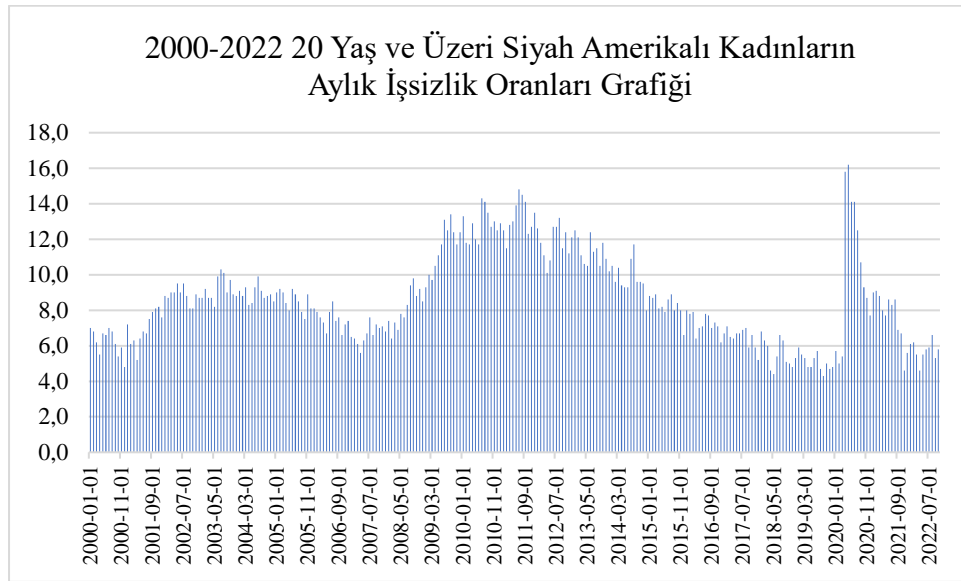

Şekil 6. 2000-2021 Yılları Arasında Siyah Kadınların Ortalama Yıllık Kazancını Gösteren ABD Çalışma Bakanlığı Verileri ve Aralık 2000 Yılına Göre Enflasyon Hesabı Yapılmış Değerleri Grafiği

Amerikan siyah kadınların “başarısını etkileyen” faktörler olarak ekonomik politikaların yarattığı “yoksulluk”, uzun bir geçmişe sahip süreçlerin yarattığı “ırkçılık” ve “cinsiyetçilik” şeklinde sıralanmıştır (Ladner, 1986, s. 12). Amerika Birleşik Devletleri’nde “ikinci cinsiyet” olarak varoluş mücadelesi veren siyah kadınların, 21. Yüzyılın ilk senesi 2000’den itibaren ortalama yıllık gelirleri, reel bazda düşmüştür. 2000 senesi verilerinde, siyah Amerikalı kadınların 39.583 dolar olan yıllık medyan kazancı, 2021’e gelindiğinde 46.543 dolar ölçüldüğü görülür (U.S. Department of Labor, Women's Bureau, n.d.). 21 yılda yaşanan nominal 6.960 Amerikan dolarlık, yüzdesel olarak 17,58’lik artışın, enflasyon oranları dikkate alınarak yapılan hesaplamada⁷⁸ aslında reel bağlamda düştüğü görülür. ABD Çalışma Bakanlığı İşgücü İstatistikleri Bürosu’nun (n.d.a) internet sitesinde bulunan enflasyon hesaplama aracı kullanıldığı zaman, Aralık 2021’de 46.543 dolar olan ortalama kazancın, Aralık 2000 yılı değeri 29.047 Amerikan dolarıdır. 2021 yılında siyah kadınların ortalama yıllık kazancı, 2000 ile kıyaslandığında reel olarak %26,61 oranında azalmıştır. 2000-2021 arasındaki her yılın verisini, Aralık 2000’e göre enflasyon hesaplamasına tutunca, Şekil 6’daki grafik ortaya çıkar. 21. Yüzyılın ilk 21 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde siyah kadınların kazanç rakamlarının düşüşünü gösteren bu grafiğin içerisinde grubun daha yüksek kazanç elde edenleri ile düşük gelir elde edenleri birlikte bulunur. Kesişimsellik teorisinden yola

⁷⁸Aralık ayı baz alınarak, her yılın rakamlarının 2000 yılındaki alım gücü hesaplanmıştır.

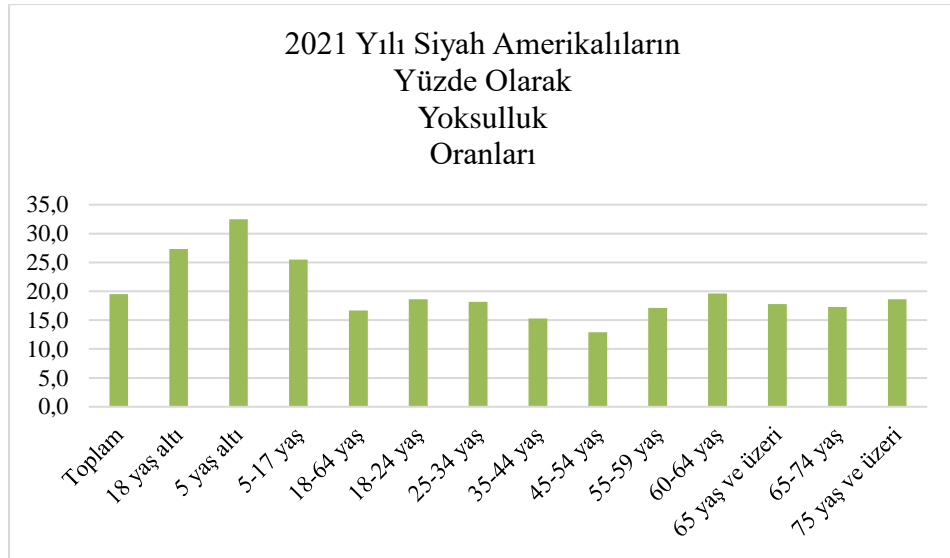
çıkarsak grubun alt gelir grubunda bulunan, yükleri daha fazla olanlarının kayıpları ortalama değerden daha yüksektir.

Şekil 7. 2000-2022 Yılları Arasında ABD Çalışma Bakanlığı Verilerine Göre 20 Yaş Üstü Siyah Amerikalı Kadınların Aylık İşsizlik Oranlarını Gösteren Grafik

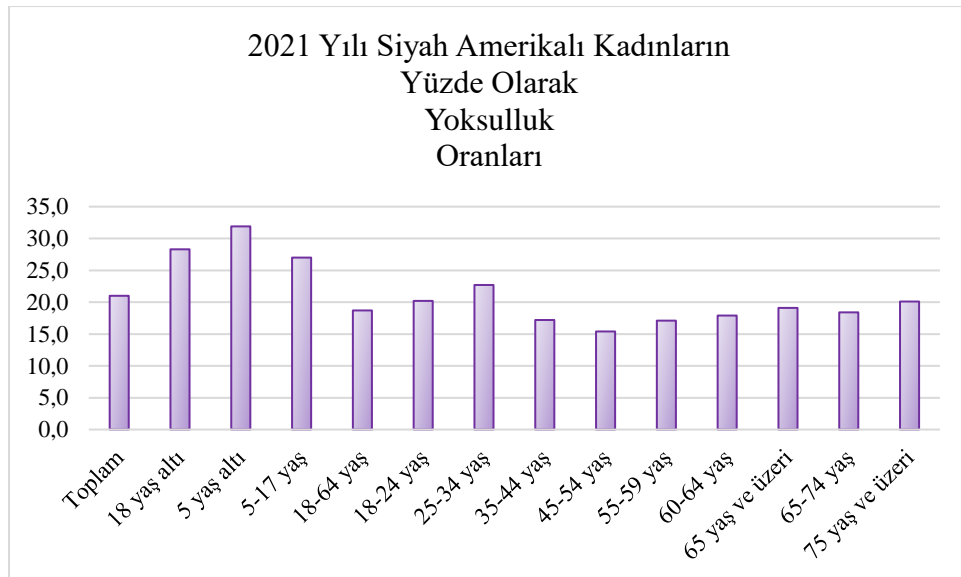
Siyah kadınların işsizlik oranlarının, 2020 yılındaki en yüksekini yüzde 16,2 ile Mayıs verisi olduğu Şekil 7’de görülebilir (U.S. Bureau of Labor Statistics, n.d.b). 21. Yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri’nde ikinci cinsiyet olarak varoluş mücadelesi veren siyah kadınlar, biri 2008 ekonomik krizi⁷⁹ diğeri 2020 Covid-19, iki büyük krizden negatif etkilenmiş işsizlik oranları Şekil 7’de görüldüğü üzere yükselmiştir. Ancak 2008 ve 2020 yılları dışında da işsizlik oranların yüksek seyrettiği görülürken, istihdam edilmesine rağmen düşük ücret alanlar ile asgari ücretle çalışanlar da günlük hayatlarını yaşarlarken ekonomik var olma mücadelesi vermişlerdir.

⁷⁹ 2008 Ekonomik Krizi, ABD’de Lehman Brothers adlı yatırım bankasının iflasının tetiklediği, piyasalara ve dünya genelinde ekonomilere yayılan krizdir. Ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçları olmuştur.

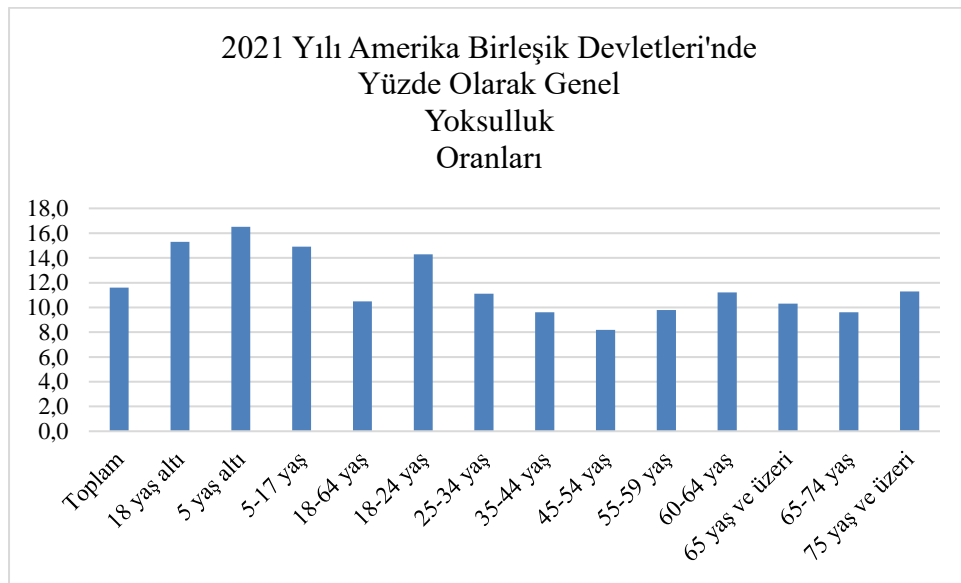
Şekil 8. Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu Verilerine Göre 2021 Yılı Siyah Amerikalıların Yüzde Olarak Yoksulluk Oranları

İrk, cinsiyet ve sınıfın kesişiminde bulunan ve Birleşik Devletlerde “ikinci cinsiyet” olarak varoluş mücadelesi veren siyah kadınların beşte birinden fazlası verilerden görüldüğü üzere yoksullukla mücadele etmektedir. Yoksulla mücadele eden siyah kadınların oranı hem siyah erkeklerin hem de genel nüfusun üzerinde gerçekleşmiştir. Siyah kadınların maruz kaldığı ırk, cinsiyet ve sınıf kategorilerinden kaynaklanan eşitsizlikler ekonomik parametrelerde kendini göstermiştir.

Şekil 9. Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu Verilerine Göre 2021 Yılı Siyah Amerikalı Kadınların Yüzde Olarak Yoksulluk Oranları

2021 yılı Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu⁸⁰ (Age and Sex of All People, Family Members, and Unrelated Individuals, 2022) yoksulluğa dair istatistikleri Şekil 8’de görüleceği üzere, Siyah Amerikalılar genelinde yüzde 19,5, Siyah Amerikalı erkeklerde yüzde 17,8 olarak ortaya çıkmıştır. Siyah Amerikalı kadınlarda ise genel yoksulluğun yüzde 21 olduğu görülmüştür (U.S. Census Bureau, 2022). 18 yaş altı siyah kız çocuklarında yüzde 28,3 , 25-34 yaş arası siyah kadınlarda ise yüzde 22,7 olan derin bir yoksulluk tablosu vardır (U.S. Census Bureau, 2022).

Şekil 10. Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu Verilerine Göre 2021 Yılı Yüzde Olarak Genel Yoksulluk Oranları

Nüfus Sayım Bürosu (Age and Sex of All People, Family Members, and Unrelated Individuals, 2022) tarafından sunulan ve yoksulluk verilerinin genel nüfusu kapsayan rakamlara göre ise ABD’de yoksulluk oranı yüzde 11,6 şeklinde ölçülmüş, bu veri yüzde 21 olan siyah kadın yoksulluğunun neredeyse yarısı kadardır. Irk, cinsiyet ve sınıftan kaynaklanan üçlü yükleri siyah Amerikalı kadınların genel nüfusu ikiye katlayan oranlarda yoksullukla mücadele etmelerine neden olmuştur.

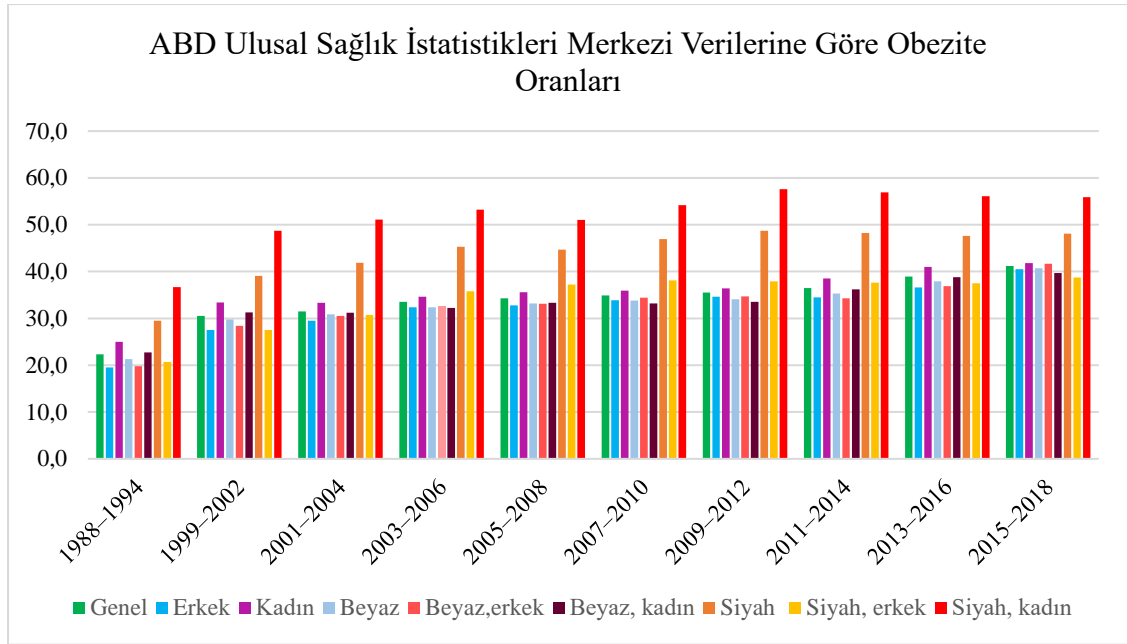
Yeni Sağ kapsamında neoliberal sistemin sosyal devlet karşıtlığı bakımından yarattığı ekonomik sorunların en önemlilerinden biri de sağlık sistemiyle ilgilidir. Bu bağlamda kesişimsel süreçlerin ortasında bulunan siyah kadınların, ABD’de insani özelliklerinin yok sayılması sürecine maruz kalmaları, tarihsel “ırksal değersizleştirme” işlemlerinin güncel versiyonu olarak kabul edilmiştir (Thomas & Hill, 2022, s. 33). Ve

⁸⁰ U.S. Census Bureau, ABD’de ulusal çapta veri sağlayıcısı konumunda bulunan federal bürodür. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.census.gov/about/what.html>

sağlık sistemi süreçlerindeki “ırksal değersizleştirme” ve “ırksal hiyerarşi” listelemeleri, yeni ve daha üstün sağlık teknolojilerine ulaşamamanın yanı sıra “üreme” ve “cinsel sağlığı” da kapsayan fazla alanda adaletsizlikleri ortaya çıkarmıştır (Thomas & Hill, 2022, s. 33). Siyah Amerikalı kadınların kesişimsel durumları sebebiyle sağlık sisteminde hem tedavide ve hem de önleyici hizmetlerde deneyimledikleri eşitsizlikler, diğer gruplara göre yüksek HIV⁸¹, HPV⁸² gibi hastalık oranlarına, ayrıca doğum sırasında yüksek anne ölümlerine neden olmuştur (Thomas & Hill, 2022, s. 39-40). Yüksek anne ölüm oranları diğer grupların yaklaşık “üç ila dört” katı gerçekleşirken, tüm eğitim seviyeleri ya da farklı ekonomik durumlar dahil edildiğinde dahi rakamların bu şekilde çıkması, sağlık süreçlerinde insan olarak yok sayılmanın etkisiyle özensiz ve kötü tıbbi müdahalelerin sonuçlarıdır (Thomas & Hill, 2022, s. 41). Ayrıca yapılan çalışmalar doğrultusunda beyaz Amerikalı sağlık çalışanlarının, siyah Amerikalı hastalara nazaran beyazlarla, iletişimde bulunma, kurdukları iletişimlerle yoluyla “sağlık planları” yapma, hastalıklar ve tedavi süreçleriyle ilgili “eğitim verme” gibi yollarla ayırdıkları sürenin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Thomas & Hill, 2022, s. 41). Yapılan çalışmalar doğrultusunda hekimlerin önceden gelen düşünceler, “önyargılar” gibi durumları da kapsayan “gizli” iktidar merkezi çerçevesinde buldukları öne sürülmüş, süreçlerin “endişe ve sesleri” görünmez kılarak “marjinalize” edilme durumuna sebep olduğu için siyah kadınların yok sayılma deneyimlerinin de bu tarz “gizli güç” unsurlarından kaynaklandığı bağlantısı kurulmuştur (Thomas & Hill, 2022, s. 42).

⁸¹ *Human Immunodeficiency Virus*, bağışıklık sistemini etkileyen *Acquired Immune Deficiency Syndrome* hastalığına sebep olan virüstür. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/hiv-aids>

⁸² *Human Papilloma Virus*, rahim ağzı kanserine de sebep olabilen virüstür. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.who.int/teams/health-product-policy-and-standards/standards-and-specifications/vaccine-standardization/human-papillomavirus>

Şekil 11.ABD Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi Verilerine Göre 20 Yaş ve Üzeri Nüfusta Obezite Oranları

Yüksek yoksulluğa ek olarak, “barınma güvencesizliği”, “çevresel toksin maruziyeti”, tıbbi süreçlere ulaşmadaki önlerinde bulunan “engellerin artması” (Cross, Butler, & Roberson, 2022, s. 55) gibi zorluklar mevcuttur. Tüm bu faktörler, yoksulluktan kaynaklanan kötü beslenmeyle birleşerek, bulaşıcı ya da bulaşıcı olmayan hastalıklardan daha fazla etkilenmelerine sebebiyet vermiştir. Tedavi sürecine erişimde yaşanan zorluklarla bağıntılı olarak ise yüksek ölüm oranları gibi eşitsizlikleri yaratmıştır. Şekil 11’deki Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi⁸³ (2019b), 2015-2018 verilerine göre vücut kitle indeksi 30 ve üzerinde bulunan yani obeziteyle mücadele eden siyah kadınların oranı yüzde 55,9 ölçülmüştür. Bu veri yüzde 41,2 olan genel popülasyondan, yüzde 39,7 ölçülen beyaz Amerikalı kadınlardan ve her iki renkten erkek nüfustan oldukça yüksektir. Hipertansiyon hastalığı ile ilgili, yüksek tansiyon ölçümü yapılan veya tansiyon ilacı kullanan siyah Amerikalı kadınların oranı yüzde 57,6 ile yüzde 45,6 olan beyaz Amerikalı kadınlardan da yüzde 48,5 ölçülen genel nüfus verisinden de Şekil 12’de görüldüğü üzere açık ara daha yüksektir (National Center for Health Statistics, 2019a). Tüm bu hastalıkların siyah kadınlarda yüksek oranda görülmesi, kesişimsellikten kaynaklanan eşitsizliklerin sonucudur.

⁸³ *National Center for Health Statistics*, ABD’de CDC bünyesinde, genel sağlığın iyileştirilmesi ve sağlık politikalarına kılavuz olması amaçlı veri ve istatistikler derleyen kurumdur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.cdc.gov/nchs/about/index.htm>

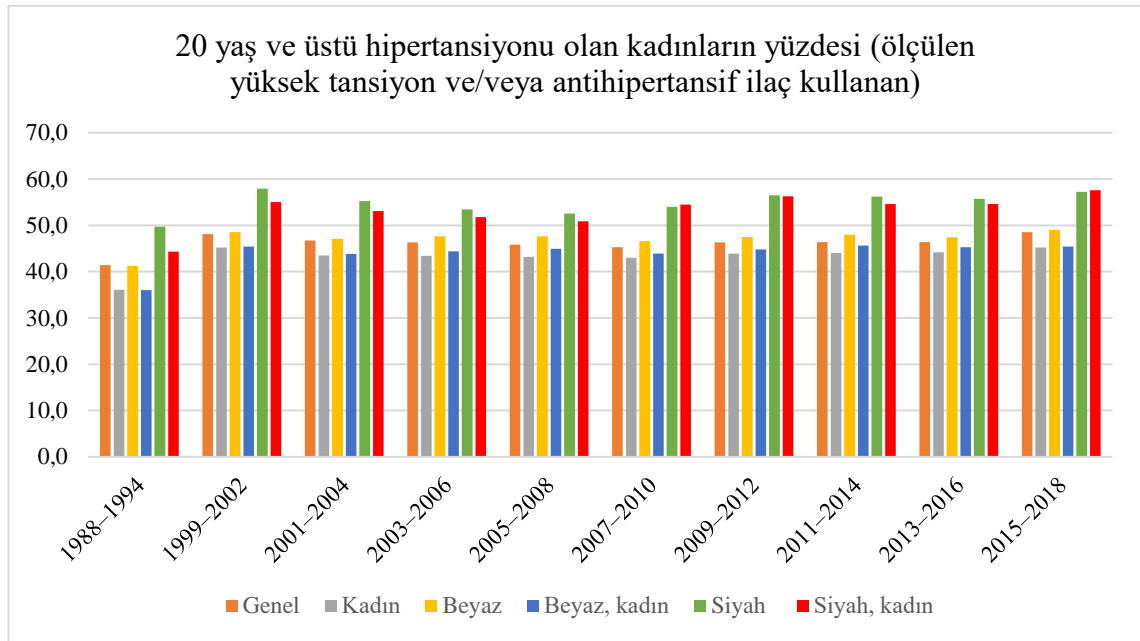
2000’li yılların başında yapılan çalışmalarda, sağlık sistemi içerisinde bulunan hizmet sunucularının tarafsızlık eksikliklerinin, sağlıksal çıktılarda yaşanan adaletsizliklerin en önemli sebeplerinden olduğu ve toplumda bulunan her bir insanın sağlığının genel sağlığa pozitif etkide bulunacağı belirtilmiştir (Anderson, Washington, & Brown Speights, 2022, s. 215). Çalışmaların çıktıları, kesişimsel yükleri ağır kesimlerin, sağlık süreçlerindeki adaletsizliklerini çözmekle, toplumun genel sağlığının artışı arasında, pozitif korelasyon bulunacağını işaret etmiştir. Siyah kadınların yüzleştiği tansiyon hastalığı probleminin sebep olduğu “inme”, “kalp hastalığı” gibi yan etkiler ölümlere yol açmıştır (Anderson, Washington, & Brown Speights, 2022, s. 216). Bir diğer sağlık süreci eşitsizliği, “meme kanseri” rakamlarında kendini göstermiş, hastalık beyaz Amerikalı kadınlara göre siyah Amerikalı kadınlarda daha az ortaya çıkmasına rağmen daha fazla öldürmüştür (Anderson, Washington, & Brown Speights, 2022, s. 216). Birleşik Devletler Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi⁸⁴ (U.S. Cancer Statistics Working Group, 2022) verilerine göre her 100.000 beyaz Amerikalı kadından 135.2’si, her 100.000 siyah Amerikalı kadından 128.4’ü meme kanserine yakalanmıştır. Hastalığa yakalanan her 100.000 beyaz Amerikalı kadının 19.3’ü, siyah Amerikalı kadının ise 27.8’i ölmüştür (U.S. Cancer Statistics Working Group, 2022). Ölüm oranlarının yüksekliği, sağlık hizmetlerine erişim zorluğunun da dahil olduğu çoklu kesişen süreçlerden kaynaklanan eşitsizliklerin sonucudur.

Siyah kadınların sağlık alanında deneyimlediği eşitsizliklere çözüm geliştirmek, önleyici uygulamalar yapmak, verilen eğitimler yoluyla hastalıklar hakkında bilgileri arttırmak gibi amaçları olan farklı organizasyon ve platformlar kurulmuştur (Cross, Butler, & Roberson, 2022, s. 57). Bu organizasyonlardan biri “BWHI”⁸⁵ adıyla bilinen Siyah Kadınların Sağlık Gereksinimi olarak Türkçe ’ye çevrilebilecek kuruluştur (Cross, Butler, & Roberson, 2022, s. 57). Bir diğeri “CBWW”⁸⁶ adıyla bilinen Siyah Kadınların Sağlığı için Merkez adlı kuruluştur (Evans, Davis, Hinkson, & Wathington, 2022, s. 6). İki organizasyon da önemli çalışmalara imza atmıştır.

⁸⁴ CDC. *Centers for Disease Control and Prevention*, ABD’de Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığına bağlı, ülke içinden ya da globalden çıkan hastalıklara karşı mücadele etmeyi, hastalıklara karşı vatandaşları desteklemeyi, korumayı ve ulusal çapta sağlık bilgileri sunmayı misyon edinen kurumdur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.cdc.gov/about/organization/cio.htm>

⁸⁵ *Black Women’s Health Imperative*, Amerika Birleşik Devletleri’nde siyah kadınların ve siyah kız çocuklarının sağlık alanındaki sorunlarını çözmeyi amaçlayan organizasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://bwhi.org/who-we-are/>

⁸⁶ *Center for Black Women’s Wellness*, 1988 yılında Atlanta merkezli kurulan, önlerindeki engelleri ve eşitsizlikleri kaldırarak siyah kadınların ve ailelerinin sağlıklarını iyileştirmeyi amaçlayan organizasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.cbww.org/about/>

Şekil 12.ABD Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi Verilerine Göre 20 Yaş ve Üzeri Nüfusta Hipertansiyon Oranları

Siyah kadınların sağlık sistemiyle mücadelesi, tarihsel bağlamda ırksal eşitsizliklerin etkisini, beyaz Amerikalı hekimlerin güç ilişkilerinden kaynaklı önyargılarını ve iletişimsizliklerini içermiştir. Eşitsizlikler, önleyici sağlık hizmetleri ve eğitimlerin yetersizliği ile birleşerek deneyimlenen yüksek cinsel hastalık oranlarının sebebi olmuştur. Ekonomik olarak yoksulluktan kaynaklanan dengesiz beslenme, kötü çalışma ortamları sebebiyle toksin maruziyeti gibi koşulların eşlik ettiği yüksek hastalık ve ölüm oranları vardır. ABD’de siyah kadınlar hipertansiyon ve obeziteye ilişkin verilerde en üst sıralarda yer almış ve bu hastalıklara bağlı komplikasyonlar ölümlere yol açmıştır. Ayrıca bu hastalıklar doğum sırasında yüksek anne ölüm oranlarının, sağlık hizmetlerindeki eşitsizliklerle birleşerek sebebini oluşturmuştur. Siyah kadınların ABD sağlık sistemiyle mücadelesi, ırk, cinsiyet, sınıf, cinsellik temelli çoklu kesişimlerin, tarihsel mirasın ve neoliberal eşitsizliklerin yarattığı deneyimlere karşı hayatta kalmak, eşitlik sağlamak üzerinedir.

2.3.2. Sosyo-Kültürel Sorunlar: Irkçılık ve Mizojini

Mizojini kelime anlamı bağlamında Cambridge Sözlükte (n.d.d) “*kadınlardan nefret etme duygusu veya erkeklerin kadınlardan çok daha iyi olduğu inancı*” şeklinde tanımlanmıştır. Oxford Sözlükte (n.d.a) tanım, “*kadınlara karşı nefret veya hoşnutsuzluk*

hissi ya da kadınların erkekler kadar iyi olmadığına dair bir his” cümlesiyle ifade edilmiştir. Merriam-Webster Sözlükte (n.d.c) ise *“kadınlara karşı nefret, isteksizlik veya önyargı”* ve *“kadın düşmanlığını yansıtan ve besleyen bir şey (konuşma veya davranış gibi)”* ifadeleri mizojininin karşılığı olarak kullanılmıştır. Mizojini içeren davranış veya sözlemler kesişimsellik bağlamında şiddet ve nefreti tetikleme yönüyle cinsiyetçilik tahakkümünü arttıran bir unsurdur.

İrkçılık kelimesinin anlamı Cambridge Sözlükte (n.d.e) *“bazı ırkların diğerlerinden daha iyi olduğu inancı veya bir kişiye ırkı nedeniyle haksız muamele yapılması”* cümlesiyle yer almıştır. İrkçılık Oxford Sözlükte (n.d.b) *“farklı bir ırka mensup kişilere haksız muamele; onlara karşı şiddet içeren davranışlar”* şeklinde tanımlanmıştır. Merriam-Webster Sözlükte (n.d.d) *“ırkın insan özelliklerinin ve kapasitelerinin temel bir belirleyicisi olduğuna ve irksal farklılıkların belirli bir ırkın doğuştan gelen üstünlüğüne yol açtığına dair inanç”* tanımlaması ırkçılık için kullanılmıştır. Bahsedilen bağlamda ırkçılık kesişimsel yüklerin ırk kolundan gelen baskıyı arttıran bir faktördür.

Amerika Birleşik Devletleri’nde Yeni Sağ politikaları uygulayan Donald Trump ırkçılık ve mizojini içeren retoriği siyah Amerikalılar ve kadınlar üzerine nefret, şiddeti arttırmıştır. Donald Trump neo-muhafazakâr ataerkil ve erkek üstünlüğünü ön plana alan görüşlerini sıklıkla dile getirmiştir. Donald Trump kendisinden sonraki dönemde başkan yardımcılığı yapacak olan Kamala Harris hakkında kullandığı *“biliyor musun, insanlar onu sevmiyor. Kimse sevmiyor. Asla ilk kadın başkan olamaz. Olamaz. Bu ülkemize hakaret olur”* (Lange & Klawans, 2023, para.3) cümleleri ırkçılık ve mizojini retoriğine örneklerden sadece birisidir. Trump, beyaz olmayan kadın temsilciler meclisi üyesi Alexandria Ocasio-Cortez hakkında *“İyi bir şeyler söylemesi dışında bu akıllı bir insan bile değil. Yani, dışarı çıkıp havlıyor”* (Lange & Klawans, 2023, para.5) ifadelerini seçmesi ırkçılık ve mizojini kullanımıdır. Trump başkanlık sürecinde yeni sağ politikaları çerçevesinde neo-muhafazakâr gündemle kürtaj karşıtı üyeleri yüksek mahkemeye atamıştır. Donald Trump’ın ırkçı retoriği polis şiddetini arttırmıştır.

ABD’de neo-muhafazakâr gündemle hareket eden eyalet ve federal yetkililerin ırkçılığı ve mizojini politikaları kesişimsel konuda bulunanların yüklerini arttırmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİ SAĞ BİR DEVLET OLARAK AMERİKA'DA PANDEMİ SÜRECİ

Covid-19 hastalığının sebep olduğu pandemi, neoliberal devletlerin bugüne kadar karşılaştığı diğer bunalımlardan daha büyük bir sağlık krizidir. Sağlık krizi hali hazırda büyümüş olan eşitsizlikleri ortaya çıkarmıştır. Pandemi sebebiyle milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, bir o kadarı da günlük yaşamında olumsuz değişiklikler deneyimlemiştir. Pandemi krizi ABD gibi ülkelerde neoliberal politikalar benimseyen yönetimlerin, bürokratik süreçlere, bilimsel uzmanlığa karşı açtıkları savaşların etkisi ve ülkelerin yönetiminde bulunan kişilerin neoliberal bireysel çıkarlarını ön plana almaları yüzünden büyük bir insanlık trajedisine dönüşmüştür.

Çalışmanın bu bölümünde Covid-19 Pandemisinin ortaya çıkış ve yayılma süreçleri arka planı aktarılacaktır. Ayrıca ABD’de Donald Trump yönetiminin pandemiye yönelik politikaları konu alınacaktır. Seçim sonrası göreve gelen Biden hükümetinin, Trump yönetiminden farklılaşan politikaları bir diğer konu başlığının içeriğini oluşturacaktır. Bölümde ayrıca ABD sağlık sistemine, Trump öncesi, başkanlığı ve sonrası olmak üzere yer verilecektir. Alt-Sağ’ın pandemiye etkisi ve Trump yönetiminin politikalarının kesişimsellik bağlamı diğer iki alt başlıkta bulunacaktır.

3.1. COVID 19 Pandemisi

Covid-19 olarak adlandırılan hastalık, 2019 senesinin sonunda, yeni yıl olarak bilinen dönemde, Çin Halk Cumhuriyeti’nin Wuhan adlı kentinde ortaya çıkmıştır.⁸⁷

⁸⁷ Virüsün ilk yayılma yeri olarak Wuhan kentindeki bir balık pazarı gösterilmiş, canlı diğer hayvanların da satıldığı bu pazarda bir insana geçtiği öne sürülen virüs, önce Wuhan kentinde yayılmıştır. Ardından çeşitli ulaşım araçları vasıtasıyla yaşanan insan hareketliliğinin etkisiyle önce Çin Halk Cumhuriyeti’ne sonra dünyaya yayılmıştır. 2019’un sonu 2020 yılının başında, Çin Halk Cumhuriyeti’nde yarım düzine insanın bilinmeyen bir solunum yolu hastalığından ölmesi üzerine, milyar nüfusu olan dünyanın en kalabalık ülkesinde, takvim yeni yılı için milyonlarca insanın seyahatinin yol açtığı insan hareketinden, Wuhan kenti seyahat geçmişi bulunanları, yetkililer tarafından izlenerek incelemeye alındı (Stop the Wuhan Coronavirus, 2020, s. 450). 2019 yılının aralık ayının son günü Çin hükümeti DSÖ’yü⁸⁷ bilinemeyen hastalıkla ilgili bilgilendirmiştir (World Health Organization, 2020, para.1). Ocak ayının 11. gününde Çin Halk Cumhuriyeti hastalık kaynaklı ilk ölüm verisini paylaşmıştır (Hauck, Gelles, Bravo, & Thorson, 2020, Jan. 11 bölümü). Aradan geçen 20 günün ardından 2020 yılının ilk ayının sonuna gelindiğinde, vaka sayısı “yaklaşık 300’e” ulaşmıştır (Stop the Wuhan Coronavirus, 2020, s. 450). Asya ülkelerinden “Japonya”, “Güney Kore” ve “Tayland” da hastalığın görüldüğü yerler arasına katılmış ve vakaların çok yüksek çoğunluğunda Wuhan şehrine seyahat öyküsü olanların bulunduğu gerçeği ortaya çıkmıştır (Stop the Wuhan Coronavirus, 2020, s. 450). Wuhan kentine seyahat geçmişi bulunan bir diğer hasta ABD’de görülen ilk vaka olarak kayda geçmiştir (Hauck, Gelles, Bravo, & Thorson, 2020, Jan. 21 bölümü). Ocak ayının 23. günü, Çin Halk Cumhuriyeti, hastalığın ilk çıktığı yer olan ve hastalığın yayılım merkezi konumunda bulunan, Wuhan kentini karantinaya alıp giriş ve çıkışları sınırladığını bildirmiştir (Hauck, Gelles, Bravo, & Thorson, 2020, Jan. 23 bölümü).

Hastalık önce bir endemiye sebep olmuş, daha sonra da tüm dünyaya yayılarak global bir pandemiye yol açmıştır. Bir solunum yolu hastalığı olan Covid-19, Sars-cov-2 adlı virüsünün sebep olduğu, damlacık yoluyla yayılan, kuluçka süresinde de belirtisiz hastalar tarafından yayılabilen bir hastalıktır. Hastalığın ilk varyantı ortalama yüzde 2 oranında ölüme sebep olmuştur. Hastalık, ortaya çıkan tüm varyantlarıyla birlikte, milyonlarca kişinin ölümüne yol açmıştır. Hastalık kaynaklı ölüm oranları, yaşı yüksek olan kişilerde ve eşlik eden kronik rahatsızlığı bulunan bireylerde daha yüksek gerçekleşmiştir. Covid-19, 20. Yüzyıldaki İspanyol gribinden sonra insanlık tarihinin karşılaştığı en büyük pandemilerden birini oluşturmuştur. Covid-19 pandemisinin, sağlık dışında toplumsal, ekonomik, vb. gibi çoklu alanlar üzerinde etkisi olmuştur. Hastalığın yayılmasının hastanelere ve sağlık sistemlerine yükler bindirmesinin bir sonucu olarak, ülkeler, en hafifinden maske zorunluluğu da dahil olmak üzere kapalı alanlarda kişi kısıtlaması, zorunlu karantinalar ve sokağa çıkma yasakları gibi bir dizi önlemleri uyguladılar. Uluslararası kuruluşların⁸⁸ etkin rol aldığı süreçte önlemlerin etkisiyle

⁸⁸ Covid-19 bir sağlık problemi olduğu için uluslararası düzeyde bu alanında faaliyet gösteren Birleşmiş Milletlere bağlı Dünya Sağlık Örgütü'nün ismi ve politikaları pandemi döneminde ön plana çıkmıştır. Hastalığın ilk ortaya çıktığı dönemde DSÖ'nün açıklamaları ve politikaları dönemin Amerikan başkanlık yönetimi tarafından hastalığın ciddiyetini gizlediği ve Çin yanlısı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Dönemin Amerika Birleşik Devletleri başkanlık yönetiminin başını çektiği DSÖ'yü eleştirenler, organizasyonun Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı fazla ılımlı davrandığı argümanı ile birlikte Çinli yetkililer tarafından yapılan veri ve bilgi gizlemelerinin "salgınları örttüğünü" öne sürerek, DSÖ'nün bu duruma katkı sunduğunu iddia etmişlerdir (Blake, 2020, para.15). Nisan ayında Trump başkanlık yönetimi DSÖ'ye yaptığı parasal yardımları sonlandırmış, sonraki dönemde ise örgütten ayrılacağını belirtmiştir. Covid-19 pandemisinde ekonomik olarak gelişmemiş ülkelere aşı temin ederek aşılama eşitliğini sağlamayı amaçlayan COVAX⁸⁸ adını taşıyan bir organizasyon kurulmuştur. COVAX organizasyonunu Afrika ülkeleri gibi aşıya erişimi olmayan ülkelere "2 milyar doz" Covid-19 aşısı sağlamayı amaçlamıştır (Eccleston-Turner & Upton, 2021, s. 444). Covid-19 pandemisiyle ilgili Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan tavsiye metinlerini inceleyen araştırmacılar, organizasyonun önerisinin, sağlık sistemi içerisinde hali hazırda kaynak ayrılmış süreçlerin "ertelenmesi" veya "askıya alınması", anlık ve acil olan hizmetlere ise bu kaynakların yönlendirilmesi, yönünde olduğunu bulmuşlardır (Kaasch, 2021, s. 247). Birleşmiş Milletler bünyesindeki bir diğer uluslararası kuruluş Dünya Bankası, Covid-19 özelinde değil, ancak genel olarak "sağlık sistemlerini güçlendirmek" amacıyla yaklaşık "160 milyar dolar" kaynak ayıracağını 2020 yılındaki bir raporunda belirtmiştir (Kaasch, 2021, s. 247). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün⁸⁸ Covid-19 hastalığına ilişkin raporlarında ise "sosyal koruma" yardımlarına dair vurgulara ek olarak çalışanların hastalık sebebiyle işlerinden uzak kalmasının yaratacağı yoksulluğun önlenmesi amacıyla direk yardımların ve sağlık sigortalarının kapsayıcılığının önemine değinilmiştir (Kaasch, 2021, s. 248). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü⁸⁸ Covid-19 hastalığına yönelik raporunda, pandemiye yönelik sağlık sistemlerinin verdiği mücadelenin iyileştirmesi için, ulaşılabilirliğin önemine değinmiş, yükselen hastalık oranlarıyla başa çıkmak için "sağlık sistemi kapasitesinin" yükseltilmesine vurgu yapmıştır (Kaasch, 2021, s. 248). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü Covid-19 için yeni tedavilerin bulunmasına ve hastalığın önlenmesi için aşılarda üretilme süreçlerinin geliştirilmesine, vurgu yapmıştır (Kaasch, 2021, s. 248). Pandemi süresinde uluslararası kurum ile organizasyonların rolleri tavsiye ve öneri düzeyinde kalmış, gerekli araçlardan yoksun olan bu kurumlar sağlık alanında çeşitli raporlar yayınlamış ancak hastalık mücadelesi ulusal düzeyde, ülkelerin kendi sağlık sistemleri ile yürütülmüştür. Ülkelerin mücadele kapasiteleri de birbirinden farklı olduğu ve aralarında eşitsizlik bulunduğu için mücadele düzeyleri farklı olmuştur. Uluslararası boyutta aşıya erişim eşitsizlikleri gidermek amaçlı DSÖ tarafından organize edilen COVAX oluşumu, kayda değer hedefleri önüne koyan önemli bir girişim olmuştur. Ancak COVAX amacını gerçekleştirmede önünde bulunan engelleri tam anlamıyla çözememiştir.

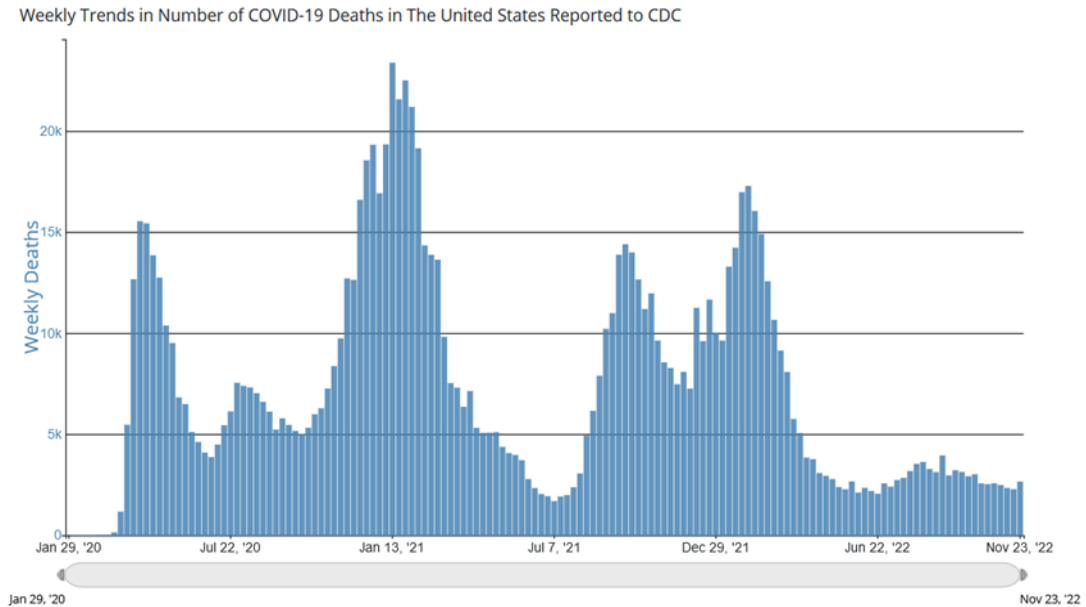
sanayiden, hizmet sektörüne kadar çoğu sektörde pandemi yüksek işsizlik oranlarına sebep olmuştur. Hayatını devam ettirebilmek için çalışmak zorunda olanlar ise toplu çalışma alanlarında virüsün hızlı yayılması sebebiyle, yüksek sayıda hastalık oranlarına eşlik eden ölümler ile yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Neoliberal devletlerin çalışmayan vatandaşlarına yeterli destek vermemesi bu durumun önemli sebepleri arasında yer almıştır. Neoliberal devletler Covid-19 pandemisinden kurtarma önceliğini, insanlardan ziyade ideolojileriyle uyumlu olarak piyasalara vermiştir. Neoliberal devletlerin merkez bankaları bilançolarını inanılmaz genişletmiş⁸⁹, basılan paralar piyasalar yoluyla en zenginlerin servetini büyütmüş, zaten yüksek olan ekonomik eşitsizlikleri daha da arttırmıştır. Pandemi bir tarafta günlük gelire muhtaç olup işsiz kaldığı için bu geliri sağlayamayanları, sağlık sigortası işvereni tarafından yapıldığı için pahalı sağlık hizmetlerine erişemeyenleri, gelir sağlamak için sağlık risklerini almak zorunda kalanları, üretmiştir. Diğer tarafta servetlerine servet katan zenginlerin olduğu bir durum yaratmıştır. Covid-19 pandemisi ayrıca çelişkili ifadeleri ve kötü yönetimleri sebebiyle uluslararası kuruluşlara, istatistikleri doğru paylaşmaması nedeniyle devletlerin yetkili organlarına karşı güvenlerin zayıflamasına sebep olmuştur. Pandemi dönemi, çeşitli komplo teorilerinin, sahte doktorların reçetelerinin ve aşı karşıtları gibi grupların yanlış bilgilerinin yayıldığı bir dönem olmuştur. Covid-19 pandemisi, ülke içi eşitsizlikleri ortaya çıkarmasının yanı sıra, uluslararası boyutta devletler arasındaki eşitsizlikleri, tıbbi malzemeden aşı teminine kadar birçok alanda tekrar gün yüzüne çıkarmıştır.

3.2. Pandemi Döneminde Neo-liberal Bir Devlet Olarak Trump Amerika'sı

Covid-19 Pandemisi Çin Halk Cumhuriyeti'nde ortaya çıkmasına rağmen, kısa sürede dünyaya yayılmıştır. Kısa sürede Amerika Birleşik Devletleri hastalığın en hızlı yayıldığı ülke konumuna gelerek hastalık ve ölüm rakamlarında zirveye oturmuştur. Hastalığın ilk yayıldığı günden 20 Ocak 2021 tarihine kadar Amerikan Başkanı olan Donald Trump döneminde, hastalığın daha hızlı bulaşan varyantlarının geniş nüfuslara yayılmadığı durumda dahi haftalık ölüm istatistiklerinde rekorlar kırılarak kayıtlara geçmiştir. Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi'nin (2022) verilerine göre haftalık ölüm sayısının zirve yaptığı 13 Ocak 2021 haftası, 1.709.592 haftalık vakaya karşılık, Şekil 13'te görüleceği üzere 23.372 ölüm kayda geçmiştir. Durumun oluşmasında Donald

⁸⁹ 1 Ocak 2020 tarihinde 4 trilyon 173 milyar 626 milyon dolar olan Amerikan Merkez Bankası (Federal Reserve) bilançosu, 1 Haziran 2022 tarihinde 8 trilyon 915 milyar 50 milyona yükselmiştir. Bilanço Covid-19 döneminde 2 katına çıkmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://fred.stlouisfed.org/series/WALCL>

Trump başkanlık yönetiminin ilk başta hastalığı ciddiye almaması, yeterli önlemleri uygulamada gecikmesi, yanlış bilgilerin yayılmasında etkili olması, kendi politika yanlışlarını dış ülkelere suç atarak gizlemeye çalışması ve Birleşik Devletlerde bulunan tarihsel eşitsizliklerin etkisi bulunur.

Şekil 13. ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezinin Verilerine Göre Haftalık Covid-19 Ölüm Sayıları

Donald Trump 2017 yılında göreve geldiği tarihten itibaren, Covid-19 dönemi de dahil olmak üzere, “bürokratik uzmanlığa” karşı duyduğu güvensizliğin yanı sıra onu zayıflatmak için adeta savaş ilan etmiş, bu durum pandemide verilecek mücadele üzerinde olumsuz etkiye sebep olmuştur (Rutledge, 2020, s. 506). Donald Trump’ın neoliberal perspektifi dolayısıyla, insanların uygun fiyata sigorta edinmesini sağlayan Obamacare yasasına saldırması ve hükümlerini zayıflatma çabaları, pandemi öncesinde “2,3 milyon” kişinin sigortasız kalmasına sebep olarak, Amerika Birleşik Devletleri’nin salgından kötü etkilenmesinin bir diğer nedenini oluşturmuştur (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 4). Önceki başkanlık yönetimi tarafından kurulan “pandemi müdahale ofisi”, Covid-19 ortaya çıkmadan bir buçuk yıl önce Donald Trump yönetimi tarafından kaldırılmış, ofis bünyesinde bulunan konu hakkında uzmanlaşmış kişilerin ayrılmasıyla birlikte, patlak veren sağlık krizine karşı ülkenin mücadele gücü zayıflamıştır (Rutledge, 2020, s. 506). Aralarında önemli doktorların da bulunduğu bürokratik uzmanların hastalık hakkında yaptıkları uyarılara kulak tıkayan Trump yönetimi, hastalığa karşı “politika

yanıtları” üretmekte gecikti (Rutledge, 2020, s. 507). Çok geç alınan önlemlerin uygulanmasından sonra bile bile Donald Trump yönetimi, hastalığa ilişkin çeşitli tedbirleri “sabırsızlıkla” kaldırmaya yönelik adımlar atmıştır (Rutledge, 2020, s. 508). Bahsedilen durumun sebepleri ise ekonomik büyümenin daralması ve yaklaşan seçimler dolayısıyla oy kaybı yaşama korkusudur (Rutledge, 2020, s. 508). Neoliberal bir siyasetçi olan Trump, büyümenin önemli görüldüğü, neoliberal değer yargılarıyla hareket etmiş, neoliberal bir özne olarak bireysel tekrar seçilme çıkarlarını ön plana almıştır. Ekonomik büyüme uğruna Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarının hayatlarını önemsememiş, insanları riske atmıştır. Johns Hopkins Üniversitesi⁹⁰ verilerine göre dünyada her 100 insandan 4 tanesi Amerika Birleşik Devletleri sınırları içerisinde yaşıyor olmasına rağmen, dünyada Covid-19 pandemisi sebebiyle hayatını kaybeden her 100 kişiden 20’si Donald Trump’ın başkanlık yaptığı dönemde ABD’de gerçekleşmiştir (Parker & Stern, 2022, s. 627). Salgın ortaya çıktıktan bir sene sonraki veriler incelendiği zaman, o güne kadar Amerika Birleşik Devletleri toplam “26 milyon” hastalığa yakalanan kişi ve “450.000’e” ulaşan ölüm sayısı, salgından en kötü etkilenen ülke olmuştur (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 7).Tüm G7⁹¹ ortalamasından “%40” daha yüksek gerçekleşen ABD verileri, eğer Trump yönetimi salgını ciddiye alsaydı ve gerekli politika tedbirlerini ulusal düzeyde uygulaysaydı G7 ülkelerine yakın olacağı yapılan çalışmalarda gösterilmiştir (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 7).

3.3. Pandemi Döneminde Neo-muhafazakâr Bir Devlet Olarak Trump Amerika’sı

Komplo teorileri hakkındaki literatürde Amerika Birleşik Devletleri’nde 60’lı yıllarda muhafazakâr retoriği kullanan, komünizm korkusu üzerine hareket eden ve bu yönde söylemlerini inşa eden versiyonuna ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Linden, Panagopoulos, Azevedo, & Jost, 2021, s. 24). Komplo hakkında yapılan çalışmalarda belirli komplo türlerine inanma ile muhafazakâr ideolojiye sahip olma arasında korelasyon ölçülmüştür (Linden, Panagopoulos, Azevedo, & Jost, 2021, s. 28-43).Yapılan bir anket çalışmasına katılan her 100 Cumhuriyetçinin 70’inin başkan Trump’ın “derin devlet” görevden alınacağına inanmıştır (Linden, Panagopoulos,

⁹⁰ Johns Hopkins Üniversitesi, ilk rektörü Daniel Coit Gilman tarafından misyonu araştırma yapmak olarak belirlenen ve 1876 yılından beri faaliyetine devam eden Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunan bir üniversitedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.jhu.edu/about/>

⁹¹ G7, Group of Seven, ekonomik olarak gelişmiş 7 ülkenin kendi aralarında kurduğu bir birliktir.

Azevedo, & Jost, 2021, s. 24). Yeni Sağ ve muhafazakâr siyasetin ilgisi, eyalet ve federal düzeyde politikacıların bunları sıklıkla kullanması, sağ medya organlarının konuyu daha fazla gündeme getirmesi, komplo teorilerinin daha fazla göz önüne çıkmasını sağlamıştır.

Covid-19'un ilk ortaya çıktığı Ocak 2020 döneminde, Donald Trump katıldığı bir televizyon programında, sadece tek hastada görüldüğünü belirttiği Covid-19 ile ilgili fazla iyimser davranışlar sergilemiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün acil durum ilan etmesinden sonra bile Trump katıldığı toplantılarda hastalığı küçümsemeye ve virüs "tehdidini önemsiz gösterme" gibi tutumlar takınmaya devam etmiştir (Rutledge, 2020, s. 506). Trump, şubat ayının, 2.haftasında "Fox News"⁹² kanalında katıldığı bir programda, 3. haftasında "Twitter"⁹³ platformunda, 4.haftasında ise "basın toplantısı" sırasında, durumun kontrollerinde olduğunu çok iyi işler başardıklarına dair yanıltıcı beyanlarda bulunmuş bu tavır hastalığın öneminin kavranmaması sonucunu doğurmuştur (Rutledge, 2020, s. 506-507). Amerikan başkanı Donald Trump'ı hastalığın ciddiyeti konusunda "CIA"⁹⁴ bilgilendirme sunumlarında, kendi "ekonomi danışmanı" çeşitli yazılarında ve kabinedeki bakanı bire bir görüşmelerinde uyarmasına rağmen, Trump ilgisiz kalarak, uyarıları görmezden gelmiştir (Rutledge, 2020, s. 507). Salgının boyutunun görmezden gelinmeyecek kadar büyüdüğü noktada Donald Trump, yaptığı eylemlerle zıt bir şekilde hastalığın çok önceden "bir salgın olduğunu hissettiğine" dair bir açıklama yapmış, sonraki dönemde de başarısızlığını gizlemek için Dünya Sağlık Örgütüne "öfke" ile eleştirilerini yöneltmiştir (Rutledge, 2020, s. 508). Covid-19 önlemlerine ilişkin Amerika Birleşik Devletleri başkanı Trump, eve kapanma tedbirlerinden kaynaklanacak "intihar" ölümlerinin hastalık sebepli ölümlerden fazla olacağını iddia etmiş ancak verilere bakıldığı zaman bunun yanlış bilgi bir olduğu görülmüştür (Paz, 2020, para.5). Donald Trump hastalığa yakalanan 100 kişinin 99'unun hiçbir zarar görmediğini iddia etmiş, Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri ve Beyaz Saray'ın önemli doktoru Fauci tarafından yapılan açıklamalar yoluyla Trump'ın verdiği bu bilginin yanlışlığı ortaya çıkmıştır (Paz, 2020, para.9). Salgının ilk yılının temmuz ayında Donald Trump global çapta "en düşük ölüm oranlarının" Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğuna dair yine bir yanlış bilgi vermiş, açıklamanın yapıldığı tarihte, ABD ölüm oranlarında ilk dokuzda yer almıştır (Paz, 2020, para.11).Trump bir diğer

⁹² Fox News, Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyet gösteren bir medya kuruluşudur.

⁹³ Twitter, üyelerinin belirli karakter sayısı ile kendi yazılılarını yazabildiği mikroblog formatında bir internet sitesidir.

⁹⁴ CIA, Central Intelligence Agency, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki istihbarat servisinin adıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.cia.gov/about/>

açıklamasında maske kullanan insanların araştırmalarda “yüzde 85” kadarının hastalığa yakalandığını iddia etmiş, raporlardaki verileri yanlış yorumlayarak, bu yanlış bilgiye dayanan açıklamasını yapmıştır (Paz, 2020, para.21). Donald Trump’ın Covid-19 pandemisine karşı tutumu ilk başlarda hastalığı görmezden gelmek, bilim insanları ve uzmanların görüşlerini dinlememek olarak gerçekleşmiştir. Hastalık ilerledikten sonra ise başkalarını suçlamak ve durumun vahameti sanki yokmuş gibi açıklamalarda bulunmak, alınan önlemleri bir an önce kaldırmak, yönünde olmuştur. Trump yaklaşan seçimler dolayısıyla sadece başkanlığı tekrar kazanmak için hareket etmiş, pandemi politikalarını bu yönde şekillendirmek istemiştir.

Amerika Birleşik Devletleri’nde, düz dünyacılar, kıyamet günü tarikatlarına, 5.nesil mobil iletişim teknolojilerinin hastalık yaydığını düşünenlerden, çeşitli ünlü figürlerin bir çeşit uzaylı türü olduğuna inanlara ve aşılardan insanlara çip taktığını düşünenlere kadar bir dizi akıl dışı düşüncelere sahip topluluklar bulunmaktadır. Bu topluluklar ve ismi geçmeyen nice komple teorisi yayan gruplar, Covid-19 pandemisi döneminde de akıl dışı, bilim dışı yanlış bilgilerin üretilme ve dağıtılma merkezleri olmaya devam etmişlerdir. Covid-19 dönemi sırasında dönemin Amerikan başkanı olan Donald Trump tarafından yapılan, “dezenfektan” ürünlerin tüketilmesinin Corona virüs hastalığına iyi geleceği iddiası ve ürünün tedavi olarak ortaya atılması, bunu uygulayanların hastanelere kaldırılması sonucunu doğurmuştur (Zack, 2021, s. 7-22). Bir Amerikan başkanı olan Trump yanlış ve bilim dışı üretilen bilgilerin yayıcısı olmuştur. ABD’de medya kanallarında çıkan haberlerin de etkisiyle hastalık hakkında yayılan bir diğer yanlış bilgi, siyah Amerikalıların hastalığa karşı bağışık oldukları, hastalığın sadece “beyaz” ve “yaşlı” olanları etkilediğine dairdir (Zack, 2021, s. 153-170). Hastalık ile ilgili yanlış bilgileri ve “tedavileri” yayma yoluyla işe yaramayan sahte ürünlerini satarak ticari çıkar elde etmek isteyenler, düşük alkol oranına sahip “dezenfektanlar”, sağlığa zararlı “gargara” ürünleri, metafizik tedavileri, “sahte kitler” vb. ürünleri piyasaya sürmüşlerdir (Zack, 2021, s. 153-170). Sigaranın içinde bulunan kimyasalların, virüsün tutunmasını önlediğine dair iddialar, ticari çıkarları dolayısıyla “elektronik sigara” öneren doktorları ortaya çıkararak, Covid-19 dönemi yanlış bilgilerinin bir başka örneğini oluşturmuştur (Zack, 2021, s. 153-170).

5.nesil mobil teknolojinin frekanslarına maruz kalmanın Corona virüse neden olduğuna dair komplo teorilerini üretenler ve bunlara inananlar, hastalığın şebekelerin kurulduğu direkler yoluyla yayıldığı düşüncesiyle dünya genelinde bu telekomünikasyon direklerine saldırılar yapmışlardır (Zack, 2021, s. 153-170). Bir diğer Covid-19’a ilişkin

komplu teorisi, çok eski bir ilaç olan “hidroksiklorokininin”, Covid-19 tedavisinde de kullanılabileceğine ve Bill Gates tarafından bunun gizlendiğine dairdir (Zack, 2021, s. 153-170). Komplu teorisini ortaya atan Texas eyaletinden bir doktorun görüşleri, bu ilacın Covid-19’a ilişkin herhangi bir olumlu etkisinin olmamasına ve hastalara zararının yüksek olmasına rağmen, alt-sağın merkezi Çay Partisi organizasyonları yoluyla ve Trump’ın demeçleriyle yayılmıştır (Zack, 2021, s. 153-170). Pandeminin planlı bir “plandemi” olduğu üzerine kurgulanan akıl dışı bir diğer komplu teorisini üretenler ise aşuların “otizm” ve “kronik yorgunluk” gibi hastalıkları yaymak için üretildiğini iddia etmişlerdir (Zack, 2021, s. 153-170). Bahsedilen gruplar ayrıca, “Gates” ve “Dr.Fauci” gibi isimlerin hastalığın yayılmasından çıkarı olduğuna ve maske takmanın virüsleri aktive ettiğine dair bir dizi başka komplu teorisi üretmiştir (Zack, 2021, s. 153-170). Covid-19 döneminde Trump lehine yayın yapan bazı medya kuruluşları, bahsedilen komplu teorilerinin üreticilerine kanallarında yer verme planı yapmış ancak tepkiler sebebiyle rafa kaldırmıştır (Zack, 2021, s. 153-170).

3.3.1. Amerika’da Sağlık Sistemi

Kendi klasmanında bulunan ülkeler ile Amerika Birleşik Devletleri’nin sağlık sistemi kıyaslandığında, yapılan harcamalar yaklaşık %100 oranında daha fazla olmasına rağmen “50 milyonu” aşan sigortası bulunmayan vatandaş ile sayısı milyonları geçen “yetersiz sigortaya” sahip birey kayıtlara geçmiş, ülke “yaşam süresi”, “bebek ölüm oranı”, “ortalama yaşam” gibi parametrelerde ise en gerilerde yer almıştır (Gottschalk, 2014, s. 119). Bu durumun oluşmasında, sağlık süreçlerinin piyasalaşmasının, ulusal sağlık sisteminin bulunmamasının etkileri vardır. Ayrıca sağlık sigortalarının, özel sektör çözümleri üzerine kurulu ve yüksek fiyatlı, olmasının etkileri bulunur. Neoliberal dönüşümlerle birlikte artan gelir eşitsizliği ve alt gelir grubunun milli gelirden aldığı payın düşmesi, pahalı sağlık sigortalarına ve hizmetlerine erişimi bulunmayan çok sayıda insan olması sonucunu doğurmuştur. Barack Obama başkanlığı döneminde Obamacare⁹⁵ ismiyle anılan, sigortasız kişi sayısı ile primlerin azaltılmasını ve alt gelir düzeyinde olanlar için, Medicaid’in⁹⁶ genişlemesini de içeren bir reform yasalaşmış ancak Donald Trump başkanlığı döneminde bu sistem kaldırılmak istenmiştir.

⁹⁵ *Obamacare*, Barack Obama Başkanlığında yasalaşan The Patient Protection and Affordable Care Act düzenlemesinin diğer adıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.hhs.gov/healthcare/about-the-aca/index.html>

⁹⁶ Medicaid, ABD’de düşük gelirli insanlar için sağlık sigortası sunmayı amaçlayan programdır. Ayrıca, Medicaid kapsamında olmayan ancak çocukları için sigorta yapamayanlar için eyaletlere fon aktarımı

Çalışmanın bu bölümünde Donald Trump başkan seçilmeden önceki dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nin sağlık sistemi, birinci alt bölümün konusunu oluşturacaktır. Trump'ın başkanlığı dönemi ikinci alt başlığın içeriğini oluşturacaktır. Son alt başlık Joe Biden yönetiminin sağlık politikasına yönelik değişikliklerini konu alacaktır.

3.3.1.1. Trump Öncesi

Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk kez 1965 yılında uygulanmaya başlanan ve sağlık kuruluşlarında 65 yaş üstü vatandaşların masraflarını karşılamayı amaçlayan "Medicare"⁹⁷ adlı program, maliyeti vergi verenler ile program kapsamındaki vatandaşların ödedikleri ücretler yoluyla karşılanan bir model olmuştur (Gottschalk, 2014, s. 122). Yaş koşulunu sağlayan her vatandaşın ekonomik durum, sağlık riski, göz önüne alınmadan, "geniş bir kitlenin" faydalandığı bir çözüm olmuştur (Gottschalk, 2014, s. 122). Ancak bu programın kanunlaşması bile, yapılan eleştiriler ve karşıt olanların etkisiyle, uzun sürmüştür (Gottschalk, 2014, s. 122). Medicare "elli yılı" aşan bir süredir 65 yaş üstü ABD'liler için güvence sağlamış, "1972" yılında yapılan düzenlemeyle, daimî engelliler ile, ileri derece "böbrek hastalığı" bulunan vatandaşları kapsamaya başlamıştır (Oberlander, 2015, s. 119). Yine 1965 yılında "Medicaid" adını taşıyan belirli yoksulluk koşulunu sağlayanlar için bir program çıkarılmış ancak "Medicare" gibi hedeflediği kitlenin tümünü kapsamaması ve daha düşük bir kalitede hizmet vadeden yüksek maliyetli "kamu hizmeti" olması, nedeniyle eleştirilmiştir (Gottschalk, 2014, s. 122). İki sağlık programının daha kapsamlı düzenlemelere, genel sağlık sigortasına gideceğine dair inanç, Ronald Reagan'ın başkan seçilmesi ve neoliberal sağlık politikalarıyla ortadan kalkmıştır (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 19). Bu dönemde "Medicaid"ın özel sigorta şirketlerine "taşeron" şeklinde verilmesi, hastanelerin fiyatlarına dair "federal kısıtlamaların" kaldırılması gibi düzenlemeler, ciddi "maliyet artışına" sebep olmuştur (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 19). Reagan yönetiminin neoliberal politikaları, sağlık alanındaki bu iki sigorta çözümünün piyasalaşması, kamu desteklerinin kaldırılması olarak gerçekleşmiştir.

yoluyla, çocuklar için sigorta sağlanmasını kapsar. Son olarak Medicaid için yoksulluk sınırına yakın olan bireylerin sigorta çözümlerine erişmesi için eyaletlere kaynak aktarımı yapar. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.medicaid.gov/about-us/index.html>

⁹⁷ Medicare, ABD'de 65 yaş üstü insanları, belirli engelli geç kişileri ve ileri derece böbrek hastalarını kapsama alan federal sağlık sigortasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.medicare.gov/what-medicare-covers/your-medicare-coverage-choices/whats-medicare>

Amerika Birleşik Devletleri'nde neoliberal hegemonyanın nüfuzunun her alana yayılmasının ardından, geneli kapsayan sağlık sigortası savunucuları dahi, son dönemde taleplerinde bulunurken piyasacı rekabet ilkelerine, “tüketicinin tercih hakkına” dair bir vurguyla bu isteklerini dile getirmişlerdir (Gottschalk, 2014, s. 119). Geçtiğimiz yarım asırlık dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde sağlık ile ilgili problemlerin birikimi artmış, çözüm önerileri ise “kâr amacı gütmeyen” rekabet halinde bir “sigorta şirketi yaratmak” çerçevesinde ilerleyip “sığ” bir çerçevede kalmıştır (Gottschalk, 2014, s. 120). Yakın zamanda yapılmak istenen reformlar, özel sigorta çözümleriyle rekabet edecek ve bu yolla fiyat düşüşü sağlayacak kamusal bir sigorta çözümü üzerine olmuştur (Gottschalk, 2014, s. 121). Güvencesi olmayan çalışanların işverenlerine yönelik sigorta yaptırma zorunluluğu, alt gelir grubundakiler için “destek ödemeleri” ve “kamusal bir rakip” üretilerek piyasacı bir çözümlerle uygun fiyat sağlanması, reformun amaçları arasında yer almıştır (Gottschalk, 2014, s. 121). Ancak bu yaklaşıma dair bulunan problemler birden fazla başlıkta toplanmıştır. Çalışanların çalıştıkları yerlerden alacakları sigortalara mecbur olmaları, işverenlerin kamu tarafından sunulan sigortalara yöneleceklerinin belirsizliği, Amerika Birleşik Devletleri'nde tarihsel bağlamda “kamu sektörüne” karşı bulunan “ideolojik düşmanlığın” fiyat avantajına rağmen yüksekliği şeklinde sıralanmıştır (Gottschalk, 2014, s. 123). İşveren büyük şirketlerin bazılarının “tıbbi cihaz” ve ilaçların üreticisi olması, bu ürünlerden elde ettikleri yüksek karların azalmasını istememeleri, 90'lı yıllarda Bill Clinton'un başkanlık yönetimi sırasında çıkarılmak istenen “Sağlıkta Güvenlik Yasasının”⁹⁸ desteğini kaybetmesi sonucunu üretti (Gottschalk, 2014, s. 123).

Amerika Birleşik Devletleri sağlık sisteminde yapılacak reforma dair bir diğer yaklaşım ile “merkezi sistem” oluşturulması, özel sektörün yürütmekte olduğu sigorta faaliyetlerinin lağvedilerek “devlet eliyle yürütülen” bir politika seti getirilmesi amaçlanmıştır (Gottschalk, 2014, s. 125). “Tıbbi harcamaların” merkezi bütçeden karşılanması, ülkede bulunan her vatandaşa “temel bir sağlık hizmeti” çözümünün sunulması ve sektör çalışanlarının faaliyetlerini “merkezi bütçe” yoluyla “yürütmesini” içeren bir dizi dönüşüm hedeflenmiştir (Gottschalk, 2014, s. 125). Gün geçtikçe federal ve yerel düzeyde işçi örgütlenmeleri daha fazla oranda “merkezi” reforma desteklerini

⁹⁸ *The Health Security Act*, özel sektör çözümleriyle rekabet edecek bir kamu sigortası oluşturarak sağlık masraflarını düşürmeyi amaçlayan sağlık reformudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://clinton.presidentiallibraries.us/health-reform-initiative>

belirtmiş, 90'lı yıllarda “Kongre Bütçe İdaresi”⁹⁹ kendisine gelen taslaklarından, en geniş kapsamlısının ve düşük maliyetlisinin “merkezi sistem” olacağını belirtmiştir (Gottschalk, 2014, s. 126). Barack Obama “siyasi kariyerinin” başlangıcında bu sistemin destekleyicisi olmuş, sonraki dönemlerde söylem değiştirerek mevcudun “temel alındığı” bir reform önermiştir (Gottschalk, 2014, s. 126). Obamacare mevcut sistemin temel alındığı bir düzenleme olarak, merkezi bir sağlık sistemi kurmayı amaçlamamıştır.

Barack Obama'nın başkanlığı döneminde, Obamacare olarak da anılan, Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası¹⁰⁰ adını taşıyan sağlık reformu yasalaşarak 2010 yılının 23 Mart gününde yürürlüğe girmiştir. Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası sigortasız yurttaşları sigortalı yaparak güvenceli olanların sayısını artırmayı amaçlamıştır. Yasa sağlık bakım maliyetlerinin azaltılmasını aynı zamanda sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltmesini amaç olarak belirlemiştir. Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası sigorta şirketleri tarafından belirlenen çeşitli riskleri bulunduğu düşünülen yurttaşların, hizmet kapsamı dışına alınmaması için yasaklayıcı hüküm koymuştur (Holl, Niederdeppe, & Schuldt, 2018, s. 1). Yasa ayrıca “tam zamanlı” çalışanların sigortalanması koşullarını sağlamayan işverenlere yönelik “ağır para cezalarını” öngören yapıdadır (Holl, Niederdeppe, & Schuldt, 2018, s. 1). Yapılan reform bahsedilen özellikleri yönüyle merkezi bir sağlık sistemi getirmeyi amaçlayan bir düzenleme değildir. Yasa, sigorta şirketlerinin sağlık riski yüksek vatandaşlara hizmet sunmayı reddetmesinin yasaklanması ve işverenlerin yaptığı, çalışan sigortalarının eksiksiz olmasının sağlanması yoluyla sigortasızlık oranını düşürmeyi amaçlamıştır. Yasa ile ayrıca “sigorta kapsamındaki” senelik maddi üst sınırlar “kaldırılmış”, “kanser” ve diğer “ölümcül hastalıklar” gibi yüksek maliyetli tedavisi bulunanlar için olumlu bir durum oluşturmuştur (Rak & Coffin, 2013, s. 318). Buna ek olarak hali hazırda bulunan “Medicaid” çözümünün kapsamı, 65 yaş altı olan ve federal düzeyde “yoksulluk sınırının %133'üne kadar geliri” bulunan kişilere genişletildi (Rak & Coffin, 2013, s. 318). Yasanın kapsama aldığı diğer konular, “25 yaş” ve “üniversite öğrencisi” olma şartı koyulan “bağımlı sigortanın” kapsamını “26 yaş” ve eğitim şartsız şekilde genişletmesidir (Rak & Coffin, 2013, s. 317). Yasa ile eyaletlere, işverenlerin çalışanlarına sigorta çözümlerini sunabilmelerini için, düzenlenmiş ve standardize edilmiş mekanizmalar,

⁹⁹ *Congressional Budget Office*, Amerika Birleşik Devletleri'nde bütçe ile ilgili analizler yapan ve raporlar sunan ofistir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.cbo.gov/about/overview>

¹⁰⁰ *The Patient Protection and Affordable Care Act*, Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.hhs.gov/healthcare/about-the-aca/index.html>

“borsalar” kurma yükümlülüğü verilmiştir (Rak & Coffin, 2013, s. 317). Borsalar yoluyla uygun fiyatlı sigortalara erişilmesi sağlanarak sigortasızlık oranının düşürülmesi amaçlanmıştır. Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası tarafından amaçlanan “sigortasız” olanların sayısının azaltılmasına dair perspektifin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin 2014 yılında yapılan ilk çalışmada, “sigortasızlık oranının” %18’den %12’ye” indiği ölçülmüştür (Chen, Vargas-Bustamante, Mortensen, & Ortega, 2016, s. 140). Sigortalılık oranında artışın yanı sıra, “birinci basamak” sağlık hizmetleri ile “ilaçlara” ulaşım konusunda gelişmeler sağlanmıştır (Chen, Vargas-Bustamante, Mortensen, & Ortega, 2016, s. 140). Yasa ile sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan “ırksal” ve “etnik” temelli adaletsizliklerin düzeltilmesi bağlamında olumlu bir ilerleme sağlandığı bulgulara yansımıştır (Chen, Vargas-Bustamante, Mortensen, & Ortega, 2016, s. 140).

3.3.1.2. Trump Dönemi

Donald Trump 2016 yılındaki seçim kampanyası döneminde Obamacare olarak anılan Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’nı eleştirmiştir. Başkanlık döneminde de söz konusu yasayı yürürlükten kaldırmak için adımlar atmıştır. Ayrıca Donald Trump’ın gelir dağılımının üst grubuna ve “şirketlere” yönelik yapmış olduğu vergi indirimlerinin federal bütçe üzerinde yarattığı azalma etkisi, “gıda sübvansiyonlarına” ve “sağlık hizmetlerine” ayrılan kaynak ile telafi edilmek istemiştir (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 20). Trump, politika setlerinin “sağlığı tehdit” eden yapısına destek sağlamak için alternatif sağ besleyen beyaz milliyetçi söylemleri kullanmıştır (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 20). Trump, Obamacare sağlık reformuna yönelik saldırılarını, yasayı kaldırma ölçüsünde gerçekleştirilememiş olsa da sigortalı birey sayısını milyon düzeyinde azaltmış, yasanın “kapsamını zayıflatmış, sağlık programlarının özelleştirilmesini hızlandırmıştır (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 20). Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’na karşıt, “Amerikan Sağlık Hizmetleri Yasası”¹⁰¹ adını taşıyan bir yasa tasarısı Cumhuriyetçiler tarafından 2017 yılının mayıs ayında Kongrenin alt kanadından geçirilmiş ancak senatodan dönmüştür (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 20). Bahsedilen yasa tasarısı, “Medicare” kapsamındaki “harcamaların azaltılmasını” ve alt gelir grubunda bulunan vatandaşların özel sektör tarafından sunulan sigortalara erişmesi için yapılan “sübvansiyonların” ortadan

¹⁰¹ *American Health Care Act*, Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.rpc.senate.gov/policy-papers/the-american-health-care-act-of-2017>

kaldırılması, gibi düzenlemeleri içeriyordu (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 20). Eğer senatodan dönmeseydi 2017-2027 yılları arasında Amerikan Sağlık Hizmetleri Yasası, Medicaid programından faydalanan kişi sayısını “15 milyon kişi azaltacaktı” (Gusmano, Sparer, & Brown, 2021, s. 2). ASHY ile Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’nın getirdiği düzenlemeler kapsamındaki çözümlerden faydalanan “7 milyon kişi” güvencelerini kaybedeceklerdi (Gusmano, Sparer, & Brown, 2021, s. 2). Donald Trump başkanlık yönetimi ve Cumhuriyetçiler, Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’nın karşıt reformunda aldıkları yenilgi sonrası, söz konusu yasanın kapsamını daraltmayı, uygulanamaz hale getirmeyi, zamanla “zayıflatmayı” hedefleyen “küçük yasama” düzenlemelerine başvurmuştur (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 21). Donald Trump, Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası kapsamında olan sigortalar için başvuru sürelerini “kısaltmış”, vatandaşların kolay kayıt yaptırması için destek veren kuruluşlara yapılan yardımları kısmış, şirketlere yüklenen bireyleri sağlık risklerine göre değerlendirmeden kayıt yapma zorunluluğuna karşı “yasal boşlukları” büyütüştür (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 21). Yasa kapsamında bulunan “sigortasız olmaya” yönelik yaptırımlar kaldırılmış, eyalet yönetimlerine, “Medicaid” kapsamında olan bireylere “80 saat çalışma” veya “aktif iş arama” gibi şartlar koyulması yönündeki düzenlemeleri uygulanması istenmiştir (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 21). Uygulayan eyaletlerin düzenlemeleri, yargıdan dönmüş olmasına rağmen Medicaid hak sahiplerine ciddi problemler yaşatmıştır (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 21). Trump yönetiminde 2017-2020 yılları arasında “Medicaid” kapsamındaki “2,3 milyon” birey ile yasanın düzenlemeleri sayesinde sigorta kapsamında bulunan “726 bin” çocuk sigortasız kalmıştır (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 21).

Cumhuriyetçiler ve Trump, Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’nı tamamen ortadan kaldırmaya yönelik son çabası, 2018 yılının 2. ayında “Teksas Eyaletinin” başını çektiği “20 eyalet” tarafından açılan dava olmuştur (Gusmano, Sparer, & Brown, 2021, s. 3-4). Davanın içeriği 2012 yılındaki Yüksek Mahkeme kararı dolayısıyla yasanın tümüyle geçersiz sayılmasına yöneliktir (Gusmano, Sparer, & Brown, 2021, s. 3-4). 2020 Amerika Birleşik Devletleri seçimleri sonrasında kalan davaya ilişkin karar, 2021 yılında Amerikan Yüksek Mahkemesi¹⁰² tarafından sonuca bağlanmıştır.

¹⁰² Supreme Court of the United States, “Hukuk altında eşit adalet” kavramını temel alan Amerika Birleşik Devletleri’ndeki en yüksek mahkemedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.supremecourt.gov/about/about.aspx>

Sonuç olarak “7’ye karşı 2 oy ile”, yasalaştığı günden beri “üçüncü kez” kaldırılma riskinden sağ salim olarak çıkmıştır (Liptak, 2021, para.1).

3.3.1.3. Trump Sonrası

2020 yılının kasım ayının 3. Günü yapılan seçimlerde Donald Trump’ın aldığı yenilgi sonucuyla, Joe Biden Amerika Birleşik Devletleri’nin 46. Başkanı seçilmiştir. Biden yönetimi 20 Ocak 2021 tarihinde göreve başlamıştır.

Joe Biden sağlık alanında atadığı ya da namzet ettiği isimler, Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’nın tarafını tutan ve yasanın önemini belirten kişiler ile Trump döneminde yapılan politikalara karşıt görüş belirten uzmanlardan oluşmaktaydı (Shepherd, 2022, s. 166-167). Seçilmeden önce de Joe Biden’ın, Obamacare yasasının daha iyileştireceğine yönelik vaatleri, sağlık sistemine ulaşımı herkese kolaylaştırmayı içeren konuşmaları, “sağlıkta eşitlik” ve “erişime odaklanılmasına” yönelik bir yaklaşımı olmuştur (Alam, 2021, s. 28). Biden yönetiminin politika seti sigortalılığın artırılması, özel sektöre rakip bir “kamu” sigorta çözümünün oluşturulması gibi unsurları içermiştir (Alam, 2021, s. 28). Ayrıca Joe Biden seçim kampanyası sürecinde Madicare için hak kazanma şartı olan yaşı, 65’ten “60’a indirmeyi”, sigorta primleri için yapılan federal “yardımlarını arttırmayı” vaat etmiştir (Levitt, 2020, s. 1384).Ekonominin kötüleştiği “kriz” dönemlerinde Medicaid çözümü için yerel hükümetlere artan oranlarda “federal fonlama” gibi düzenlemeler yapacağını belirtmiştir (Levitt, 2020, s. 1384). Biden, yükselen ilaç maliyetleriyle ilgili, ekonomik bağlamda gelişmiş diğer ülkelerdeki fiyatları tavan olarak belirleyeceğini, bireylere yönelik “ilaç ithali” yapma engelinin kaldırılmasını sağlayacağını, ilaç şirketlerinin “reklam harcamaları” dolayısıyla faydalandıkları “vergi indirimleri” gibi imtiyazları sona erdireceğini belirtirken bu yönde politikaları uygulamayı planladığını belirtmiştir (Levitt, 2020, s. 1385). Biden “üreme sağlığı” konusunda, 1973 yılında Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından sonuca bağlanan kürtaj hakkıyla ilgili “Roe v. Wade” davasının çıktılarının korunmasını isteyen ve kararı destekleyen “yargıçları” yüksek mahkemeye “aday göstereceğini” belirtmiştir (Levitt, 2020, s. 1385).Biden yönetimi “aile planlaması finansmanı”, “doğum kontrolü kapsamı” gibi alanlarda bir önceki yönetimin karşıt politikalarını düzeltereğini söylemiştir (Levitt, 2020, s. 1385).

Göreve gelmesinden sonra ise Joe Biden, bir önceki başkanın, Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’nın “yürürlükten kaldırılması” yönünde “talep” bildiren kararlarını ve yasanın sunduğu çözümlere “kaydolma süresini” oldukça azaltan “iki” adet

“yürütme emrini” kaldırmıştır (Alam, 2021, s. 31). Joe Biden başkanlık yönetiminin, yürütme emirleri dışında, yasa düzeyinde ilk düzenlemesi “Amerikan Kurtarma Planı Yasası”¹⁰³, kapsam olarak Hasta Koruma ve Ödenebilir Bakım Yasası’nın getirdiği sigorta çözümleri için kurulan borsaların düzenlemesini ve iyileştirilmesini içerir (Alam, 2021, s. 32). Yasa ile sigorta borsalarında satılan çözümlere “bireylerin gelirlerinin yüzde %8,5’ni” geçmeyecek şekilde bir sınırlandırma getirilmiş, ilk başta sayısı yüzbinleri bulan insanın bu düzenlemeden yararlandığı ve sigortaya erişimde eşitsizliğin azaldığı ortaya çıkmıştır (Alam, 2021, s. 32).

3.3.2. Alt-Sağ’ın Pandemi Dönemindeki Etkisi

Covid-19 pandemisi döneminde Amerika Birleşik Devletleri’nde, popülist komplo teorisi üreticisi alt-sağ grupları “uzmanlık” ve “kurumlara” karşı ön yargı ve “şüphencilik” yayılmasında etkili olmuştur (Hawkins & Chinn, 2023, s. 1). Alt-Sağ’ın komplo teorisi üreticisi veya yayıcısı kişi ya da gruplar maddi çıkar, sosyal medya popülaritesi için Covid-19 döneminde “dezenformasyon” yaymış, Trump yönetiminin geç ve yetersiz pandemi “tepkisi” durumu beslemiştir (Wilson J. , 2020, para.1). Alt-sağ grupları Covid-19 pandemisinde ayrıca “ideolojik” bağlamda “hedeflerini ilerletmek”, “halk sağlığı” için yapılan mücadeleleri “baltalamak” ve zayıflatmak amacıyla hareket etmiştir (Ariza, 2020, para.1). Alt-sağ Covid-19 döneminde sosyal medya platformlarını, mesajlaşma uygulamalarını “insanları birbirine düşürmek”, “topluluk bütünlüğünü baltalamak” amacıyla da kullanmıştır (Cogley, 2020, para.8). Alt-Sağ tarafından Covid-19 pandemisinin ilk yılında yayınlan komplo örnekleri “*Amerikan ulusunu ve bireysel bedenlerini Covid-19’u çevreleyen küresel bir yalana karşı savunmaları gerekliliği*” ve hastalığın “komünist bir tek dünya hükümeti” kurmak için üretildiğidir (Sturm & Albrecht, 2021, s. 124). Amerika Birleşik Devletleri’nde Covid-19 pandemisine kadar ufak tefek istisnalar dışında komplo teorileri, “jeopolitik”, “terör”, “savaş” ve “iklim değişikliği” konularına ilişkin olmuş, salgın döneminde ise alt-sağın aktif sosyal medya kullanımı, hastalığın dünyanın her yerine yayılmasıyla birlikte hastalıkla ilgili “bulaşıcı komploculuk” aktifleşmiştir (Sturm & Albrecht, 2021, s. 124). Alt-sağ pandemide komplolarını yaymak için kullandığı “kıyamet anlatıları” ve “İncil” referanslarının amacı, “takipçilerin daha yakına çekilmesini” ve “liderlerin takipçilerini yönlendirmesini”

¹⁰³ American Rescue Plan Act, kısa zamanlı olarak Covid-19 pandemisiyle mücadele etmek ve hastalığın olumsuz etkilerin azaltılmak hükümlerini içeren yasadır. Uzun zamanlı olarak ise eşitsizliklerin düzeltilmesini orta sınıfların durumlarının iyileştirilmesini amaçlayan yasadır (The White House, 2021c).

sağlamak için “korku” duygusunu kullanmaktır (Wilson J. , 2020, para.3). Covid-19 pandemisini döneminde “virüsün kökenleri”, ortaya çıkış “nedenleri” hakkında üretilen komplo teorileri alt-sağın alanını genişletmek ve maddi çıkar üretmek için kullanılmıştır (Wilson J. , 2020, para.14).

Konu hakkında yapılan araştırmalarda Amerika Birleşik Devletleri’nde Covid-19 yıllarında maruz kaldıkları komplo ve yanlış bilgilerin etkisiyle bilimsel uzmanlığa ve “halk sağlığı önerilerine” kulak tıkamalarına sebep olmuştur (Hawkins & Chinn, 2023, s. 2).Alt-sağ “bilim elitlerine” karşıtlığı, komplolarla “siyasal” ve “sosyal” bağlamda kendine alan açması durumu beslemiştir (Hawkins & Chinn, 2023, s. 2-3).

3.3.3. Kesişimsellik Bağlamında Trump Döneminde Pandemi Politikaları

Donald Trump’ın adaylık sürecinden itibaren başlayan, pandemi dönemi de dahil olmak üzere başkanlık yönetiminde devam eden, ırksal düşmanlığı körükleyen, cinsiyet ayırımı yapan retoriği, polis de dahil olmak üzere farklı şiddet unsurlarının yükselişini sağlamıştır (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 1-2). Trump yönetimi ayrıca servetin çoğunluğunu elinde bulunanlar için vergi imtiyazları sağlamış, bu yüzünden bütçede yaşanan kayıpları, beslenme ürünleri üzerinde bulunan desteklerin ve sağlık politikalarına ayrılan kaynakların düşürülmesi yoluyla telafi etmeyi amaçlamıştır (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 3). Trump önemli federal kurumlara ve yargıya kadınların hak ve kazanımlarına karşıt olan isimleri atayarak, “doğum kontrolü” ve “kürtaja” yönelik kısıtlayıcı başkanlık düzenlemelerini hayata geçirmiştir (Woolhandler, ve diğerleri, 2021, s. 4). Trump yönetiminin bu politikaları kadınların ve annelerin aleyhine yapılmış düzenlemelerdir. Farklıları dolayısıyla çoklu kesişimlerin ortasında bulunanların, Trump tarafından kullanılan ırkçı retoriğin şiddeti yükseltmesiyle, ırk kategorileri üzerinden yükleri artmıştır. Trump’ın cinsiyetçi retoriği ve cinsiyet ayırımı politikaları yüzünden ise cinsiyet kategorileri üzerinden, kesişimlerin ortasında bulunanların, yükleri artmıştır. Trump yönetiminin zenginlere yönelik vergi imtiyazı politikalarından kaynaklanan kesintilerinin büyüttüğü ekonomik eşitsizlikler yüzünden ise kesişimsellikten etkilenenlerin, sınıf kategorileri üzerinden hali hazırda gördükleri zararları büyümüştür. Irk, cinsiyet ve sınıf olmak üzere üç koldan artan baskılar kesişim noktasında bulunan insanların pandemiyle mücadele etme gücünü zayıflatmıştır.

Pandeminin ilk üç aylık süresince Donald Trump başkanlık yönetiminin mücadeleyi eyalet düzeyine bırakması ve kapsayıcı federal bir hastalıkla mücadele planı ortaya koymada isteksiz olması, merkezden yönetilmeyen politikalar dolayısıyla çok

etkilenen grupların belirlenerek buldukları eyaletlere tıbbi kaynağın aktarılmasını engellemiştir (Collins S. , 2020, para.9). Trump'ın bu politikaları kesişimsel yükleri sebebiyle Covid-19 pandemisinden daha fazla etkilenen gruplara dair federal bir politika geliştirilmesine engel olmuştur. Kesişimsel yükleri fazla olanların yaşadığı eyaletler kendi kısıtlı kaynaklarıyla süreci yönetmek zorunda kalmıştır. Trump yönetimi, federal olarak önleyici ve tedavi amaçlı tıbbi kaynak aktarımı yapmamıştır. Aktarımın yapılmaması kesişimsel yükleri dolayısıyla hastalıktan fazla etkilenenlerin olduğu eyaletlerde, önleyici ekipman ve politika eksikliği sebebiyle vaka artışına yol açmıştır. Tedavi ve tıbbi araç yetersizliği ise ölümlerin artmasına sebep olmuştur. Trump başkanlık yönetimi pandemi döneminin başlarında kendi çalışanlarına dahi tıbbi malzeme sağlamamıştır. 2020 yılının nisan ayının ilk gününde çekilen bir fotoğrafta bir erkek bir kadın, iki siyah Amerikalı çalışanın, başkanın açıklama yaptığı yeri temizlerken hastalığa karşı gerekli ekipmana sahip olmadığı görülmüştür (Collins S. , 2020, para.13). Başkanlık ofisi çalışanlarına federal ekipman sağlansaydı durum bu kadar ağır gerçekleşmezdi. Ayrıca özel sektörde kesişimsel yükleri dolayısıyla risk grubunda bulunan çalışanlara yönelik, gerekli düzenlemeleri gerçekleştirilmediği için astım hastalığıyla ilişkilendirilmiştir (Collins S. , 2020, para.19). Kesişimsel olarak yük altındakiler zaten yüksek oranda tansiyon, kanser gibi hastalıklarla yüzleşirken, üzerine astım ve artan çevresel toksin maruziyetinin bağışıklık sistemine olumsuz etkisi, eklenmiştir. Bahsedilen durum Covid-19 rakamları üzerinde negatif etkide bulunmuştur. Olumsuz etki Trump yönetiminin çevre politikalarının sonucudur. Trump'ın pandemiye yönelik politikaları, kesişimsellik dolayısıyla yaşanan sağlık adaletsizliklerini daha da arttırmış ve direk ölümlere yansıyan sonuçlar üretmiştir.

3.3.4. Biden Döneminde Pandemiye Yönelik Politikalar: Ne Değişti?

Kasım 2020 seçimlerini Joe Biden kazandıktan sonra Covid-19 ölümlerinin zirve yaptığı Ocak 2021'de ABD başkanı olarak göreve başlamıştır. Göreve başladıktan sonra Biden başkanlık yönetimi “bilime bağlılık” ile ilgili bir yazı yayınlamış, politikalarını “bilimsel bütünlük ve kanıt” doğrultusunda şekillendirmeyi amaçlamıştır (Haffajee & Sommers, 2021, s. 1). Biden başkanlık yönetimi, farklı bilimsel branşlardan uzmanların,

yürütme organının ofislerinde yer almasını sağlamış, “bakanlığın çabalarına rehberlik” etmek üzere bu uzmanları görevlendirmiştir (Haffajee & Sommers, 2021, s. 1). Uzmanlardan oluşan ofisler öncelikle hastalığın etkilerinin düzeltilmesini, “sağlık sigortasının” genişletilmesini, tarihsel olarak gelen sağlık eşitsizliklerin düzeltilmesini gündemlerine almıştır (Haffajee & Sommers, 2021, s. 1). Biden hükümetinin, bilimsel politikadan, bürokratik süreçlerde uzmanlıktan ve uzmanlığa dayalı rehberlikten beslenen yönetim anlayışı, Trump’ın yarattığı tahribatın düzeltilmesini içermiştir. Biden başkanlığındaki yürütme organının içinde bulunan ofis ve departmanlar salgın müdahalesinde ve sağlık politikalarının planlanıp uygulanmasında “merkezi” bir yönetim anlayışı geliştirmiştir (Haffajee & Sommers, 2021, s. 1). Aşı politikaları dahil “ulusal” düzeyde gerçekleşen programların, “aşı tereddütü” gibi sorunların azaltılmasına, beyaz Amerikalılar dışındaki gruplara yönelik sağlık alanında yaşanan eşitsizliklerin düzeltilmesine dair “ihtiyacın vurgulanmasına” olumlu etkileri olmuştur (Haffajee & Sommers, 2021, s. 1). Ocak 2021’de göreve başlayan Biden başkanlık yönetimi 2 ay sonra toplam “1,9 trilyon dolar” değerinde bir yasa paketini imzalamıştır (Japinga, Bartz, Saunders, & McClellan, 2022, s. 477). Yasanın hedefi yakın zamanda Covid-19 pandemisinin etkilerini azaltmak, uzun vadeli olarak ise “sağlık politikalarını” iyileştirmektir (Japinga, Bartz, Saunders, & McClellan, 2022, s. 477). Yasa ile Obamacare adıyla bilinen ve Trump tarafından hükümleri zayıflatılan yasal düzenlemelerin kapsamı genişletilmiş, Covid-19 hastalığıyla mücadele için “350 milyar dolar” değerinde kaynağın eyalet yönetimlerine aktarılmasına dair çerçeve çizilmiştir (Japinga, Bartz, Saunders, & McClellan, 2022, s. 477). Biden yönetimi, merkezi planlamayla pandemiden daha çok etkilenen gruplara karşı politika geliştirmeyi amaçlamıştır. Biden dönemi, merkezi olarak aşılama programlarının üretilmesi, eyaletlere merkezi bütçeden kaynak ayrılması, kişisel yükleri dolayısıyla pandemiden çok etkilenenlerin zararlarının azaltılması, konularında Trump yönetiminden ayrılmıştır. Ayrıca Amerikan Kurtarma Planı Yasası, hanelerde yaşayan bireyler başına doğrudan “1400 dolarlık çek” verilmesini, “beslenme” ve “barınma” desteklerinin sağlanmasını, çocuğu olanlar için erişilebilir “çocuk bakımı” sunulmasını, çalışan kesimlerin durumlarının düzeltilmesi amacıyla saat başı ödenen minimum ücretin “15 dolara” yükseltilmesini, içermiştir (The White House, 2021a, para.7). Biden yönetiminin yasal düzenlemeleri, Trump döneminde neoliberal perspektif çerçevesinde kaldırılan yardım politikalarının düzeltilmesini içermiştir. Yapılan direk yardımlar yoluyla, kişisel yükleri olup salgından çok etkilenenlerin, durumlarının iyileştirilmesi amaçlanmıştır.

Amerikan Kurtarma Planının açıklandığı yürütme organının internet sitesindeki belgede asgari ücret artışıyla ilgili olarak, pandemi süreci içerisinde “beyaz olmayan” çalışan sınıfın yaptığı fedakarlıklara vurgu yapılmış ve karşılığının verilmesiyle ilgili başkandan alıntıya yer verilmiştir (The White House, 2021a, Raise the minimum wage to \$15 per hour bölümü). Orta sınıfa verilen önem neoliberalizmden bir dönüş, kesişimsellik bağlamında sınıf kategorileri üzerinden baskının ve pandeminin ekonomik etkilerinin azaltılmasını içerir.

Biden yönetimi pandeminin atlatılması için, Trump hükümetinin neoliberal bakış açısından farklılaşan, merkezi olarak planlanan, çok etkilenen kesimlere yönelik direkt yardım eden, sağlık, ekonomi ve diğer alandaki eşitsizliklerin giderilmesi yönünde çalışma yapan, politikalar geliştirmiştir. Kapsayıcı aşılama ve tıbbi malzemeler için kaynak aktarımı ölümleri engellemiştir. Şekil 13’te ölüm sayılarının kaynağını oluşturan verilere göre Trump döneminde vakaların zirve yaptığı haftada her yüz bin kişiden 1366’sı ölürken, Biden yönetiminde vakaların zirve yaptığı haftada 254 olarak gerçekleşmiştir (Centers for Disease Control and Prevention, 2022).

Biden başkanlık yönetimi, Donald Trump döneminde kaldırılan çevre politikalarının tekrar yürürlüğe koyulması ve iyileştirmesi için adımlar atmış, ilk bağlamda Paris İklim Anlaşmasına¹⁰⁴ yeniden taraf olmuştur (The White House, 2021b, para.1). Yönetim karbon emisyonlarının, sera gazı salınımlarının azaltılmasını, hava ve çevre kirliliğinin önlenmesini, yenilebilir enerji yatırımlarına dayalı sürdürülebilir büyümenin ön plana alınmasını önceleyen politikaların gerçekleştirmesini hedef olarak belirlemiştir (The White House, 2021b, para.3). Politika değişiklikleri, yoksul mahallelerde hava kirliliğinin düşürülmesi, solunum rahatsızlıklarının azaltılması yönünden önemlidir. Sürdürülebilir büyümeyi ve çevrenin korunmasını hedeflemesi yönünden doğayı sömüren neoliberal politikadan bir dönüştür.

¹⁰⁴ Paris İklim Anlaşması, 2015 yılında 196 ülke tarafından imzalanan 2016 yılında yürürlüğe giren, sera gazı emisyonlarını sınırlandırarak gezegenin ısınmasını 1.5 derece santigrat ile sınırlamayı amaçlayan bir uluslararası anlaşmadır (United Nations, n.d.).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. PANDEMİNİN MADUN KURBANLARI: AMERİKAN SİYAHİ KADINLARIN TWİTTER ANALİZİ

Çalışmanın beşinci bölümünde Twitter paylaşımları karma analiz yöntemiyle incelenecektir. Bölüm altı alt başlıktan oluşacaktır.

4.1. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma karma yöntemi benimseyerek gerçekleştirilecektir. Çalışmada 16 Twitter hesabının paylaşım sayıları gün sayısına bölünerek nicel içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Çalışmanın nitel ayağında Twitter paylaşımları ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlar bağlamında alt başlıklara ayrılarak nitel içerik analizi yöntemiyle incelenecektir.

4.2. Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışmanın amacı, siyah Amerikalı kadınların kesişimsel konumlarından kaynaklı olarak deneyimledikleri adaletsizliklerin düzeltilmesi ile ilgili çalışma yapan, politik aktivizmde bulunan, yardım kampanyaları düzenleyen ve onların durumlarının iyileştirilmesi için çalışan sivil toplum organizasyonu, kar amacı gütmeyen kurum ve aktivist topluluklardan 16 tanesinin Twitter paylaşımları üzerinden Covid-19 pandemisinin ırk, cinsiyet ve sınıf kategorilerinden kaynaklanan baskıları nasıl arttırdığını belirlemektir. Resmi data, rapor ve anket verileriyle desteklenecek çalışmada bahsedilen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Covid-19 pandemisi siyah Amerikalı kadınların sınıfları dolayısıyla deneyimledikleri baskıları nasıl arttırmıştır?
2. Covid-19 pandemisi döneminde siyah Amerikalı kadınların cinsiyetleri dolayısıyla deneyimledikleri baskılar nelerdir?
3. Covid-19 pandemisi döneminde siyah Amerikalı kadınların ırkları dolayısıyla deneyimledikleri baskının ağırlaşmasında ön plana çıkan faktör nedir?
4. Covid-19 pandemisi dönemin siyah Amerikalı kadınların kesişimsel konumları dolayısıyla deneyimledikleri sağlık adaletsizlikleri nelerdir?

4.3. Çalışma Evreni ve Örneklemi

Mikroblog formatta, yazı, resim, video, vb. paylaşımların yapabildiği bir platform olan Twitter, bireylere, sivil toplum gruplarına, kamu kurumlarına, kâr amacı gütmeyen organizasyonlara ve diğer birçok topluluğa ev sahipliği yapmaktadır. Twitter, bireylerin ve toplulukların, sorunlarının, düşüncelerinin ve fikirlerinin dile getirildiği, yayıldığı bir sosyal ağ platforma dönüşmüştür. Twitter ayrıca kamuoyu oluşturmada önemli bir platform haline gelmiştir. Dünya çapında geniş kullanıcı tabanına sahip Twitter, bire bir görüşme yoluyla erişimin zor olduğu birey ve topluluklara ulaşmak açısından önemli bir platform haline gelmiştir. Bahsedilen tüm unsurların yanı sıra çalışmada Twitter kullanılmasının bir diğer sebebi çalışılan sosyolojik grubun sorunlarıyla ilgili verilere ulaşma imkânı sağlamasıdır.

BWHI siyah Amerikalı kadınların kesişimsel konumları sebebiyle karşılaştığı sağlık adaletsizliklerinin giderilmesi için çalışan organizasyondur. Çalışmaya dahil edilen hesaplar, BWHI Twitter hesabı olan @blkwomenshealth merkez alınarak kartopu örneklemeyle seçilmiştir. İlgili Twitter sayfasının takip ettikleri listesinden hesaplar seçilmiştir. Seçilen Twitter sayfalarının takipçi listelerinden de diğer hesaplar seçilmiştir. Bu şekilde kartopu örneklemeyle devam edilmiştir. Kartopu örneklemesinin seçilmesinin nedeni tek örneklem üzerinden yenilerine ulaşılmaktır. Tablo 3 seçilen tüm hesapların listesidir. Bahsedilen hesaplar seçilirken 20 Ocak 2020-19 Eylül 2022 tarihleri arasında tweet, retweet paylaşımlarının bulunması dikkate alınmıştır. 20 Ocak 2020 Amerika Birleşik Devletleri'nde CDC tarafından onaylanan ilk Covid-19 vakasının tarihidir. 18 Eylül 2022 tarihi ise ABD başkanı Joe Biden tarafından pandeminin sona erdiğinin açıklandığı gündür. Bu sebepten dolayı bu dönemi kapsayan 20.01.2020-19.09.2022 tarih aralığı seçilmiştir. Tablo 3'deki hesaplar siyah Amerikalı kadınların kesişimsel konumları dolayısıyla deneyimledikleri adaletsizliklerin belirlenmesi, duyurulması, giderilmesi için çalışma yapan sivil toplum organizasyonu ve kâr amacı gütmeyen kurumlar ile siyah Amerikalı kadınların siyasi aktivizm amaçlı kurdukları topluluklardan oluşmaktadır. Seçilen Twitter hesapları minimum 1000 takipçi sayısına sahip olma ve belirlenen dönemde aktif paylaşım yapma şartını taşımaktadır.

4.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın daha iyi bir çalışma olmasındaki engel Twitter platformunun geçmişe yönelik paylaşımlara yönelik getirdiği kısıtlamadır. Twitter geçmişe yönelik hashtag bazlı aramayı yalnızca yüksek ücret ödeyen yazılım geliştirici hesaplarına

sunmaktadır. Twitter verilerine erişmek için kullanılan programlar yalnızca 7 günlük verilere erişebilmektedir. Hesap bazlı paylaşımlardan ise sadece tek bir yazılım ile veri çekilebilmektedir. Çalışmanın geliştirilmesinde hashtag paylaşımları ile hesap verileri karma olarak kullanılabilir. Ancak bahsedilen yöntem yüksek maliyetli olacaktır. Hashtag bazlı verilere erişilememesi daha geniş örneklem grubuna ulaşma konusunda bir sınırlılıktır. Çalışmanın sınırlılığı bahsedilen çerçevede Twitter platformunun veri havuzuna erişmekteki kısıtlamalardır.

4.5. Nicel Araştırma

Nicel kısmında Twitter’da bulunan 16 kadar hesabın 20.01.2020-19.09.2022 tarihleri arasındaki tweet, retweet paylaşımları nicel içerik analizine tabi tutulmuştur. Bunun yanı sıra bu hesapların Polis Şiddeti, Cinsiyet Ayrımcılığı, Ekonomik Problemler/İş Kayıpları/Düşük Ücret, Sağlık Süreçlerinde Eşitsizlik temalı paylaşımları nicel analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Tablo 3. Twitter Kullanıcı Adına Göre Hesaplardan Çekilen Paylaşım Sayısı

Hesap Listesi	Verisi Çekilen Tweet, Retweet Sayısı
blkwomenshealth	2722
BlkMamasMatter	2100
BGUnscripted	2260
blkfemfuture	1095
BlackWomensBP	1391
NBWJInstitute	1083
BW4WLA	630
BlackWomensRJ	3040
nwlc	2409
WoCforBiden	1002
BlkWmnInMedia	235
NWBlackWomen	827
ncbcp_bwr	2489
SBSisters	2628
SisterLoveInc	2633
BirthEquity	2616
Toplam	29160

Tablo 3’de verisi çekilen hesaplardan 3040 tweet + retweet ile en çok Twitter paylaşımına sahip hesabın kullanıcı adı @BlackWomensRJ’dir En az paylaşımına sahip hesap ise 235 ile @BlkWmnInMedia’dır. 20.01.2020-19.09.2022 tarihleri arasında 973

Kelime bulutuna göre en sık kullanılan kelime kadın (woman) olmuştur. Sıklıkla kullanılan diğer kelimeler ise siyah(black), üretken(reproductive), adalet(justice), Washington, sağlık(health), topluluk (community) olmuştur. Kadın, siyah, üretken gibi kelimelerin ön plana çıkması paylaşımlarda sırasıyla cinsiyet, ırk ve sınıfla ilgili temaların sık kullanıldığını göstermiştir. Bahsedilen kelimelerin ön planda olması ayrıca siyah, kadın ve işçilerle ilgililik bağlamında doğru hesapların seçildiğini göstermiştir. Washington kelimesinin ön plana çıkması ise seçilen hesapların ABD’de konumlanması, devlet organları ve yetkililerinin ise bahsedilen şehirde bulunması ile ilişkilidir. Sağlık kelimesinin ön plana çıkması Covid-19 pandemisi dönemi paylaşımlarının seçilmesiyle ilişkilidir. Adalet kelimesinin ön plana çıkması ise siyah Amerikalı kadınların kişisel konuları nedeniyle karşılaştıkları baskılara ilişkin adalet arayışıyla ilgilidir. Sonuç olarak Seçilen Twitter hesaplarının Covid-19 pandemisi döneminde Twitter platformunu aktif olarak kullandığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4. Nitel İçerik Analizinde Kullanılacak Temalara İlişkin Twitter Paylaşım Sayısı Tablosu

	Bölümler	Yüzde
Polis Şiddeti	51	22,87
Cinsiyet Ayrımcılığı, Şiddet ve Çocuk Bakım Eksiklikleri	50	22,42
Ekonomik Problemler/İş Kayıpları/Düşük Ücret	72	32,29
Sağlık Süreçlerinde Eşitsizlik	50	22,42
TOPLAM	223	100,00

Tablo 4’deki paylaşımlar genel hatlarıyla problemlerin ekonomik ve sosyo-kültürel olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak kapsamın daha ayrıntılı bir incelemesi ancak nitel içerik analizi mümkündür.

4.6. Nitel Araştırma Bulguları ve Analiz

Çalışmanın bu bölümü ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlar nitel analizdeki kodlardan elde edilen temalara dayanarak alt başlıklara ayrılacak ve araştırmanın problemine ilişkin 4 soru, bu bulgulara dayanarak yanıtlanacaktır.

4.6.1. Ekonomik Sorunlara İlişkin Bulgular

Twitter paylaşımlarında, Covid-19 pandemisinin siyah Amerikalı kadınların üzerindeki sınıf baskısını ağırlaştıran etken olarak ağırlaşan ekonomik sorunlar ön plana çıkmıştır. Twitter’da yapılan paylaşımların nitel analizleri doğrultusunda bunun bir takım

farklı sebepleri olduğu ortaya çıkmıştır. Aşağıda paylaşımların nitel içerik analizleri ana temalar etrafında toplanarak yer almaktadır.

4.6.1.1. Bakım Hizmetlerine Bağlı İşsizlik

Ön plana çıkan ekonomik sorunlardan birincisi siyah Amerikalı kadınların işlerinden ayrılmak zorunda kalmalarıdır. İşlerinden ayrılmak zorunda kalmalarında etkenlerden biri ise bakım yükümlülükleri olmuştur. Bakım yükümlülükleri işten ayrılma veya iş saatini düşürme gibi sorunları ortaya çıkarmıştır. Siyah, kadın ve işçi oldukları için bahsedilen problemler ortaya çıkmış, neoliberal piyasacı ekonomi ve ücretsiz hizmetlerin eksikliği tahakkümleri büyütülmüştür.

Bahsedilen soruna ilişkin paylaşım örneği

BlkMamasMatter, 02.03.2021(Retweet Tarihi): *“Pandeminin peşi sıra gelmesiyle, çok sayıda kadın çocuk bakımı ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmayı bırakmak veya çalışma saatlerini azaltmak zorunda kaldı. Kadınların ücretsiz emeğinin tahmini değeri 10,8 \$ olduğunda, aileler için özel bir yükümlülük olarak değil, kamu yararı olarak ele alınan bir ulusal çocuk bakım sistemi tasarlamamız gerekiyor”* Black Mamas Matter Alliance, <https://twitter.com/BlkMamasMatter/status/1366841149189738496>, 29 Retweet, 5 Alıntı,34 Beğeni

Siyah Amerikalı kadınların iş kayıplarının tüm diğer sosyolojik gruplardan daha yüksek olduğu Twitter paylaşımlarına yansımıştır. İşgücü kayıplarının beyaz olmayan kadınların çalıştığı sektörlerde yoğun şekilde gerçekleştiği paylaşımlarda öne çıkan bir diğer vurgudur. Sınıfsal bir problem olan iş gücü kayıpları sorununa ilişkin cinsiyet ve ırk değişkeni eklenerek yapılacak analiz sonucunda siyah Amerikalı kadınların üçlü yükleri en fazla etkilenen grup olmasını sağlamıştır.

İş gücü kayıplarına ilişkin 2 Twitter paylaşım örneği:

nwlc, 02.09.2022: *“Erkekler, pandeminin başlangıcından bu yana tüm net iş kayıplarını telafi ederken, iyileşme herkes için aynı görünmedi. Aslında, Ağustos'ta Siyah kadınlar- ve hatta Siyah erkekler- işgücünü bırakırken, diğer gruplar insanların katıldığını gördü. #İş Raporu”* <https://twitter.com/nwlc/status/1565766701224017921>, National Women's Law Center, 6 Retweet, 2 Alıntı, 10 Beğeni.

BlackWomensRJ, 18.04.2021: *“Çoğu önlemlerle, siyah kadınlar, coronavirus pandemisinden kaynaklanan iş kayıplarından en çok etkilenenlerdir.”@usnews aracılığıyla”,* <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1383808805956296712>,1Retweet, 1 Beğeni.

Siyah Amerikalı kadınlarla ilgili çalışma yürüten üç kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından, konu hakkında yaptıkları araştırmalara ve resmi verilere dayandırılarak paylaşım yapılmıştır. Kamuoyuna, pandeminin yarattığı iş gücü kayıplarının siyahlarda

ve topluluğun kadınlarında daha yüksek olduğunun aktarılması ve arka planında yatan çocuk bakım eksikliklerinin duyurulması amaçlanmıştır. Sorunun arka planında, tarihsel bağlamda toplumsal cinsiyet ve ırk eşitsizliğine ilişkin güç ilişkileri ile neoliberal piyasacı ve neo-muhafazakâr aile bakımı gündemiyle hareket eden Yeni Sağ hegemonyasının ücretsiz hizmetleri sunmaması yatar.

4.6.1.2. Yoksullaşma

Twitter paylaşımlarında öne çıkan ekonomik sorunlardan bir diğeri, siyah Amerikalı kadınların pandemi sebebiyle bozulan koşullarda kullanacağı birikimlerinin çok düşük olduğu ve kiralarını ödemekte zorlandıklarıdır. Kirasını ödeyemeyen siyah Amerikalı kadınların beyaz Amerikalılara göre ev sahipleri tarafından tahliye edilme oranları daha yüksektir. Ayrıca siyah Amerikalı kadınların kendilerinin, anne olanlarının ise çocuklarının, gıda gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı pandemi dönemindeki problemlerden biridir. Neoliberalizm ile reel gelirlerinin yıldan yıla Şekil 6'daki gibi kaybeden siyah Amerikalı kadınlar pandemi döneminde bu sebepten ötürü birikimsiz kalmıştır. Neoliberalizmin devlet yardımlarına karşıt yapısı durumu ağırlaştırmıştır. Neoliberalizm etkisi kira ve temel ihtiyaçları karşılayamama durumunu üretirken, kesişimsel konumları sebebiyle evden tahliye oranları yüksek gerçekleşmiştir.

Birikim eksikliği, temel ihtiyaçları karşılama zorluğuna ilişkin örnek Twitter paylaşımları:

BlackWomensRJ, 28.11.2020: *"Birçoğu, pandemi sırasında, ayın 1'inde kira ödemek gibi en temel ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaklarını sorguluyor. Bizim hükümetimiz bu yıkıcı dönemde liderlik edemedi- Siyah kadınlar + ailelerinin şimdi yardıma ihtiyacı var. Acil COVID Yardım Fonumuza bağış yapın"*, In Our Own Voice, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1332731240617824257>.

BlackWomensRJ, 06.04.2022: *"Bu ülkedeki milyonlarca kiracı, pandemi sırasında gelir kaybettikten sonra kira yapmakta zorlandı. Ve Siyah kiracılar, özellikle Siyah kadınlar, beyaz kiracılara göre tahliye edilme olasılığı daha yüksektir. İşte nedeni: [@KQED](https://t.co/ItIosgLP5C) aracılığıyla"*, In Our Own Voice, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1511795908320677903>.

BlackWomensRJ, 26.03.2021: *"Pandemiden önce, Siyah kadınların ve Latinlerin üçte birinin birikimi 300 dolardan azdı. Şimdi Latinlerin ve Siyah kadınların tam yarısının güvenebileceği 300 dolardan daha azı var." @FortuneMagazine aracılığıyla* <https://t.co/HWLxgJEx3X>, In Our Own Voice, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1375472655269306370>. 1 Retweet 2 Beğeni.

BlackWomensRJ, 26.03.2021: *"Pandemi şiddetle devam ederken, beyaz kadınların %37'si ve beyaz erkeklerin %27'sine kıyasla, Siyah kadınların %55'i COVID krizi sırasında temel ihtiyaçları karşılamaya yardımcı olmak için 200 dolardan daha az*

birikime sahip olduğunu bildirdi.” @Essence aracılığıyla <https://t.co/3CkNIHqLva>”, In Our Own Voice, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1338567006602276865>. 1 Alıntı, 3 Beğeni, 1 Yer İşareti.

NBWJInstitute,18.05.2020: “*“Siyah kadınların çoğunluğu, salgının mali durumlarına, akıl sağlıklarına ve yiyecek ve temel ihtiyaçlara erişimlerine zarar verdiğini söyledi.”*”, National Black Women’s Justice Institute, <https://twitter.com/NBWJInstitute/status/1262407396711948289>, 1 Retweet, 1 Yer İşareti.

Siyah Amerikalı kadınlarla ilgili çalışma yürüten iki kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından, resmi verilere, haberlere ve taraflarla yapılan röportajlara dayandırılarak Twitter paylaşımı yapılmıştır. Pandemi sebebiyle siyah Amerikalı kadınların karşılaştıkları, birikim yetersizliği, kira ödeyememe, temel ihtiyaçlara erişememe gibi problemlerin kamuoyuna duyurulması ve konu hakkında harekete geçilmesi bağlamında farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Sorunun arka planında, Yeni Sağ tarafından uygulanan ekonomik politikalar sonucunda kurulan neoliberal hegemonyanın ürettiği ırksal, sınıfsal ve toplumsal cinsiyetten kaynaklı eşitsizliklerin pandemi koşullarıyla ağırlaşması yer almıştır.

Siyah Amerikalı kadınların pandemi dönemine hazırlıksız yakalanmaları, ekonomik durumlarının bozulması neoliberalizmle bağlantılı olarak gerçekleşmiştir. Neoliberalizmin piyasacı, yeni sağın aile öncelikli bakım politikaları, çocuk bakımına erişemeyen siyah Amerikalı kadınların işsiz kalmasına sebebiyet veren faktörü oluşturmuştur. Trump yönetiminin neoliberal perspektifle kısıtladığı federal gıda sübvansiyonları da işsiz kalıp gıdaya erişime zorlanan siyah Amerikalı kadınlar üzerindeki baskıyı arttırmıştır.

Pandeminin sınıf baskısını ağırlaştırma etkisi resmi kurum verileri ve konu hakkında yayınlanmış anket verilerine de yansımıştır. Covid-19 pandemisi Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan siyah Amerikalı kadınların işsizlik oranında 4 kata varan artışlara sebep oldu. Şekil 7’deki veriler dikkate alındığı zaman Ağustos 2019 tarihinde yüzde 4,7 olan siyah Amerikalı kadın işsizliği, 9 aylık kısa bir süre içerisinde pandemi etkisi ve Trump başkanlık yönetiminin kötü salgın politikaları sebebiyle yüzde 16,2’ye yükselmiştir. 2020 genelinde ise Şekil 5’ten görüleceği üzere siyah Amerikalı kadınların işsizlik oranları diğer gruplardan oldukça yüksek gerçekleşmiş, tek istisna hispanik kökenli kadınların işsizlik verisi olmuştur. 2021 yılının son ayında yüzde 6 dolaylarında gerçekleşen siyah Amerikalı kadınların işsizlik oranı diğer tüm Amerikalı kadınlardan yine yüksek olarak gerçekleşmiştir (Smith M. , 2022, para.2). Yapılan çalışmalar doğrultusunda, “işe alma ayrımcılığı”, “tükenmişlik”, “düşük ücret” gibi sorunlar ile

sunulan işlerde elde edilecek ek yararların yetersizliği, pandemi süresince siyah kadınların çalışma anlamında durumlarının daha iyiye gitmesinin önündeki engeller olarak sıralanmıştır (Smith M. , 2022, para.3). Covid-19 pandemisinde çalışan siyah Amerikalı kadın nüfusunun “yüzde 36,8” gibi bir oranı “ön cephe işlerde” yer almış, bu oran diğer gruplardan da “yüzde 28,1” olan tüm çalışanların parametrelerinden de oldukça yüksek gerçekleşmiştir (Tucker, 2021, s. 3). Ön cephe mesleklerin sektörleri, pandemi önlemlerinden daha fazla etkilendiği için işlerini kaybetme ve sonrasında ise geri kazanma sorunlarını yaşamışlardır (Smith M. , 2022, para.7). Ayrıca ön cephe sektörlerde istihdam edilmeleri Covid-19 pandemisinin en yoğun dönemlerinde bile çalışmalarını gerektirmiş, ek haklarının yetersizliği sebebiyle de hastalığa yakalandıklarında işsiz kalma ihtimalleriyle yüzleşmek zorunda kalmışlardır (Smith M. , 2022, para.8). Covid-19 pandemisi ayrıca çocuklu siyah Amerikalı kadınlar üzerinde, ulaşılabilir ve uygun fiyatlı çocuk bakım hizmetlerinin olmaması, “iş esnekliğinin” düşük olması gibi sebeplerle, çocuklarının bakımı için işlerinden feragat etmek zorunda bırakarak baskı oluşturmuştur (Smith M. , 2022, Lack of child care bölümü). NWLC¹⁰⁵ raporunda ankete katılan siyah kadınların “yüzde 57’si ev işi ve aile bakımı” zorunluluklarının olduğunu, “yüzde 25’i” evde bakıma muhtaç birileriyle ilgilendiğini belirtmiştir (Javaid & Cole, 2022, s. 6). “Yüzde 34’ü” ise yetişkin olmayan çocuklarının bakımlarıyla ilgilenmek zorunda olduğunu belirtmiştir (Javaid & Cole, 2022, s. 6). Pandemiyle birlikte bu sorumlulukları dolayısıyla çalışma düzenlerini değiştirmek ve işten ayrılmak zorunda kaldıklarını bildiren siyah Amerikalı kadınların oranının ise “yüzde 45” olduğu belirlenmiş, “okul” ve “çocuk bakım” eksiklikleri ile pandemi kısıtlamaları bu durumu oluşturmuştur (Javaid & Cole, 2022, s. 6).Şekil 9’daki 2021 yılı verileri dikkate alındığı zaman, siyah Amerikalı kadınların yüzde 21 gibi yüksek bir oranının pandemiye yoksulluk çektiği görülür. Şekil 10’da bulunan genel yoksulluk rakamlarının çok üstünde gerçekleşen veri, siyah Amerikalı kadınların pandemiyle mücadele gücünü zayıflatan ve daha fazla etkilenmelerine sebep olan eşitsizliklerden birini oluşturmuştur. NWLC tarafından yayınlanan raporda ise, pandemi ile her 100 siyah Amerikalı kadından 28 tanesinin “mali durumlarının” olumsuz yöne evrildiği, 12 tanesinin “çocuk sahibi olmayı, 14 tanesinin ise “emeklilik planlarını” ertelediği, sadece

¹⁰⁵ National Women’s Law Center, kuruluşu 1972 yılına uzanan, yasal, yargısal ve kamu süreçlerinde yaşanan cinsiyet adaletsizliklerine karşı kadınların yasal haklarını korumak ve kadınların haklarını ilerletmeyi amaçlayan organizasyondur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://nwlc.org/about/>

24 tanesinin salgın ortaya çıktıktan “iki yıl” sonra düzelmeye yaşadığı anket verilerine yansımıştır (Javaid & Cole, 2022, s. 7).

4.6.1.3. Ücretli İzin Sorunu ve İşe Dönüş

Siyah Amerikalı kadınların pandemi döneminde ücretli izine erişim sorununun kalıcı olarak çözülmesinin öneminin vurgulanması bakım yükümlülüklerini giderirken ekonomik durumlarının bozulmaması içindir. Çözülmesi istenen problemler kesişimsellikten kaynaklanırken, pandemi döneminin etkisinin azaltılması yolunda problemlerin giderilmesi önemlidir.

Anne sağlığı, üreme adaleti, ücretli izinin bakım yükümlülüğüne etkisi gibi konuları içeren örnek 2 Twitter paylaşımı:

ncbcp_bwr, 27.09.2021: “29 Eylül’de Siyahi Kadınların Güç Masası Konuşması için bize katılın: Anne Sağlığı, Üreme Adaleti ve COVID-19 Pandemisinde Siyah Kadınlar için Sağlıkta Adalet ve Eşitlik. Etkinlik, NCBCP Facebook sayfasında ve #RolandMartinUnfiltered üzerinden canlı yayınlanacak. #PoweroftheSisterVote”, The Black Women's Roundtable, 6 Retweet, 6 Beğeni, https://twitter.com/ncbcp_bwr/status/1442525131490971648.

ncbcp_bwr, 08.04.2021: “Siyahi kadınların ulusal, kalıcı bir #ücretli izin politikasına ihtiyacı var ki hem işimizi yapabilelim hem de kendimize, hasta bir aile üyesine veya yeni bir çocuğa bakabilelim. Onsuz bu salgından kurtulamayız. #PaidLeaveForAll”, The Black Women's Roundtable, 18 Retweet, 62 Beğeni, https://twitter.com/ncbcp_bwr/status/1380219200686415876.

Siyah Amerikalı kadınlarla ilgili çalışma yürüten sivil toplum kuruluşu tarafından, söz konusu topluluğun içerisinde bulunma ve onlardan biri olarak sorunların bilinmesine dayanılarak Twitter paylaşımı yapılmıştır. Pandemi döneminde siyah Amerikalı kadınların karşılaştıkları, anne sağlığı, üreme adaleti, sağlıkta eşitsizlik gibi problemlerin tartışılması ve çözüm üretilmesi için sosyal medya platformunda etkinlik düzenlenmesi amaçlamıştır. Ayrıca pandemide siyah Amerikalı kadınların ihtiyaç duyduğu genel kapsamlı ücretli izin politikasına ilişkin kamuoyu oluşturulması ön plana çıkmıştır. Sorunun arka planında, üreme adaleti, anne sağlığı gibi kelime temalarının kullanılması tarihsel olarak ırk, cinsiyet ayrımcılığına dayalı doğum kontrol uygulamalarının etkisi bulunur. Ücretli izin temasının arka planı ise Yeni Sağ ideolojinin neoliberal hegemonyasından kaynaklanan emek sınıflarının hak eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Covid-19 pandemisi döneminde işlerinden ayrılmak zorunda kalanlar için ücretli izin düzenlemesinin önemi vurgulanmıştır. Siyah Amerikalı kadınların ücretli izin imkânı olmayan ve pandemi döneminde de yerinde çalışma zorunluluğu bulunan işlere sahip

oldukları belirtilmiştir. Tüm çalışanları kapsayacak bir ücretli izin yasaasının geliştirilmesi politika yapıcılardan istenmiştir. İşlerini kaybeden siyah Amerikalı kadınların işsizlik sigortası yardımlarına erişme problemleri bir diğer sorun olarak ortaya çıkmıştır. Yeni Sağ'ın sermaye sınıflarını önceleyen politikası, pandemi döneminde kurtarılacak olma önceliğinin bu sınıfları verilmesini doğurmuş, emek sınıflarının ücretli izin, işsizlik sigortası erişimi gibi konuları ise geri planda bırakmıştır.

Ücretli izin, işsizlik sigortasını içeren örnek 3 Twitter paylaşımı:

NBWJInstitute, 21.01.2021: “*Siyahi ve Latin kadınlar orantısız bir şekilde pandemiden en çok etkilenen bazı sektörlerde, genellikle ücretli hastalık izni ve evden çalışma imkânı olmayan rollerde çalışıyor.*”, National Black Women's Justice Institute, <https://twitter.com/NBWJInstitute/status/1352299652264161282>, 2 Retweet, 1 Beğeni.

ncbcp_bwr, 26.10.2021(Retweet Tarihi): “*Bir pandemi, iş ve bakım krizinde Build Back Better paketindeki ücretli izin riskinin olması akıl almaz. Amerika'daki bakıcılar, COVID mağdurları, küçük işletmeler, kadınlar, asker aileleri ve her çalışan aile adına #PaidLeaveForAll talep ediyoruz.*”, The Black Women's Roundtable, https://twitter.com/ncbcp_bwr/status/1453076437871824900, 14 Retweet, 28 Beğeni.

nwlc,12.08.2021: “*Pandeminin ilk yılında 5,4 milyon kadın işini kaybetti ve bakım sorumluluğu olanlar ihtiyaç duydukları işsizlik sigortası yardımlarına erişmekte zorlandı.*”, NWLC, <https://twitter.com/nwlc/status/1425619544819838977>, 10 Retweet, 13 Beğeni.

Siyah Amerikalı kadınlarla ilgili çalışmalar yürüten üç sivil toplum kuruluşu tarafından, resmi veri, haber ve paydaşlardan alınan bilgiye dayandırılarak yapılan sosyal medya paylaşımıyla, ücretli izin ve işsizlik sigortası gibi sorunların giderilmesi için politika yapıcılara taleplerin iletilmesi amaçlanmıştır. Sorunun arka planında, tarihsel ırk, sınıf, cinsiyet eşitsizliğine ilişkin güç ilişkileri yatmıştır.

İşgücü kayıplarının geri gelmeye başladığı pandeminin iyileştiği dönemde bile siyah Amerikalı kadınların işlerini kazanmaları diğer Amerikalılardan düşük kalmıştır. Latin ve beyaz Amerikalı kadınların belirli oranlarda işlerini kazandığı aylarda bile siyah Amerikalı kadınların işlerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. İşgücünde bulunan siyah Amerikalı kadınlar için ücret ayrımcılığı ve eşitsizliği önemli sorunlar içinde gösterilmiştir. Siyah Amerikalı kadınların aynı işi yapmasına rağmen beyaz Amerikalı erkeklerden yüzde 37 daha az kazanması önemli bir diğer sorun olarak vurgulanmıştır. İşçi sınıfı siyah Amerikalı kadınların ücret eşitsizliği kesişimsel konumlarından kaynaklanmaktadır. Neoliberalizmin piyasacı ekonomisinin pandemi kapanmalarından etkilenmesi, kamu istihdamının sınırlı olması durumu beslemiştir. Irk, cinsiyet ve sınıfın baskısı altında bulunan siyah Amerikalı kadınların daha fazla etkilenmesi

kesişimsellikten kaynaklanan yüklerinin diğer sosyolojik gruplardan fazla olmasından dolayı gerçekleşmiştir. Duruma ilişkin örnek Twitter paylaşımı aşağıda verilmiştir.

İş kayıplarını geri kazanmaya ilişkin örnek iki Twitter paylaşımı:

nwlc, 05.11.2021:” Ekim, 292.000 beyaz kadın + 114.000 Latin'in işgücüne katıldığını gördü. Buna karşılık, geçen ay 52.000 Siyah kadın işgücünden ayrıldı. Burada ve orada bazı kazanımlara rağmen, salgında, beyaz olmayan kadınlar ve özellikle Siyah kadınlar hala büyük bir zarar görüyor. #İşRaporu”, National Women's Law Center, <https://twitter.com/nwlc/status/1456628292040249349>, 4 Retweet,1 Alıntı,8 Beğeni.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kadın sorunlarıyla ilgili çalışmalar yürüten NWLC tarafından, resmi verilere dayandırılarak yapılan paylaşım, siyah Amerikalı kadınların pandemi döneminde iş gücü kayıplarının diğer sosyolojik gruplara göre geç iyileşmesinin ürettiği zararlara ilişkin kamuoyunda farkındalık yaratılması amacı gütmüştür. Sorunun arka planında, tarihsel ırk eşitsizliğine ilişkin güç ilişkileri yatmıştır.

4.6.1.4. İş Ayrımcılığı

Twitter paylaşımlarına yansıyan bir diğer vurgu beyaz olmayan kadınların pandemi döneminde ön cephe işlerde çalışmalarıdır. Ön cephe işlerde çalışanların onurlandırılmasının önemli görüldüğü belirtilmiş ancak asıl gerekli olanın koşulların düzeltilmesi yönünde politika yapıcıların adım atması gerekliliği Twitter paylaşımlarında vurgulanmıştır.

Ön cephe işlerde çalışmaya ilişkin örnek 2 Twitter paylaşımı:

nwlc, 24.03.2021: “Ön saflarda çalışan her üç kişiden yaklaşık ikisi kadındır. Pandemi, ön saflarda çalışan işçileri haklı olarak kahramanlar olarak övmemize neden olsa da kadın işçiler erkek meslektaşlarından daha az ücret aldıkları sürece bu kutlamalar boş geliyor. #EqualPayDay #PayMeWhatYouOweMe”, National Women's Law Center, <https://twitter.com/nwlc/status/1374789368460812292>,6 Retweet, 2 Alıntı, 10 Beğeni.

BirthEquity, 20.07.2020: “Kadınlar, özellikle beyaz olmayan kadınlar, bu salgının ön saflarında yer alıyor. Senato bizi geride bırakıyor. Şimdi kapsamlı COVID yardımından geçmeleri gerekiyor. Senatörünüze şunu söyleyin: #İşinizi Yapın. Harekete geçmek için burayı tıklayın <https://t.co/gF4CixNFo3> #WeDemandMore” National Birth Equity Collaborative, <https://twitter.com/BirthEquity/status/1285243434647904258>, 1 Retweet, 1 Beğeni.

Twitter paylaşımları, siyah Amerikalı kadınlarla ilgili çalışmalar yürüten iki kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından, resmi verilere ve grubun bir parçası olma otoritesine dayandırılarak yapılmıştır. Covid-19 pandemisi döneminde kadınların ve özellikle beyaz olmayanlarının ön cephe işlerde çalışmasının yarattığı riskin ve emeklerinin karşılığını alamamalarının, kamuoyuna ve politika yapıcılara duyurulması amacı paylaşımlarda ön

plana çıkmıştır. Sorunun arka planında Yeni Sağ politikalarının neoliberal hegemonik güçlerin kadın işini ve emeğini sömürmesi yatmıştır.

Ön cephe işlerde çalışma neoliberalizmin kadın işi kavramını kendi lokomotifi olarak belirlemesi ve siyah Amerikalı kadınların emeğini sömürmesinin bir çıktısıdır. Ekonomik olarak hayatını sürdürmek için ön cephe işlerde çalışmak zorunda olan kadınlar pandemi döneminde risk altında kalmıştır.

4.6.1.5. Gelir Eşitsizlikleri

Nafaka ve eşit ücrete erişememek siyah Amerikalı kadınların karşılaştığı diğer sorunlar olarak sıralanmıştır. Çocuk bakım yükümlülüğü tıpkı işten ayrılmalarına sebep olduğu gibi işlerini geri kazanma sürecine de olumsuz etkilerde bulunmuştur. Beyaz Amerikalı bir babayla aynı işi yapan siyah Amerikalı bir annenin neredeyse yarı ücreti kazanması adaletsizliği Twitter paylaşımlarında kendini göstermiştir. Cinsiyete dayalı ücret farkları beyaz olmayan kadınların deneyimlediği en büyük eşitsizliklerden biriyken ayrıca pandemiden beri geç iyileşen iş açığıyla yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Cinsiyete dayalı ayrımcılık kesişimsel konumda olan siyah Amerikalı kadınlarda daha ağır seyretmiştir. Irksal eşitsizlik ve sınıfsal adaletsizlik durumun oluşmasında en büyük etkenlerdir. Beyaz Amerikalı bir erkek işçi üzerindeki baskı sadece sınıfsal iken, siyah Amerikalı kadın çalışanın üstündeki tahakküm ırk, sınıf ve cinsiyetten kaynaklandığı için bahsedilen eşitsizliği üretmiştir.

Nafaka ve eşit ücrete erişememe konularına ilişkin örnek 3 Twitter paylaşımı:

nwlc, 17.09.2022: *“Temsil edilmeme, nafaka ve eşit ücret, Siyah kadınların her gün karşılaştıkları faktörlerden sadece birkaçı. COVID-19 salgını bu eşitsizlikleri yalnızca şiddetlendirdi.”*, National Women's Law Center, 9 Retweet, 10 Beğeni, <https://twitter.com/nwlc/status/1571185466686246914>.

nwlc, 15.03.2022: *“Ücret farkı yeni değil ve salgın işleri daha da kötüleştirdi. Kadınlar, pandeminin başlangıcından bu yana hala 1,4 milyondan fazla iş açığı yaşıyor ve Siyah ve Latin kadınlar beyaz erkeklerden daha yüksek işsizlik oranları yaşıyor. #EqualPay”*, National Women's Law Center, 10 Retweet, 3 Alınıtı, 19 Beğeni, <https://twitter.com/nwlc/status/1503804982293934080>.

nwlc, 03.08.2021: *“Cinsiyetçilik ve ırkçılığın bir-iki yumruğu, Siyah kadınlar için şimdiden çok büyük bir ücret farkı yarattı ve salgın bunu daha da kötüleştirdi. Siyah kadınlar tarafından daha iyisini yapmalıyız. Onlara borçlarını ödemeliyiz. #BlackWomensEqualPay”*, National Women's Law Center, 27 Retweet, 2 Alınıtı, 61 Beğeni, 2 Yer İşareti, <https://twitter.com/nwlc/status/1422621805697806337>.

NBWJInstitute,24.03.2021: *“Yarın #EqualPayDay2021 — Siyah kadınlar, beyaz bir adamın aynı işi yaparak kazandığı her dolar için yalnızca 0,63 ABD doları cent kazanıyor. Bu yıl, bu ücret eşitsizliği, pandeminin farklı etkisiyle daha da artıyor.”*

National Black Women's Justice Institute,
<https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1374474121015226370>, 1 Retweet, 1 Beğeni.

Siyah ve diğer renklerden kadınlarla ilgili çalışmalar yürüten iki kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından resmi verilere ve grubun bir parçası olma otoritesine dayandırılarak Twitter paylaşımı yapılmıştır. Covid-19 pandemisinin siyah Amerikalı kadınların deneyimledikleri gelir adaletsizliklerini büyütmesini duyurmak ve sorununun çözümü için kampanya yürütmek ve politika yapıcılara ulaştırmak amaçlanmıştır. Sorunun arka planında Amerika Birleşik Devletleri'nde yerleşik halde bulunan ırk, cinsiyet ve sınıf farkına dayalı eşitsizliklerin etkisi yatmıştır.

4.6.1.6. Eğitim Sorunu

Çocuğuna ebeveynlik yapan, öğrenim kredisi borcu olan ve çalışmak zorunda kalan üniversite öğrencisi siyah Amerikalı kadınların üzerlerindeki baskının pandemiyle birlikte arttığı Twitter paylaşımlarına yansımıştır. Salgının etkisinin giderilmesi, ürettiği ekonomik krizin aşılması için politika yapıcılara yönelik beyaz olmayan kadınların ihtiyaçlarını merkeze alan yaklaşım önerisi Twitter paylaşımlarında öne çıkmıştır. Neoliberalizm mantığıyla yönetilen yüksek öğrenim politikası ihtiyacı olan öğrencilere karşılıksız destek vermek yerine piyasacı anlayışla faizli kredi vermiştir. Öğrenimi döneminde kredi borcunu ödemek için çalışmak zorunda olan siyah Amerikalı annelerin, neoliberal mantıkla ücretsiz sunulmayan çocuk bakımına erişimi olmaması pandemi döneminde iki faktörün birleşerek baskı oluşturmasıdır. Kesişimsel konumda olanların özel yüklerine ilişkin politika geliştirilmemesi o kişilerin sorunlarını görünmez kılan bir etkendir. Beyaz olmayan kadınların merkezi alındığı politika setinin üretilmesine ilişkin vurgular bu yüzden gerçekleşmiştir. Pandeminin etkisinin giderilmesi için politika önerilerine ilişkin örnek 2 Twitter paylaşımı:

nwlc, 17.02.2021: “COVID-19 salgını ve ekonomik krizden kurtulmak ve yeniden inşa etmek için eyalet yasa koyucuları, işte, okulda, evde ve topluluklarında kadınların, özellikle beyaz olmayan kadınların ihtiyaçlarını merkeze almalıdır. Şimdi cesur, ilerici eylem zamanı.”, National Women's Law Center, 6 Retweet, 10 Beğeni, <https://twitter.com/nwlc/status/1362129890003324930>.

nwlc, 09.11.2021: “Ebeveynlik kolej öğrencilerinin çoğu, okuldayken tam zamanlı çalışan VE daha fazla öğrenci borcu alan beyaz olmayan kadınlardır. Pandemi sırasında bu sorumlulukları dengelemek daha da zordur. #BuildBackBetter, ebeveyn olanlar da dahil olmak üzere TÜM öğrencileri desteklemek anlamına gelir. #StudentParentChat”, National Women's Law Center, 3 Retweet, 1 Alıntı, 15 Beğeni, <https://twitter.com/nwlc/status/1458165162029076480>.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kadın sorunlarıyla ilgili çalışmalar yürüten NWLC tarafından, resmi verilere ve paydaşlarla yürütülen anket çalışmalardaki bilgilere dayandırılarak Twitter paylaşımları yapılmıştır. Covid-19 pandemisi döneminde eğitim faaliyetini sürdüren siyah Amerikalı kadınların karşılaştığı sorunlara ilişkin harekete geçilmesi için bilinç oluşturmak amaçlanmıştır. Sorunun arka planında, Yeni Sağ tarafında uygulanan neoliberal hegemonyayı genişleten, yüksek faizli öğrenim kredisi sorunu bulunmaktadır.

4.6.1.7. Sosyal Yardımların Kesilmesi

Trump yönetiminin Obamacare düzenlemesi içerisinde doğum kontrolü yardımı gibi çeşitli yardımlara yönelik kısıtlaması, siyah Amerikalı kadınlar üzerindeki cinsiyet baskısını arttırmıştır. Neoliberal bir lider olarak Donald Trump, sağlık sigortaları üzerindeki düzenlemeleri kaldırma isteği piyasacı anlayışın genişletilmesini içermiştir. Ayrıca Yeni Sağ siyasetle bağlantısı kadınlarla ilgili düzenlemeleri kaldırma isteğiyle bağlantılıdır.

Trump yönetiminin ACA'nın cinsiyete özel yardımlara müdahalesine ilişkin örnek Twitter paylaşımı:

BlackWomensRJ, 05.05.2020: “*ACA'nın doğum kontrolü yardımı, Siyah kadınlar ve bakım engelleri olan diğerleri için oyunun kurallarını değiştirdi, ancak Trump yöneticisi, kapsamımızı elimizden almaya kararlı! Bugünün (05-05-20) rallisine saat 15:00'te katılın. EDT, #HandsOffMyBC'yi talep ediyor!*”, In Our Own Voice, 2 Retweet, 1 Beğeni <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1257671872793247744>.

BlackWomensRJ, 26.10.2020: “*Trump'un Uygun Fiyatlı Bakım Yasası karşıtı SCOTUS adayı onaylanırsa tehlikede olan ne? ACA'nın doğum teminatı garantisini kaybedebiliriz. #Mahkememiz #WhatsAtStake #ProtectOurCare*”, In Our Own Voice, 4 Retweet, 3 Beğeni, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1320738238114484224>.

Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah Amerikalı kadın sorunlarıyla ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen kurum tarafından, grubun bir parçası olma otoritesine dayandırılarak Twitter paylaşımları yapılmıştır. Paylaşım, Covid-19 pandemisi döneminde Donald Trump yönetiminin ACA kapsamını zayıflatmak istemesinin siyah Amerikalı kadınların üzerlerindeki baskıyı arttırdığına ilişkin kamuoyu oluşturmak ve konu hakkında paydaşları harekete geçirmek amaçlanmıştır. Sorunun arka planında, Yeni Sağ tarafında uygulanan neoliberal hegemonyayı genişleten, piyasacı gündemle sağlık sigortası düzenlemelerine yapılan saldırılar bulunmaktadır.

4.6.1.8. Sağlık Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar

Siyah Amerikalı kadınları etkileyen kesişimsel konumlarından kaynaklan birinci sağlık süreci eşitsizliği bakım adaletsizliğidir. İkincil bağlamda ise sağlık süreçlerinde yok sayılma, ön yargılar, ayrımcılıklardır. Üçüncül olarak yetersiz teşhis, tedavi gibi süreçlere eşlik eden yüksek hastalık ve ölüm oranlarının pandemide de artarak devam etmesidir. Sağlık bakım erişimi adaletsizliği ile araştırma ve klinik çalışmalarda dar temsil, teşhis ve tedavi süreçlerinde yetersizlik üreterek ciddi sağlık sorunları yaratmıştır. Mevcut eşitsizliklerin, kaliteli sağlık hizmeti alma önündeki engellerin, Covid-19 döneminde risk oluşturduğu paylaşımlarda öne çıkmıştır. Siyah Amerikalı kadınların uzun yıllardır kötü tedavi, zorlayıcı uygulamalar, etik dışı test ve yanlış sağlık bilgilerine maruz kalması eşitsizliği derinleştirmiş ve pandemi döneminde olumsuz etkilerde bulunmuştur.

Sağlık bakım eşitsizliği, yetersiz temsil ve yok sayılmaya ilişkin örnek Twitter paylaşımları:

blkwomenshealth, 21.01.2021: *“Bakıma erişimdeki eşitsizlikler ve araştırma ve klinik deneylerde yetersiz temsil, beyaz olmayan insanlar için zamanında teşhis ve yeterli tedaviyi katlanarak zorlaştırıyor ve bu da ciddi sağlık sonuçlarına yol açıyor. #bwhi #blackwomen #healthcare #bwhirare #bwhiequity #bwhipolicy”*, Black Women's Health Imperative, <https://twitter.com/blkwomenshealth/status/1352273531887882245>, 3 Retweet,6 Beğeni.

ncbcp_bwr, 28.05.2020: *“A2: İşte sağlık sistemindeki örtülü önyargının ve ırksal eşitsizliklerin Siyah insanlar arasında COVID-19'dan daha yüksek ölüm oranlarına nasıl katkıda bulunduğunu açıklayan bir makale”* The Black Women's Roundtable,1 Beğeni, https://twitter.com/ncbcp_bwr/status/1266077462770917377.

ncbcp_bwr, 25.03.2020(Retweet Tarihi): *“A4: Sağlık hizmetlerinde, özellikle de Siyah anne sağlığında örtülü önyargının ölümcül etkilerini şimdiden hiss ediyoruz; eksik sayım, bu sorunu daha da kötüleştirecektir. #COVID19 sağlık hizmetlerindeki eşitsizlikleri artırdı. Sayılmazsak, görülmeyiz. #BlackCensusWeek”* The Black Women's Roundtable, https://twitter.com/ncbcp_bwr/status/1242873693711155202, 6 Retweet, 6 Beğeni.

Siyah Amerikalı kadınların sağlık sorunlarıyla ilgili Amerika Birleşik Devletleri'nde çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen BWHI ve BWR tarafından, grubun bir parçası olma otoritesine ve konu hakkındaki çalışmalara dayandırılarak Twitter paylaşımı yapılmıştır. Paylaşım ile Covid-19 pandemisi döneminde siyah Amerikalı kadınların sağlık bakımında, teşhis ve tedavide deneyimledikleri adaletsizliklerden kaynaklanan olumsuz deneyimlere ilişkin kamuoyu oluşturmak amaçlanmıştır. Sorunun arka planında ırksal güç ilişkilerinden kaynaklanan siyah

Amerikalılara ve özellikle grubun kadınlarına ilişkin sağlık süreçlerinde ayrımcılık yok sayılma gibi davranışların etkisi vardır.

Siyah Amerikalı kadınların beyazlara göre çok yüksek doğum sırasında ölme oranlarının sağlık bakım ve anne sağlığı hizmetlerindeki eşitsizliklerden kaynaklandığı vurgulanmış, önyargı ve ırksal adaletsizliklerin giderilmesi, siyah anne sağlığının merkeze alındığı bir politika geliştirilmesi önemli görülmüştür. Irksal yok sayma, cinsiyete dayalı ayrımcılık ve ekonomik eşitsizlikten kaynaklanan sınıf problemleri sorunun temelinde yer almıştır. Tarihsel olarak kesişimsel konumdan kaynaklanan problem pandemi döneminde sağlık süreçlerindeki önemli eşitsizliklerden biridir.

Anne sağlığı hizmetlerinin yetersizliğine ilişkin örnek Twitter paylaşımları:

SBSisters,24.02.2022: “*Siyah kadınların doğum sırasında ölme olasılığı yaklaşık beş kat daha fazladır. SBS, sorunu çöpe atmak için kullanılmadığı sürece, anne sağlığı hizmetlerindeki eşitsizliklerin üstesinden gelmek için bir görev gücünün kurulmasını memnuniyetle karşılıyor...*”, <https://twitter.com/SBSisters/status/1496844760845537282>, Southall Black Sisters, 4 Retweet, 16 Beğeni

BirthEquity,05.01.2022: “*#COVID19, orantısız bir şekilde ulusötesi olarak Siyahi kadınları ve doğum yapan insanları etkileyen devam eden bir salgındır. #NBEC, bireyleri araştırma yapmaları ve #COVID19 aşılırları çağrısına kulak vermeleri için destekliyor ve teşvik ediyor.*”, National Birth Equity Collaborative 11 Retweet, 3 Alıntı, 20 Beğeni, 1 Yer İşareti <https://twitter.com/BirthEquity/status/1478776820006891529>.

Amerika Birleşik Devletleri’nde siyah kadınların sorunlarıyla ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen iki kuruluş tarafından, paydaşlarla yapılan röportajlara, grubun bir parçası olma otoritesine ve konu hakkındaki çalışmalara dayandırılarak Twitter paylaşımı yapılmıştır. Covid-19 pandemisi döneminde siyah Amerikalı kadınların yüksek anne ölüm oranlarına ilişkin aktif görev alacak bir organizasyon toplamak amacı paylaşımlarda öne çıkmıştır. Sorunun arka planında tarihsel bağlamda ırksal ve cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklı sağlık eşitsizliklerinin, beyaz üstünlüğüne dayalı hegemonik baskılardan kaynaklı, geçmişe uzanan kötü ve zorlayıcı doğum kontrol uygulamalarının etkisi yatmıştır.

Covid-19 pandemisinde hamilelik döneminde bulunan veya yeni anne olmuş siyah Amerikalı kadınlar daha yüksek ölüm riskiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bahsedilen durum siyah Amerikalı kadınların cinsiyetleri dolayısıyla pandemi döneminde deneyimledikleri baskılardan birini oluşturmuştur. Tarihsel bir politika olan ve siyah Amerikalıların nüfus kontrolüne, yetersiz anne sağlığı hizmetlerine uzanan problem pandeminin öldürücülük oranını arttıran kesişimsel bir sorundur.

Siyah Amerikalı kadınların pandemi dolayısıyla mental sağlıkları yıpranmış, ihtiyacı sağlayacak kadar terapistin olmaması ve erişim zorlukları durumu ağırlaştırmıştır. Evrensel ve kapsayıcı bir sağlık sisteminin bulunmaması siyah Amerikalı kadınlar üzerindeki baskının ağırlaşmasının bir etkeni olarak vurgulanmış, hamile kadınları, ergenleri ve gençleri içerecek şekilde genişlemenin önemi Twitter paylaşımlarına yansımıştır. Trump yönetiminin Obamacare karşıtı düzenlemelerinin siyah Amerikalı kadınların sağlık süreçlerinde yaşadığı eşitlikleri arttırması, Twitter paylaşımına yansıyan önemli bir konu olmuştur. Mental sağlığın bozulması kişisel konumdan kaynaklanan baskılar yüzünden gerçekleşmiştir. Evrensel bir sağlık sigortasının bulunmaması neoliberalizm ile yönetilen devletin piyasacı politikalarıdır.

Pandeminin ürettiği mental sağlık problemleri, terapist yetersizliği ve kapsayıcı sağlık politikasına ilişkin örnek Twitter paylaşımları:

BirthEquity,21.06.2021: “*Siyah kadınlar, pandemi tarafından daha da şiddetlenen orantısız miktarda akıl sağlığı sorunlarıyla karşı karşıya. @KelDaroe, pandemi sırasında öne çıkan akıl sağlığı engellerindeki eşitsizlikleri paylaştı.*”, National Birth Equity Collaborative, 10 Retweet, 10 Beğeni, 1 Yer İşareti, <https://twitter.com/BirthEquity/status/1407029050510610435>.

BlackWomensRJ, 31.05.2021: “*“Siyah kadınlar ve damgalanma, ırk ve pandeminin etkileri: İhtiyacı karşılayacak kadar terapist yok” @yahoolife aracılığıyla #BlackMentalHealth #COVID19 #Pandemic*”, In Our Own Voice, 1 Retweet, 1 Beğeni, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1399395591025836032>.

SisterLoveInc, 21.05.2020(Retweet Tarihi): “*#SRH ve adalet politikası & Gündem, #COVID19 yanıtının merkezinde yer almalı ve evrensel sağlık kapsamının hamile kadınları, ergenleri ve gençleri kapsamını sağlamalıdır. Marjinal gruplar, diyor @DazonDiallo @SisterLoveInc, küresel pandemik müdahalede #cinsiyet_adaleti hakkında @ColumbiaMSPH web seminerinde.*”, SisterLove, Inc., 2 Retweet, 6 Beğeni, <https://twitter.com/SisterLoveInc/status/1263496893054750721>.

Siyah ve diğer renkten kadınlarla ilgili çalışmalar yürüten üç kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşu tarafından grubun bir parçası olma otoritesine dayandırılarak paylaşım yapılmıştır. Covid-19 pandemisi etkisiyle siyah Amerikalı kadınların deneyimledikleri akıl sağlığı sorunlarının, yeterli terapist eksikliğinin ve evrensel sağlık sigortasının bulunmamasının olumsuz etkisinin duyurulması amacıyla Twitter platformu kullanılmıştır. Sorununun arka planında ırksal, sınıfsal ve cinsiyet ayrımcılıklarından kaynaklanan sorunların ürettiği baskıların etkisi olmuştur. Yeterince terapist ve evrensel sağlık hizmetlerinin bulunmaması ise Yeni Sağ tarafından uygulanan neoliberal hegemonyacı politikalarından kaynaklanmaktadır.

25 yaş ve üzeri Covid-19 ölüm istatistikleri incelendiği zaman, Siyah Amerikalı kadınların her yüz bin kişide ölüm oranı, tüm beyaz Amerikalılardan ve Asya kökenli Amerikalılardan oldukça yüksek gerçekleşmiş, istisna olarak hispanik Amerikalı kadınlarla yakın ölçülmüştür (Feldman & Bassett, 2021, s. 5). Tarihsel bağlamda sağlık süreçlerinde bulunanlar tarafından yapılan ayrımcılıklardan ve genel sağlık eşitsizliklerinden kaynaklanan yüksek siyah kadın anne ölümleri, pandemi döneminde de tüm trajedisıyla devam etmiştir (Ellis & Broaddus, 2021, para.4). Covid-19 hastalığının etkisiyle siyah kadınların riskleri daha fazla yükselmiştir. Yüksek tansiyon hastalığının Covid-19 için önemli bir risk faktörü oluşturduğu bilimsel gerçekliği (Kompaniyets, ve diğerleri, 2021, s. 1-13), çalışmalara yansımıştır. Şekil 12’de ise siyah Amerikalı kadınlarda yüksek oranlarda görülen hipertansiyon resmi verilere yansımıştır. İki verinin ışığında, siyah Amerikalı kadınların Covid-19 hastalığından yüksek oranlarda ölme sebeplerinden birinin hipertansiyon olduğu ortaya çıkmıştır. Hipertansiyon gibi kronik hastalıkların yüksek oranda görülmesi ise tarihsel, ekonomik, ırksal ve cinsiyet bazlı eşitsizliklerinin, sağlık süreçlerindeki adaletsizliklerin sonucu, kesişimsel yüklerin çıktısıdır. Benzer şekilde “obezite”, “diyabet”, “anksiyete bozukluğu” gibi faktörlerin de Covid-19 hastalığından dolayı hastanede yatma ya da ölüm riskini arttığı bilinirken (Kompaniyets, ve diğerleri, 2021, s. 1-13), Şekil 11’deki siyah Amerikalı kadınlarda görülen çok yüksek obezite oranlarının sebep olduğu etkiler aynı eşitsizliklerin çıktısıdır. Yapılan bir çalışmada, pandemi süresince siyah Amerikalı kadınların “yüzde 67” oranında “ruhsal sağlık” problemleri yaşadıkları belirlenmiş, bozulan uyku rutinleri, “anksiyete”, “depresyon”, yalnızlık hissini deneyimleme gibi durumlarla karşılaştıkları ölçülmüştür (Chandler, ve diğerleri, 2021, s. 86).

Covid-19 pandemisi yanlış bilgi ve komplo teorilerinin çok hızlı şekilde yayıldığı bir ortam oluşturmuştur. “Siyah bağışıklığı” gibi yanlış bilgi ve komplo teorilerinin, tarihsel olarak yaşanan kötü tedavi ve sağlık sistemine güvensizlik ile birleşmesi hastalıkla ilgili bir “kafa karışıklığı” yaratmıştır (Chandler, ve diğerleri, 2021, s. 82). Ayrıca yanlış bilgiler “aşı tereddütü” (Pennant, 2022, s. 537), gibi durumların oluşmasına neden olarak siyah kadınların pandemi deneyimlerine olumsuz olarak yansımıştır.

Siyah Amerikalı kadınların kesişimsel konumları dolayısıyla pandemide deneyimledikleri adaletsizler bir sağlık problemi olan Covid-19’dan daha fazla etkilenmelerine sebep olmuştur. Sağlık süreçlerindeki ırksal ve cinsiyet bazlı ayrımcılıklar neoliberal ekonominin yarattığı eşitsizlik ve ücretsiz hizmete erişememe sorunuyla birleşerek resmi verilere yansımıştır.

Sonuç olarak Yeni Sağ etkisinde ırk, cinsiyet, sınıfın kesişim noktasında bulunan siyah Amerikalı kadınların pandemide deneyimledikleri ağır ekonomik sorunlar, sınıfları dolayısıyla etkilendikleri baskıları arttırmıştır. Pandemi döneminde düşük ücretler alma, ön cephe işlerde çalışma, yoğun bir şekilde işsiz kalma veya bırakılma, işlerini geri kazanma problemleri siyah Amerikalı kadınlar üzerindeki sınıf baskısını arttırmıştır. Ayrıca ekonomik durumdaki bozulma barınma, gıda gibi temel ihtiyaçların dahi karşılanamadığı bir durum yaratmıştır. Politika yapıcılarının gerekli düzenlemeleri yapmadaki yetersizliği, ücretli izine erişilememesi, işsizlik sigortalarına ulaşamama baskıyı derinleştirmiştir. Pandemiyle gelen ve katmanlaşan bahsedilen tüm faktörler, kesişimsel konumdaki siyah Amerikalı kadınların, sınıfları dolayısıyla deneyimledikleri adaletsizlikleri derinleştirmiş, tahakküm nüfuzunu arttırmıştır. Ancak tıpkı Yeni Sağ'ın kendisi gibi yarattığı sorunlar da ekonomiyle sınırlı değildir. Bu bağlamda çalışmaya Sosyo-kültürel sorunlarla devam edilecektir.

4.6.2. Sosyo-Kültürel Sorunlara İlişkin Bulgular

Covid-19 pandemisi döneminde artan polis şiddeti siyah Amerikalı kadınları, ailelerini etkilen bir problem olmuştur. Neo-muhafazakâr güç ve otorite kullanımı durumu beslemiştir. Çocuk bakım eksiklikleri, kürtaj karşıtlığı gibi pandemide karşılaşılan sorunlar Yeni Sağ'ın neo-muhafazakâr perspektifli politikalarıyla ilgili olmuştur. Çalışmanın bu bölümünde beş alt başlık altında sosyo-kültürel sorunlara yer verilecektir.

4.6.2.1. Polis Şiddeti

Siyah Amerikalı kadınların pandemi döneminde ırkları dolayısıyla deneyimledikleri tahakkümleri arttıran faktör polis şiddeti olarak ortaya çıkmıştır. Polis şiddeti yalnızca siyah Amerikalı kadınları değil genel olarak siyah Amerikalı toplulukları etkilemiştir. Siyah Amerikalı kadınlar kendilerinin yanı sıra aile bireylerinden siyah Amerikalı erkeklerin maruz kaldığı polis şiddetinden etkilenmiş, bu durum tüm aile fertleri üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Siyah Amerikalı kadınların polis tarafından öldürülmesi ve bunun bir sorun olarak görülmemesi, hesabının sorulmaması pandemi döneminde karşılaşılan önemli bir sorundur. Bu şekilde bir gerçekliğin ırkçı polis şiddetinin diğer siyah Amerikalı kadınlar üzerinde artmasına, madunların savunmasının azalmasına sebep olmuştur.

Polis şiddetinden ölme ve hesabın sorulmamasına ilişkin örnek Twitter paylaşımı:

BlkMamasMatter,22.04.2021: “*Polis tarafından öldürülen sayısız Siyah kadının vurgulanmaması ve hesap sorulmaması, Siyah kadınları [ve kızları] isimsiz ve dolayısıyla ırkçı polis şiddetine karşı devam eden savunmasızlıkları karşısında yetersiz korumaya bırakıyor.*”—@aapolicyforum”, Black Mamas Matter Alliance, <https://twitter.com/BlkMamasMatter/status/1385286164555485187>, 95 Retweet, 4 Alıntı, 183 Beğeni, 5 Yer İşareti.

Siyah Amerikalı anneler ile ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşu tarafından, grubun bir parçası olma ve konu hakkında çalışmalar yapma otoritesine dayandırılarak sosyal medya paylaşımı yapılmıştır. Polis şiddeti sorunu sebebiyle zarar gören siyah Amerikalı kadın ve kız çocuklarının sesinin, savunmasızlıklarının duyurulması, problemin çözümü için kamuoyu baskısı oluşturması amacıyla Twitter kullanılmıştır. Problemin altyapısı tarihsel altyapısı bulunana ırksal ayrımcılık beyaz hegemonik baskısına uzanır.

Her iki cinsiyetten siyah Amerikalı gençlerin polis şiddetine maruz kalması annelerinin üzerinde baskı oluşturan bir unsur olarak Twitter paylaşımlarına yansımıştır. Polis şiddetinin bir üreme adaleti sorunu olduğu paylaşımlara yansımış, bir siyah Amerikalı annenin doğan çocuğunun devletin de onayladığı bir şiddet tehdidi altında bulunmasının baskısını deneyimlemesi bir insan hakları sorunu şeklinde nitelendirilmiştir. Siyah Amerikalı kadınların hayatlarını dilediğince planlamasının önünde engel oluşturan problem kapsamlı bir kesişimsellik sorunudur. Irkçılığın, cinsiyetçiliğin birleştiği problemde, siyah Amerikalı çocukların şiddet sorunu kaynaklı ekonomik gelişmelerinin olumsuz etkilenmesi sınıfsal baskıları derinleştirmiştir. Çocuklarının güvenceden yoksun olması pandemi döneminde artan siyah Amerikalı kadın mental problemlerinin önemli sebebini üretmiştir.

Polis şiddeti probleminin bir üreme adaleti sorunu olmasına ilişkin örnek Twitter paylaşımı:

BlkMamasMatter,15.04.2021(Retweet Tarihi): “*Polis şiddetinin bir üreme adaleti sorunu olduğunu anlayın. Bu bir #doğum adaleti meselesidir. Bu bir #insanhakları meselesidir. Sürekli devlet onaylı şiddet tehdidi altında Siyah bir çocuğa annelik yapmak, #DaunteWright'ı gördüğümde çocuğumu gördüğüm anlamına gelir. Neden olmasın #BMHW21*”, Black Mamas Matter Alliance, <https://twitter.com/BlkMamasMatter/status/1382460160388558858>, 908 Retweet, 63 Alıntı, 2947 Beğeni, 20 Yer İşareti.

Twitter paylaşımı, siyah Amerikalı anneler ile ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşu tarafından, grubun bir parçası olma ve konu hakkında

çalışmalar yapma otoritesine dayandırılarak yapılmıştır. Polis şiddetinin aslında bir üreme adaleti sorunu olduğu hakkında kamuoyunda bilinç oluşturmak amaçlanmıştır. Sorunun arka planında, cinsiyet, ırk, sınıf ayrımcılığına dayalı davranış kalıplarının tarihsel beyaz üstünlüğü anlayışına dayalı güç ilişkilerinin etkisi vardır.

Yakınlarının bu şekilde polis şiddetine maruz kalmasının siyah Amerikalı kadınların ruh sağlığına olumsuz etkisi Twitter paylaşımlarında yer almıştır. Polis şiddeti sorununun yüz yıl önceki kadar büyük olduğu paylaşımlarda vurgulanan önemli bir konudur. Polis şiddeti sorunu son döneminde ülke genelinde ilgi görse de problemin çözülmekten çok uzak olduğu belirtilmiştir. Paylaşım ile yapılan vurgu dönemin önemli toplumsal olayı Black Lives Matter¹⁰⁶ protestolarının ülke genelinde gündem olmasına karşın polis şiddetinin devam etmesiyle alakalıdır. Protestolar sonrasında da devam eden polis şiddeti sorunu kapsamlı bir ırkçılık ve beyaz üstünlüğü sorunudur. Donald Trump yönetiminin beyaz üstünlükçe alt-sağ temsilcileriyle ve ideolojisiyle yakınlığı koşulları ağırlaştıran bir diğer etmendir.

Aile bireylerinin polis şiddetine maruz kalmasının olumsuz etkisi ve sorunun çözülmekten uzak olduğuna ilişkin örnek 3 Twitter paylaşımı:

BGUnscripted,01.06.2020: *"Bugün siyah Amerikalılar, neredeyse bir asır önce belgelenen linç olaylarına eşit bir oranda polisin elinde ölüyor... polis şiddeti şu anda ABD'deki siyah erkekler için önde gelen ölüm nedenlerinden biri." @KeishaBlain'den önemli bir parça*", BlackGirlsUnscripted, 7 Retweet, 5 Beğeni, 2 Yer İşareti, <https://twitter.com/BGUnscripted/status/1267215706829008902>.

blkfemfuture, 28.05.2021: *"Ruh sağlığı uzmanları, video aracılığıyla bile olsa polis şiddetine tanık olan Siyah kadınlar ve kız çocukları arasında ruh sağlığı koşullarının ciddiyetinde bir artış fark ettiler."*. Black Feminist Future,2 Retweet,1 Beğeni, <https://twitter.com/blkfemfuture/status/1398313616638685185>.

SisterLoveInc,21.04.2021(Retweet Tarihi): *"Mücadelemiz bitmekten çok uzak- Polis şiddeti konusuna gösterilen ulusal ilgiye rağmen, @NYCMayor NYC ailelerine ve vakalarına ilgi göstermiyor. ELİMİZDE OLMAYACAK! ŞİMDİ dönüştürücü değişime ihtiyacımız var! @NYCCouncil #FIRENYPD #DEFUNDTHENYPD Bugün saat 18:00'de Foley Meydanı'na katılın."* <https://twitter.com/SisterLoveInc/status/1384907001214513162> Justice Committee,11 retweet,17 Beğeni.

Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah kadınların ve annelerin sorunlarıyla ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen üç kuruluş tarafından, uzman görüşlerine, grubun bir parçası olma otoritesine ve resmi verilere dayandırılarak paylaşım yapılmıştır. Polis

¹⁰⁶ Siyah Hayatlar Değerlidir, siyah Amerikalı George Floyd'un 26 Mayıs 2020 tarihinde polis şiddeti ile öldürülmesi üzerine ABD'de geniş kapsamlı düzenlenen ve adaletin sağlanması için yapılan gösterilerdir.

şiddeti sorunun yarattığı akıl sağlığı gibi yan problemlerin duyurulması ve çözüm kökten bir değişime olan ihtiyacın kamuoyuna ulaştırılması amaçlanmıştır. Arkasında yatan etkenler incelendiği zaman siyah Amerikalı kadınların ve ailelerinin şiddete uğramasının bıraktığı etkiler tarihsel bir problem olan ırksal ayrımcılığa sorunun çözümden uzak olması ise yetkililerin ilgisizliği ise bazı eyaletlerde beyaz hegemonyasının devamıyla ilgilidir.

Polis şiddeti sorunun genellikle erkek problemi şeklinde görünmesinin siyah Amerikalı kadınların deneyimlerinin yok sayılmasına neden olmuştur. Polis şiddeti konusunda yapılan çalışmaların çoğunlukla siyah Amerikalı yetişkin ve çocuk erkeklerin deneyimlerine odaklanmasının siyah Amerikalı kadın ve kız çocuklarının durumlarının görünmez kılarak risklerini arttırmıştır. Kamuya yansıyan polis şiddeti olayları ve dönemin büyük protesto hareketi olan Black Lives Matter protestolarında siyah Amerikalı erkeklerin sorunlarının ön plana çıkması durumun göstergesidir. Siyah Amerikalı kadınlar protestolarda ön sırada yer almasına rağmen onların sorunları daha geri planda kalmıştır.

Polis şiddeti probleminde siyah Amerikalı kadınların deneyimlerinin görmezden gelindiğine ilişkin örnek 2 Twitter paylaşımı:

NBWJInstitute,13.03.2021: *“Polis şiddeti anlayışımız, Siyah erkeklerin ve oğlan çocuklarının deneyimleriyle çerçevelenir. Araştırma bunu sürdürüyor- araştırma Siyah kadınlara odaklanmıyor & kızlar... Bu, kimsenin dikkatini vermediği için daha büyük risk altında olduğumuz anlamına gelir. --@syd_mckinney #InOurNamesNetwork”*, <https://twitter.com/NBWJInstitute/status/1370525013770653696>, National Black Women’s Justice Institute, 1 Retweet, 4 Beğeni.

NBWJInstitute,08.06.2020(Retweet Tarihi) : *“Siyah kadınlar orantısız bir şekilde polis vahşetinin kurbanları, ancak aktivistler geride bırakıldıklarını ve polis şiddetine karşı ana akım mücadeleden silindiklerini söylüyorlar.”*, <https://twitter.com/NBWJInstitute/status/1270086723477950467>, National Black Women’s Justice Institute, 263 Retweet, 31 Alıntı, 443 Beğeni,15 Yer İşareti.

Twitter paylaşımları, siyah Amerikalı kadınlar ile ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşu tarafından, grubun bir parçası olma ve konu hakkında çalışmalar yapma otoritesine dayandırılarak yapılmıştır. Polis şiddetinin siyah Amerikalı erkeklere özgü bir sorun şeklinde görülmesinin yarattığı risk ile ilgili kamuoyunda farkındalık oluşturmak ve siyah Amerikalı kadınlarla ilgili çalışma yapılmasını sağlamak Twitter paylaşımlarının amaçları arasındadır. Sorunun arka planında, tarihsel olarak cinsiyet ayrımcılığı ve siyah mücadele hareketleri içindeki erkek figürünün ön plana çıkarıldığı hegemonyanın etkisi vardır.

Polis şiddeti sorununa ilişkin federal ve eyalet düzeyindeki yetkililerin yetersizliği vurgulanmış, problemin ana kaynağının sistemli ırkçılık ile beyaz üstünlüğü olduğu öne sürülmüştür. Sorunun çözümünün siyah Amerikalı polis memuru istihdamı ile gerçekleşmeyeceği, beyaz üstünlüğünün ve ırkçı sistemin değişmeden yapılan adımların sonuç vermeyeceği Twitter paylaşımlarında öne çıkmıştır. Şiddetin kaynağına inilmesi politika yapıcı düzeyinde adımların uygulanması, federal ve eyalet düzeyinde ırkçılığı, cinsiyetçiliği engelleyici adımların atılması kökeninde tarihsel problemlerin bulunduğu sorunun çözümünde önemlidir.

İrkçılığın, polis şiddetinin temelinde yatan unsur olduğuna ilişkin örnek Twitter paylaşımı:

BlackWomensRJ,28.08.2020: “*Siyahlara yönelik polis şiddetinin temel nedeni, sistemik ırkçılık + beyaz üstünlüğüdür. İrkçılık karşısı eğitimle ya da daha fazla Siyahi memur işe alarak bunu durduramayız çünkü ceza adaleti sisteminin kendisi beyaz üstünlüğünü sürdürmek için tasarlanmış ırkçı bir araçtır. #JacobBlake*”, In Our Own Voice, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1299113330888540165>, 3 Beğeni.

Amerika Birleşik Devletleri’nde siyah kadınlarla ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşu tarafından grubun bir parçası olma otoritesine dayandırılarak sosyal medya paylaşımları yapılmıştır. Covid-19 pandemisinde artan polis şiddeti olaylarının asıl sebebinin beyaz üstünlüğüne dayalı ırkçılık olduğu konusunda kamuoyunda bilinç oluşturmak ve sorunun çözümünde sistemselsel bir değişiklik ihtiyacını vurgulamak için Twitter kullanılmıştır. Sorunun arka planında, tarihsel bağlamda Amerika Birleşik Devletleri’nde özellikle güney eyaletlerde köleliğin korunması için gösterilen direncin, daha sonraki dönemde de yüksek ırkçılığın, etkisi bulunur.

Ayrıca yayımlanan bir raporda siyah kadınların, kendi riskleri dışında tanıdıkları birini Covid-19 hastalığından ya da ırktan kaynaklı şiddetten kaybetme ihtimallerinin yüksekliği sebebiyle iş hayatlarının etkilendiği ortaya çıkmıştır (Pennant, 2022, s. 536). İş hayatının dışında, pandemi etkisi, sağlık ve diğer alanlarda süre gelen adaletsizlikleri arttırarak, genel bağlamda siyah Amerikalıların, özel olarak siyah Amerikalı kadınların “sağlık ihtiyaçlarına” cevap alma durumlarında yetersizlik yaratmıştır (Walton, Campbell, & Blakey, 2021, s. 248). Bu durum yakınlarının kaybıyla birleşip siyah Amerikalı kadınların zihinsel sağlığı üzerine baskı oluşturmuştur (Walton, Campbell, & Blakey, 2021, s. 248).

Covid-19 pandemisi döneminde siyah Amerikalı kadınlar, aileleri ve yakın toplulukları ırkçı saldırı ve polis şiddetinden etkilenmiştir. Kesişimsel konumda bulunan

siyah Amerikalı kadınlar ırkçı polis şiddetine yoğun maruz kalmasına rağmen, yapılan çalışmalar ve kamuoyuna yansıyan çıktılarda problemin sadece siyah Amerikalı erkeklerin yoğun olarak etkilendiği bir sorun şeklinde gösterilmesi görünürlüğü gizlemiştir. Siyah Amerikalı kadınların kendilerinin dışında ailelerinin ve özellikle çocuklarının polis şiddetine maruz kalması ruhsal problemlere sebep olmuştur. Pandemi döneminde ırkçı polis şiddeti kesişimsel konumda bulunan siyah Amerikalı kadınların ırkları dolayısıyla deneyimlediği tahakkümü arttıran unsur olarak ön plana çıkmıştır. Kesişimsel yolların ırk kolundan gelen baskı artışı madunların Covid-19 pandemisinde kötü etkilenmesindeki faktörlerden birini oluşturmuştur.

4.6.2.2. Cinsel Taciz

Covid-19 pandemisi döneminde siyah Amerikalı kadınların cinsiyetleri dolayısıyla deneyimledikleri baskılar, işyeri de dahil olmak üzere cinsiyet ayrımcılığı, özel ve kamusal alanda şiddet taciz, şeklinde incelenen Twitter paylaşımlarında ön plana çıkmıştır.

Covid-19 pandemisi döneminde artan şiddet ve taciz olaylarına ilişkin örnek Twitter paylaşımı:

BlackWomensBP,10.06.2021(Retweet Tarihi): *“Pandemi sırasında cinsel taciz + kadınlara yönelik şiddet ve cinsiyetini genişleten kişilere ilişkin raporlarda önemli bir artış oldu. Bir sonraki belediye başkanı, NYC’de hem özel sektörde hem de kamu sektöründe cinsiyete dayalı şiddeti nasıl ele almalı?”* The New York Women's Foundation, <https://twitter.com/BlackWomensBP/status/1403076309673205767>, 6 Retweet, 9 Beğeni.

Amerika Birleşik Devletleri’nde siyah kadınlarla ilgili çalışmalar yürüten kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşu tarafından konu hakkındaki raporlara dayandırılarak Twitter paylaşımı yapılmıştır. Covid-19 pandemisinde artan cinsel taciz ve şiddet hakkında bilinç oluşturmak, kamu paydaşlarına çözüm hakkında tavsiyelerde bulunmak için sosyal medya platformu kullanılmıştır. Sorunun arka planında cinsiyete dayalı ayrımcılık ve neo-muhafazakâr ideolojini erkek hegemonik perspektifle işleyen politikalarının etkisi bulunur.

4.6.2.3. Çocuk Bakım Eksiklikleri

Çocuk bakım eksiklikleri siyah Amerikalı kadınları işten ayrılmak zorunda bırakan etken olarak vurgulanmıştır. Çocuk bakım eksiklikleri kesişimsellikten kaynaklanan ırk, cinsiyet ve sınıfı kapsayan kapsamlı bir sorundur. Çocuk sahibi olan

siyah Amerikalı kadınların pandemi döneminde evde bakıma muhtaç bireylere bakma zorunluluğu ve devletlerin ücretsiz hizmet sunmaması durumu oluşturmuştur. Neoliberalizm mantığıyla yönetilen devlette hizmetler piyasa çözümleri aracılığıyla yönetilirken, devletlerin bireysel ihtiyaçları karşılaması kötü risk kavramıyla sınırlıdır. Bahsedilen perspektifle özel sektöre bırakılan pahalı çocuk bakım hizmetlerine erişim kısıtlılığı sorunu üreten bir diğer sebeptir. Çocuk bakım eksiklikleri siyah Amerikalı kadınlar üzerindeki cinsiyet ve sınıf baskısını derinleştirmiştir.

Ücretsiz bakım hizmetlerinin eksikliğine ilişkin örnek Twitter paylaşımı:

BlkMamasMatter, 02.03.2021(Retweet Tarihi): *“Pandeminin peşi sıra gelmesiyle, çok sayıda kadın çocuk bakımı ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmayı bırakmak veya çalışma saatlerini azaltmak zorunda kaldı. Kadınların ücretsiz emeğinin tahmini değeri 10,8 \$ olduğunda, aileler için özel bir yükümlülük olarak değil, kamu yararı olarak ele alınan bir ulusal çocuk bakım sistemi tasarlamamız gerekiyor”* Black Mamas Matter Alliance, <https://twitter.com/BlkMamasMatter/status/1366841149189738496>, 29 Retweet, 5 Alıntı,34 Beğeni

Siyah Amerikalı anneler ile ilgili çalışmalar yürüten sivil toplum organizasyonu tarafından, resmi verilere ve grubun bir parçası olma otoritesine dayandırılarak paylaşım yapılmıştır. Ücretsiz çocuk bakım hizmetlerinin Covid-19 döneminde siyah Amerikalı kadınların hayatlarına olumsuz etkide bulunması hakkında farkındalık oluşturmak ve çözüm için harekete geçilmesini sağlamak Twitter paylaşımlarının amacıdır. Sorunun arka planında, Yeni Sağ’ın neo-muhafazakâr gündemle hareket eden politikalarının bakım hizmetlerinin ailelere yüklenmesinin ve neoliberal piyasacı gündemle düzenlenmesinin etkisi vardır.

4.6.2.4. Kürtaj Sorunu

Twitter paylaşımlarına yansıyan bir diğer önemli unsur, yeni muhafazakâr sağ siyasetin kürtajı yasaklama adımları ile kadınları kontrol etme takıntılarının siyah Amerikalı kadınlar üzerinde de baskı oluşturmasıdır.

Kürtajı yasaklama girişimlerine ilişkin örnek Twitter paylaşımı:

BlackWomensRJ, 07.05.2020: *“Radikal sağ, kürtajı yasaklamak ve kadınları kontrol etmek konusunda takıntılı. Gündemlerini zorlamak için hiçbir şeyden, hatta bir salgından bile vazgeçmeyecekler. Şimdi, aşırı ideolojilerini zorlamak için #COVID19 krizini kullanıyorlar. Karşı koyuyoruz! #PutPeopleFirst #WeDemandMore #BlackWomensRJ”*, <https://twitter.com/BlackWomensRJ/status/1258440248020865032>, In Our Own Voice,2 Retweet,6 Beğeni.

Siyah Amerikalı kadınlar ve anneler ile ilgili çalışmalar yürüten sivil toplum organizasyonu tarafından, grubun bir parçası olma otoritesine dayandırılarak sosyal medya paylaşımı yapılmıştır. Muhafazakâr gündemle hareket eden radikal sağ grupların covid-19 pandemisini kullanmak yoluyla yaptığı zorlamalara karşı koymak için paydaşlara yapılan çağrının yayılması amacıyla Twitter kullanılmıştır. Sorunun arka planında, 1980'lerden itibaren Yeni Sağ siyaseti etrafında kümelenen radikal sağ grupların cinsiyet ayrımcılığına dayalı aktivizmi yer almıştır.

Yeni sağ ideolojisinin Donald Trump ile bağlantısı kürtaj konusunda karşıtı politikaların pandemi döneminde harekete geçmesinin altında yatan etmendir. Kürtaj karşıtı politikaların baskı oluşturmasının sebebi ise üreme özgürlüğünü kontrol edemeyen siyah Amerikalı kadınların istenmeyen gebelik ve pandemi döneminde doğum sırasında gerçekleşen yüksek ölüm oranlarıdır.

4.6.2.5. Aile İçi Şiddet

Pandemi döneminde cinsiyetleri dolayısıyla deneyimledikleri bir diğer baskı aile için taciz iken durumdan kaynaklanan intiharlar resmi verilere yansımıştır. Covid-19 pandemisi döneminde yükselen aile içi şiddet de bir diğer önemli sorunu oluşturmuştur. Şiddete uğrayanlar için rehabilite hizmetleri ve bu konudaki yardımlar önemli görülmüştür. Siyah Amerikalı kadınların üç koldan gelen kesişimsel yüklerinden cinsiyet kategorilerinden kaynaklanan tahakkümler, pandemi dönemindeki şiddet ve tacizle artmıştır. Şiddete maruz kalmanın fiziksel ve mental etkileri pandemi deneyimini ağırlaştırmıştır.

Pandeminin aile şiddet, taciz gibi sorunları arttırmasına ilişkin örnek Twitter paylaşımları:

SBSisters, 07.04.2020(Retweet Tarihi): *“Pragna Patel'in yorumuna dikkat edin. Koronavirüs pandemisi sırasında cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınlara yönelik uygun hizmetleri finanse edersek, belki de bu hayati hizmetleri bundan sonra da koruyabiliriz #coronaconversations @fawcettsociety”*, Southall Black Sisters, <https://twitter.com/SBSisters/status/1247588277273706496>, 4 Retweet, 3 Beğeni.

SBSisters, 15.05.2020(Retweet Tarihi): *“Kriz durumlarında, [...] bu tür acil durumlarda kadına yönelik şiddet gerçekten yükselen şeylerden biri.” #pandemi sırasında aile içi şiddet oranları hakkında bu makaleyi bilgilendirmeye yardımcı oldukları için @fawcettsociety ve @SBSisters'a teşekkürler.”*, Southall Black Sisters, <https://twitter.com/SBSisters/status/12612125732502650892>, Retweet, 3 Beğeni.

SBSisters, 15.05.2020(Retweet Tarihi): *“Aile içi tacize bağlı intihar derin bir endişe kaynağıdır #COVID19. @SBSisters İçişleri Bakanlığı'na, salgından önce haftada 3 kadının tacizden kaçmak için intihar ederek öldüğünü ve oranların hem siyah hem de*

Asyalı kadınlar için daha keskin olduğunu söyledi. Birisi için endişeleniyorsanız veya endişeleniyorsanız”, Southall Black Sisters, 1 Retweet, 3 Beğeni, <https://twitter.com/SBSisters/status/1261367157599830023>.

Amerika Birleşik Devletleri’nde kadınları, çocukları ve gençleri istismardan uzak yaşamaları için güçlendirmek amacıyla hareket eden sivil toplum organizasyonu tarafından, konu hakkında yardım faaliyetleri yürütme otoritesi kullanılarak paylaşım yapılmıştır. Twitter platformu, pandemi döneminde artan aile içi şiddete ilişkin gündem oluşturmak ve yardım çağrılarına cevap vermek için kullanılmıştır. Sorunun arka planında cinsiyete dayalı hegemonik baskılar yatmaktadır. Pandemi döneminde radikal sağ siyasetin baskıları durumu ağırlaştırmıştır.

Yapılan bir ankette siyah Amerikalı kadınların “yüzde 93’ünün” hastalıkla ilgili önlemler ve “çocuk bakım zorlukları” dolayısıyla yaşamlarında farklılık oluştuğu, “yüzde 71’inin” hayatlarına pandemi sürecinin çok fazla etkide bulunduğu, "yüzde 83’ünün” ise gelecekteki ekonomik durumlarıyla ilgili korkularının olduğu, ölçülmüştür (Chandler, ve diğerleri, 2021, s. 85). Kesişimsel konumdaki siyah Amerikalı kadınlar Covid-19 pandemisi döneminde, cinsiyetleri dolayısıyla normalden daha yüksek şiddet, taciz, ayrımcılık baskısıyla karşılaşmıştır. Çocuk bakım eksiklikleri, ücretli izin erişimi problemleri siyah Amerikalı kadınların cinsiyetleri dolayısıyla deneyimledikleri baskıyı pandemi döneminde arttırmıştır. Radikal sağın kürtaj karşıtı ve kadınları kontrol etmeye yönelik pandemide artan girişimlerinin Trump yönetimi tarafından desteklenmesi siyah Amerikalı kadınların cinsiyetleri dolayısıyla deneyimledikleri baskının artışına sebep olmuştur. Bahsedilen tüm faktörler kesişimsel konumdaki siyah Amerikalı kadınların cinsiyetleri dolayısıyla deneyimledikleri baskını artışına sebep olmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

ABD’de siyah Amerikalı kadınlar ırk, cinsiyet ve sınıflarının kesişiminden kaynaklanan eşitsizlikler, adaletsizlikler ve baskı deneyimlemiştir. Yeni Sağ hükümetlerin emeği zayıflatan sermayeyi sınırsızlaştıran politikaları siyah Amerikalı çalışan kadınların reel gelirlerinin düşmesine sebep olmuştur. Reel olarak gelir kaybeden siyah Amerikalı kadınlar yüksek oranda yoksulluk çekmişlerdir. Reel bağlamda gelirlerini kaybeden yüksek oranda yoksulluk çeken siyah Amerikalı kadınlar, günlük hayatta kalma mücadelesi veren, birikim yapamayan bir komunda olmuştur. Kesişimsel konumları sebebiyle siyah Amerikalı kadınlar sağlık süreçlerinde yok sayılma, yeterli teşhis, tedavi görememe gibi ayrımcılıklar deneyimlemiştir. Yeni Sağ liderlerinin, ABD’de hali hazırda merkezi olmayan ve çok sınırlı şekilde sunulan federal sağlık sigortalarının erişimi kısıtlayıcı adımları siyah Amerikalı yoksul kadınların bunlara erişimini zorlaştırmıştır. Çözümleri piyasaya bırakan anlayışının hâkim olduğu ABD sağlık sigortası sisteminde özel sektörün sunduğu hizmetler ön plandadır. Özel sektörün sunduğu çözümlerin yüksek fiyatlı olması siyah Amerikalı kadınlar gibi kesişen yükleri fazla kesimlerin erişimini kısıtlamıştır. Obamacare düzenlemesi durumu iyileştirse de Trump yönetiminin ve bazı eyalet yürütme organlarının Yeni Sağ perspektifiyle yasaya yaptığı saldırılar düzelmeyi durdurmuştur. Ayrıca kötü iş koşullarında yüksek toksik maruziyetine maruz kalan kesişen yükleri fazla olan kesimler, Yeni Sağ’ın neoliberal perspektifiyle hareket eden Trump yönetiminin çevresel anlaşmalardan çıkmasıyla daha fazla hava ve çevre kirliliğiyle karşılaşmıştır. Bahsedilen tüm faktörler siyah Amerikalı kadınların yüksek oranlarda kronik rahatsızlığa sahip olmasına sebebiyet vermiştir. Yeni Sağ’ın neo-muhafazakâr, bakımı aileye yükleyen politikaları ve neoliberal piyasacı uygulamaları, ABD’de çocuk bakım hizmetlerinin özel sektöre bırakılması sonucunu üretmiştir. Özel sektör tarafından yüksek fiyatlı sunulan çocuk bakım hizmetlerine yüksek yoksulluk çeken siyah Amerikalı kadınlar erişememiştir. Siyah Amerikalı kadınlar ayrıca kesişimsel konumları dolayısıyla ücret ayrımcılığına maruz kalmıştır. Bahsedilen tüm faktörler Siyah Amerikalı kadınların Covid-19 pandemisine zayıf girmesine sebebiyet veren yükleri oluşturmuştur.

Covid-19 pandemisi ortaya çıktığında Amerika Birleşik Devletleri başkanı olan Donald Trump salgın ile ilgili önlemleri almakta gecikmiştir. Trump yönetimi salgın ortaya çıktığı ilk dönemde görmezden gelmeyi seçmiştir. Salgının ilerleyen dönemlerinde ise her şeyin kendi kontrolünde olduğu illüzyonunu satmaya çalışmıştır. Trump yönetimi,

önlemlerin kaçınılmaz olarak alındığı salgının çok hızlı yayıldığı dönemde tedbirlerin bir an önce kaldırılması için uğraşmıştır. Donald Trump'ın böyle bir politika uygulaması Yeni Sağ perspektifli düşünce dolayısıyla ekonomik büyümenin azalmasının istenmemesidir. Bireysel çıkarlarını ön plana alan gündemle hareket eden Trump, gerekli önlemleri zamanda ve yeterli almayarak salgının hızlı yayılmasına neden olmuştur. Salgının hızlı yayılması kesişimsel konumları sebebiyle zayıf olanların pandemiden ağır etkilenmesine neden olmuştur.

Tarihsel süreçlerin çıktısı olan ve ırk kategorileri üzerinden kaynaklanan tahakkümlerden ırkçılığa maruz kalma, sosyal izolasyon gibi adaletsizlikler, pandemi döneminde artan ırksal şiddet olaylarının etkisi ve hastalığa yönelik izolasyonlar ve polis şiddetiyle birleşerek siyah Amerikalı kadınların üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Kendilerinin, yakınlarının veya topluluklarından birinin polis şiddetine maruz kalması, pandemi döneminde Siyah Amerikalı kadınların ırkları dolayısıyla deneyimlediği baskının artmasında ön plana çıkan faktör olmuştur. Sınıf kategorileri üzerinden kaynaklanan işe alım süreçlerinde ayrımcılık, düşük ücretler alma, istihdama katılımda zorluklar, düşük sosyal haklı işlere mecbur olma gibi adaletsizlikler, pandemi süresince ön cephede, karantina süreçlerinde kapatılan iş yerlerinde ve krizden etkilenen sektörlerde çalışma dolayısıyla işsiz kalmak ile birleşmiştir. İşsizlik sigortalarına erişim zorlukları ve birikim yetersizlikleri durumu ağırlaştırmıştır. Yeni Sağ'ın neoliberal ekonomisi dolayısıyla yıllarca gelirleri reel olarak azalan siyah Amerikalı kadınların zor durumlarda kullanacak birikimleri olmamıştır. Bu durum siyah Amerikalı kadınların deneyimlediği sınıf baskının artmasına, adaletsizliklerin derinleşmesine sebep olmuştur. Tarihsel cinsiyet kategorileri üzerinden yaşanan tahakkümler olan, cinsiyetler arası kazanç eşitsizliği, eğitim de dahil olmak üzere sosyal haklardan yararlanmada yaşanan adaletsizlikler, pandemi döneminde ağırlaşarak devam etmiştir. Pandemi etkisiyle gerçekleşen iş kayıpları cinsiyet eşitsizlikleri, çocuk bakımı yüklerinin ve aile bakımı yüklerinin etkisiyle ağırlaştırmıştır. Yeterli, uygun fiyatlı çocuk bakımı hizmetlerinin yetersizliği, ücretli izine erişimin olamaması duruma eklenerek koşulların ağırlaşmasına sebebiyet vermiştir. Siyah Amerikalı kadınlar ayrıca pandemi sebebiyle artan şiddet, taciz baskısını deneyimlemişlerdir. Bu faktörler Covid-19 pandemisi döneminde Siyah Amerikalı kadınların cinsiyetleri dolayısıyla deneyimledikleri baskıları oluşturmuştur. Siyah Amerikalı kadınlar kesişimsel konumları nedeniyle sağlık süreçlerinde yok sayılma, ayrımcılık ve hekim ön yargıları sebebiyle bakım hizmetlerine erişme adaletsizliğiyle karşılaşmıştır. Hastalıklarla ilgili klinik süreçlerinde siyah Amerikalı

kadınların eksik temsili keşimsel konumda bulunanlar için tedavi geliştirilmesinde yetersizlik yaratmıştır. Anne sağlığı ve bakım eşıtsizlikleri siyah Amerikalı kadınların keşimsel konumları dolayısıyla deneyimledikleri bir diğer adaletsizliktir. Keşimsellik dolayısıyla deneyimledikleri kronik rahatsızlıklar pandemi döneminden kötü etkilenmelerine sebep olmuştur. Keşimsel olarak üç koldan gelen her bir baskı siyah Amerikalı kadınların pandemi deneyimlerini ağırlaştırmıştır. Pandemi etkisi ayrıca keşimin her bir boyutundan gelen baskıları ve adaletsizlikleri büyötmüştür.

KAYNAKLAR

- Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2020). *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökeni*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Alam, R. (2021). Healthcare Policy During a Pandemic Presidency-Biden's First 100 Days. *University of Illinois Law Review Online*, 28, 28-33.
- Al-Faham, H., Davis, A. M., & Ernst, R. (2019). Intersectionality: From Theory to Practice. *Annual Review of Law and Social Science*, 15(1), 247-265. doi:10.1146/annurev-lawsocsci-101518-042942
- Allen, D. Y. (1981). Modern Conservatism: The Problem of Definition. *The Review of Politics*, 43(4), 582-603.
- Anderson, A., Washington, J., & Brown Speights, J. S. (2022). Am I My Sister's Mentor?: Why Mentoring Underrepresented Minority Medical and Public Health Faculty Can Improve the Health of Black Women. S. Y. Evans, S. K. Davis, L. R. Hinkson, & D. J. Wathington (Dü) içinde, *Black Women And Public Health : Strategies to Name, Locate, and Change Systems of Power* (s. 213-232). New York: Suny Press.
- Ariza, C. (2020, Temmuz 1). *From the Fringes to the Forefront: How Far-Right Movements Across the Globe Have Reacted to Covid-19*. Şubat 1, 2023 tarihinde Tony Blair Institute for Global Change: <https://www.institute.global/insights/public-services/fringes-forefront-how-far-right-movements-across-globe-have-reacted-covid-19> adresinden alındı
- Arsel, M., Adaman, F., & Saad-Filho, A. (2021). Authoritarian developmentalism: The latest stage of neoliberalism? *Geoforum*(124), 261-266.
- Banet-Weiser, S., Gill, R., & Rottenberg, C. (2020). Postfeminism, popular feminism and neoliberal feminism? Sarah Banet-Weiser, Rosalind Gill and Catherine Rottenberg in conversation. *Feminist Theory*, 3-24.
- Becker, C. L. (1922). *The Declaration of Independence: A Study in the History of Political Ideas*. New York: Harcourt. Ocak 15, 2022 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/becker-the-declaration-of-independence-a-study-on-the-history-of-political-ideas> adresinden alındı
- Becker, G. S. (1962). Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy*, 70(5), 9-49.
- Beder, S. (2009). Neoliberalism and the Global Financial Crisis. *Social Alternatives*, 28(1), 17-21.
- Bentham, J. (1823). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Londra New York ve Toronto: Oxford at the Clarendon Press. Ocak 15, 2022 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/bentham-an-introduction-to-the-principles-of-morals-and-legislation> adresinden alındı
- Berlin, I. (2002). *Liberty*. (H. Hardy, Dü.) Londra: Oxford University Press.
- Blake, A. (2020, Nisan 9). Trump vs. the WHO: Breaking down the president's claims and the WHO's actions. *The Washington Post*. Kasım 25, 2022 tarihinde <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/04/09/trump-vs-who/> adresinden alındı
- Blee, K. M., & Creasap, K. A. (2010). Conservative and Right-Wing Movements. *Annual Review of Sociology*, 36, 269-286.
- Boot, M. (2004). Neocons. *Foreign Policy*(140), 20-28.
- Böhm, F. (2017). Economic Ordering as a Problem of Economic Policy and a Problem of the Economic Constitution. T. Biebricher, & F. Vogelmann (Dü) içinde, *The Birth*

- of Austerity: German Ordoliberalism and Contemporary Neoliberalism* (M. Everson, Çev., s. 115-120). Londra: Rowman & Littlefield International.
- Böhm, F., Eucken, W., & Großmann-Doerth, H. (2017). The Ordo Manifesto of 1936. T. Biebricher, & F. Vogelmann (Dü) içinde, *The Birth of Austerity: German Ordoliberalism and Contemporary Neoliberalism* (D. Hunniford, E. Wagner, A. Peacock, & H. Willgerodt, Çev., s. 28-39). Londra: Rowman & Littlefield International.
- Brady, T., Matheis, L., Fisher, J., & Polley, G. W. (1983). Neoconservatism. *Social Work*, 28(4), 333-335.
- Breines, W. (2002). What's Love Got to Do with It? White Women, Black Women, and Feminism in the. *The University of Chicago Press*, 27(4), 1095-1133.
- Breines, W. (2007). Struggling to Connect: White and Black Feminism in the Movement Years. *Contexts*, 6(1), 18-24.
- Brewer, R. M. (2020). Black Feminism and Womanism. N. A. Naples (Dü.) içinde, *Companion to Feminist Studies* (s. 91-104). New Jersey: Wiley-Blackwell. doi:10.1002/9781119314967
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (2020, Aralık 6). *Declaration of Independence*. Şubat 6, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Declaration-of-Independence> adresinden alındı
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (n.d.a). *Dutch East India Company*. Aralık 1, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Dutch-East-India-Company> adresinden alındı
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (n.d.b). *Austrian school of economics*. Aralık 2, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Austrian-school-of-economics> adresinden alındı
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (n.d.c). *Equal Rights Amendment*. Aralık 6, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Equal-Rights-Amendment> adresinden alındı
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (n.d.d). *Populist Movement*. Aralık 8, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/event/Populist-Movement> adresinden alındı
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (n.d.e). *Falkland Islands War*. Aralık 25, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/event/Falkland-Islands-War> adresinden alındı
- Brown, W. (2006). American Nightmare : Neoliberalism, Neoconservatism, and De-Democratization. *Political Theory*, 34(6), 690-714.
- Brown, W. (2018). *Halkın Çözülüşü: Neoliberalizmin Sinsi Devrimi*. (B. E. Aksoy, Çev.) İstanbul: Metis.
- Brown, W. (2021). *Neoliberalizmin Harabelerinde: Batı'da Antidemokratik Siyasetin Yükselişi*. (B. Doğan, Çev.) İstanbul: Metis.
- Bruff, I. (2016). Neoliberalism and Authoritarianism. S. Springer, K. Birch, & J. MacLeavy (Dü) içinde, *The Handbook of Neoliberalizm* (s. 107-117). New York ve Londra: Routledge.
- Burke, E. (1999). *Select Works of Edmund Burke: A New Imprint of the Payne Edition* (Cilt 3). (F. Canavan, Dü.) Indianapolis: Liberty Fund. Aralık 19, 2021 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/canavan-select-works-of-edmund-burke-vol-3> adresinden alındı
- Caldwell, P. C. (2021). *Conservative Critiques of the Rechtsstaat*. (J. Meierhenrich, & M. Loughlin, Dü) Cambridge: Cambridge University Press.

- Cambridge University Press. (n.d.a). *Meaning of liberal in English*. Aralık 30, 2021 tarihinde Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/liberal> adresinden alındı
- Cambridge University Press. (n.d.b). *Meaning of liberalism in English*. Aralık 30, 2021 tarihinde Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/liberalism> adresinden alındı
- Cambridge University Press. (n.d.c). *Meaning of populism in English*. Mart 6, 2022 tarihinde Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/populism> adresinden alındı
- Cambridge University Press. (n.d.d). *Meaning of misogyny in English*. Mayıs 5, 2023 tarihinde Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/misogyny> adresinden alındı
- Cambridge University Press. (n.d.e). *racism | American Dictionary*. Mayıs 5, 2023 tarihinde Cambridge Dictionary: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/racism#dataset_cacd adresinden alındı
- Cambridge University Press. (n.d.f). *Meaning of conservative in English*. Ocak 5, 2023 tarihinde Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/conservative> adresinden alındı
- Cambridge University Press. (n.d.g). *Meaning of conservatism in English*. Ocak 5, 2023 tarihinde Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/conservatism> adresinden alındı
- Carby, H. V. (2009). White Woman Listen! Black Feminism and the Boundaries of Sisterhood. L. Back, & J. Solomos (Dü) içinde, *Theories of Race and Racism* (s. 111-128). Londra: Routledge.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2022, Kasım 30). COVID Data Tracker. Atlanta, Georgia, United States of America: US Department of Health and Human Services, CDC. Aralık 7, 2022 tarihinde <https://covid.cdc.gov/covid-data-tracker> adresinden alındı
- Chandler, R., Guillaume, D., Parker, A. G., Mack, A., Hamilton, J., Dorsey, J., & Hernandez, N. D. (2021). The impact of COVID-19 among Black women: evaluating perspectives and sources of information. *Ethnicity & Health*, 26(1), 80-93. doi:10.1080/13557858.2020.1841120
- Chen, J., Vargas-Bustamante, A., Mortensen, K., & Ortega, A. N. (2016). Racial and Ethnic Disparities in Health Care Access and Utilization Under the Affordable Care Act. *Medical Care*, 54(2), 140-146. doi:10.1097/MLR.0000000000000467
- Cho, S., Crenshaw, K. W., & McCall, L. (2013). Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications, and Praxis. *Journal of Women in Culture and Society*, 38(4), 785-810. doi:doi.org/10.1086/669608
- Clua-Losada, M., & Ribera-Almandoz, O. (2017). Authoritarian Neoliberalism and the Disciplining of Labour. C. B. Tansel (Dü.) içinde, *States of Discipline: Authoritarian Neoliberalism and the Contested Reproduction of Capitalist Order* (s. 29-45). New York: Rowman&Littlefield International.
- Cogley, M. (2020, Haziran 13). *How the far right is using Covid-19 as cover to spread propaganda*. Şubat 6, 2023 tarihinde The Telegraph: <https://www.telegraph.co.uk/technology/2020/06/13/alt-right-using-covid-19-cover-spread-propaganda/> adresinden alındı

- Cole, M. (2019). *Trump, the Alt-Right and Public Pedagogies of Hate and for Fascism*. Londra ve New York: Routledge.
- Collins, P. H. (1996). What's in a Name? Womanism, Black Feminism, and Beyond. *The Black Scholar*, 26, 9-17. doi:10.1080/00064246.1996.11430765
- Collins, P. H. (2000). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. New York ve Londra: Routledge.
- Collins, P. H., & Bilge, S. (2016). *Intersectionality (Key Concepts)*. Cambridge: Polity.
- Collins, S. (2020, Nisan 8). The Trump administration blames Covid-19 black mortality rates on poor health. It should blame its policies. *Vox*. Aralık 1, 2022 tarihinde <https://www.vox.com/policy-and-politics/2020/4/8/21213383/coronavirus-black-americans-trump-administration-high-covid-19-death-rate> adresinden alındı
- Conover, P. J. (1983). The Mobilization of the New Right: A Test of Various Explanations. *The Western Political Quarterly*, 36(4), 632-649.
- Constant, B. (2003). *Principles of Politics Applicable to All Governments*. (E. Hofmann, Dü., & D. O'Keeffe, Çev.) Indianapolis: Liberty Fund. Aralık 19, 2021 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/constant-principles-of-politics-applicable-to-all-governments> adresinden alındı
- Cornwall, A., Gideon, J., & Wilson, K. (2008). Introduction: Reclaiming Feminism: Gender and Neoliberalism. *IDS Bulletin*, 39(6), 1-9.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, 139-167.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299.
- Crick, B. (1955). The Strange Quest for An American Conservatism. *The Review of Politics*, 17(3), 359-376.
- Cross, R. I., Butler, B., & Roberson, M. L. (2022). An Overview of the Past, Present, and Future of Black Women in Health Policy. S. Y. Evans, S. K. Davis, L. R. Hinkson, & D. J. Wathington (Dü) içinde, *Black Women And Public Health : Strategies to Name, Locate, and Change Systems of Power* (s. 51-65). New York: Suny Press.
- Daniels, J. (2018). The algorithmic rise of the "alt-right". *Contexts*, 17(1), 60-65. doi:10.1177/1536504218766547.
- Davies, C. B. (2008). *Left of Karl Marx: The Political Life of Black Communist Claudia Jones*. Durham and London: Duke University Press.
- Davis, A. Y. (2019). *Kadınlar, Irk ve Sınıf*. Ankara: Heretik.
- Delgado, R. (1984). Reflections on a Review of Civil Rights Literature. *University of Pennsylvania Law Review*, 132(3), 561-578.
- Delgado, R., & Stefancic, J. (1993). Critical Race Theory: An Annotated Bibliography. *Virginia Law Review*, 79(2), 461-516.
- DeLong, J. B. (1990). In Defense of Henry Simon's Standing As a Classical Liberal. *Cato Journal*, 9(3), 601-618.
- Dhamoon, R. K. (2011). Considerations on Mainstreaming Intersectionality. *Political Research Quarterly*, 64(1), 230-243.
- Dictionary.com LLC. (n.d.a). *Definition of liberal*. Aralık 30, 2021 tarihinde Dictionary.com: <https://www.dictionary.com/browse/liberal> adresinden alındı
- Dictionary.com, LLC. (n.d.b). *conservative*. Ocak 5, 2023 tarihinde Dictionary.com: <https://www.dictionary.com/browse/conservative> adresinden alındı
- Dictionary.com, LLC. (n.d.c). *conservatism*. Aralık 5, 2023 tarihinde Dictionary.com: <https://www.dictionary.com/browse/conservatism> adresinden alındı

- Dimmock, M., & Fisher, A. (2017). *Ethics for A-Level*. Cambridge: Open Book Publishers.
- Drescher, S. (1999). *From Slavery to Freedom: Comparative Studies in The Rise and Fall of Atlantic Slavery*. Londra: Macmillan Press.
- Drescher, S. (2009). *Abolition: a History of Slavery and Antislavery*. New York: Cambridge University Press.
- Dunn, R. S. (1998). The Glorious Revolution and America. N. Canny (Dü.) içinde, *The Oxford History of The British Empire: The Origins of Empire* (Cilt 1, s. 445-466). New York: Oxford University Press.
- Dusanic, A., & Penev, P. P. (2009). The Influence of the Neoconservative Movement on U.S. Foreign Policy. *Connections*, 8(2), 91-99.
- Ebunoluwa, S. M. (2009). Feminism: The Quest for an African Variant. *The Journal of Pan African Studies*, 3(1), 227-234.
- Eccleston-Turner, M., & Upton, H. (2021). International Collaboration to Ensure Equitable Access to Vaccines for COVID-19: The ACT-Accelerator and the COVAX Facility. *The Milbank Quarterly*, 99(2), 426-449.
- Edwards, D. W. (1977). Count Joseph Marie de Maistre and Russian Educational Policy, 1803-1828. *Slavic Review*, 36(1), 54-75.
- Eisenstein, Z. R. (1982). The Sexual Politics of the New Right: Understanding the "Crisis of Liberalism" for the 1980s. *The University of Chicago Press*, 7(3), 567-588.
- Eisenstein, Z. R. (1987). Liberalism, Feminism and the Reagan State: The Neoconservative Assault on (Sexual) Equality. *Socialist Register*, 23, 236-262.
- Ellis, N. T., & Broaddus, A. (2021, Ağustos 25). A crisis within a crisis. *CNN*. Aralık 8, 2022 tarihinde <https://edition.cnn.com/interactive/2021/08/us/black-women-maternal-mortality-pandemic/> adresinden alındı
- Esping-Andersen, G. (2003). *Social Foundations of Postindustrial Economies*. New York: Oxford University Press.
- Eucken, W. (2017). Structural Transformations of the State and the Crisis of Capitalism. T. Biebricher, & F. Vogelmann (Dü) içinde, *The Birth of Austerity: German Ordoliberalism and Contemporary Neoliberalism* (K. Tribe, Çev., s. 51-72). Londra: Rowman & Littlefield International.
- Evans, E. (2015). *The Politics of Third Wave Feminisms : Neoliberalism, Intersectionality, and the State in Britain and the US*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Evans, S. Y., Davis, S. K., Hinkson, L. R., & Wathington, D. J. (2022). Introduction Race, Gender, and Public Health: Social Justice and Wellness Work. S. Y. Evnas, S. K. Davis, L. R. Hinkson, & D. J. Wathington (Dü) içinde, *Black Women And Public Health : Strategies to Name, Locate, and Change Systems of Power* (s. 1-27). New York: Suny Press.
- Fassin, E. (2019). *Popülizm : Büyük Hınç*. (G. Kırnalı, & İ. Kocael, Çev.) Ankara: Heretik.
- Feldman, J. M., & Bassett, M. T. (2021). Variation in COVID-19 Mortality in the US by Race and Ethnicity and Educational Attainment. *JAMA Network Open*, 4(11), 1-10. doi:10.1001/jamanetworkopen.2021.35967
- Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France 1978-79*. New York: Palgrave Macmillan.
- Frantz, E. (2018). *Authoritarianism: What Everyone Needs To Know*. New York: Oxford University Press.
- Fraser, N. (2012). Feminism, Capitalism, and the Cunning of History: An Introduction. *Fondation Maison des sciences de l'homme Working Papers*(17), 1-14.

- Friedman, M. (1976). The Fragility of Freedom. *Brigham Young University Studies*, 16(4), 561-574.
- Friedman, M. (2002). *Capitalism and Freedom*. Chicago ve Londra: The University of Chicago Press.
- Gaines, K. (2002). From Center to Margin: Internationalism and the Origins of Black Feminism. R. Castronovo, & D. D. Nelson (Dü) içinde, *Democracy: Toward a Revitalized Cultural Politics* (s. 294-313). Durham ve Londra: Duke University Press.
- Garrard, G. (1994). Maistre, and the Counter-Enlightenment. *History of Political Thought*, 15(1), 97-120.
- Gilyard, K. (2017). *Louise Thompson Patterson: A Life of Struggle for Justice*. Durham and London: Duke University Press.
- Glickman, H. (1961). The Toryness of English Conservatism. *Journal of British Studies*, 1(1), 111-143.
- Goodman, R. T. (2013). *Gender Work: Feminism after Neoliberalism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gottschalk, M. (2014). Amerikan Sağlık Reformu ve Stockholm Sendromu. L. Panitch, & C. Leys (Dü) içinde, *Kapitalizmde Sağlık: Sağlıksızlık Semptomları* (U. Hakan, Çev., s. 119-142). İstanbul: Yordam Kitap.
- Green, T. H. (1999). *Lectures on the Principles of Political Obligation*. Kitchener: Batoche Books.
- Greifer, E. (1961). Joseph de Maistre and the Reaction Against the Eighteenth Century. *The American Political Science Review*, 55(3), 591-598.
- Greven, T. (2016). *The Rise of Right-wing Populism in*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Gusmano, M. K., Sparer, M. S., & Brown, L. D. (2021). Trump v. The ACA. *Health Economics, Policy and Law*, 16(3), 251-255. doi:10.1017/S1744133120000389
- Haffajee, R. L., & Sommers, B. D. (2021). Evidence-Based Health Policy in the Biden-Harris Administration. *JAMA Health Forum*, 2(7), 1-3. doi:10.1001/jamahealthforum.2021.2598
- Hamilton, A. (2020, Mart 21). *Conservatism*. Mayıs 20, 2021 tarihinde Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/entries/conservatism/> adresinden alındı
- Han, B.-C. (2020). *Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri* (4. b.). İstanbul: Metis.
- Hancock, A.-M. (2013). Empirical Intersectionality: A Tale of Two Approaches. *UC Irvine Law Review*, 3(2), 259-296.
- Hancock, D. (2016). Neoconservatism, bohemia and the moral economy of neoliberalism. *Journal for Cultural Research*, 20(2), 101-121.
- Harries, O. (1985). Neoconservatism and Realpolitik. *The National Interest*(1), 124-127.
- Hartzell, S. L. (2018). Alt-White: Conceptualizing the “Alt-Right” as a Rhetorical Bridge between White Nationalism and Mainstream Public Discourse. *Journal of Contemporary Rhetoric*, 8(1/2), 6-25.
- Harvey, D. (2007). *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Hauck, G., Gelles, K., Bravo, V., & Thorson, M. (2020, Haziran 23). *Five months in: A timeline of how COVID-19 has unfolded in the US*. Mart 1, 2023 tarihinde USA TODAY: <https://www.usatoday.com/in-depth/news/nation/2020/04/21/coronavirus-updates-how-covid-19-unfolded-u-s-timeline/2990956001/> adresinden alındı

- Hawkins, I., & Chinn, S. (2023). Populist views of science: how social media, political affiliation, and Alt-Right support affect scientific attitudes in the United States. *Information, Communication & Society*, 1-18.
- Hayek, F. A. (1982a). Rules and Order. F. A. Hayek içinde, *Law, Legislation and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy*. Londra: Routledge.
- Hayek, F. A. (1982b). The Mirage of Social Justice. F. A. Hayek içinde, *Law, Legislation and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy*. Londra: Routledge.
- Hayek, F. A. (1982c). The Political Order of a Free People. F. A. Hayek içinde, *Law, Legislation and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy*. Londra: Routledge.
- Hayek, F. A. (1990). *The Fatal Conceit :The Errors of Socialism*. Londra: Routledge.
- Hess, D. (n.d.). *Chicago school of economics*. Aralık 3, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Chicago-school-of-economics> adresinden alındı
- Heywood, A. (2014). *Siyasi İdeolojiler: Bir Giriş*. Ankara: Adres Yayınları.
- Higashida, C. (2011). *Black Internationalist Feminism : Women Writers of the Black Left, 1945-1995*. Urbana, Chicago ve Springfield: University of Illinois Press.
- High, B. (2009). The Recent Historiography of American Neoconservatism. *The Historical Journal*, 52(2), 475-491.
- Hill, C. (2002). *The Century of Revolution 1603-1714*. Londra: Routledge Classics.
- Hilson, M. (2020). The Nordic Welfare Model. A. Lindskog, & J. Stougaard-Nielsen (Dü) içinde, *Introduction to Nordic Cultures* (s. 70-83). Londra: UCL Press.
- Hodder, A. L. (1892). Utilitarianism. *International Journal of Ethics*, 3(1), 90-112.
- Hoggart, L. (2020). Neoliberalizm, Yeni Sağ ve Cinsiyet. A. Saad-Filho, & D. Johnston (Dü) içinde, *Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki* (Ş. Başlı, & T. Öncel, Çev., s. 248-258). İstanbul: Yordam Kitap.
- Holl, K., Niederdeppe, J., & Schuldt, J. P. (2018). Does Question Wording Predict Support for the Affordable Care Act? An Analysis of Polling During the Implementation Period, 2010–2016. *Health Communication*, 33(7), 816-823. doi:10.1080/10410236.2017.1315676
- Hume, D. (1983). *The History of England From the Invasion of Julius Caesar to the Revolution in 1688* (Cilt 6). Indianapolis: Liberty Fund. Aralık 19, 2021 tarihinde <https://oll4.libertyfund.org/title/hume-the-history-of-england-vol-6> adresinden alındı
- Huntington, S. P. (1957). Conservatism as an Ideology. *The American Political Science Review*, 51(2), 454-473.
- Japinga, M., Bartz, A., Saunders, R., & McClellan, M. (2022). Health Policy Priorities for the Biden Administration. (Z. F. Gellad, Dü.) *Clinical Gastroenterology and Hepatology*, 20(3), 477-480.
- Javaid, S., & Cole, M. S. (2022). *Resilient But Not Recovered: Black Women in the Covid Pandemic*. Washington, DC: National Women's Law Center. Aralık 10, 2022 tarihinde https://nwlc.org/wp-content/uploads/2022/08/nwlc_BlackWomen_RESILIENT_FS.pdf adresinden alındı
- Jefferson, T. (1776). *Declaration of Independence*. Paris: Feedbooks. Şubat 13, 2020 tarihinde <https://www.feedbooks.com/book/2675/declaration-of-independence> adresinden alındı

- Joerges, C. (2017). Europe after Ordoliberalism: A Philippic. T. Biebricher, & F. Vogelmann (Dü) içinde, *The Birth of Austerity: German Ordoliberalism and Contemporary Neoliberalism* (S. H. Lustig, Çev., s. 197-220). Londra: Rowman & Littlefield International.
- Johnson, L. (2015). From the Anti-Slavery Movement to Now: (RE) Examining the Relationship Between Critical Race Theory and Black Feminist Thought. *Race, Gender & Class*, 22(3-4), 227-243.
- Johnston, D. (2020). Yoksulluk ve Bölüşüm: Yeniden Mi Neoliberal Gündemde? A. Saad-Filho, & D. Johnston (Dü) içinde, *Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki* (Ş. Başlı, & T. Öncel, Çev., s. 225-235). İstanbul: Yordam Kitap.
- Jones, E. (2015). Conservatism, Edmund Burke, And The Invention Of A Political Tradition, C.1885–1914. *The Historical Journal*, 58(4), 1115-1139.
- Joseph, P. E. (2006). Toward a Historiography of the Black Power Movement. P. E. Joseph (Dü.) içinde, *The Black Power Movement : Rethinking the Civil Rights-Black Power Era* (s. 1-25). New York : Routledge.
- Kaasch, A. (2021). Characterizing Global Health Governance by International Organizations: Is There an Ante- and Post-COVID-19 Architecture? K. Martens, D. Niemann, & A. Kaasch (Dü) içinde, *International Organizations in Global Social Governance* (s. 233-253). Cham: Palgrave Macmillan. doi:10.1007/978-3-030-65439-9_10
- Kagan, R. (2008). Neocon Nation: Neoconservatism, c. 1776. *World Affairs*, 170(4), 13-35.
- Kekes, J. (1997). What Is Conservatism? *Philosophy*, 72(287), 351-374.
- Keynes, J. M. (2010). *Genel Teori: İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*. (U. S. Akalın, Çev.) İstanbul: Kalkedon.
- King, D. S. (1988). New Right Ideology, Welfare State Form, and Citizenship: A Comment on Conservative Capitalism. *Comparative Studies in Society and History*, 30(4), 792-799.
- Klatch, R. E. (1988). Conflict among Women of the New Right. *The University of Chicago Press*, 13(4), 671-694.
- Klatch, R. E. (2018). Women of the New Right in the United States: Family, Feminism, and Politics. V. M. Moghadam (Dü.) içinde, *Identity Politics and Women: Cultural Reassertions and Feminisms in International Perspective* (s. 367-388). New York: Routledge.
- Klein, N. (2007). *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*. New York: Metropolitan Books.
- Kompaniyets, L., Pennington, A. F., Goodman, A. B., Rosenblum, H. G., Belay, B., Ko, J. Y., . . . Gundlapalli, A. V. (2021). Underlying Medical Conditions and Severe Illness Among 540,667 Adults Hospitalized With COVID-19, March 2020–March 2021. *Preventing Chronic Disease*, 18, 1-13. doi:10.5888/pcd18.210123
- Köhler, E., & Kolev, S. (2011). The Conjoint Quest for a Liberal Positive Program: “Old Chicago”, Freiburg, And Hayek. *HWWI Research Paper*(109).
- Kretschmer, K. (2014). Shifting Boundaries and Splintering Movements: Abortion Rights in the Feminist and New Right Movements. *Sociological Forum*, 29(4), 893-915.
- Ladner, J. A. (1986). Black Women Face The 21st Century: Major Issues and Problems. *The Black Scholar*, 17(5), 12-19. doi:10.1080/00064246.1986.11414428
- Lange, J., & Klawans, J. (2023, Nisan 26). *61 things Donald Trump has said about women*. Mayıs 5, 2023 tarihinde The Week: <https://theweek.com/donald-trump/655770/61-things-donald-trump-has-said-about-women> adresinden alındı

- Layton, L. (2014). Grandiosity, Neoliberalism, and Neoconservatism. *Psychoanalytic Inquiry*, 34(5), 463-474.
- Leathers, C. G. (1984). Thatcher-Reagan Conservatism And Schumpeter's Prognosis For Capitalism. *Review of Social Economy*, 42(1), 16-31.
- Letizia, A. (2015). The Evolution of Control: The Convergence of Neoliberalism and Neoconservatism in Performance Based Funding Policies. *Critical Education*, 7(2), 1-19.
- Levitt, L. (2020). Trump vs Biden on Health Care. *JAMA*, 324(14), 1384-1385.
- Lightfoot, J. (2010). Race, Class, Gender, Intelligence, and Religion Perspectives. *Race, Gender & Class*, 31-38.
- Linden, S., Panagopoulos, C., Azevedo, F., & Jost, J. T. (2021). The Paranoid Style in American Politics Revisited: An Ideological Asymmetry in Conspiratorial Thinking. *Political Psychology*, 42(1), 23-51.
- Liptak, A. (2021, Haziran 17). *Affordable Care Act Survives Latest Supreme Court Challenge*. Mayıs 25, 2022 tarihinde The New York Times: <https://www.nytimes.com/2021/06/17/us/obamacare-supreme-court.html> adresinden alındı
- Locke, J. (1689). *The Two Treatises of Civil Government*. (T. Hollis, Dü.) Londra: Andrew Millar. Aralık 19, 2021 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/hollis-the-two-treatises-of-civil-government-hollis-ed> adresinden alındı
- Losurdo, D. (2011). *Liberalism: A Counter History*. (G. Elliot, Çev.) Londra ve New York: Verso Books.
- Lykke, N. (2010). *Feminist Studies : A Guide to Intersectional Theory Methodology and Writing*. New York: Routledge.
- Lynn, D. (2014). Socialist Feminism and Triple Oppression: Claudia Jones and African American Women in American Communism. *Journal for the Study of Radicalism*, 8(2), 1-20.
- Main, T. J. (2018). *The Rise of the Alt-Right*. Washington, D.C.: The Brookings Institution Press.
- Makalani, M. (2016). An Apparatus for Negro Women: Black Women's Organizing, Communism, and the Institutional Spaces of Radical Pan-African Thought. *Women, Gender, and Families of Color*, 4(2), 250-273.
- McDuffie, E. S. (2011). *Sojourning for Freedom: Black Women, American Communism, and the Making of Black Left Feminism*. Durham ve Londra: Duke University Press.
- Merriam-Webster. (n.d.a). *Liberal*. Aralık 30, 2021 tarihinde Merriam-Webster.com Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/liberal> adresinden alındı
- Merriam-Webster. (n.d.b). *Liberalism*. Aralık 2021, 30 tarihinde Merriam-Webster.com Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/liberalism> adresinden alındı
- Merriam-Webster. (n.d.c). *misogyny noun*. Mayıs 5, 2023 tarihinde Merriam-Webster Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/misogyny> adresinden alındı
- Merriam-Webster. (n.d.d). *racism noun*. Mayıs 5, 2022 tarihinde Merriam-Webster Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/racism> adresinden alındı
- Merriam-Webster. (n.d.e). *Definition of conservative*. Ocak 5, 2023 tarihinde Merriam-Webster Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/conservative> adresinden alındı

- Merriam-Webster. (n.d.f). *Definition of conservatism*. Ocak 5, 2023 tarihinde Merriam-Webster Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/conservatism> adresinden alındı
- Merriam-Webster. (n.d.g). *Definition of Paternalistic*. Nisan 3, 2023 tarihinde Merriam-Webster Dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/paternalistic> adresinden alındı
- Mill, J. S. (2001). *On Liberty*. Kitchener: Batoche Books.
- Mill, J. S. (2017). *Faydacılık*. (S. Aktuyun, Çev.) İstanbul: Alfa Klasik.
- Minda, G. (1995). Critical Race Theory. G. Minda içinde, *Law and Jurisprudence At Century's End* (s. 167-186). New York: NYU Press.
- Mises, L. (1998). *Human Action : A Treatise on Economics*. Auburn: Ludwig von Mises Institute. Nisan 9, 2022 tarihinde <https://mises.org/library/human-action-0> adresinden alındı
- Mises, L. (2002). *Liberalism: In The Classical Tradition*. (R. Raico, Çev.) San Francisco: Cobden Press.
- Molyneux, M. (2006). Mothers at the Service of the New Poverty Agenda: Progres/Oportunidades, Mexico's Conditional Transfer Programme. *Social Policy & Administration*, 40(4), 425-449.
- Nash, J. C. (2019). *Black Feminism Reimagined: After Intersectionality*. Durham: Duke University Press.
- National Center for Health Statistics. (2019a). Hypertension among adults aged 20 and over, by selected characteristics: United States, selected years 1988-1994 through 2015-2018. Hyattsville, Maryland, United States. Kasım 17, 2022 tarihinde CDC, National Center for Health Statistics: <https://www.cdc.gov/nchs/hus/data-finder.htm?year=2019&table=Table%20022> adresinden alındı
- National Center for Health Statistics. (2019b). Normal weight, overweight, and obesity among adults aged 20 and over, by selected characteristics: United States, selected years 1988-1994 through 2015-2018. Hyattsville, Maryland, United States. Kasım 2022, 17 tarihinde CDC, National Center for Health Statistics: <https://www.cdc.gov/nchs/hus/data-finder.htm?year=2019&table=Table%20026> adresinden alındı
- National Women's Law Center;,. (2021). *A Lifetimes's Worth of Benefits: How Affordable, High-Quality Child Care Will Benefit Black Women's Lifetime Earnings and Retirement Security*. National Women's Law Center & Columbia University Center on Poverty and Social Policy. Kasım 9, 2022 tarihinde <https://nwlc.org/wp-content/uploads/2021/04/A-Lifetimes-Worth-of-Benefits-Compliant.pdf> adresinden alındı
- Neiwert, D. (2017). *Alt-America : The Rise of the Radical Right in the Age of Trump*. Londra ve New York: Verso.
- Newman, J. (2013). Spaces of power: feminism, neoliberalism and gendered labor. *Social Politics*, 20(2), 200-221.
- Noble, D. W. (1978). Conservatism in the USA. *Journal of Contemporary History*, 13(4), 635-652.
- O'Byrne, D. J. (2019). The Rise of Populism, the Demise of the Neoliberal and Neoconservative Globalist Projects, and the War on Human Rights. *International Critical Thought*, 9(2), 254-268.
- Oberlander, J. (2015). The Political History of Medicare. *Journal of the American Society on Aging*, 39(2), 119-125.

- Office of the Historian. (n.d.a). *Bretton Woods-GATT, 1941–1947*. Aralık 2, 2022 tarihinde Office of the Historian Web sitesi: <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/bretton-woods> adresinden alındı
- Office of the Historian. (n.d.b). *Oil Embargo, 1973–1974*. Aralık 4, 2022 tarihinde Office of the Historian: <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/oil-embargo> adresinden alındı
- Office of the Historian. (n.d.c). *The Allende Years and the Pinochet Coup, 1969–1973*. Aralık 10, 2022 tarihinde Office of the Historian Web sitesi: <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/allende> adresinden alındı
- Oksala, J. (2013). Feminism and Neoliberal Governmentality. *Foucault Studies*(16), 32-53.
- Oksala, J. (2017). Ordoliberalism as Governmentality. T. Biebricher, & F. Vogelmann (Dü) içinde, *The Birth of Austerity: German Ordoliberalism and Contemporary Neoliberalism* (s. 181-196). Londra: Rowman & Littlefield International.
- Oxford University Press. (n.d.a). *Definition of misogyny noun from the Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Mayıs 5, 2023 tarihinde Oxford Advanced Learner's Dictionary: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/misogyny?q=+misogyny> adresinden alındı
- Oxford University Press. (n.d.b). *Definition of racism noun from the Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Mayıs 5, 2023 tarihinde Oxford Learner's Dictionary: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/racism?q=racism> adresinden alındı
- Oxford University Press. (n.d.c). *Definition of conservative adjective from the Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Ocak 5, 2023 tarihinde Oxford Advanced Learner's Dictionary: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/conservative_1?q=conservative adresinden alındı
- Oxford University Press. (n.d.d). *Definition of conservatism noun from the Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Ocak 5, 2023 tarihinde Oxford Advanced Learner's Dictionary: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/conservatism?q=conservatism> adresinden alındı
- Öniş, Z., & Kutlay, M. (2020). The Global Political Economy of Right-wing Populism: Deconstructing the Paradox. *The International Spectator*, 55(2), 108-126.
- Pach, C. (2006). The Reagan Doctrine: Principle, Pragmatism, and Policy. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 75-88.
- Parker, C. F., & Stern, E. K. (2022). The Trump Administration and the COVID-19 crisis: Exploring the warning-response problems and missed opportunities of a public health emergency. *Public Administration*, 100(3), 616-632. doi:10.1111/padm.12843
- Paz, C. (2020, Kasım 2). All the President's Lies About the Coronavirus. *The Atlantic*. Aralık 1, 2022 tarihinde <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2020/11/trumps-lies-about-coronavirus/608647/> adresinden alındı
- Pelinka, A. (2013). Right-Wing Populism: Concept and Typology. R. Wodak, M. KhosraviNik, & B. Mral (Dü) içinde, *Right-Wing Populism in* (s. 3-22). Bloomsbury Academic: Londra.

- Pells, R. H., & Romer, C. D. (n.d.). *Encyclopedia Britannica*. (T. E. Britannica, Editör) Aralık 2, 2022 tarihinde Great Depression: <https://www.britannica.com/event/Great-Depression> adresinden alındı
- Pennant, A.-L. (2022). Who's checkin' for Black girls and women in the "pandemic within a pandemic"? COVID-19, Black Lives Matter and educational implications. *Educational Review*, 534-557. doi:10.1080/00131911.2021.2023102
- Pühringer, S. (2017). Think Tank Networks of German Neoliberalism Power Structures in Economics and Economic Policies in Post-War Germany. *Working Paper Series*(Ök-24).
- Raico, R. (1992, Ağustos 1). *The Rise, Fall, and Renaissance of Classical Liberalism, Part 1*. Ocak 4, 2022 tarihinde The Future of Freedom Foundation: <https://www.fff.org/explore-freedom/article/rise-fall-renaissance-classical-liberalism-part-1/> adresinden alındı
- Raico, R. (2006). What is Classical Liberalism? *American Conservatism: An Encyclopedia* (s. 498-502). içinde Delawere: ISI Books. Ocak 4, 2022 tarihinde <https://mises.org/library/what-classical-liberalism> adresinden alındı
- Rak, S., & Coffin, J. (2013). Affordable Care Act. *The Journal of medical practice management*, 28(5), 317-319.
- Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice: Revised Edition*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Ray, M. (2010, Mart 24). *Tea Party movement*. Aralık 6, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Tea-Party-movement> adresinden alındı
- Ribeiro, D. (2016). Black Feminism for a New Civilizational Framework. *Sur - International Journal on Human Rights*, 13(24), 99-103.
- Richards, J. (2008, Ocak 16). *Southern Negro Youth Congress (1937-1949)*. Aralık 25, 2022 tarihinde BlackPast.org: <https://www.blackpast.org/african-american-history/southern-negro-youth-congress-1937-1949/> adresinden alındı
- Roberts, D. (1958). Paternalism and Social Reform in Early Victorian England. *The American Historical Review*, 63(2), 323-337.
- Rosen, F. (2005). *Classical Utilitarianism From Hume To Mill*. Londra ve New York: Routledge.
- Rutledge, P. E. (2020). Trump, COVID-19, and the War on Expertise. *American Review of Public Administration*, 50(6-7), 505-511.
- Sander, O. (2015). *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Sandmo, A. (1995). The Welfare Economics of the Welfare State. *Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics*, 97(4), 469-476.
- Shepherd, S. (2022). The Fate of the Advancing American Kidney Health Initiative in a Biden Administration. *Journal of the National Association of Administrative Law Judiciary*, 42(2), 160-206.
- Siegel, C. (2011). *Classical Liberalism*. Berkeley: Preservation Institute.
- Simien, E. M. (2004). Gender Differences in Attitudes toward Black Feminism among African Americans. *Political Science Quarterly*, 119(2), 315-338.
- Simons, H. C. (1945). The Beveridge Program: An Unsympathetic Interpretation. *Journal of Political Economy*, 53(3), 212-233.
- Skousen, M. (2007). *The Big Three in Economics: Adam Smith Karl Marx and John Maynard Keynes*. New York: M. E. Sharpe.
- Smiles, S. (1859). *Self Help; with Illustrations of Character and Conduct*. Boston: Ticknor and Fields. Ocak 15, 2022 tarihinde

- <https://oll.libertyfund.org/title/smiles-self-help-with-illustrations-of-character-and-conduct> adresinden alındı
- Smith, A. (1904). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Cilt 1). (E. Cannan, Dü.) Londra: Methuen. Aralık 19, 2021 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/smith-an-inquiry-into-the-nature-and-causes-of-the-wealth-of-nations-cannan-ed-vol-1> adresinden alındı
- Smith, M. (2022, Şubat 28). Black women have been hit ‘especially hard’ by pandemic job losses—and they’re still behind in recovery. *CNBC Make It*. Aralık 6, 2022 tarihinde <https://www.cnbc.com/2022/02/28/black-women-were-hit-especially-hard-by-pandemic-job-losses-and-recovery-is-lagging.html> adresinden alındı
- Smooth, W. G. (2013). Intersectionality from Theoretical Framework to Policy Intervention. A. R. Wilson (Dü.) içinde, *Situating Intersectionality: Politics, Policy, and Power* (s. 11-41). New York: Palgrave Macmillan.
- Spector, R. H. (n.d.). *Vietnam War*. Aralık 26, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/event/Vietnam-War> adresinden alındı
- Spektorowski, A. (2002). Donoso Cortés, and the Legacy of Catholic Authoritarianism. *Journal of the History of Ideas*, 63(2), 283-302.
- Spencer, H. (1981). *The Man Versus the State with Six Essays on Government, Society and Freedom*. Indianapolis: Liberty Classics. Ocak 15, 2022 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/mack-the-man-versus-the-state-with-six-essays-on-government-society-and-freedom-lf-ed> adresinden alındı
- Springer, K. (2006). Black Feminists Respond to Black Power Masculinism. P. E. Joseph (Dü.) içinde, *The Black Power Movement : Rethinking the Civil Rights-Black Power Era* (s. 105-118). New York: Routledge.
- Stop the Wuhan Coronavirus. (2020). *Nature*(577), 450. doi:10.1038/d41586-020-00153-x
- Sturm, T., & Albrecht, T. (2021). ‘Constituent Covid-19 apocalypses: contagious conspiracism, 5G, and viral vaccinations’. *Anthropology & Medicine*, 28(1), 122-139.
- Tarrago, R. E. (1999). Two Catholic Conservatives: The Ideas of Joseph de Maistre and Juan Donoso Cortes. *Catholic Social Science Review*(4), 167-177.
- Taylor, B. (2020). Alt-Right. Z. A. Casey (Dü.) içinde, *Encyclopedia of Critical Whiteness Studies in Education* (Cilt 2, s. 15-22). Leiden: Brill. doi:10.1163/97890044444836
- Taylor, K.-Y. (2017). Introduction. K.-Y. Taylor (Dü.) içinde, *How We Get Free: Black Feminism and the Combahee River Collective* (s. 1-14). Chicago: Haymarket Books.
- Taylor, Y. (2010). Complexities and Complications: Intersections of Class and Sexuality. Y. Taylor, S. Hines, & M. E. Casey (Dü.) içinde, *Theorizing Intersectionality and Sexuality* (s. 37-55). Londra: Palgrave Macmillan.
- The U.S. National Archives and Records Administration. (2021, Mart 16). *Black Power*. Aralık 20, 2022 tarihinde National Archives: <https://www.archives.gov/research/african-americans/black-power> adresinden alındı
- The White House. (2021a, Ocak 20). *President Biden Announces American Rescue Plan*. Aralık 5, 2022 tarihinde The White House: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/legislation/2021/01/20/president-biden-announces-american-rescue-plan/> adresinden alındı
- The White House. (2021b, Kasım 1). *Fact Sheet: President Biden Renews U.S. Leadership on World Stage at U.N. Climate Conference (COP26)*. Aralık 9, 2022

- tarihinde The White House: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/11/01/fact-sheet-president-biden-renews-u-s-leadership-on-world-stage-at-u-n-climate-conference-cop26/> adresinden alındı
- The White House. (2021c, Ekim 8). *American Rescue Plan*. Eylül 3, 2022 tarihinde The White House Web sitesi: <https://www.whitehouse.gov/american-rescue-plan/> adresinden alındı
- Thomas, T. D., & Hill, M. (2022). Reversing the Dehumanization of Black Women. S. Y. Evans, S. K. Davis, L. R. Hinkson, & D. J. Wathington (Dü) içinde, *Black Women And Public Health : Strategies to Name, Locate, and Change Systems of Power* (s. 33-50). New York: Suny Press.
- Tocqueville, A. d. (1995). *Eski Rejim ve Devrim*. (T. İlğaz, Dü.) İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Tucker, J. (2021, Eylül 15). *It's Time to Pay Black Women What They're Owed*. Washington, DC: National Women's Law Center. Aralık 7, 2022 tarihinde <https://nwlc.org/wp-content/uploads/2020/07/BWEPD-2021-7.26.21.pdf> adresinden alındı
- Turner, M. (2009, Aralık 18). *Freedomways (1961-1985)*. Aralık 26, 2022 tarihinde BlackPast.org: <https://www.blackpast.org/african-american-history/freedomways-1961-1985/> adresinden alındı
- U.S. Bureau of Labor Statistics. (n.d.a). *CPI Inflation Calculator*. Kasım 7, 2022 tarihinde U.S. Bureau of Labor Statistics: https://www.bls.gov/data/inflation_calculator.htm adresinden alındı
- U.S. Bureau of Labor Statistics. (n.d.b). *Unemployment Rate - 20 Yrs. & over, Black or African American Women [LNU04000032]*. Kasım 8, 2022 tarihinde FRED, Federal Reserve Bank of St. Louis: <https://fred.stlouisfed.org/series/LNU04000032> adresinden alındı
- U.S. Cancer Statistics Working Group. (2022, Kasım). *Leading Cancers by Age, Sex, Race and Ethnicity*. Kasım 2022, 17 tarihinde CDC, United States Cancer Statistics: Data Visualizations: <https://gis.cdc.gov/Cancer/USCS/#/Demographics/> adresinden alındı
- U.S. Census Bureau. (2022, Ağustos 29). *Age and Sex of All People, Family Members, and Unrelated Individuals*. Kasım 2022, 14 tarihinde United States Census Bureau: <https://www.census.gov/data/tables/time-series/demo/income-poverty/cps-pov/pov-01.html> adresinden alındı
- U.S. Department of Labor, Office of Federal Contract Compliance Programs. (n.d.a). *Earnings Disparities by Race and Ethnicity*. Kasım 9, 2022 tarihinde U.S. Department of Labor: <https://www.dol.gov/agencies/ofccp/about/data/earnings/race-and-ethnicity> adresinden alındı
- U.S. Department of Labor, Office of Federal Contract Compliance Programs. (n.d.b). *Earnings Disparities by Sex*. Kasım 9, 2022 tarihinde U.S. Department of Labor: <https://www.dol.gov/agencies/ofccp/about/data/earnings/gender> adresinden alındı
- U.S. Department of Labor, Women's Bureau. (n.d.). *Median annual earnings by sex, race and Hispanic ethnicity*. Kasım 2022, 8 tarihinde U.S. Department of Labor: <https://www.dol.gov/agencies/wb/data/earnings/median-annual-sex-race-hispanic-ethnicity> adresinden alındı
- U.S. Department of Labor, Women's Bureau. (2020). *Unemployment Rates*. Kasım 10, 2022 tarihinde U.S. Department of Labor:

- <https://www.dol.gov/agencies/wb/data/latest-annual-data/employment-rates#Unemployment-rate-by-sex-race-and-Hispanic-ethnicity> adresinden alındı
- United Nations. (n.d.). *The Paris Agreement*. Kasım 20, 2022 tarihinde United Nations Climate Change: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> adresinden alındı
- Urbinati, N. (2019). Political Theory of Populism. *Annual Review of Political Science*, 22, 111-127.
- Vanberg, V. J. (2004). The Freiburg School: Walter Eucken and Ordoliberalism. *Freiburger Diskussionspapiere zur Ordnungsökonomik*(04/11), 1-21.
- Voegelin, E., Algozin, M., & Algozin, K. (1974). Liberalism and Its History. *The Review of Politics*, 36(4), 504-520.
- Voltaire. (1901). *The Works of Voltaire: A Contemporary Version* (Cilt 19). New York: DuMont. Ocak 5, 2022 tarihinde <https://oll.libertyfund.org/title/fleming-the-works-of-voltaire-vol-xix-philosophical-letters> adresinden alındı
- Voltaire. (1998). *Candide*. Electronic Scholarly Publishing Project. Ocak 5, 2022 tarihinde <http://www.esp.org/books/voltaire/candide.pdf> adresinden alındı
- Walton, Q. L., Campbell, R. D., & Blakey, J. M. (2021). Black women and COVID-19: The need for targeted mental health research and practice. *Qualitative Social Work*, 20(1-2), 247-255. doi:10.1177/1473325020973349
- Wells, D. C. (1907). Social Darwinism. *American Journal of Sociology*, 12(5), 695-716.
- Wielomski, A. (2023). De Maistre, Joseph. *Handbook of the History of the Philosophy of Law and Social Philosophy*, 23, 71-755.
- Williams, R. Y. (2006). Black Women, Urban Politics, and Engendering Black Power. P. E. Joseph (Dü.) içinde, *The Black Power Movement : Rethinking the Civil Rights-Black Power Era* (s. 79-103). New York: Routledge.
- Wilson, A. R. (Dü.). (2013). *Situating Intersectionality: Politics, Policy, and Power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wilson, J. (2020, Mart 19). *Disinformation and blame: how America's far right is capitalizing on coronavirus*. Şubat 1, 2023 tarihinde The Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/19/america-far-right-coronavirus-outbreak-trump-alex-jones> adresinden alındı
- Wing, A. K. (2016). Is There a Future for Critical Race Theory? *Journal of Legal Education*, 44-54.
- Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. Londra: SAGE Publications Ltd .
- Woolhandler, S., Himmelstein, D. U., Ahmed, S., Bailey, Z., Bassett, M. T., Bird, M., . . . Venkataramani, A. (2021). Public policy and health in the Trump era. *The Lancet*, 397(10275), 705-753. doi:10.1016/S0140-6736(20)32545-9
- World Health Organization. (2020, Nisan 27). *Archived: WHO Timeline - COVID-19*. Ocak 3, 2023 tarihinde World Health Organization: <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19> adresinden alındı
- Young, D. E. (1997). Critical Race Theory: A Comparative Approach. *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, 91, 423-427.
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and Feminist Politics. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 193-209. doi:10.1177/1350506806065752
- Zack, N. (2021). *The American Tragedy of COVID-19*. Lanham: Rowman & Littlefield.

ÖZGEÇMİŞ